

Agenda – Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 3 – Senedd Fay Bowen
Dyddiad: Dydd Llun, 30 Ionawr 2017 Clerc y Pwyllgor
Amser: 13.45 0300 200 6565
SeneddArchwilio@cynulliad.cymru

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(14.00)

2 Papur(au) i'w nodi

(14.00 – 14.05)

(Tudalennau 1 – 3)

Ymchwiliad i drefn reoleiddio Cymdeithasau Tai: Crynodeb o'r trafodaethau yn y Digwyddiad i Randeiliaid (5 Rhagfyr 2016)

(Tudalennau 4 – 11)

3 Ymchwiliad i oruchwyliaeth reoleiddiol ar Gymdeithasau Tai:

Sesiwn dystiolaeth 3

(14.05 – 15.05)

(Tudalennau 12 – 32)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

PAC(5)-04-17 Papur 1 – Ymateb i'r ymgynghoriad gan Cartrefi Cymunedol Cymru

Stuart Ropke – Brif Weithredwr, Cartrefi Cymunedol Cymru

Clarissa Corbisiero-Peters – Dirprwy Brif Weithredwr, Cartrefi Cymunedol Cymru

(Egwyl 15.05 – 15.15)

4 Ymchwiliad i oruchwyliaeth reoleiddiol ar Gymdeithasau Tai:

Sesiwn dystiolaeth 4

(15.15 – 16.00)

(Tudalennau 33 – 34)

PAC(5)-04-17 Papur 2 – Ymateb i'r ymgynghoriad gan Cyngor Benthycwyr Morgeisi

John Marr – Uwch-gynghorydd Polisi, Cyngor Benthycwyr Morgeisi

Peter Hughes – Cymdeithas Adeiladu'r Principality/Cyngor Benthycwyr Morgeisi

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer y busnes canlynol:

Eitemau 6, 7, 8 a 9

**6 Ymchwiliad i oruchwyliaeth reoleiddiol ar Gymdeithasau Tai:
Trafod y dystiolaeth a ddaeth i law**

(16.00 – 16.15)

**7 Diogelwch Cymunedol yng Nghymru: Trafod gohebiaeth gan
Gomisiynwyr yr Heddlu a Throseddu**

(16.15 – 16.30)

(Tudalennau 35 – 84)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

PAC(5)-04-17 Papur 3 – Llythyr gan Jeff Cuthbert, Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu ar gyfer Gwent

PAC(5)-04-17 Papur 4 – Llythyr gan Alun Michael, Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu ar gyfer De Cymru

PAC(5)-04-17 Papur 5 – Llythyr gan Arfon Jones, Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu ar gyfer Gogledd Cymru

PAC(5)-04-17 Papur 6 – Llythyr gan Dafydd Llywelyn, Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu ar gyfer Dyfed Powys

PAC(5)-04-17 Papur 7 – Llythyr gan Archwilydd Cyffredinol Cymru

8 Rheoli meddyginiaethau: Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

(16.30 – 16.45)

(Tudalennau 85 – 165)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

PAC(5)-04-17 Papur 8 - Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

PAC(5)-04-17 Papur 9 - Ymateb Llywodraeth Cymru i Adroddiad Archwilydd
Cyffredinol Cymru

9 Adolygiad o Lywodraethiant Llyfrgell Genedlaethol Cymru:

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

(16.45 - 17.00)

(Tudalennau 166 - 219)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

PAC(5)-04-17 Papur 10 - Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

PAC(5)-04-17 Papur 11 - Ymateb Llywodraeth Cymru i Adroddiad Archwilydd
Cyffredinol Cymru

Cofnodion cryno – Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Lleoliad:

Gellir gwyllo'r cyfarfod ar [Senedd TV](#) yn:

Ystafell Bwyllgora 3 – Senedd

<http://senedd.tv/cy/3908>

Dyddiad: Dydd Llun, 23 Ionawr 2017

Amser: 14.00 – 16.52

Yn bresennol

Categori	Enwau
Aelodau'r Cynulliad:	Nick Ramsay AC (Cadeirydd) Mohammad Asghar (Oscar) AC Mike Hedges AC Neil McEvoy AC Rhianon Passmore AC Lee Waters AC
Tystion:	Dr Frank Atherton, Prif Swyddog Meddygol, Chief Medial Officer Simon Dean, Llywodraeth Cymru Dr Andrew Goodall, Llywodraeth Cymru Andrew Carruthers, Llywodraeth Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru:	Huw Vaughan Thomas – Archwilydd Cyffredinol Cymru Dave Thomas – Swyddfa Archwilio Cymru Mike Usher – Swyddfa Archwilio Cymru
Staff y Pwyllgor:	Meriel Singleton (Ail Glerc) Claire Griffiths (Dirprwy Glerc)

1 Llywodraeth Cymru yn ariannu Kancoat Ltd: Trafod yr adroddiad drafft

- 1.1 Trafododd yr Aelodau yr adroddiad drafft ac awgrymwyd nifer o fân welliannau.
- 1.2 Caiff drafft diwygiedig ei ddsbarthu i'r Aelodau.

2 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

- 2.1 Croesawodd y Cadeirydd Aelodau'r Pwyllgor.
- 2.2 Cafwyd ymddiheuriadau gan Neil Hamilton. Ni chafwyd dirprwy ar ei ran.

3 Papur(au) i'w nodi

- 3.1 Cafodd y papurau eu nodi.

3.1 Llywodraeth Cymru yn ariannu Kancoat Ltd: Llythyrau gan Lywodraeth Cymru (6 Ionawr 2017) a (16 Ionawr 2017)

3.2 Maes Awyr Caerdydd: Llythyr gan Lywodraeth Cymru (16 Ionawr 2017)

4 Amseroedd Aros y GIG ar gyfer Gofal Dewisol yng Nghymru

4.1 Craffodd y Pwyllgor ar Dr Andrew Goodall, Cyfarwyddwr Cyffredinol a Phrif Weithredwr y GIG; Simon Dean, Dirprwy Brif Weithredwr GIG Cymru; Dr Frank Atherton, Prif Swyddog Meddygol; ac Andrew Carruthers, Cyfarwyddwr Rhaglen Welliannau Llywodraeth Cymru ynghylch Amseroedd Aros y GIG ar gyfer Gofal Dewisol yng Nghymru.

5 Gwasanaethau Orthopedig: Y wybodaeth ddiweddaraf gan Lywodraeth Cymru

5.1 Craffodd y Pwyllgor ar Dr Andrew Goodall, Cyfarwyddwr Cyffredinol a Phrif Weithredwr y GIG; Simon Dean, Dirprwy Brif Weithredwr GIG Cymru; Dr Frank Atherton, Prif Swyddog Meddygol; ac Andrew Carruthers, Cyfarwyddwr Rhaglen Welliannau Llywodraeth Cymru ynghylch gwasanaethau orthopedig.

6 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer y busnes canlynol:

6.1 Derbyniwyd y cynnig.

7 Trafod y dystiolaeth a ddaeth i law

7.1 Trafododd yr Aelodau y dystiolaeth a ddaeth i law a chytunwyd i fonitro'r ddau fater bob chwe mis. Cytunodd y Cadeirydd i ysgrifennu at Lywodraeth Cymru â sylwadau'r Aelodau o'r sesiynau tystiolaeth a gofyn i ddiweddariadau ysgrifenedig fod ar gael erbyn 1 Medi 2017.

Eitem 2.1

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus / Public Accounts Committee
PAC(5)-04-17 PTN1

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Ymchwiliad i Drefn Reoleiddio Cymdeithasau Tai

Crynodeb o faterion a godwyd yn y digwyddiad i randdeiliaid (5 Rhagfyr 2016)

Cwestiwn 1 – Sut y mae tenantiaid yn cael gwybod am y Fframwaith Rheoleiddiol ar gyfer Cymdeithasau Tai yng Nghymru, a hefyd, sut y mae'n gweithio / pwy yw pwy ac ati?

Teimlwyd bod ymwybyddiaeth o'r Fframwaith Rheoleiddio yn isel ymysg tenantiaid cymdeithasau tai yn gyffredinol, er bod cyfranogwyr yn nigwyddiad y Pwyllgor yn wybodus, ac roedd nifer o aelodau o'r Panel Cyngori Tenantiaid yn bresennol.

Mae'n ymddangos bod rhai landlordiaid yn fwy effeithiol nag eraill wrth godi ymwybyddiaeth ymysg tenantiaid, a theimlir bod rhai landlordiaid yn rhoi gwybodaeth reoleiddio ar gais yn unig. Roedd llawer o gyfranogwyr yn cymryd rhan mewn cyfleoedd cyfranogi tenantiaid gyda'u landlord eu hunain, gan gynnwys paneli craffu / paneli tenantiaid ac ymarferion hunan-arfarnu, felly roedd ganddynt ymwybyddiaeth dda o sut y mae rheoleiddio yn gweithio yn ymarferol.

Cafwyd consensws cyffredinol nad oes un ffordd benodol i roi gwybod i denantiaid ynghylch rheoleiddio. Yn wir, cydnabuwyd bod llawer o denantiaid yn annhebygol o fod â diddordeb mewn rheoleiddio, ac a oes disgwyliad mewn gwirionedd bod yn rhaid iddynt fod â diddordeb? Gall landlordiaid ddefnyddio'u gwefannau eu hunain (gan ddefnyddio iaith glir a hygyrch), cylchlythyrau (weithiau gyda chyfranogiad golygyddol gan denantiaid), cyfarfodydd tenantiaid, cyfarfodydd cyffredinol blynyddol, y cyfryngau cymdeithasol a chyfleoedd hyfforddiant a ddarperir gan y landlord (mewn cydweithrediad, yn aml, â TPAS a Thenantiaid Cymru) i godi ymwybyddiaeth o reoleiddio. Fodd bynnag, mae perygl mai dim ond ychydig

o denantiaid (yn aml yr un rhai) sy'n gyson yn ymgysylltu'n llawn. Bydd llawer o denantiaid yn lleisio eu barn dim ond pan fydd materion y maent yn teimlo a fydd yn effeithio'n uniongyrchol ar eu bywydau yn cael eu codi, fel cynnydd mewn rhent, neu atgyweiriadau / gwelliannau.

Mae her arbennig hefyd o ran ymgysylltu â thenantiaid sy'n gaeth i'w cartrefi, yn ogystal â grŵp ehangach (sy'n aml yn bobl hŷn a / neu'n bobl sy'n byw mewn ardaloedd gwledig) nad oes ganddynt, o bosibl, ddim mynediad i'r rhyngwrdd hefyd. Os yw gwybodaeth ar gael, ar wefan Llywodraeth Cymru er enghraifft, nid yw bob amser yn hawdd dod o hyd i'r wybodaeth angenrheidiol. Awgrymwyd y gallai Llywodraeth Cymru ei hun wneud rhagor i addysgu tenantiaid ynghylch rheoleiddio.

Cwestiwn 2 – A yw tenantiaid yn ymwneud yn ddigonol â sut y caiff cymdeithasau tai eu rhedeg a'u rheoleiddio? A gaiff tenantiaid ddigon o gyfleoedd i gymryd rhan, o ran sut y mae eu cymdeithas tai yn cael ei llywodraethu ar lefel y Bwrdd? A gaiff tenantiaid ddigon o gyfleoedd i gymryd rhan o ran sut y mae eu cymdeithas tai yn cael ei rheoleiddio gan Lywodraeth Cymru?

Clywodd Aelodau'r Pwyllgor lawer o enghreifftiau o arfer gorau o ran cyfranogiad tenantiaid a sut y mae landlordiaid yn cael eu rhedeg o ddydd i ddydd, yn cael eu llywodraethu a'u rheoleiddio, ond hefyd am rai meysydd lle y mae'n ymddangos bod lle i wella.

Lle'r oedd gan landlordiaid strategaeth gyfranogi effeithiol, teimlai tenantiaid bod ymgynghori â hwy yn digwydd ynghylch materion o bwys (fel ymdrin â materion rheoli tai, fel ymddygiad gwrth-gymdeithasol), ac roeddent yn cael cyfle i gyfrannu eu syniadau a'u barn. Roedd hyn yn cynnwys rhai landlordiaid yn cynnal arolygon tenantiaid rheolaidd, a gwneud defnydd o grwpiau tenantiaid a rhwydweithiau presennol. Unwaith eto, pwysleisiwyd nad yw pob tenant yn dymuno cymryd rhan yn y math hyn o weithgareddau. Roedd llawer o enghreifftiau o grwpiau tenantiaid a sefydlwyd gan landlordiaid, felly roedd fforwm ar gael ar gyfer ymgynghori ac, i ryw raddau, ar gyfer craffu. Cafwyd galwad am eglurder o ran y broses graffu, gan gynnwys modd o fesur ei effeithiolrwydd, a hyfforddiant digonol ar gyfer unrhyw denantiaid sy'n ymwneud yn y broses honno.

Fodd bynnag, roedd rhywfaint o bryder, er nad oedd hwnnw'n bryder unfrydol o bell ffordd, bod grwpiau a sefydlwyd gan landlordiaid yn rhoi gormod o reolaeth i landlord dros ba faterion a drafodwyd. Roedd yna rai pryderon mai'r un tenantiaid a fyddai'n cyfrannu at y grwpiau / fforymau yn gyson, ac mai ychydig o denantiaid iau a fyddai'n cymryd rhan. Mae un landlord wedi helpu i hwyluso grwpiau cymdeithasol amrywiol sydd wedi annog tenantiaid iau i gymryd rhan. Teimlai rhai cyfranogwyr y gallai hyfforddiant i denantiaid ar sut y gallent gyfrannu helpu i annog rhagor o denantiaid i gymryd rhan. Awgrymwyd hefyd nad oedd cyllidebau cyfranogiad tenantiaid yn cael eu defnyddio'n llawn. Fodd bynnag, teimlai cyfranogwyr eraill bod cyllidebau cyfranogiad tenantiaid wedi cael eu lleihau; mae effeithiolrwydd cyfranogiad tenantiaid yn awr yn dibynnu ar swyddog cyfranogiad tenantiaid y landlord (os oes un ar gael) a'i benderfyniadau ef. Roedd rhai landlordiaid yn rhoi'r rheolaeth dros sut y mae'r gyllideb cyfranogiad tenantiaid yn cael ei defnyddio i'r tenantiaid.

Trafododd y cyfranogwyr fyrddau cymdeithasau tai yn eithaf manwl ac, yn arbennig, sut y mae tenantiaid yn rhyngweithio â'r byrddau hynny o ran sut y gwneir penderfyniadau. Teimlai rhai cyfranogwyr y gellid gwneud rhagor i annog tenantiaid i fod yn aelodau o fyrddau, ac y gellid darparu cyfleoedd hyfforddi i denantiaid sydd â diddordeb. Un enghraifft o arfer gorau oedd bod un landlord wedi sefydlu 'academi bwrdd' a oedd yn caniatáu i denantiaid eistedd mewn cyfarfodydd bwrdd, cyn ystyried y posibilrwydd o ddatblygu i fod yn aelod o'r bwrdd. Byddai'r sesiynau hynny hefyd yn egluro rolau a chyfrifoldebau aelodau'r bwrdd. Roedd tenantiaid landlordiaid eraill yn gweld heriau sylweddol i denantiaid ddod yn aelodau bwrdd, gyda rhai'n cwestiynu tryloywder y broses recriwtio, ac un cyfranogwr hyd yn oed yn awgrymu y gall tenantiaid fod yn fwy effeithiol y tu allan i'r bwrdd. Awgrymodd rhai cyfranogwyr bod y cyfleoedd i denantiaid gyfrannu i'r cyfarfodydd bwrdd yn gyfyngedig. Mater arall a nodwyd, oedd gwrthdaro posibl pe bai tenant yn aelod o'r bwrdd ac hefyd yn parhau i fod yn weithgar mewn grwpiau tenantiaid o fewn y sefydliad. Ar hyn o bryd, nid yw aelodau'r bwrdd yn cael eu talu. Pe bai hynny'n newid, gallai achosi rhai anawsterau i unrhyw aelodau bwrdd sy'n denantiaid ac sy'n cael budd-daliadau.

Teimlai rhai tenantiaid bod gormod o gynrychiolwyr o awdurdodau lleol ar fyrddau cymdeithasau tai a sefydlwyd yn dilyn trosglwyddo'r stoc dai, ac y gallai hyn roi'r argraff bod yr awdurdod lleol yn parhau'n berchen ar y stoc dai. Fodd bynnag, cytunodd rhanddeiliaid hefyd y byddai cael gwared yn gyfan gwbl ar gynrychiolwyr awdurdodau lleol yn golygu colli gwybodaeth a phrofiad gwerthfawr. Awgrymodd y cyfranogwyr mai un dewis arall i gael aelodau bwrdd o blith cynrychiolwyr awdurdodau lleol fyddai cyflwyno gofyniad y dylai byrddau cymdeithasau tai / swyddogion gweithredol adrodd yn rheolaidd i baneli craffu awdurdodau lleol.

Roedd yn ymddangos bod tenantiaid mewn rhai ardaloedd â chyswllt uniongyrchol â thîm rheoleiddio Llywodraeth Cymru, tra mewn ardaloedd eraill, roedd disgwyliad y byddai pob cysylltiad drwy'r landlord. Rhoddwyd un enghraifft, o swyddog Llywodraeth Cymru yn mynd i gyfarfod tenantiaid, ond roedd llawer o denantiaid yn cael trafferth i ddeall yr iaith dechnegol a ddefnyddiwyd. Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried adborth tenantiaid yn y broses reoleiddio, ond mae rhai cyfranogwyr yn parhau'n ansicr ynghylch sut y mae Llywodraeth Cymru yn rhyngweithio â chymdeithasau tai.

Roedd peth pryder bod Llywodraeth Cymru wedi gwneud penderfyniad i beidio ag ariannu TPAS na Thenantiaid Cymru yn y dyfodol – yn enwedig gan fod bwriad i denantiaid fod "wrth galon y broses reoleiddio".

Cwestiwn 3 – A yw tenantiaid yn gwybod digon am sut y mae eu cymdeithas tai yn perfformio yn ôl y disgwyliadau rheoliadol? Er enghraifft, a yw tenantiaid yn gwybod pa bryderon / risgiau sydd wedi'u nodi yn sgîl Rheoleiddio? A yw tenantiaid yn gwybod beth sy'n gweithio'n dda a beth sydd angen ei wella? A yw tenantiaid yn cael gweld yr Adroddiad Barn Reoleiddiol ar gyfer eu cymdeithas tai?

Roedd consensws cyffredinol nad oedd y rhan fwyaf o denantiaid (ond nid y rhai a oedd yn bresennol yn nigwyddiad y Pwyllgor i rhanddeiliaid) yn ymwybodol o sut y mae eu landlord yn perfformio ac nad oeddent yn gweld yr amrywiol adroddiadau a gynhyrchwyd gan Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, ymddengys bod hyn yn amrywio o un landlord i'r llall, ac nad oes fawr o gysondeb ar draws Cymru o ran pa wybodaeth sydd ar gael i denantiaid (a pha mor hygyrch ydyw, er enghraifft, a yw'n amlwg ar wefan y

landlord ai peidio). Amlygodd y cyfranogwyr pa fath o wybodaeth a ddylai fod ar gael: sef, adroddiadau hunan–arfarnu, adroddiadau blynyddol (a allai fod yn fwy manwl), Barnau Rheoleiddio, dyfarniadau Hyfywedd Ariannol – gallai hyn fod yn ormod i denant arferol ddod o hyd i'r amser i'w ddarllen a'i ddeall. Roedd rhai landlordiaid yn sicrhau bod gwybodaeth o ran perfformiad ar gael ar ffurf mwy hygyrch, er enghraifft mewn cylchlythyrau. Roedd eraill yn rhannu'r wybodaeth â grwpiau tenantiaid penodol. Er bod rhai cyfranogwyr yn teimlo nad oedd digon o ymgysylltu ac nad yw gwybodaeth yn cael ei rhannu, mae eraill yn cymryd rhan o ran craffu ar eu landlord, fel rhan o'r broses hunan–arfarnu. Cafwyd galwad am i hawl tenantiaid i gymryd rhan gael ei chynnwys mewn deddfwriaeth, gan fod awgrymiadau bod cyfranogiad tenantiaid yn lleihau mewn rhai achosion.

Teimlwyd bod gwerth cymariaethau yn erbyn landlordiaid eraill yn bwysig, gydag un cyfranogwr yn awgrymu bod y dull hwn yn fwy cyffredin yn Lloegr. Fodd bynnag, awgrymwyd bod gwahanol aelodau o'r tîm rheoleiddio yn defnyddio dulliau gweithredu gwahanol, felly gallai gwerth hwn fod yn gyfyngedig nes y ceir rhagor o gysondeb.

Er bod gwybodaeth am berfformiad cymdeithasau tai, mewn theori, yn hygyrch i denantiaid, roedd y rhai nad oedd ganddynt fynediad i'r rhyngwyd yn cael problemau ymarferol, ac nid oedd yr adroddiadau eu hunain bob amser yn cael eu hysgrifennu mewn iaith glir. Roedd awgrym y gallai'r wybodaeth gael ei darparu mewn ffordd wahanol, o bosibl wyneb–yn–wyneb (er y byddai goblygiadau o ran adnoddau yn hynny o beth), a hefyd drwy ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol.

Teimlai rhai cyfranogwyr nad oedd digon o gyfle i gael gafael ar y rheoleiddiwr, er, mewn rhai ardaloedd mae aelod o dîm rheoleiddio Llywodraeth Cymru yn bresennol ym mhob cyfarfod bwrdd. Mae rhai fforymau tenantiaid wedi trefnu i gwrdd â'r rheoleiddiwr.

Mewn rhai ardaloedd, honnwyd, naill ai nad yw cofnodion cyfarfodydd y bwrdd yn cael eu gwneud yn gyhoeddus, neu nad ydynt yn ddigon hygyrch.

Cwestiwn 4 – A yw cymdeithasau tai wedi paratoi ar gyfer ymdrin â'r gwahanol risgiau sy'n wynebu'r sector tai ar hyn o bryd, h.y. diwygio lles?

Cafwyd consensws cyffredinol bod diwygio lles yn her barhaus i gymdeithasau tai a'u tenantiaid, yn enwedig o ran y broses o gyflwyno Credyd Cynhwysol, sef talu costau tai yn uniongyrchol i denantiaid, a therfynau i fudd-daliadau ar gyfer costau tai. Yn sgîl y cynnydd disgwylidig yn y galw am lety a rennir, codwyd pryderon am y ddarpariaeth o Dai Amlfeddiannaeth (HMO) gan landlordiaid cymdeithasol, gan nad yw'r eiddo hyn yn ddarostyngedig i'r un rheolaeth â Thai Amlfeddiannaeth yn y sector preifat.

Gallai dyledion tenantiaid, gan gynnwys ôl-ddyledion rhent, gynyddu, ynghyd â'r galw am lety a rennir. Roedd yn amlwg bod rhai landlordiaid wedi bod yn rhagweithiol iawn wrth ymdrin â'r risg hon (e.e. sefydlu grwpiau penodol i ymdrin â diwygio lles), ond teimlai rhai cyfranogwyr nad oedd digon yn cael ei wneud i helpu tenantiaid. Roedd peth pryder hefyd, gan fod landlordiaid hefyd yn ceisio casglu rhent, roedd posibilrwydd o ran gwrthdaro buddiannau, lle mae'r landlord hefyd yn darparu cyngor ar sicrhau'r incwm mwyaf posibl.

Teimlai nifer o denantiaid y gallai Llywodraeth Cymru fod wedi gwneud rhagor i helpu i liniaru effeithiau'r 'dreth ystafell wely' a nodwyd bod Llywodraeth Cymru hefyd yn gosod polisi ar rent ar gyfer cymdeithasau tai. Mae rhai cymdeithasau tai wedi codi cryn ymwybyddiaeth ymhlith eu tenantiaid, gyda rhai yn targedu tenantiaid y maent yn eu hystyried mewn perygl yn arbennig. Ymddengys hefyd bod rhywfaint o waith da wedi'i wneud gydag undebau credyd.

Roedd risgiau eraill a nodwyd yn cynnwys:

- Brexit
- penderfyniad y Swyddfa Ystadegau Gwladol yn ddiweddar i ailddosbarthu cymdeithasau tai fel rhan o'r sector cyhoeddus, at ddibenion cyfrifo. Gallai hyn effeithio ar allu cymdeithasau tai i gael cyllid;
- Er bod rhai a oedd yn bresennol yn teimlo bod cyllidebau landlordiaid yn cael eu harchwilio'n effeithiol gan fyrddau, roedd eraill yn llai bodlon;

- Amlygwyd yr effaith y gallai uno cymdeithasau tai ei chael ar denantiaid, ac nid yw tenantiaid bob amser yn ymwybodol o gynlluniau eu landlord;
- Roedd cyfranogwyr hefyd yn cydnabod y risgiau newydd a allai godi o bosibl yn sgîl arallgyfeirio i fathau newydd o ddatblygiadau.

Cwestiwn 5 – A gaiff tenantiaid gyfle i ddylanwadu ar y ffordd y mae cymdeithasau tai yn gweithio, a'r penderfyniadau a wneir gan eu Bwrdd, a chyfle i'w herio?

Mae'n ymddangos bod ymgynghori â thenantiaid, a chyfranogiad gan denantiaid yn gyffredinol, yn cael ei ddefnyddio'n eang gan gymdeithasau tai, ond amrywiol yw barn cyfranogwyr am ei effeithiolrwydd o ran dylanwad / herio. Mae rhai hefyd yn cymharu'r gwahaniaeth rhwng dylanwadu ar y weithrediaeth a dylanwadu ar y bwrdd. Awgrymodd un cyfranogwr na fu unrhyw reswm dros herio penderfyniadau ei landlord, gan fod y tenantiaid yn cymryd rhan o'r dechrau bob amser. Dywedodd cyfranogwyr eraill bod cynrychiolydd tenantiaid ar fyrddau yn aml (er ei bod yn gywir y dylai penderfyniadau gael eu gwneud gan fwyafrif). Rhoddodd un landlord adborth rheolaidd i grwpiau tenantiaid ar benderfyniadau y bwrdd.

Cafwyd safbwyntiau gwahanol am effaith cyfranogiad tenantiaid ar y broses o wneud penderfyniadau hefyd. Mae rhai arferion gorau yn cynnwys un landlord, a oedd yn defnyddio grŵp o denantiaid yn fisol er mwyn darganfod a oedd problemau'n cael eu trin yn effeithiol. Ar ben hynny, ceir enghreifftiau o fyrddau'n gwneud penderfyniadau ar sail adborth gan denantiaid, er bod tîm gweithredol y landlord yn anghytuno â'r penderfyniad. Pwysleisiodd un cyfranogwr ei bod yn bwysig bod tenantiaid a landlordiaid yn rhannu gwybodaeth y tu allan i'r broses reoleiddio ffurfiol.

Cafwyd galwad am i reoleiddiwr fod yn annibynnol ar y sector cymdeithasau tai, ac ar Lywodraeth Cymru hefyd. Roedd peth ansicrwydd ymhlith cyfranogwyr ynglŷn â phwy sy'n diogelu buddiannau tenantiaid: Llywodraeth Cymru neu gymdeithasau tai? Holodd un cyfranogwr hefyd faint o gyfranogiad gan denantiaid a gafwyd wrth ddatblygu'r Fframwaith Rheoleiddiol.

Cwestiwn 6 – A yw tenantiaid yn hyderus bod eu buddiannau yn cael eu diogelu gan fyrddau cymdeithasau tai a Llywodraeth Cymru fel y Rheoleiddiwr?

Nododd rhanddeiliaid wahaniaeth clir rhwng rôl landlordiaid a rôl Llywodraeth Cymru (fel rheoleiddiwr), ond ni chafwyd consensws ynghylch pa mor effeithiol a oedd y cyrff hynny wrth ddiogelu buddiannau tenantiaid.

Roedd materion pryder penodol a godwyd mewn perthynas â Llywodraeth Cymru yn cynnwys yr anawsterau a wynebier gan denantiaid (a landlordiaid) wrth ymdrin â'r newidiadau cyson yn y derminoleg a ddefnyddir yn yr adroddiadau amrywiol sy'n cael eu cynhyrchu gan y rheoleiddiwr. Mae hyn yn aml yn wahanol o un flwyddyn i'r llall ac mae'n rhwystr arall i hygyrchedd yr wybodaeth. Roedd pryderon ei bod yn ymddangos nad oes digon o adnoddau ar gael gan dîm rheoleiddio tai Llywodraeth Cymru. Cwestiynodd rhai eu pwerau rheoleiddio, a'u dealltwriaeth fanwl o'r sector.

Nododd aelod o staff o gymdeithas tai y farn eu bod yn teimlo eu bod yn cael eu rheoleiddio gan eu tenantiaid.

Mynegwyd pryderon ynghylch uno cymdeithas Tai Cantref â chymdeithas tai Wales and West. Honnodd un a oedd yn bresennol yn y digwyddiad nad oedd llawer o ymgynghori â thenantiaid (os o gwbl), a bod diffyg gwybodaeth gyhoeddus am yr anawsterau a brofwyd gan Tai Cantref cyn yr uno, er bod un cyfranogwr yn awgrymu bod yr uno, yn wir, yn gweithio'n dda. Dywedodd un cyfranogwr bod cyfranogiad tenantiaid yn elfen hanfodol o reoleiddio effeithiol.

Materion eraill

Gan gyfeirio at un o gylchoedd gorchwyl yr ymchwiliad hwn, gwnaed nifer o sylwadau ynglŷn â lefelau tâl uwch staff. Er bod rhai cyfranogwyr yn teimlo bod y cyflogau a delir yn gystadleuol, a'u bod yn bwysig i ddenu ymgeiswyr o safon uchel i'r swydd, roedd eraill yn teimlo bod y lefelau tâl yn rhy uchel. Cyfeiriwyd yn benodol at staff a arferai weithio i awdurdodau lleol, a oedd wedi cael codiadau cyflog sylweddol yn dilyn trosglwyddo'r stoc dai.

Eitem 3

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus / Public Accounts Committee
PAC(5)–04–17 P1

Public Accounts Committee Inquiry into Regulatory Oversight of Housing Associations

About Us

1. **Community Housing Cymru (CHC)** is the representative body for housing associations and community mutuels in Wales, which are all not-for profit organisations. Housing associations provide over 158,000 affordable homes, and house nearly 10% of the population of Wales. In 2015/16, our members directly employed 9,100 people and spent nearly £2bn (directly and indirectly) in the Welsh economy, with 89% of this spend retained in Wales. Our members work closely with local government, third sector organisations and Welsh Government to provide a range of services in communities across Wales. The work of housing associations is diverse and spans both general needs homes to very specialist accommodation and services.
2. The sector is regulated by Welsh Government’s housing regulation team in accordance with The Regulatory Framework for Housing Associations Registered in Wales and overseen by the Regulatory Board for Wales. Whilst constitutional formats vary, the governing instruments of housing associations establish their core purpose as not for profit organisations, committed to benefiting the community.

Our response

3. CHC welcomes the opportunity to respond to this inquiry into the regulatory oversight of housing associations in Wales.
 - Housing associations are independent bodies, with a social purpose, delivering a range of services across Wales. Their core business is building and managing social rented homes to those in need. Housing associations provide affordable homes to nearly 10% of the Welsh population, and services and regeneration activity which extends far beyond this, including meeting wider housing need.
 - Housing associations have attracted more than £2.5bn of investment into Wales from commercial banks and other investors, allowing us to make public money go further in building homes and regenerating communities.
 - Housing associations are committed to a strong and effective regulatory system which supports their work to deliver the homes Wales needs to tackle the housing crisis, and to support tenants and communities across the country.

The effectiveness of the current Regulatory Framework for Housing Associations Registered in Wales:

4. The regulation of housing associations in Wales has developed significantly since the Essex Review recommended that the then Welsh Assembly Government urgently revised and updated the regulatory framework to support the growing role of housing associations. Since the review in 2008, Welsh housing associations have provided an additional 17,864 homes in Wales, with a direct economic contribution of £7.45bn and a further indirect economic contribution of more than £7bn.
5. Housing associations have worked with Welsh Government and tenants' organisations over the 8 years since the Essex Review to continue the development of the Regulatory Framework, so that it supports the work of housing associations to provide quality homes and services to their tenants. In this time, the sector has worked with the regulator to ensure that the sector remains strong through a number of external challenges to their businesses, including welfare reform. The regulatory framework has supported the sector through a number of mergers, and when the sector has encountered challenges, it has worked together to overcome these and allow individual businesses and the sector to develop. It is worth noting, that in contrast with other nations, there have been no defaults in the housing associations sector in Wales.
6. CHC was pleased to see the establishment of an independent Regulatory Board for Wales in February 2015. CHC called for a fully independent board, and it is our view that independence is essential to ensure that regulation is the most effective it can be, and retains the confidence of housing associations, tenants and stakeholders including lenders. It is our belief that the work of the Board to date has added value and focus to regulation in Wales. For example, the Regulatory Board has in its short time in existence made a number of significant changes to the regulatory framework which will increase its focus on good governance, tenant services and financial viability.
7. We are supportive of the most recent development of the regulatory framework, which will be trialled from January 2017, and we believe will ensure increased transparency and focus on governance, tenant services and financial viability. The changes to the regulatory framework will:
 - Establish a series of co-regulatory status levels on financial viability and governance and tenant services, published as part of the annual regulatory judgement
 - Judgements will be based on an assessment of the organisation's capacity to effectively manage and improve the business
 - Introduce a new compliance statement to sit alongside the existing self-evaluation.
 - Consult on an amended set of delivery outcomes, to reflect the updated and clearer focus on financial viability, tenant services and governance.
8. CHC supports this greater focus on governance, tenant services and financial viability whilst maintaining the principles of co-regulation. Housing associations welcome the sharp focus on continuous improvement, and in particular the renewed focus it will bring on leadership and strategic focus, as well as the financial operation of the business and a continued drive to improve and deliver for local communities.

9. The new approach will be piloted for a year. It is crucial to its success that the Regulatory team within Welsh Government have the skills and capacity to respond to the changed framework and focus on governance, tenant services and financial viability.

The effectiveness and quality of governance arrangements:

10. Housing associations in Wales are well governed organisations that, as a sector, have a track record of delivery up and down Wales.
11. Housing associations are not complacent, and are seeking to continually improve the governance throughout the sector. CHC plays a key supporting role in this; we have developed a Code of Governance for the sector – which the vast majority of CHC members have signed up to - along with Model Rules for Welsh housing associations, and our Come On Board scheme which promotes board membership in the sector, and helps our members with the recruitment of board members. Further to this, we support Board Members and professionals involved in the governance of the organisation through a strong training offer.
12. The environment within which housing associations operate in Wales is increasingly complex. For example, some of the risks and challenges boards are currently managing include the impact of leaving the European Union on the housing market and availability of skills and materials, and the impact of welfare reforms on individual tenants and business plan. As such, housing associations will continually challenge themselves to ensure that the skills mix on their boards and within their executive teams are fit for purpose to meet the demands of the environment in which they operate.
13. In the context of the increasing complexity of these organisations and the challenges they face, board members in the housing association sector give their expertise to organisations on a voluntary basis. There are significant demands upon their time, and housing associations are recruiting board members in competition with other sectors where board members are paid. To ensure that housing associations can attract appropriately skilled and committed board members they should have the option of paying their board members if they feel it is appropriate.

Whether the current regulatory regime is effective in managing and mitigating sector wide risks:

14. Housing associations place effective and proportionate risk management at the heart of their business plans. Housing associations do this through rigorous stress testing and challenge through their strong governance arrangements. It is for independent housing associations to manage and mitigate organisational risks. CHC also plays a role to highlight and advocate reducing sector wide risks to the operating environment.
15. The regulator plays an important supportive role in identifying sector wide risks. The proposed changes to the regulatory regime place a much stronger and clearer emphasis on

the ability of the organisation to manage risk and the regulator will take judgements based on the mitigated risks facing an organisation. The framework focuses its attention on the fundamental building blocks of a successful organisation. CHC and our members welcome this evolution of the current approach to regulation.

16. The new approach will be piloted for a year, and housing associations will be keen to ensure that the regulator itself had the skills and capacity to implement this new framework over the course of the pilot. It is essential that regulation managers focus on leadership, governance, managed and mitigated risk rather than a focus on operational and low level risk issues.
17. Housing associations blend public investment with private finance and have been successful in attracting £2.5bn into Wales. Crucial to the sector's ability to access affordable finance has been a strong focus on risk assessment and management. It is at the core of their business and housing associations use a range of tools and techniques including stress testing, asset and liability registers and recovery planning to provide assurance to lenders.

The effectiveness of the co-regulatory approach in practice:

18. Co-regulation is at the core of the regulatory framework and a principle that housing associations fully support. A co-regulatory approach allows housing associations to operate independently and take their own decisions, to deliver on their mission and social purpose, while allowing for regulatory oversight from Welsh Government, tenants, lenders and other stakeholders to protect tenants' interests and public money. The latest development of the regulatory framework retains this focus.
19. Self-assessment remains a core part of the co-regulatory approach. Housing associations use the self-assessment to challenge themselves and seek scrutiny on progress and continuous improvement, and a failure to convince the regulator of the robustness of current performance will result in greater scrutiny. In addition to the self-assessment the new framework will also include a compliance statement which will add additional focus and transparency to the approach.
20. Ongoing dialogue between regulator and sector remains a central component of co-regulation. It is therefore critical that the regulatory team have the skills and capacity to engage proportionately, on an ongoing basis and in a manner that adds value to the effectiveness of the organisation.

The remuneration levels of senior staff of housing associations:

21. Housing associations are independent organisations, and senior staff remuneration is set within housing associations through transparent and robust processes. For example, it is common practice in the sector to operate a Remuneration Committee, which sits independently of the main board to take decisions on salaries. These will often be informed by independent benchmarking, and tenant involvement in the salary setting process.

22. Each of our members produces an annual report and finance statement, which sets out key performance indicators. Our members publish details of their highest paid member of staff in these accounts.
23. As part of the work of our HR Network, CHC carries out an annual benchmarking survey which includes data on salaries in the sector. The survey found that across the sector as a whole, the median ratio of Chief Executive salary compared to the rest of the workforce is 4:1, which compares favourably with the average ratio of 5.97:1 recorded by businesses publishing their ratio on paycompare.org.
24. Housing associations are increasingly complex organisations, delivering a wide range of services for tenants and communities – including care and support - in addition to building houses across all tenures to meet demand locally. Housing associations compete for talent within a UK employment market for the skills, experience and knowledge that are required to lead these organisations and manage and attract finance to deliver new homes and services. It is important to be able to attract talent to the sector to retain the confidence of lenders, and continue to deliver for the communities they serve.
25. Housing associations in Wales provide huge value for money for the Welsh public; for every £1 of capital investment from the public purse, housing associations directly generate £14 of output in Wales. Last year, housing associations invested more than £1bn in communities throughout Wales, with 89p in every £1 remaining in the Welsh economy.
26. Demonstrating value for money is important to the sector, and CHC is working closely with our members to ensure that they can do so. In October 2016, we published a guide for members in partnership with Housemark to help them to do this, and we will be publishing a number of indicators on Value for Money in 2017. We also understand that value for money is a priority area for the Regulatory Board for Wales and that they are supportive of our work this area.

Further comments

27. A further issue intrinsically linked to the discussions about how housing associations are regulated is the decision in September, by the Office for National Statistics, to reclassify housing associations as public sector bodies for the purposes of national accounts.
28. The decision – based on the 2010 European System of Accounts – identifies the significant government control that can be exercised over the general corporate policy of the unit. This is a largely technical accounting issue, but legislation will be required to address it.
29. There has been no immediate adverse impact of the decision, due to a short term agreement between Welsh Government and HM Treasury which will allow time for the legislation to reverse ONS' decision to proceed. However, if housing associations were to remain classified as public sector in the long term, it could impact on their ability to borrow at favourable rates, in turn posing a threat to the Welsh Government's target of 20,000 homes.

30. Housing associations are community-based organisations, which are committed to delivering the ambitious affordable housing target, working with communities and in a strong and effective regulatory environment.

Regulatory oversight of housing associations

Submission by the Council of Mortgage Lenders to the National Assembly of Wales' Public Accounts Committee inquiry

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus / Public Accounts Committee

PAC(5)-04-17 P2

Introduction

1. The CML is the representative body for the residential mortgage lending industry that includes banks, building societies and specialist lenders. Our 139 members currently hold around 97% of the assets of the UK mortgage market. In addition to home ownership, CML members also lend to support the social housing and private rental markets across the UK. We welcome the opportunity to provide this submission to the [call for evidence](#) by the Public Accounts Committee of the Assembly into the regulatory oversight of housing associations.

2. The CML has worked constructively with the Welsh Government on measures to improve the regulation of housing associations over a number of years, including from the time of the Essex Review which led to the introduction of a new co-regulatory approach in 2011. This approach has undergone further positive change in the intervening years, most recently with the development of a graded regulatory judgement matrix, to be introduced from early 2017. We have provided specific comments below on matters the Committee is considering as part of its inquiry.

Effectiveness of the current regulatory framework

3. The current regulatory framework is effective and improving. This is especially so with the planned introduction of a new graded regulatory judgements matrix. The publication of graded judgements should, subject to sufficient resources for implementation and enforcement, provide a point of calibration against which lenders can measure their own assessment of an association. This is lacking in the approach to-date, as the current narrative report does not give firm conclusions or judgements on the part of the regulator. Those looking to rely on the narrative report are left to draw their own conclusions. The new judgement approach should address this. It is absolutely the right direction of travel for where the sector is now – in the context of increasing complexity; increasing development activity (and associated risk) and the backdrop of ONS reclassification.

4. We look forward to the provision of regulatory assessments in the new form, with graded judgements. We expect that, until these are available, there might still be some uncertainty as to how robust regulation will be and how the sector will respond to it.

5. The effectiveness of the framework comes down to how and when the regulator intervenes in problem cases or where an association fails. Key to this are issues of resources. The regulatory response to some recent “complex cases” points to areas where available skills, expertise and resource may have struggled to keep pace with the situation. The recent appointment of a former senior banker with sector experience in the regulation team is very welcome. Funders directly involved in recent complex cases will be able to offer their own observations on the experience. The sector will benefit from the forthcoming publication of the regulator’s “lessons learned” report.

Effectiveness and quality of governance

6. The quality of governance and its effectiveness is varied. This is to be expected in a diverse sector with a range of organisations of different size, scale, location, resources (board skills etc) and development appetite. The work of the regulator, tenant organisations and Community Housing Cymru, including through its new Code of Governance, help to provide the required environment for good governance to develop and improve in all housing associations across Wales.

Effectiveness of current regulatory regime in managing and mitigating sector-wide risks

7. It is for boards to manage and mitigate the effect of sectoral risks in their organisations. The regulator helps to identify these in its published sector risk profile, which is periodically updated. Where appropriate, Welsh Government and the regulator can act in areas that are likely to impact the sector as a whole. For example: responding to the ONS classification decision; the impact of welfare reform changes, such as LHA caps, and the wider impact of the roll-out of Universal Credit. Other areas that bring sectoral risk relate to the operation of wider financial and funding markets. In this respect, we are uncertain as to the level of wider market intelligence and availability of experience of markets within the regulation team, and what external advice is sought and taken on this. As referred to above, the recent appointment of a former senior banker with substantial experience as a funder is a strong step in the right direction.

8. In the context of responding to complex cases that might include the failure of an association, we suggest it would be appropriate for the regulator and government to consider the extent to which the sectoral risk of contagion from the failure of a single association might be mitigated through measures such as “living wills” and asset registers.

Effectiveness of the co-regulatory approach in practice

9. From the CML perspective, we are encouraged by the level of proactive engagement we have with government, the regulator, CHC and other key stakeholders. This includes our work with the Advisory Group that supports the new independent Regulatory Board. Individual lenders, with their own direct experience with their borrowers and the regulation team, will be best placed to offer their own views on co-regulation.

10. For both the CML and lenders, there are still some uncertainties about the journey to regulatory intervention and the powers that would be used and when. We expect the new judgements matrix and guidance around it should provide further clarity here, but we suggest a candid sharing of lessons learned on some of the recent complex cases would still be helpful in avoiding potentially unnecessarily sub-optimal outcomes.

Remuneration of senior executives in HAs

11. The issue of paid executives is currently under consideration by the Regulatory Board and its Advisory Group. In our view, this will be a matter for individual board decision, subject to there being effective identification and management of any instances of actual or perceived conflict of interest. Paid executives should be an option for boards, particularly if there are challenges for the particular association in attracting or retaining the skills and experience needed for excellent governance.

12. We suggest that the issue of paid executives on boards raises again the wider issue of remunerated board members (who are not executives). This had been considered by government previously, but not taken forward. Our view is that the remuneration of board members should be an option for associations if they feel it would be of benefit for their particular organisation in attracting and retaining experienced and skilled individuals needed for excellent governance.

13. The economic, strategic and operational context for Welsh RSLs is becoming ever more demanding and complex, and the chairs in particular of some of these bodies may have complex businesses with >£100m of external borrowings and highly onerous financial, legal and other responsibilities. In our view, it will become a tougher challenge to recruit voluntary board members to this sector. For this reason, we believe that it is timely for the issue of remuneration of board members to be reconsidered.

Contact

14. To discuss this submission further, please copy John.Marr@cml.org.uk

21 December, 2016

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Swyddfa Comisiynydd Yr Heddlu a Throseddau, Gwent
Office of Police and Crime Commissioner, Gwent

Pencadlys Heddlu Gwent | Gwent Police Headquarters,
Croesyceiliog, Cwmbrân, NP44 2XJ

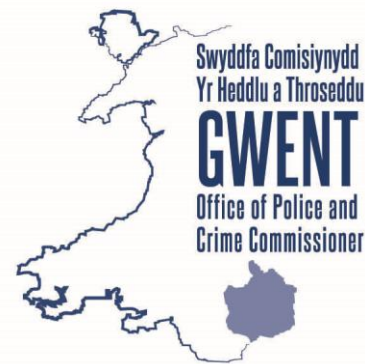
Ffôn | Tel: 01633 642 200

Ebost | Email: commissioner@gwent.pnn.police.uk

We | Web: www.gwent.pcc.police.uk

Comisiynydd Heddlu a Throseddau Gwent | Police and Crime Commissioner for Gwent:

Jeff Cuthbert B.Sc., MCIPD

22 December 2016

Nick Ramsey AM
Chair of the Public Accounts Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Dear Nick

COMMUNITY SAFETY IN WALES

Thank you for your letter of 15 December 2016 in relation to the Auditor General for Wales' (AGW) report on Community Safety in Wales and the invitation for me to give my view on the issues raised in the report. The AGW produced a report on the situation in Gwent also and my comments relate to that report mainly.

I welcome the report and recognise the conclusions made, and would largely support the recommendations originating from the research undertaken. I note, however, that although the AGW visited seven local authorities across Wales, none of them are within Gwent.

The complexity of defining community safety is a long standing issues and is further complicated when the issue of responsibility is superimposed on delivery, especially when this delivery could be impacted by the question of devolved and non-devolved services. This is an issue that is not applicable at the point of delivery and therefore should not impinge upon our collective responsibility to provide effective and efficient services to our communities.

With this in mind, two programmes of work, designed and implemented in Gwent via my office, received recognition as 'Good Practice' in the report.

Both the Strategic Commissioning Board and Safer Gwent Partnership have been designed to navigate the issues in the report regarding, collective responsibility, joined up strategic action planning, joined up service delivery and collective performance management:

- The purpose of the **Strategic Commissioning Board** is to provide strategic direction to the Police and Crime Commissioner's Commissioning Programme in relation to strategic planning, service quality, contracting performance and management and stakeholder engagement.
- **Safer Gwent** was established by my Office in 2015 and works with key community safety partners across the five local authority areas. It provides an organised and joined-up approach to achieve better outcomes in tackling issues such as preventing crime, ASB, preventing reoffending and supporting victims. Safer Gwent meets bi-monthly and aims to work collectively to address regional safety issues that impact on local communities.

A further joint enterprise of note, also in place in Gwent, is the Connect Gwent Victims Support Hub:

- **Connect Gwent** is the first ever multi-agency service of its kind in Wales which provides positive and lasting support to victims of crime, helping them to cope and recover. The service has brought together a range of agencies and organisations under one roof to provide enhanced support to victims of crime.

My Gwent wide approach to service delivery has been instrumental in already supporting some, if not the majority, of recommendations made in the report. Hopefully you can see that we are well versed in joint partnership working in order to achieve positive results.

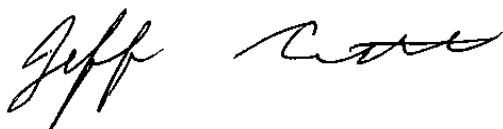
With this in mind, I don't believe that another layer of governance needs be added to the Community Safety landscape, but rather a more supported approach to working in the same way that we are working in Gwent at this time.

I will continue to champion the ethos of the recommendations made through the partnerships highlighted above, and in my work with others partnerships such as Public Service Boards to ensure they are given full consideration in our ongoing programmes of joint working.

Having noted the Welsh Governments suggestions for progressing this matter, I welcome its invitation to work together to develop a comprehensive, consistent and holistic response to the recommendations made in the report. A member of my staff has been allocated to work with the Welsh Government directly on this matter.

Can I add that further work is underway to collate data and develop joint working further in Gwent. I will happily share this information with you, once it is ready, if you feel that it would be helpful.

Yours sincerely

Jeff Cuthbert B.Sc., MCIPD
Police and Crime Commissioner for Gwent

Nick Ramsay AM
Chair, Public Accounts Committee
National Assembly for Wales

9th January 2017

Dear Nick

Thank you for the opportunity to comment on the Auditor General's report on Community Safety in Wales. I have been through the report in detail and there are number of areas in which I believe the recommendations are flawed, based on a number of misunderstandings which I have detailed in the "Critique" which I attach for your information. I shared an earlier draft with the Auditor General, which led to a very constructive dialogue, but it is clear that there are points on which we simply have to agree to differ.

The key point of disagreement is the report's suggestion that there should be a national (all-Wales) plan for community safety, with regional plans, leading to a local plan. This multi-layered approach, I believe, is wrong for three reasons :

- First, it is at odds with the legislation. As Deputy Home Secretary, I introduced the legislation which became the Crime and Disorder Act 1998. It is based on the principle that if you tackle local crime, disorder and antisocial behaviour - based on a local "audit" - local success will aggregate to national success. In the past the Home Office has often set out requirements for action which may be sensible for some areas, but are entirely irrelevant for others. The local "audit" should include crime figures from the police, but also be based on the local public experience of crime and disorder and other issues such as vulnerability, so that local action is evidence-based, is "owned" locally and leads to targeted action. These arrangements worked well for a period, but need to be refreshed and we have set about that process with partners across South Wales.

- Second, it overlooks the enormously important opportunity we have at the present time. If the Community Safety Partnerships are refreshed in the way I suggest they can feed effectively into the “needs assessment” that Public Service(s) Boards are drawing up at the present time. Public Service(s) Boards are required to “have regard” to the community safety plan, but clearly that will only work if they are up-to-date and fit for purpose. Both the Minister, Carl Sargeant, and the Future Generations Commissioner, Sophie Howe have confirmed their view that the aim of the community safety partnerships - to make communities safe and confident - is entirely consistent with the values and principles set out for the Public Service(s) Board.
- Third, it is enormously significant that the Future Generations Act is based on the same principles as the 1998 Act in that it requires local planning and delivery to be based on the local “needs analysis” and to be owned by the local partnership rather than taking a top-down approach. The difference is that there is oversight of the work of Public Services Boards - including scrutiny of their needs analysis - by the Future Generations Commissioner. There is no such oversight of community safety partnerships - although in the same legislation I did establish the Youth Justice Board (YJB) to provide that oversight and guidance to Youth Offending Teams. In Wales that work is particularly effective because the work of the YJB is undertaken jointly with Welsh Government.

My view, therefore, is that we have a very simple opportunity to refresh the Community Safety Partnership in each area, so that it can feed into the Public Service Board, based on the “Baseline Audit” of crime and disorder. We can then effectively align the two pieces of legislation and provide the maximum impact for the public. The fact that one piece of legislation was passed at Westminster and the other was passed by Welsh Government needs to be no obstacle to actions under them being undertaken simply and logically in a co-ordinated way.

I have written to local authorities across South Wales on behalf of myself and Chief Constable Peter Vaughan and received positive responses, so we have set in train the collation of data to inform the process.

This approach in no way diminishes the role of Welsh Government or indeed the National Assembly, but it does avoid an over-generalised approach to problems which can often only be tackled at the local level. For example, if there were to be a particular issue with knife crime in one or two areas in Wales, the Minister could require each community safety partnership to “have regard” to levels of knife crime in their area while preparing their Community Safety Plan. The evidence would then be sought locally as to the nature of any problem in the locality. If there was no problem, there would not need to be significant action within the Community Safety Strategy. The focus on this issue would be on those areas where there was evidence of a problem and tackling local problems in a realistic manner would aggregate to tackling the issue across Wales as required by the Minister. Again, I can think of no better example than the Welsh legislation to combat violence against women and girls, which I found enormously helpful in working with local agencies to tackle what was my own priority within my first Police and Crime Plan

The 2011 Police Reform Act which established the role of Police and Crime Commissioner also amends the 1998 Act to give Commissioners a role in the Community Safety Partnerships. This is being taken seriously by all four Commissioners and our role is clearly complementary to that of the Future Generations Commissioner.

I therefore support the view expressed by Welsh Government that it is time to refresh the work of Community Safety Partnerships, and the Auditor General does provide some evidence of the need for a “refresh”. However I would reject the Auditor General’s suggestion of three layered plans which would increase bureaucracy, go against the principles of local ownership of local problems and solutions, and could undermine the good work that is now being done locally.

Given the strong and constructive dialogue between Commissioners and Chief Constables and with Ministers, and the fact that community safety work under

the existing legislation fits so well with the advent of the Public Service Boards, we have the opportunity to produce a uniquely Welsh solution for maximum impact and minimum bureaucracy.

I would be very happy to give evidence to your committee in greater detail and – as mentioned earlier – I attach a more detailed critique of the Auditor General’s Report since there are important detail arguments that need to be dealt with. As is often the case, the “Devil’s in the detail” but I hope the above summary boils the whole debate down to three key principles.

Yours ever

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Iain', with a long horizontal stroke extending to the left and a small flourish at the end.

Rt Hon Alun Michael

Police & Crime Commissioner for South Wales

A Critique of “Community Safety in Wales”

- the report published by the Auditor General for Wales, October 2016

I fear that the report published by the Auditor General for Wales on the subject of Community Safety in Wales may mislead the reader in a number of ways. The report is based on a mistaken understanding of the nature of Community Safety and the legislation on which current practice is based.

I have discussed the report with the Auditor General, who has been both courteous and willing to engage in constructive discussion of the issues, although there are aspects on which we have to agree to differ. Having reviewed my initial comments in the light of our exchanges, I now set out my considered view and this note is intended to provide the basis for a different set of actions to those set out in the report’s recommendations.

WRONG CONCLUSIONS

The basic fault in the report is that it appears to believe that a top-down approach based on a sort of “national plan” is the way to promote Community Safety, whereas all the evidence suggests that local solutions to local problems, based on local evidence, is the right way to make the community safe. The primary legislation in this area of activity is the 1998 Crime and Disorder Act, for which I was responsible as Deputy Home Secretary, based on the belief that correctly identifying local problems and solving them will aggregate to national success, while generalised national approaches rarely address local need.

It follows that the report is not consistent with the legislation which established the approach to Community Safety in England and Wales and recommends an approach that is also out of kilter with more recent legislation in Wales, particularly the Well-Being of Future Generations Act 2015.

The Future Generations Act takes a particularly enlightened view of delivery, requiring a comprehensive local Needs Assessment to be prepared by each

Public Service(s) Board as the basis for drawing up plans for local action and scrutiny of the local work by the Future Generations Commissioner.

This gives responsibility to local leadership while providing an assurance of oversight and the achievement of standards required by the Future Generations Act. This is comparable to the highly successful model established for Youth Justice, driven through local Youth Offending Teams with scrutiny and support provided by the Youth Justice Board (YJB). In Wales that Youth Justice work has been driven jointly by the YJB's team in Wales and by Welsh Government, thus providing oversight that is tuned to Welsh circumstances.

The Report is certainly correct in identifying flaws in the current operation and practice of Community Safety Partnerships, and I do not dissent from the report's conclusion that there is a disconnect between planning priorities, resources and activity. There is still much good work led both by local authorities and by voluntary and community organisations, but in the past few years, as local authorities and the police have struggled with the severe impact of "austerity" this work has often been given less attention and less resource than in the past. That is why, on behalf of the Chief Constable and myself, I have proposed that we go back to first principles with a local "audit" of crime, disorder and antisocial behaviour as the basis of a refreshed Community Safety Strategy in each local area in South Wales. This has received an immediate and positive response at the local level and will provide the means by which each Public Service(s) Board will be able to fulfil the requirement in the Future Generations Act to take account of community safety strategies. Clearly, if it is to be taken into account seriously by the Public Service Board, the Strategy needs to be robust and up-to-date in identifying local needs. The solution to the current need for a refreshed local strategy lies in refreshing the local evidence base and the level of engagement, not in a top-down approach.

Part 1

The report states as its conclusion that a variety of public bodies have overlapping responsibilities for community safety and concludes that this "creates barriers to effective delivery". In fact the legislation rightly reflects the fact that a variety of different bodies have responsibilities which affect the level of crime, disorder and antisocial behaviour and that the only way to

tackle these issues comprehensively is through a partnership approach. The responsibilities of different agencies, departments and organisations are inevitable intertwined and while it may be true to say that “overlapping responsibilities and the multiplicity of agencies complicate delivery” that is the reality in which we live, and the arrangements of the past in which each agency was responsible for a silo of service delivery resulted in inefficiency and in people and communities falling into the cracks. The Future Generations Act’s requirements and the role of the Public Service(s) Boards create a powerful and genuine opportunity to “join up the dots” and to address many past failings in the public sector. By the way, I have referred to them as Public Service(s) Boards because many people talk of them as “Public Service Boards” implying a seamlessness of local service to which we aspire, whereas the Auditor General has pointed out to me that the Act refers to Public Services Boards. Personally I don’t think it matters and what is crucial is to seize the current opportunity.

The inter-connected nature of different agencies was clear at the time of the publication of the Morgan Report and the introduction of the 1998 Crime and Disorder Act, but the evidence is set out most clearly in the 2010 report of the Justice Select Committee on “Justice Reinvestment” which noted that while the first responsibility of the police is to prevent crime and reduce offending, all levers which influence levels of offending lie outside the responsibilities of the police and indeed outside the criminal justice system. **It is a fundamental fact that success in community safety depends on local collaboration.**

On this point the report is correct at paragraph 1.9 to say that “the extent to which government, local authorities, the police and other partners work together to deliver community safety is fundamental to improvement and is not insurmountable where there is a shared vision and a clear willingness to change”. However the report wrongly suggests that “complex accountabilities for community safety make it difficult for public bodies to provide clear and consistent leadership and direction”. In fact, close collaboration between those bodies that were designated under the 1998 Crime and Disorder Act has often led to clear and consistent collaborative leadership, which has resulted in significant reduction in offending.

It could be argued that community safety would have benefited from national oversight of the sort provided by the Youth Justice Board in relation to youth

offending, but perhaps this can be addressed in Wales, through the scrutiny provided by the Future Generations Commissioner. Like the Minister, Carl Sargeant, Sophie Howe sees the objective of “safe confident communities” as being entirely consistent with the values set out for the public Services Boards and her role will be significant in ensuring that the requirement to take account of community safety strategies is observed in practice in each local area.

It is inevitable that accountability for joint action is more complex than operating in historic silos, but that does not make the outcomes less significant. It would appear that this mistaken conclusion in the report is based on a wish to have simple answers to complex problems and a view that accountability is more important than effectiveness.

The accountability and responsibilities are clear in law, but the challenge posed by the Auditor General is reasonable in seeking for the clarity in local action and delivery to be equally clear.

It is a natural consequence of the legislation that a number of organisations are collectively responsible for reducing crime and disorder. Indeed, the leadership responsibility was deliberately placed equally on the local police and the local authority while a variety of other organisations and agencies are required to be engaged (the NHS, fire service, schools, colleges etc) or required to be invited to participate (the voluntary sector, the business community etc).

The report finds that the suspension of an all Wales community safety advisory board “may have inhibited cooperation and minimised opportunities to promote new ways of working” but there is no evidence that this is the case. Innovation happens locally and is then shared, so this conclusion seems perverse and the Board has not been missed. The gap in oversight and consistency, on the other hand, does need to be addressed and, as mentioned above, this can be addressed simply and effectively across Wales through the role of the Future Generations Commissioner and locally by each Police and Crime Commissioner in each police force area. Each of the current Commissioners sees this as an important part of the role.

The report states that “arrangements to deliver community safety are complex, have changed over time and are not always joined-up, which has

created difficulties for partnership working”. This conclusion is difficult to accept since the complexity work reflects the complexity of the problems.

It would be odd if arrangements had not changed over time to fit with changing circumstances and while co-operation and collaboration often appear more complex than dictatorship or top-down management, they also produce better results in complex circumstances and require a more sophisticated approach to accountability and audit than appears to have been considered by the authors of the report.

The report suggests that “developing approaches to regional working could address current weaknesses” but it is not clear what this means. In some very specific areas of work, such as the Youth Offending Service, there is a good deal of collaboration between local authorities. In the “Western Bay”, for example, a single service is managed on behalf of Swansea, Neath Port Talbot and Bridgend while the Cwm Taf service covers from the Cynon Taf and Merthyr Tydfil. But by its very nature, most of the general work of Community Safety is very local in its nature.

We also suffer from the imprecise use of the word “region” and this often causes confusion. In the context of England and Wales, the term is sometimes used - annoyingly - to refer to Wales, it is sometimes used to refer to the Police Force Area and it is sometimes use randomly to refer to any combination of local authorities working together for a specific purpose. It would be better not to use the word region at all, and to be precise as to what specific area is being referred to in any recommendation.

In this recommendation, the report states that “further work is needed to ensure accountability arrangements are fit for purpose” which seems odd when the recommendation itself seems likely to dilute the accountability arrangements.

The report states that “citizens who responded to our survey are not clear on who is responsible for community safety in Wales” but it is not clear why this is seen as a problem. It is surely more important to provide leadership and to be effective than it is to be seen, and while leadership is shared between the chief Constable, the Police and Crime Commissioner, the Leader of the Council and the Chief Executive, many other bodies are also involved and for any one of

them to claim success without giving credit to the others would put the partnership at risk. It is surely most important for the partnership to be effective, and to share credit, or agree together on the need for change or improvement, even if that makes it difficult to identify a single “author”.

Part 2

The report states that “national, regional and local priorities differ greatly and are not aligned” but it is not clear what problem is being addressed in this statement. As indicated at the start of this response, an aggregation of success in tackling local problems will add up to national success and national priorities should be confined to genuinely national issues. The report suggests that these differences risk “confusion and uncoordinated action” but the real threat would surely arise from inappropriate national requirements being set - for example requiring local action to tackle knife crime in an area where there is no knife crime problem – or vice versa.

The report states that “there is limited evidence of public engagement to inform the plans” which appears to muddle two separate issues. This point appears more than once in the report. On the one hand action to improve community safety should be based on clear evidence, and there has been significant convergence between the public experience of crime and what is reported to the police. A variety of local ways of listening to the experience of the public are used in most areas, in addition to the sequence of interviews of the Crime Survey of England and Wales, whereas public engagement is a different type of activity with different purposes. It is therefore difficult to understand what the report is recommending and for what purpose.

In a single finding the report states that “there is wide variation in the robustness of community safety plans and the lack of alignment between the UK, Welsh, regional and citizens priorities undermines partnership working and opportunities for improvement”. It may be the case that there is wide variation in the robustness of community safety plans and that is something on which it is legitimate to comment, but I would expect the report to be specific in its criticisms and to make specific recommendations about how higher standards could be achieved. Improvement and aspiration to high standards

are surely more important than consistency, and it is not clear what connection this has with the rest of the sentence.

Having said that, I mentioned earlier that, as local authorities struggled with the initial impact of “austerity”, community safety teams lost resources and the processes became less robust. That is why I have engaged with local authorities and Public Service(s) Boards in my area to refresh the evidence base (community safety audit) as the necessary precursor to refreshing the community safety plan and feeding it into the Public Service Board’s process in each area. Paragraph 2.19 provides some relevant evidence of weaknesses.

The report states that “Police and Crime Commissioners generally draw on a wide range of evidence to determine their priorities for action, but the approach taken varies and is not always robust”. I would expect the report to be very specific about any approach which is “not robust” and to make specific recommendations for improvement. On the other hand one would expect each Police and Crime Commissioner to draw on a wide range of evidence to determine priorities. Indeed, one would also expect variation as this was of the essence of the Government’s decision to establish the role of Police and Crime Commissioner. Asked whether he would require Commissioners to toe a line on aspects of delivery, the Minister who introduced the legislation, Rt Hon Nick Herbert MP, said “Certainly not. It is for each Commissioner to take decisions and be accountable to the public for those decisions. Let 41 flowers bloom - some will succeed and others will go to the wall”.

The criticisms in paragraph 2.16 are weakened by being generalised and not identifying the Police & Crime Commissioner who is being criticised. I can only say that the paragraph clearly does not refer to South Wales because, working closely with the Chief Constable, I and my team have been at great pains to align the strategic approach and the detail of the Police and Crime Plan with the plans of local authorities and other agencies. It has been a two-way process that has benefitted all of us. However the general comment that community safety partnerships should set out clearly how they will achieve their priorities is what the 1998 Act specifically requires, and the whole concept of a “refresh” is about returning to those clear, sound principles.

Personally I take a very robust approach to evidence of the problems that need to be tackled and the evidence of effectiveness, but that is my decision and if a Commissioner takes a different view it is for him/her to account for it.

The report also states that “most local authorities have adopted priorities for community safety, but these are not always clearly set out”. There is a difficulty with this statement since the local authority is expected to provide leadership, but it is not expected to provide that leadership in isolation. Leadership of the Community Safety Partnership lies jointly with the local authority and the local police, who are expected to lead a wider partnership. If the priorities of the partnership are clear that is surely what matters.

Part 3

In part three, the report comments on the impact of “real term reductions in police and local authority community safety management budgets”. This is clearly a serious issue as the flexibility for the police in South Wales is considerably reduced by the cuts in police officer numbers from some 3,400 to about 2,800 while in recent years. Local authorities have also experienced considerable cuts in their finances. In South Wales we have maintained the contribution to community safety budgets and to the Youth Offending Service from the police service budget.

The report states that “the availability and use of grants to fund community safety activity is intricate and changing but it is not always clear what benefits or positive impact grants are having”. This is one of the reasons that I have chosen a more participative approach to community safety. Instead of, in effect, sending off a cheque and waiting to hear how the money has been used I regard the contribution to the local community safety partnership as “buying a place at the table”. The Welsh Audit Office used to ask what my contribution had bought, as if it was a grant to purchase widgets, but I think it is now understood that this is a contribution to the whole budget whose application we seek to make effective through my engagement and that of my team. We are a part of the partnership, not an external grant-making body.

The report reflects a 32.7% cut in local authority expenditure on the management of community safety, which is a lot but arises from UK Government cuts and may therefore be inevitable in a time of “austerity”, but it is

also true to say that we are all seeking to “do more with less” rather than seeing a decline in the effectiveness of community safety work.

Part 4

The report refers to “difficulties in defining community safety and weaknesses in data, scrutiny and evaluation”. I’m not sure that this is correct because community safety does indeed cover a wide and complex range of activities that need to be prevented. It includes crime, disorder, antisocial behaviour and a variety of low level activity which creates a sense of unease. The “broken windows” theory suggests that if low-level neglect is not tackled - including rubbish and graffiti - then the feeling that an area is cared for will lead to an increase in bad behaviour. Indeed, that is why the role of the Community Safety Partnership was expanded as part of the Clean Neighbourhoods Act for which I had responsibility as Minister of State at DEFRA.

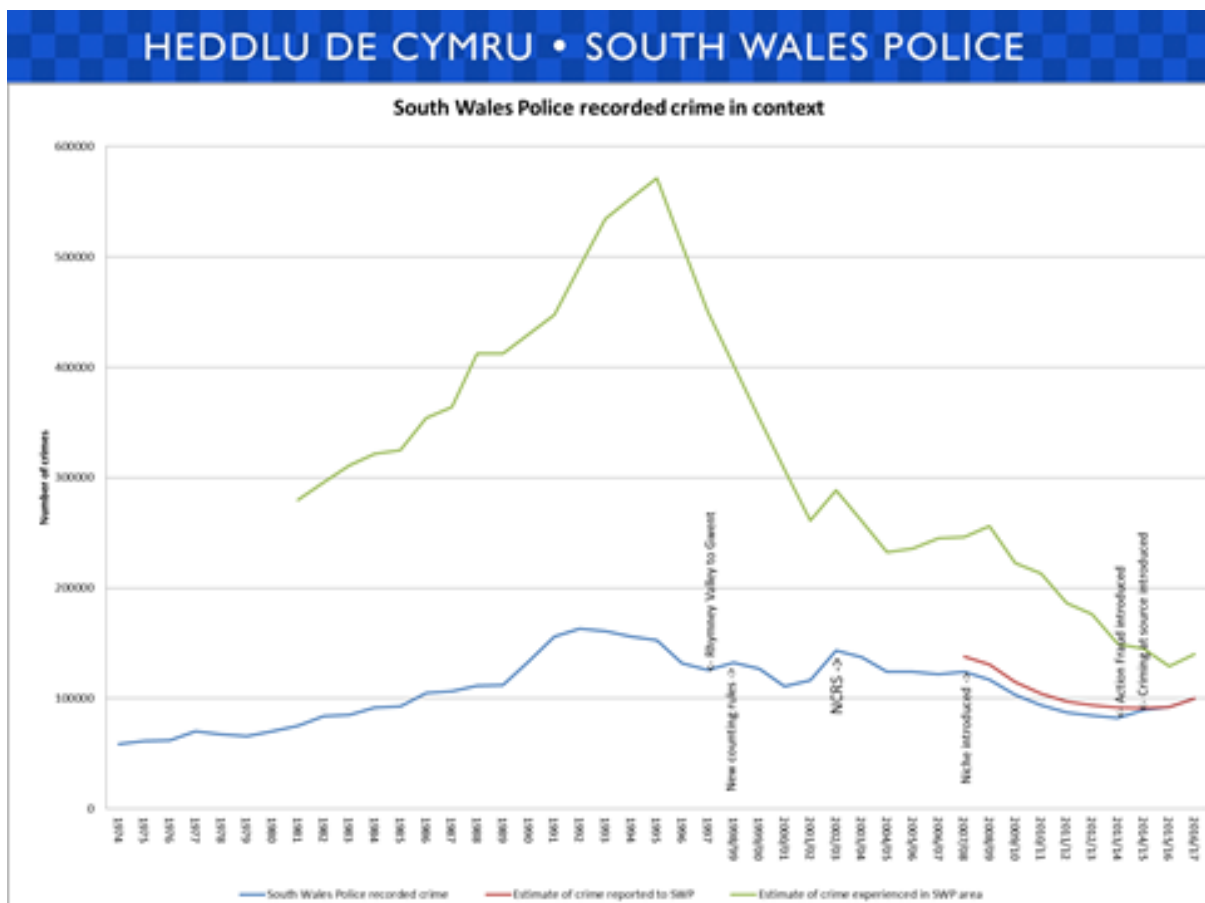
There is a need to expand the concept of Community Safety and aim to create “Safe Confident Communities” but that very concept includes two very separate elements. I frequently ask public meetings in Cardiff whether they are safer or less safe in the city centre than 10 years earlier. In response a significant proportion – often a majority – say they are less safe. In fact violence has been reduced successively in the centre of Cardiff, more than in equivalent cities, over a period of nearly 20 years. The fact is that we have had significant success in making people safer but they don’t know it even though local newspapers do frequently report the success of the approach while also reporting on the disorder that does still happen.

The distinguished work of Prof Jon Shepherd in analysing and reducing violence has been built upon incrementally over time. I feel safe in the centre of Cardiff, because I know the facts. Most people - despite that information having been given in headline after headline over the years - still live with the perception that they are less safe in the city centre. It would be wrong to criticise the police or the local authority for this state of affairs when they have, together, played a significant role in making their public safe. This does not seem to have been understood by the authors of the report and is merely one illustration of the complexity of dealing with the separate issues of

“safety” and “confidence” with which anyone concerned with Community Safety must wrestle on a daily basis.

The report is right to say that it is challenging for public bodies to demonstrate the impact of their activity, but that simply comes with the territory in such a complex area of public policy. It is a continual challenge which community safety partners strive separately and collectively to meet.

The report states that “police records and survey findings suggest that crime in Wales has fallen significantly in recent years, but recent reviews of raised issues of concern about the integrity of the data, which makes measurement of community safety difficult”. The first part of the sentence is correct, but a great deal of work has gone into ensuring the robustness of the data, including “criming at source” which was introduced because it is right and despite the fact that it would show higher figures for recorded crime. There has been praise from the HMIC for the robustness of our crime data. That leads me to refer to the facts of crime over recent years as shown in the graph below.

Care must always be taken to look at trends over time, and the graph demonstrates the change in relation to two important indicators.

- One is the level of crime as reported to the police and
-the other is the experience of crime as reported by the public to the Crime Survey of England and Wales (formerly the British Crime Survey).

It is absolutely clear – as the graph shows - that there is greater convergence between recorded crime and the public experience of crime that at any time over the last 40 years. As crime as such is not the only measure of Community Safety, it is important for the Community Safety Partnership to understand the level of experience and concern locally in order to address what is really happening in the local community.

That simply cannot be done at a regional or national level but has to be done at the local level and that is specifically required by Sections 5 and 6 of the 1998 Act. The 2011 Police Reform Act then inserts the Police & Crime Commissioner explicitly into the process. For completeness it should be mentioned that the Clean Neighbourhoods Act 2005 added responsible for local environmental issues to the role of the Community Safety Partnership and is another piece of legislation for which I had responsibility. I saw adding this responsibility to the role of the Community Safety Partnership (originally called the Crime and Disorder Reduction Partnership) to be a better option than creating a further set of organisations and that such an approach was consistent with the “broken windows” approach to reducing crime.

The report is right to say that “Citizens have mixed views on their quality of life and how safe they feel”. One of the problems in judging how to deal with this issue is that of the “worried safe” and the fact that some are reassured by seeing police on the streets while people in other communities find the appearance of people in uniform worrying. The pernicious use of the term “Bobbies on the Beat” in the media and by some politicians does little to help.

The final finding of the report is that “judging performance and impact in delivering plans is difficult because of wide variations in the quality and range of measures and targets and actions that public body use”. Not only is that true, I wouldn't have it any other way, because that is of the essence

Community Safety. It may make it difficult to count the beans but it is the reality which is being tackled by those involved in this endeavour in ever more sophisticated ways.

Summary Report

I have addressed the conclusions since the most important thing about any report is what should be done in response to its findings.

But in the Summary Report there are some errors which should be noted

- It is suggested in paragraph 3 that “local authorities, the police and health authorities are together responsible for achieving community safety”. As a statement, that is not strictly correct.
- Police and Crime Commissioners **are** explicitly linked into the requirements of the Community Safety Partnership arrangements of the 1998 Act – see the following, especially clauses 1 and 2

This has been summarised by the Home Office as follows – paragraphs 1 and 2 are particularly relevant while the third paragraph refers to the responsibility for holding the local criminal justice system to account :

Duties of Police & Crime Commissioner, as set out in the Police Reform Act 2011

- 1. The Police & Crime Commissioner must, in exercising his functions, have regard to the relevant priorities of each responsible authority.*
 - 2. The Commissioner, in exercising his functions, and a responsible authority, in exercising its functions conferred by or under section 6 of the Crime and Disorder Act 1998 in relation to that police area, must act in co-operation with each other.*
 - 3. The Commissioner, and the criminal justice bodies which exercise functions as criminal justice bodies in that police area, must make arrangements (so far as it is appropriate to do so) for the exercise of functions so as to provide an efficient and effective criminal justice system for the police area.*
- There is some confusion as to the responsibilities of the Commissioner which are described as being “regional” (sic) whereas we have to operate locally. That is why I have a meeting every quarter with the Leader and Chief Executive of each local authority. I go to them, and the Chief Constable comes too. We don’t expect them to come to us because this is all local in nature.
 - While responsibility for policing is not devolved, we can only operate in the devolved context. All four Police & Crime Commissioners believe

that policing should be devolved, and have published a joint statement saying so, and the chief constables regard this as inevitable having regard to the situation elsewhere in the United Kingdom.

- The main line of accountability for the Police & Crime Commissioner is to the electorate, not to the Government although in some aspects – such as the Strategic Policing Requirement – the Home Secretary does have the legal responsibility to set out the headline requirements. So in general Commissioners do not “take their lead from the Home Office” but there is continual (and lively) dialogue with the Home Office and on relevant issues with the Ministry of Justice. There is also a developing relationship with the National Police Chiefs Council (NPCC).
- Paragraph 7 refers to the individual report that has been prepared by the Welsh Audit Office for each police area. I’m particularly pleased to see that the report states that “The Commissioner provides effective leadership on community safety” and that “The Commissioner is working effectively with partners to deliver their community safety priorities”. We will work through the specific suggestions made in that report, but I have addressed most of my comments to the national report since it is that report which could lead to changes based on what I believe to be misapprehensions.
- Paragraph 8 list criteria for the review, but the contents seems to me to be a very odd mixture. The real test is whether a community is safe and confident – but the second of these is not in the hands of public bodies alone. The Media – and increasingly Social Media – have a significant role.
- The document states that Community Safety Partnerships are accountable to the Home Office, but that is not strictly correct.
- Paragraph 13 does not correctly describe the planning process in South Wales where considerable effort has gone into making sure that the Police & Crime Plan is consistent with local Community Safety Plans and other documents of the local authorities, health boards etc.
- Paragraph 15 is wrong : Funding for Police & Crime Commissioners and Police Forces in Wales has not remained stable! Nevertheless I have maintained my contribution to local community safety partnerships and

the level of police secondment – in particular to Youth offending Teams – has also been maintained.

Response to Recommendations :

- R1 : Not accepted. The 1998 Crime and Disorder Act was based on a rejection of top-down centralised control in favour of the aggregation of local success to produce national success in reducing crime and disorder. Ministers can and do ensure that specific aspects of crime are considered by asking or telling the Partnership (and indeed the Public Service(s) Board) to take account of specific issues in their area. Essentially the local partnership should then examine the extent of the particular issue in their area and use that local evidence as the basis for planning and action. A good example would be knife crime. If the Minister requires the Partnership “to have regard to the local level of knife crime” their first step must be to analyse local evidence of knife crime. That should – in accordance with the 1998 Act principles – go beyond police recorded crime figures to examine experience at A & E, the experience of local young people and other sources of information to assess the local issues and provide a proportionate response. If a local area has no problem of knife crime that should be noted and while the situation should perhaps be monitored over time, no actions would appear in the Community Safety Strategy. On the other hand questioning sometimes identifies that there is a local problem that has not come to the attention to the police. So my response respects the role of Ministers – whether at a Wales or England and Wales level - to trigger fresh consideration of evidence by the local Partnership, but it I stress that it must still require an evidence-based approach, based specifically on clear local evidence. That, I submit, is far more effective than requiring an approach based on aggregated data at a national level – but tackling local problems will aggregate to national success.
- R2 : Not accepted. Community Safety is best addressed through a local partnership approach and that should continue following a “refresh”. Oversight can be provided through the Public Service Board which has been established for each area under the aegis of the Future Generations Act.

- R3 : Not accepted. This recommendation appears intended to bolster a national approach which would therefore increase bureaucracy without helping local delivery.
- R4 : Not accepted. As was explained in the 2010 report of the Justice Select Committee on Justice Reinvestment, the levers that affect crime and disorder lie in the mainstream activities of organisations like local government, education and health. Effectiveness lies in coordinated action by those bodies, not by creating a separate strand of activity or top slicing their funding.
- R5 : Not accepted. This recommendation also appears likely to increase bureaucracy for no clear purpose. It is difficult to know what is meant by “appropriate measures at each level”. Performance information is already required for the work of each agency - in particular the police are measured in minute detail by HM Inspectorate of Constabulary , whilst also having a primary responsibility in law to meet the terms of the Police and Crime Plan published by the Commissioner.
- R6 : I am not entirely clear what is meant by this recommendation, which sounds like the addition of bureaucracy. However I would welcome it if it means a return to the principles set out in the original legislation (the 1998 Act) and working through the process from baseline review to action plan, to delivery and to review. That is the clear intention of our current “refresh” in South Wales with our local authority partners.
- R7 : This recommendation refers to the possibility of a role for the Public Service Board, which I welcome, although it’s not entirely clear what is intended. To me, the priority must be to engage with and align with the Public Service(s) Board and not to increase bureaucracy. The priority must surely be the twin aims of enabling communities to be Safe and Confident and delivering the Future Generations vision.

Appendices :There appear to be a number of misunderstandings and misinterpretations within the appendices.

Appendix 1

The 1998 Crime and Disorder Act was a good deal more specific than is set out in this appendix. It also introduced the Anti-Social Behaviour Order to tackle and reduce a continuum of low-level activity. This was not intended to be used on children and young people, but the age was lowered in later legislation creating significant problems because teenagers lack a sense of “risk”.

The requirement on responsible authorities to share evidence-based data was already set out in the 1998 Act and in any event was already the law. The requirements of the Police and Justice Act of 2006 illustrate above all else the innate reluctance of public bodies to understand the need to share data for the purpose of preventing and reducing crime. The requirement of annual rolling three-year community safety plans also existed from 1998 and despite the reinforcement in 2006. This has not always been observed.

The 2011 Act also embedded Commissioners within the requirements of the 1998 Act much more firmly than is suggested here.

I would argue that the Anti-Social Behaviour Crime and Policing Act of 2014 significantly weakened the powers to tackle antisocial behaviour.

Appendix 2

Reference is made in this appendix as the requirements of the Serious and Organised Crime Strategy and we need to be clear that these are not in conflict with local arrangements for Community Safety. These are two separate sets of requirements.

Welsh Government does have responsibility for Community Safety as a contributor and a designated body under the 1998 Crime and Disorder Act. What is far more significant is the responsibilities of Welsh Government for virtually every body that has an impact on levels of crime and disorder in the local area. That makes the establishment of Public Service Boards under the Future Generations Act a significant development into which community safety partnerships need to fit.

Collaboration between different organisations can be achieved in a variety of ways. For instance, in South Wales we have a Memorandum of Understanding which has been signed by the Police and Crime Commissioner and the Chief Constable, along with the Chair and Chief Executive of Public Health Wales.

This recognises the fact that many factors that have a detrimental effect on health also have a detrimental effect on community safety and the most significant developers the way in which we are working together to mitigate the impact of Adverse Childhood Experiences. [See Annex]

In relation to the role of Police and Crime Commissioners, the words are accurate, but the whole ethos of the role is to tackle crime and achieve community safety. Being able to commission community safety work is nothing like as important as the elements in the Police and Crime Plan and the way in which that is integrated into the work of other agencies in the local area. The Police and Crime Commissioner is above all else a force for reducing crime and increasing community safety.

The paragraph on local authorities states that “community safety partnerships are led by local authorities” but legal responsibility for leading the Partnership lies jointly with the local police and the local authority, while the other designated bodies are required to be fully engaged in the work of the community safety partnership and others (such as the voluntary sector and business) have to be invited to be involved.

Finally, there are additional responsibilities placed on Community Safety Partnerships by the Clean Neighbourhoods Act 2005 which included the words “including anti-social and other behaviour affecting the local environment” to the role of the Partnerships as set out in the 1998 Act. That seems to have been overlooked in this report.

Alun Michael

January 2017

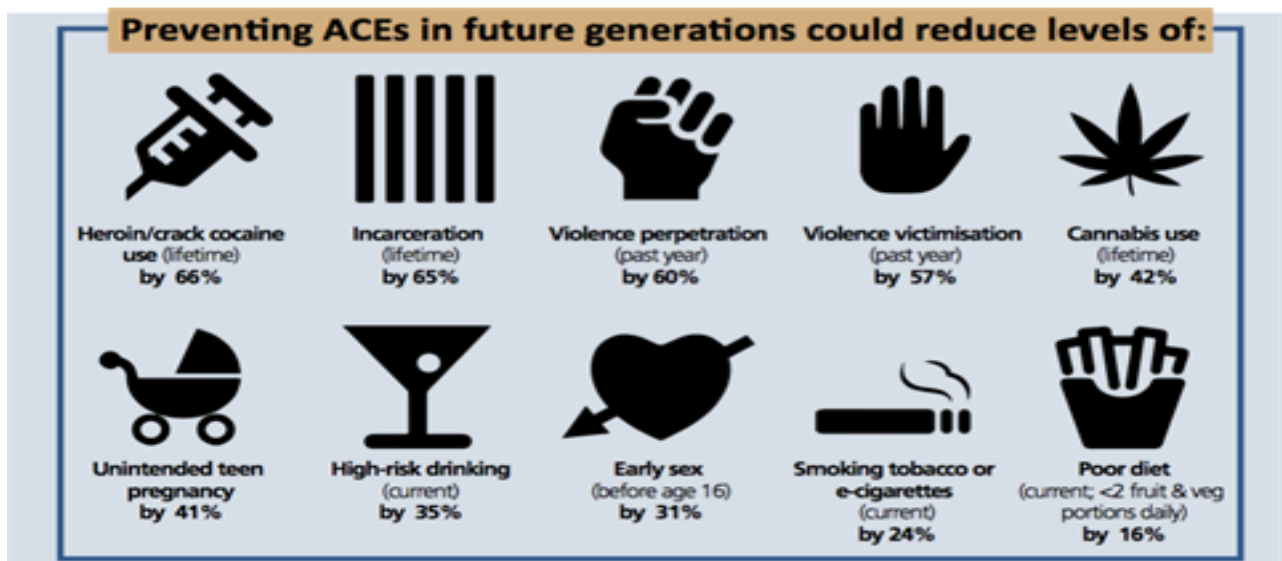
Annex follows

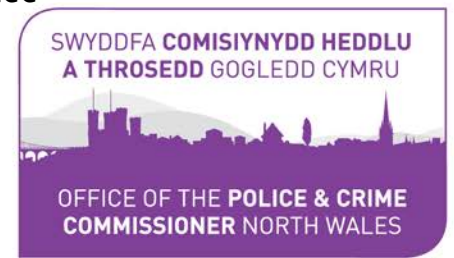
ANNEX

The following Graphic sets out the potential impact of preventing Adverse Childhood Experiences in Wales. While prevention is better than cure, those who experience ACEs may live for many years and we need to take steps to help individuals when the impact of ACEs emerge and reduce the potential negative impact on the community.

It will result of benefits both in terms of health and also in terms of the **reduced likelihood of offending**. That is at the heart of the South Wales Police approach of “Early Intervention and Prompt Positive Action” and the work we are undertaking in collaboration with Public Health Wales as well as (in relation to young offenders) the Youth Justice Board staff in Wales.

What if we prevented ACEs?

Mr Nick Ramsay AM
Chair
National Assembly for Wales Public Accounts
Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Ein Cyf / Our Ref: AJ/AMJ/1432

13 January 2017

Dear Mr Ramsay AM

Thank you for your letter dated 15 December 2016 and the opportunity to share my views on the Auditor General for Wales' report on Community Safety in Wales. The Chief Constable and I have several concerns in relation to this report which we have shared with the Wales Audit Office, many of which I also refer to below.

Firstly, the report correctly identified that the definition of Community Safety is much broader than crime and includes environmental and quality of life issues. However, the focus of the report is very much on crime and did not consider the wider areas of Community Safety. To successfully review Community Safety in Wales all aspects of this subject should have been reviewed. I therefore question the methodology and the reliability of the evidence gathered during the compilation process for this report.

Given the report's focus on crime, it is disappointing that no police officers or police staff were included within the consultation process. The outcome of that lack of engagement is a report that demonstrates a lack of appreciation as to the existing statutory framework and the responsibilities that lie with me as the Police & Crime Commissioner, the Chief Constable and other agencies.

It also, in my view, offers a poor example of a single agency, narrow assessment of what is a broad topic. The report appears to contain a one dimensional approach to volume crime which fails to take into account the wider investment in the vulnerability agenda, including cyber-crime, Modern Slavery and Child Sexual Exploitation, amongst others, where significant investments and improvements have been seen.

The report consequently fails to engage Her Majesty's Inspectorate of Constabulary (HMIC) and others and also the plethora of performance information and data available including most obviously the Crime Survey England & Wales. Much of the data within the latter and other information available is in stark contrast to some of the asserted findings and recommendations.

In reference to the recommendations, they do not support or reflect the importance of the Police and Crime Plan. There is no need for a national strategy. The strategy is set in Wales by the four Police and Crime Plans which are subsequently delivered through regional and local plans. Other recommendations made by the report are already in place and highlight the insufficient evidence gathering of this report¹.

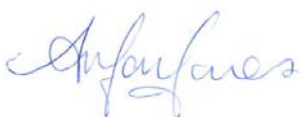
The report highlights the need to demonstrate how my Plan was influenced by public consultation. I consult with the people of North Wales throughout the year whether it is an informal conversation at several events or during my formal consultation evenings and third sector event. I also open an online survey to the public to comment on my perspective policing priorities. The evidence gathered during these consultation evenings will be published on my website.

There are a number of examples of how I and North Wales Police engage with partners to deliver a range of community safety initiatives, many of which are included within the Safer Communities Board Regional Plan I refer to above.

In summary, I believe the report makes a number of assertions and sweeping recommendations based on little evidence base. The report states that comparisons have been drawn across Wales; however, a greater proportion of fieldwork appears to have been undertaken in North Wales which will not give a balanced view of the whole country. The report also does not appear to be representative of WG arrangements.

I would be happy to provide further detail if required and would also be happy to meet with the committee to discuss my concerns further.

Yours sincerely

Arfon Jones
Police and Crime Commissioner

c.c. Chief Constable Mark Polin

¹ Recommendation 3 and 4 suggest further planning is required through the creation of action plans and pooled budgets. These measures are already in place with the Safer Communities Board and its Regional Plan which seeks to achieve the same outcomes as my Police and Crime Plan.

COMISIYNYDD
HEDDLU A THROSEDDU
DYFED-POWYS
POLICE AND CRIME
COMMISSIONER

Dafydd Llywelyn
Police and Crime Commissioner
Police & Crime Commissioner's Office
PO Box 99
Llangunnor
Carmarthen
SA31 2PF

T: 01267 226440
E: opcc@dyfed-powys.pnn.police.uk
F: 01267 226448

25 January 2017

Nick Ramsay AM

Chair of Public Accounts Committee, National Assembly for Wales

Dear Nick

Wales Audit Office Community Safety Review

Many thanks for your recent correspondence seeking the views of Police and Crime Commissioners (PCCs) regarding the above report and recommendations. Essentially the recommendations aim to put Community Safety working on a more formal footing in Wales with better planning, performance management and audit structures, more visibility from Public Service Boards and more joined up budgets. Whilst there is nothing here with which I would disagree, the report lacks some significant detail in terms of when and how this will happen and who is to be held responsible. The report serves to reinforce the existing and indeed ongoing issues experienced by partners within the Community Safety arena but provides only limited direction in terms of the necessary responses.

Early discussions between my office and the Wales Audit Office team indicated that a regional Community Safety Partnership footprint would be recommended; this would have been highly favourable for Commissioners along with a number of other partner agencies. However, this recommendation appears to have been diminished within the final report. There is mention within the report, rather than explicitly within the recommendations, of regional partnerships with the report stating that PCCs have been central to driving this forward in many areas. The report references both North Wales and Gwent's positive approaches to regional working arrangements and I am currently working with partners within Dyfed Powys regarding the benefits of a Force-wide approach and joint funding.

I welcome the move towards pooled budgets, but again this needs commitment from Welsh Government and other funders to deliver grants with these terms and conditions attached. This recommendation is the joint responsibility of Welsh Government, Police and Crime Commissioners and Local Authorities and therefore needs more drive to ensure it is delivered. Effective joint commissioning of services involves much more than merely pooling budgetary arrangements. Within Dyfed Powys we are currently taking a collaborative approach to the VAWDASV agenda, with the ultimate aim of joint commissioning of Independent Domestic Violence Advisory services. The work involved in reaching this goal should not be underestimated.

I would keenly support the recommendation to establish effective performance management; currently only one of the Community Safety Partnerships within Dyfed Powys works to an agreed performance framework although this is still under development as it doesn't yet reflect the priorities of all partner agencies. There is a distinct lack of performance information shared at partnerships; whilst all constituent members provide updates on organisational performance, they fail to identify those areas where joined up working is adding value and there is no measurement of the outcomes achieved. Tudalen y pecyn 66

The report highlights the fact that consulting local people has not typically formed part of the process of identifying community safety priorities. The review of key plans concluded that only 6 of the 20 community safety partnerships have effective consultation approaches with the public. Through the public survey, Wales Audit Office also found that 91% of citizens who responded to the survey stated that they were unaware of how their community-safety partnership consulted or engaged with them when developing their priorities for community safety. Police and Crime Commissioners are vital in providing this community engagement that is so clearly missing. This is something I am personally committed to and have already established links with numerous community groups, along with seeking input from local communities for both the recruitment of a new Chief Constable and to inform the development of my Police and Crime Plan. I have recently recruited two Community Engagement Officers to join my team; these roles will help to build a more informed and effective relationship between local communities and my office and are in a position to work with Community Safety Partnerships to improve further engagement opportunities.

The report references the limited safety information or self-help facilities on many Community Safety Partnership websites, with no performance information and no 'Have Your Say' section. Wales Audit Office states that "as a result it is hard to see how the public can take responsibility for their own safety...which is a missed opportunity to engage with younger people". I am working closely with partners to encourage a more collaborative approach to media and communications and I plan to launch a specific youth strategy to align with my new Police and Crime Plan to ensure that the needs and views of young people are identified and incorporated into service planning and delivery.

The response from Welsh Government correctly highlights the additional complexities faced within Wales as a result of devolved and non-devolved policies and recognises that current arrangements are not sustainable in the long term. I welcome the commitment from Welsh Government to review and refresh the arrangements for Community Safety in Wales and I believe that if all stakeholders remain open to addressing these issues then together we can achieve the required efficiencies and improvements.

Furthermore Police and Crime Commissioners, as the elected representatives with responsibility not only for Policing but actively working across a wide range of responsibilities, must be seen as the leaders in this activity. PCCs have the opportunity to significantly impact and influence the Community Safety agenda in Wales. Welsh Government and Local Authorities, along with other partners, must work with PCCs to achieve these shared goals.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Dafydd Llywelyn', written in a cursive style.

Dafydd Llywelyn
Police and Crime Commissioner

24 Heol y Gadeirlan / 24 Cathedral Road
Caerdydd / Cardiff
CF11 9LJ
Ffôn / Tel: 029 2032 0500
Ffacs / Fax: 029 2032 0600
Ffôn testun / Textphone: 029 2032 0660
post@archwilio.cymru / info@audit.wales
www.archwilio.cymru / www.audit.wales

Mr Arfon Jones
Comisiynydd yr Heddlu a Throseddau
Heddlu Gogledd Cymru
Glan y Don
Bae Colwyn
LL29 8AW

Dyddiad: 23 Ionawr 2017
Ein cyf: HVT/2673/caf
Tudalen: 1 o 3

Annwyl Arfon

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus – Adolygiad o ddiogelwch cymunedol yng Nghymru

Ysgrifennaf atoch ynglŷn â'ch llythyr dyddiedig 13 Ionawr at Gadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus mewn perthynas â'r uchod. Mae eich llythyr yn cynnwys nifer o sylwadau y credaf y byddai'n ddefnyddiol i mi ymateb iddynt a'u dwyn i'ch sylw, ar ôl i chi gael eich ethol i swydd Comisiynydd yr Heddlu a Throseddau hanner ffordd drwy gyfnod cyflawni'r astudiaeth hon.

Yn gyntaf, nodwch fod yr adroddiad yn canolbwyntio ar droseddau yn bennaf yn hytrach nag ystyried meysydd ehangach Diogelwch Cymunedol, ac er mwyn adolygu Diogelwch Cymunedol yng Nghymru yn llwyddiannus, y dylid bod wedi adolygu pob agwedd ar y pwnc hwn. Nid troseddau yw unig ffocws yr adroddiad ac, mewn gwirionedd, mae'n cyfeirio at nifer o feysydd a rhai enghreifftiau o arfer da nad ydynt ymwneud yn uniongyrchol â throseddau. Casglwyd tystiolaeth gan nifer fawr o randdeiliaid gan gynnwys y rhai sy'n gweithio'n uniongyrchol gyda phartneriaethau diogelwch cymunedol ac roedd y dystiolaeth honno'n beirniadu'r blaenoriaethau a bennir gan sefydliadau a pha mor dda y maent yn cydweithio i fynd i'r afael â'r rhain.

Gwnaethoch hefyd nodi ei bod yn ymddangos bod yr adroddiad yn cynnwys dull gweithredu un dimensiwn mewn perthynas â'r mathau mwyaf mynych o droseddau nad yw'n ystyried y buddsoddiad ehangach yn yr agenda o ran pobl agored i niwed, gan gynnwys seiberdrosedd,

Caethwasiaeth Fodern a Chamfanteisio'n Rhywiol ar Blant, ymhlith eraill, lle mae buddsoddiadau a gwelliannau sylweddol wedi cael eu cyflawni. Ffocws yr astudiaeth oedd adolygu p'un a yw Llywodraeth Cymru, Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu a Phartneriaethau Diogelwch Cymunedol yn cydweithio'n effeithiol â'i gilydd. Nodwyd hyn ym mrieff y prosiect a ddarparwyd i'r holl gyrff, ac atodaf gopi er gwybodaeth i chi. Gwelwch fod ffocws yr astudiaeth wedi'i nodi'n glir ym mharagraffau 11 a 12 a'i fod yn canolbwyntio ar adolygu effeithiolrwydd arweinyddiaeth, atebolrwydd, cynllunio a chyflawni diogelwch cymunedol yng Nghymru.

Dywedwch ei bod yn siomedig, o ystyried ffocws yr adroddiad ar droseddu, nad oedd unrhyw swyddogion heddlu na staff yr heddlu wedi'u cynnwys yn y broses ymgynghori, ac mai canlyniad y diffyg ymgysylltu hwnnw yw adroddiad sy'n dangos diffyg gwerthfawrogiad o'r fframwaith statudol presennol a'ch cyfrifoldebau chi fel Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu, y Prif Gwnstabl ac asiantaethau eraill.

Cafodd yr astudiaeth Llywodraeth Leol arfaethedig ar ddiogelwch cymunedol ei darparu i gyrff cyhoeddus, gan gynnwys partneriaid statudol o fewn partneriaethau diogelwch cymunedol. O ran Heddlu Gogledd Cymru yn benodol, cafodd brieff y prosiect ar gyfer yr astudiaeth ei ddarparu i Gomisiynydd yr Heddlu a Throseddu a Heddlu Gogledd Cymru ym mis Gorffennaf 2015 a'i drafod ymlaen llaw gyda Dirprwy Gomisiynydd yr Heddlu a Throseddu Gogledd Cymru a Dirprwy Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ym mis Mawrth 2015. O ganlyniad i'r trafodaethau hyn, cytunwyd ar y staff y byddai Swyddfa Archwilio Cymru yn eu cyfweld fel rhan o'r astudiaeth.

At hyn, yng Nghynllun Archwilio lleol 2015 amlinellais fy rhaglen waith ar gyfer archwilio perfformiad, gan nodi y byddai'n cynnwys adolygiad o effeithiolrwydd trefniadau cydweithio a phartneriaeth y Comisiynydd, gan gynnwys gwaith partneriaethau diogelwch cymunedol. Roedd fy Llythyr Archwilio Blynyddol at Gomisiynydd yr Heddlu a Throseddu Gogledd Cymru a Phrif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2015, yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am yr ymrwymadau hyn, ac roedd paragraff 15 yn cynnwys crynodeb byr o'r cynnydd mewn perthynas â'r astudiaeth diogelwch cymunedol.

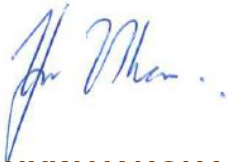
Yn ogystal â'n gwaith maes yng Ngogledd Cymru, ac yn ystod y gwaith maes hwnnw, gwnaethom gyfweld Dirprwy Gomisiynydd yr Heddlu a Throseddu ar y pryd, a Swyddog Comisiynu'r Comisiynydd, ynghyd â nifer o swyddogion heddlu, swyddogion tân, swyddogion yr Ymddiriedolaeth Iechyd ac aelodau eraill o Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol gan gynnwys sawl aelod o Fwrdd Cymunedau Mwy Diogel Gogledd Cymru. Gwnaethom hefyd gynnal arolwg gydag aelodau o Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol unigol yng Ngogledd Cymru. Yn olaf, gwnaethom hefyd roi adroddiad lleol penodol i bob un o ardaloedd yr Heddlu, gan gynnwys Gogledd Cymru, a gafodd ei gadarnhau'n derfynol gyda Heddlu Gogledd Cymru a'i gyhoeddi ym mis Tachwedd 2016.

Nodwch hefyd fod yr adroddiad, o ganlyniad, yn methu ag ymgysylltu ag Arolygiaeth Cwnstabliaeth Ei Mawrhydi (HMIC) ac eraill, yn ogystal â'r holl ddata a gwybodaeth am berfformiad sydd ar gael, gan gynnwys, yn fwyaf amlwg, Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr. Rhoddodd staff Swyddfa Archwilio Cymru wybod i HMIC am yr astudiaeth ar 17 Gorffennaf 2015. Roedd staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn cysylltiad rheolaidd â HMIC er mwyn sicrhau cyn lleied â phosibl o risg o orgyffwrdd rhwng y gwaith y maent yn ei gyflawni neu'n ei gynllunio.

Yn olaf, dywedwch fod nifer o enghreifftiau o'r ffordd rydych chi a Heddlu Gogledd Cymru yn ymgysylltu â phartneriaid er mwyn cyflawni amrywiaeth o fentrau diogelwch cymunedol, a bod llawer ohonynt wedi'u cynnwys yng Nghynllun Rhanbarthol y Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel. Tynnodd yr adroddiad sylw at waith cadarnhaol y Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel (tudalen 23 paragraff 1.27 o'm hadroddiad) ac rydym yn cynnwys ystod o fentrau a dulliau gweithredu a gyflawnir yng Ngogledd Cymru fel enghreifftiau o arfer da sy'n berthnasol i faterion yn ymwneud â diogelwch cymunedol. Er enghraifft, nodir gwaith yn Wrecsam, Sir Ddinbych a Chonwy ar dudalen 78 o'm hadroddiad. Mae'r rhain i gyd yn enghreifftiau o waith ehangach i wella diogelwch cymunedol.

Anfonir copi o'r llythyr hwn, ynghyd â'ch llythyr chi, at Nick Ramsay AC.

Yr eiddoch yn gywir

HUW VAUGHAN THOMAS
ARCHWILYDD CYFFREDINOL CYMRU

Amg: Briff Prosiect – Astudiaeth Wella Llywodraeth Leol Cymru Gyfan: Partneriaethau Diogelwch Cymunedol

cc: Mr Nick Ramsay AC, Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Astudiaeth Wella Llywodraeth Leol Cymru Gyfan: Partneriaethau Diogelwch Cymunedol

Briff y Prosiect

Blwyddyn Archwilio: 2015-16

Cyhoeddwyd: xxx 2015

Cyfeirnod y ddogfen: 357A2015 (templod)

Statws y ddogfen

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol cyrff llywodraeth leol yng Nghymru fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol, staff Swyddfa Archwilio Cymru neu, lle bo'n berthnasol, yr archwilydd penodedig o ran unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu weithiwr arall boed yn rhinwedd eu gallu'n unigol, neu i unrhyw drydydd parti.

Os bydd cais yn dod i law am wybodaeth sy'n berthnasol i'r ddogfen hon, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod Adran 45 yn nodi'r arfer o ran yr hyn a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â grwpiau trydydd parti perthnasol. O ran y ddogfen hon, mae Archwilydd Cenedlaethol Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru a, lle bo'n berthnasol, yr archwilydd penodedig, yn cael eu hystyried yn grwpiau trydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynghylch datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn infoofficer@audit.wales

Cynhyrchwyd y ddogfen hon gan Duncan Mackenzie a Gareth Jones.

Cynnwys

Briff y Prosiect

Cefndir yr astudiaeth	4
Pwrpas yr astudiaeth	4
Ffocws yr astudiaeth	6
Cwestiwn Allweddol yr Astudiaeth	7
Dulliau	8
Cyfweleion	9
Allbynnau	10
Amseru	10
Manylion Cyswllt y Tîm Astudio	11
Cais am ddogfennau a manylion cyswllt allweddol	11
Manylion Cyswllt y Tîm Rheoleiddio	12

Briff y Prosiect

Cefndir yr astudiaeth

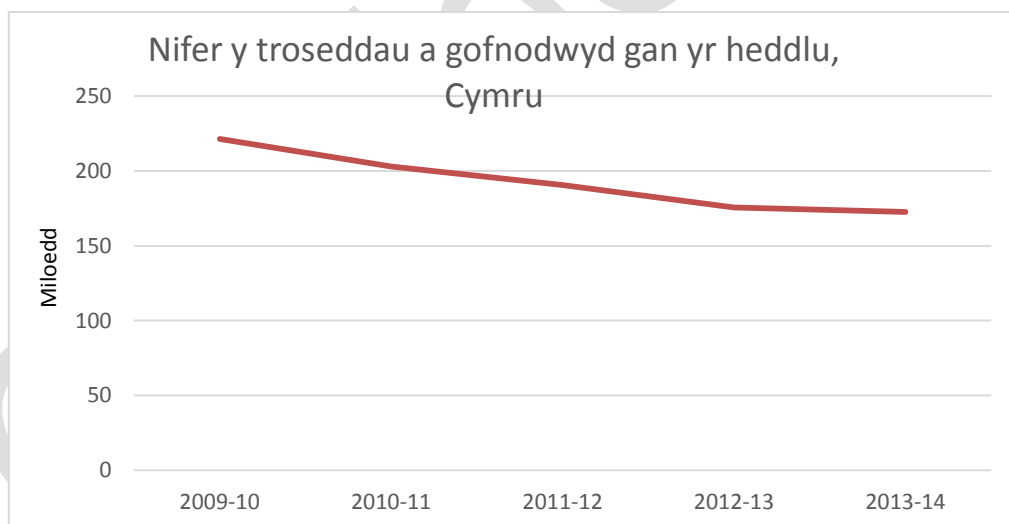
1. Mewn llythyr diweddar i brif weithredwyr llywodraeth leol, gosododd yr Archwilydd Cyffredinol ei raglen ar gyfer astudiaethau llywodraeth leol Cymru gyfan ar gyfer 2015-2016. Yn dilyn ymgynghori, penderfynodd yr Archwilydd Cyffredinol y byddai un o'i astudiaethau'n canolbwyntio ar Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol. Mae briff y prosiect hwn yn nodi pam yr ydym yn ymgymryd â'r astudiaeth hon ac mae'n amlinellu ei ffocws a'i methodoleg, ei hallbynnau a'i hamseru.

Pwrpas yr astudiaeth

2. Mae diogelwch cymunedol yn fater cymhleth sy'n gysylltiedig ag ymdeimlad pobl o'u diogelwch personol a theimlad o hwylustod yn y manau lle maent yn byw, yn gweithio ac yn treulio amser hamdden. Mae'n effeithio ar y gwerth y maent yn ei roi ar y gymdogaeth ac mae'n chwarae rhan flaenllaw wrth ddylanwadu ar p'un a bod cymdogaeth yn lle da neu wael i fyw. Mae Arddangosyn 1 yn dangos bod nifer y troseddau a gofnodwyd ar draws Cymru wedi disgyn o 50,000 yn y pedair blynedd diwethaf a gofnodwyd, o 221,000 yn 2009-10 i 172,000 yn 2013-14.

Arddangosyn 1: Mae nifer y troseddau a gofnodwyd wedi disgyn rhwng 2009-10 a 2013-14

Mae nifer y troseddau a gofnodwyd yng Nghymru wedi disgyn.

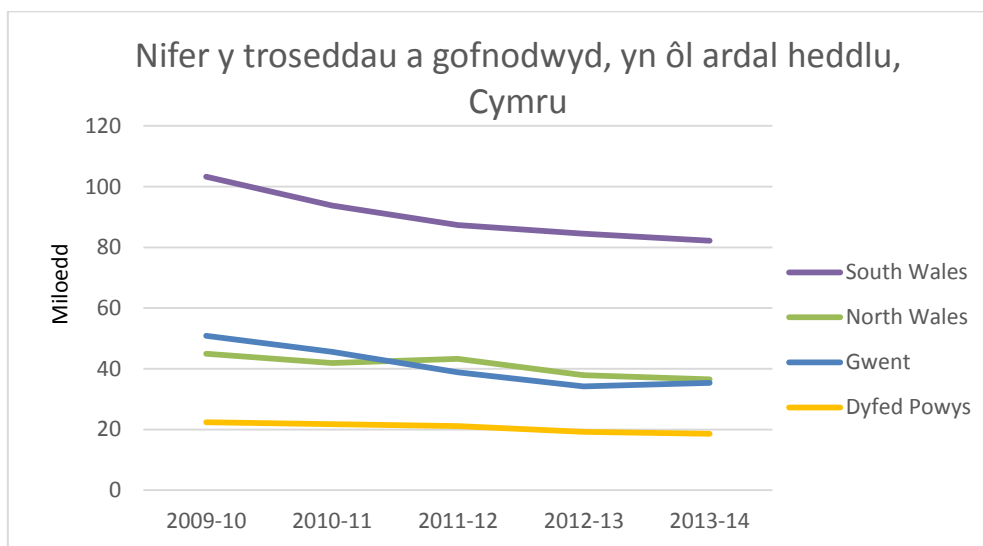

Ffynhonnell: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddau yn Lloegr a Chymru.

3. Mae'r gostyngiad hwn yn y troseddau a gofnodwyd rhwng 2009 a 2014 wedi digwydd ym mhob un o'r pedair ardal heddlu yng Nghymru, gyda'r cwmp uchaf o ran canran yn ardal Gwent. Fodd bynnag, roedd Gwent hefyd wedi cofnodi ychydig o gynnydd yn y troseddau a gofnodwyd yn 2013-2014.

Arddangosyn 2: Mae nifer y troseddau a gofnodwyd wedi disgyn ym mhob un o'r pedair ardal heddlu rhwng 2009-10 a 2013-14

Mae nifer y troseddau a gofnodwyd wedi disgyn ym mhob un o Ardaloedd Heddlu Cymru.

(Testun ochr dde: De Cymru, Gogledd Cymru, Gwent, Dyfed Powys)

Ffynhonnell: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddau yn Lloegr a Chymru.

4. Fodd bynnag, yn ôl y data diweddaraf mae'r cyfraddau gwelliant yn gostwng ac mae rhai mathau o droseddau (er enghraifft cam-drin domestig, troseddau rhywiol a throseddau casineb) yn cynyddu. Mae hyn yn amlgu pwysigrwydd data da a gwneud penderfyniadau mewn da bryd er mwyn sicrhau bod perfformiad yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r blaenoriaethau allweddol.
5. Mae Partneriaethau Diogelwch Cymunedol yn gyrrff statudol o dan Ddeddf Trosedd ac Anrhefn 1998. Yn ôl y gyfraith, mae'n rhaid i bob Partneriaeth Diogelwch Cymunedol gynnwys aelodaeth o bump 'awdurdod cyfrifol' - yr Heddlu; yr Awdurdod Lleol; yr Awdurdod Tân ac Achub; y Gwasanaeth Prawf; a Byrddau Iechyd Lleol. Mae gan Partneriaethau Diogelwch Cymunedol ddyletswydd statudol i weithio gyda'i gilydd er mwyn:
 - gostwng aildroseddu
 - mynd i'r afael â throsedd ac anrhefn;
 - mynd i'r afael ag ymddygiad gwrthgymdeithasol;
 - mynd i'r afael â chamddefnyddio alcohol a sylweddau ; a
 - mynd i'r afael ag unrhyw ymddygiad arall sy'n cael effaith negyddol ar yr amgylchedd lleol.

-
6. Nid yw plismona a throsteddu yn faterion sydd wedi'u datganoli, felly mae'r ddeddfwriaeth a luniwyd yn San Steffan yn berthnasol i Gymru. Fodd bynnag, gall Partneriaethau Diogelwch Cymunedol weithredu'n wahanol yng Nghymru a Lloegr. Gellir trosglwyddo rôl a swyddogaeth y Partneriaethau i'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol, a gellir ymgymryd â gofynion adrodd y Partneriaethau fel rhan o'r cynlluniau sengl integredig ar lefel leol. Gall Partneriaethau Diogelwch Cymunedol hefyd gynnwys mwy nag un ardal awdurdod lleol, fel y gwelir yng Ngwynedd ac Ynys Môn.
 7. Mae Llywodraeth Cymru wedi blaenoriaethu ei gwaith diogelwch cymunedol trwy gyfrwng Thema 10 ei Rhaglen Llywodraethu¹, sy'n amlinellu pedwar maes craidd i ganolbwyntio arnynt:
 - gostwng lefelau troseddu ac ofn troseddau;
 - lleihau'r niwed sy'n gysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau;
 - gostwng ac atal troseddau ieuenctid; a
 - gwella diogelwch mewn cymunedau.
 8. Mae'r modd amrywiol y gellir strwythuro Partneriaethau, y cymhlethdod o ran swyddogaeth nad yw wedi'i datganoli, effaith caledi a chyllidebau llai ym mhob maes yn y sector cyhoeddus yn golygu bod yr hinsawdd y mae'r Partneriaethau Diogelwch Cymunedol yn gweithredu ynddi yn heriol.
 9. Fodd bynnag, mae effaith troseddu ac ofn troseddau ar fywydau pobl mor sylweddol mae'n rhaid sicrhau bod y strwythurau a roddir ar waith i fynd i'r afael â'r rhain yn cael y cyfle gorau posibl i lwyddo. Partneriaethau Diogelwch Cymunedol yw'r prif arf ar lefel leol i sicrhau gostyngiad mewn troseddu ac ofn troseddau. Gall Partneriaethau Diogelwch Cymunedol ddefnyddio arbenigedd ac adnoddau nifer o sefydliadau'r sector cyhoeddus ac mae ganddynt y gallu i ddyrannu symiau sylweddol o arian cyhoeddus tuag at ddatblygu a gweithredu blaenoriaethau strategol lleol. Mae gan Partneriaethau Diogelwch Cymunedol hefyd ddyletswydd statudol trwy ddeddfwriaeth i weithio tuag at nifer o nodau. Felly, mae er budd y cyhoedd bod effeithlonrwydd y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol ac effaith eu gwaith ar sicrhau gwelliant yn eu cymunedau yn cael eu hasesu.

Ffocws yr astudiaeth

10. Mae Partneriaethau Diogelwch Cymunedol yn gweithredu mewn rhwydwaith gymhleth o berthnasoddedd a rolau, gydag arweinyddiaeth, atebolrwydd a chyflawniad yn cael eu rhannu ar draws Llywodraeth Cymru, y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu ac awdurdodau lleol. Mae rôl y gwahanol sefydliadau ar faterion gwahanol yn gymhlethdod pellach i amgylchedd gwaith sydd eisoes yn gymhleth iawn. Mae hyn yn golygu ei bod yn anodd mesur pwy sy'n gyfrifol ac yn atebol am ddiogelwch cymunedol ac nid yw bob amser yn glir sut y mae blaenoriaethau lleol wedi cael eu llunio gan ymgysylltiad y cyhoedd a rhanddeiliaid, yn enwedig wrth gynllunio yn yr hirdymor.

¹ <http://gov.wales/about/programmeforgov/?lang=en>

-
11. Bydd ein hastudiaeth arfaethedig felly'n edrych ar effeithiolrwydd arweinyddiaeth, atebolrwydd, cynllunio a chyflawni diogelwch cymunedol yng Nghymru. Ni fydd yr astudiaeth hon yn barnu lefel na pha mor briodol yw cyllid y Swyddfa Gartref ond bydd yn ystyried rôl arweinyddiaeth a pholisi Llywodraeth Cymru, ynghyd â'r modd y mae'n defnyddio arian i dargedu a chyflawni cynlluniau diogelwch cymunedol. Bydd y pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddau hefyd yn cael eu hadolygu, yn ogystal â rôl awdurdodau lleol. Bydd yr astudiaeth yn adolygu effeithiolrwydd ac effaith cydweithio ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol wrth gyflawni gwelliant. Bydd yn canolbwyntio ar ganlyniadau ac yn cyfeirio at Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol sy'n gweithio mewn mannau eraill yn y DU.
 12. Byddwn yn edrych hefyd ar yr arian sydd ar gael ar gyfer Partneriaethau Diogelwch Cymunedol. Mae Partneriaethau Diogelwch Cymunedol yn gynyddol ddibynnol ar grantiau elusennol a Llywodraeth Cymru, yn hytrach na chronni cyllidebau trwy integreiddio ffrydiau gwaith partneriaid. Mae cael mynediad i ffrydiau cyllido newydd yn bwysig oherwydd y toriadau a wnaed i gyllidebau'r Swyddfa Gartref a chyllidebau diogelwch cymunedol eraill. Mae gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol swyddogaeth statudol a materion cymhleth i fynd i'r afael â hwy, ond prin iawn yw'r adnoddau. Yn aml gall partneriaethau gael eu hystyried yn 'opsiwn hawdd' o ran toriadau wrth ystyried darpariaeth awdurdodau lleol.
 13. Byddwn yn edrych ar y modd y mae Partneriaethau Diogelwch Cymunedol wedi llwyddo i gynnal eu swyddogaeth a'u rolau gyda llai o adnoddau a mwy o alw ar amser y swyddogion. Mae gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol 155 o ddangosyddion perfformiad i adrodd amdanynt, yn ogystal â sefydlu cysylltiadau â'r adrannau perthnasol yn y Rhaglen i Lywodraeth a chynlluniau lleol strategol eraill. Byddwn yn edrych ar y modd y mae Partneriaethau'n defnyddio'r dangosyddion perfformiad hyn a data eraill er mwyn nodi blaenoriaethau lleol, mesur effaith, codi dealltwriaeth y cyhoedd am ddiogelwch cymunedol, a chysylltu â phartneriaethau, strategaethau a chynlluniau gweithredu eraill sy'n bodoli yn eu hardaloedd.
 14. Byddwn hefyd yn edrych ar y modd y mae Partneriaethau Diogelwch Cymunedol eraill yn paratoi ar gyfer Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, a'r newidiadau y bydd hyn yn ei olygu o ran cynllunio, monitro a chyfrifoldeb dros ddiogelwch cymunedol ar lefel lleol yng Nghymru.

Cwestiwn Astudiaeth Allweddol

15. Nod yr astudiaeth yw cael ateb i'r prif gwestiwn canlynol: **A yw Llywodraeth Cymru, y Comisiynwyr Heddlu a Throseddau a Phartneriaethau Diogelwch Cymunedol yn gweithio'n effeithiol gyda'i gilydd i fynd i'r afael â throseddau a materion diogelwch cyhoeddus eraill sy'n cael effaith negyddol ar les pobl?**

Dulliau

- 16.** Bydd y gwaith maes yn cael ei gyflawni rhwng mis Gorffennaf 2015 a mis Hydref 2015 a bydd yn cynnwys:
- Arolwg o aelodau'r 20 o Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol yng Nghymru.
 - Arolwg cenedlaethol sy'n agored i holl ddinasyddion Cymru i roi eu barn am arweinyddiaeth ac ymgysylltiad diogelwch cymunedol gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol gyda chymunedau lleol wrth osod blaenoriaethau.
 - Cyfweiliadau â rhanddeiliaid allweddol eraill yn cynnwys:
 - Llywodraeth Cymru;
 - y pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddu;
 - Tîm Troseddu Swyddfa Gartref Cymru;
 - Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwy;
 - Y Gwasanaethau Prawf;
 - Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru; a
 - partneriaid y sector gwirfoddol a'r trydydd sector megis Cymorth i Ddiodefwr
 - Adolygiad llenyddiaeth o gynlluniau, strategaethau ac allbynnau eraill perthnasol gan yr holl Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol, y Comisiynydd Heddlu a Throseddu a Llywodraeth Cymru.
 - Aseiad o sefyllfa ariannol y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol. Bydd hyn yn canolbwyntio ar yr adnoddau sydd ar gael i reoli'r Partneriaethau eu hunain, yr adnoddau sy'n cael eu hanelu at fodloni nodau ac amcanion y Partneriaethau, ac unrhyw adnoddau y mae'r Partneriaethau'n cael mynediad iddynt drwy ffynonellau allanol (er enghraifft, grantiau a chronfeydd elusennol).
 - Yn ogystal, byddwn yn cyflawni gwaith maes manwl mewn chwe ardal awdurdod lleol:
 - Wrecsam;
 - Conwy a Sir Ddinbych;
 - Ceredigion;
 - Pen-y-bont ar Ogwr;
 - Abertawe; a
 - Chaerdydd.
- 17.** Bydd yr holl waith maes yn cael ei gyflawni gan staff Swyddfa Archwilio Cymru. Bydd y gwaith maes yn cael ei sefydlu gan y swyddog cefnogi prosiect (manylion cyswllt isod) a bydd timau rheoleiddiol Swyddfa Archwilio Cymru yn cael eu hysbysu am y gwaith maes.

Cyfweleion

18. Rydym am gyfweled â'r swyddogion canlynol ym mhob un o'r chwe Phartneriaeth Diogelwch Cymunedol lle bydd y gwaith maes yn cael ei gyflawni. Rydym yn amcangyfrif awr a hanner ar y mwyaf ar gyfer bob cyfweiliad. Bydd y tîm gwaith maes yn gweithio ym mhob yn o ardaloedd y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol am wythnos.

Lefel	Cyfweleion
Partneriaeth Diogelwch Cymunedol	Y Cadeirydd a detholiad o aelodau cyfrifol awdurdodau y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol – Heddlu; Awdurdod Lleol; Awdurdod Tân ac Achub; Gwasanaeth Prawf a Byrddau Iechyd Lleol. Y Comisiynydd Heddlu a Throseddau Aelod yr Awdurdod Lleol â chyfrifoldeb dros y portffolio Cydlynwyr a swyddogion y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol Cyfarwyddwyr, Penaethiaid Gwasanaethau a swyddogion â chyfrifoldeb dros ddiogelwch cymunedol Cynrychiolwyr Panel yr Heddlu a Throseddau

19. Ar lefel genedlaethol, byddwn yn cyfweled â chynrychiolwyr y sefydliadau canlynol:

Lefel	Cyfweleion
Cenedlaethol	Llywodraeth Cymru Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru Cymdeithas Prif Swyddogion Heddlu Cymru Cymdeithas Swyddogion Diogelwch Cymunedol Tîm Troseddau'r Swyddfa Gartref yng Nghymru Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr Cwmni Adsefydlu Cymunedol Cymru Gwasanaeth Prawf Cenedlaethol Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid Cymru Cyngor ar Bopeth Cymru Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru Elusennau camddefnyddio alcohol a sylweddau Cymorth i Fenywod Cymru Cymorth i Ddiodefwr Age Cymru Race Equality First Crimestoppers Cymru

Allbynnau

20. Bydd y allbynnau ar gyfer y gwaith hwn yn cynnwys:
- adroddiad cenedlaethol ar ganfyddiadau'r astudiaeth llywodraeth leol;
 - crynodeb byr o'r canfyddiadau allweddol ar gyfer ardaloedd Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu sy'n cynnwys materion rhanbarthol ac amrywiadau; a
 - gweithio gyda rhanddeiliaid allweddol i hyrwyddo a lledaenu ein canfyddiadau allweddol ar ôl cwblhau'r astudiaeth.

Amseru

21. Nodir isod amserlen ddangosol ar gyfer ymgymryd â'r gwaith a chynhyrchu allbynnau lleol a chenedlaethol:

Gweithgarwch	Amserlen
Dosbarthu'r briff astudio i Gyngorau, Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu a Llywodraeth Cymru	Gorffennaf 2015
Gwaith maes Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu	Gorffennaf 2015 - Medi 2015
Gwaith maes ar lefel genedlaethol	Gorffennaf 2015 - Medi 2015
Gwaith Maes Partneriaethau Diogelwch Cymunedol a'r cyngor	Medi 2015 - Rhagfyr 2015
Arolygon ar-lein	Awst 2015 - Hydref 2015
Casgliadau	Ionawr 2016
Llunio Adroddiad Cenedlaethol	Mawrth 2016
Clirio	Mai 2016
Cyhoeddi Adroddiad Cenedlaethol	Mehfin 2016
Dosbarthu'r canfyddiadau allweddol i'r partneriaid a'r rhanddeiliaid	Mehfin 2016 ymlaen

Manylion Cyswllt y Tîm Astudio

22. Gweler isod fanylion cyswllt tîm astudio Swyddfa Archwilio Cymru:

Rheolwr Prosiect	Archwilydd Perfformiad	Archwilydd Perfformiad
Nick Selwyn Nick.selwyn@audit.wales Ffôn: 02920 320 500 Symudol: 07815 955389	Duncan Mackenzie Duncan.mackenzie@audit.wales Ffôn: 02920 320 500 Symudol: 07773 945181	Gareth Jones GarethP.jones@audit.wales Ffôn: 02920 320 500 Symudol: 07970 737433
Swyddog Cymorth Prosiect	Arweinydd Archwilio Perfformiad ar gyfer gwaith yr Heddlu	Contractwr
Emily Owen Emily.owen@audit.wales Ffôn: 02920 320 500	Andy Bruce Andy.bruce@audit.wales Ffôn: 07919 164779	Steve Frank steve@collinsfrank.com Ffôn: 07876 144846

Cais am ddogfennau a manylion cyswllt allweddol

23. Gweler isod restr o ddogfennau posibl y byddem yn dymuno eu hadolygu. Nid yw'r rhestr yn hollgynhwysol a byddwn yn cael ein cyfarwyddo gan y trafodaethau â'r Partneriaethau Diogelwch Cymunedol, swyddfeydd y Comisiynwyr Heddlu a Throseddau ac awdurdodau lleol:

Dogfen
Adolygiad Blynyddol Diogelwch Cymunedol ar gyfer 2013-14 a 2014-15
Strategaeth/Cynllun presennol Diogelwch Cymunedol
Cynllun dirprwyo a chyfansoddiad y Partneriaethau Diogelwch Cymunedol
Gwybodaeth am gyllid: <ul style="list-style-type: none">Grantiau am waith diogelwch cymunedol;Cyllidebau Partneriaethau Diogelwch Cymunedol;Cyllidebau'r Comisiynydd Heddlu a Throseddau ar gyfer gwaith diogelwch cymunedol; aCyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer gwaith diogelwch cymunedol.

24. Dylid cyflwyno'r holl ddogfennau i emily.owen@audit.wales erbyn dydd Gwener 10 Gorffennaf 2015.

25. Yn ogystal â hyn, rydym yn gofyn i bob Cyngor a Swyddfa Comisiynydd yr Heddlu a Throseddau i ddarparu cyswllt allweddol at ddibenion cysylltu ag ymgysylltu â Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer yr astudiaeth hon. Dylai'r manylion cyswllt hyn gael eu rhoi i emily.owen@audit.wales erbyn **dydd Gwener 10 Gorffennaf 2015**.

Manylion Cyswllt y Tîm Rheoleiddio

26. Gweler isod fanylion cyswllt ar gyfer Tîm Rheoleiddio Swyddfa Archwilio Cymru:

Rhanbarth Llywodraeth Leol ac Awdurdod Heddlu	Cynghorau	Manylion cyswllt Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer y rhanbarth
De-ddwyrain Cymru	<ul style="list-style-type: none"> Casnewydd Torfaen Sir Fynwy Blaenau Gwent Caerffili Caerdydd 	Non Jenkins – non.jenkins@audit.wales David Wilson – david.wilson@audit.wales Martin Gibson – martin.gibson@audit.wales Chris Pugh – chris.pugh@audit.wales Lisa Williams – lisa.williams@audit.wales
Canolbarth a Gorllewin Cymru	<ul style="list-style-type: none"> RCT Powys Merthyr Ceredigion Sir Gaerfyrddin Sir Benfro 	Colin Davies – colin.davies@audit.wales Justine Morgan – justine.morgan@audit.wales Jeremy Evans – jeremy.evans@audit.wales Tim Buckle – timothy.buckle@audit.wales
Gogledd Cymru	<ul style="list-style-type: none"> Ynys Môn Conwy Sir Ddinbych Sir y Fflint Gwynedd Wrecsam 	Huw Lloyd Jones – huw.lloydjones@audit.wales Gwilym Bury – gwilym.bury@audit.wales Paul Goodlad – paul.goodlad@audit.wales Nigel Griffiths – nigel.griffiths@audit.wales Andy Bruce – andy.bruce@audit.wales
De Cymru	<ul style="list-style-type: none"> Bro Morgannwg Pen-y-bont ar Ogwr Castell-nedd Port Talbot Abertawe 	Steve Barry – steve.barry@audit.wales Helen Keatley – helen.keatley@audit.wales Samantha Clements – samantha.clements@audit.wales
Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu	<ul style="list-style-type: none"> Heddlu Dyfed-Powys Heddlu Gwent Heddlu Gogledd Cymru Heddlu De Cymru 	Andy Bruce – andy.bruce@audit.wales

27. Mae gan y tîm Rheoleiddio'r cyfrifoldeb cyffredinol dros gyflawni rhaglen waith archwilio perfformiad Swyddfa Archwilio Cymru ym mhob cyngor. O ran yr astudiaeth benodol hon, y tîm astudio fydd yn cydlynu'r ymgysylltiad a dylai'r tîm astudio ymdrin â phob cyswllt fel y nodir ym mharagraff 22 uchod.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Rheoli meddyginiaethau ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Rwyf wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn yn unol â
Deddf Llywodraeth Cymru 1998 a 2006.

Roedd tîm astudiaeth Swyddfa Archwilio Cymru yn cynnwys Tracey Davies,
Kate Febry, Phil Jones, Stephen Lisle, Elaine Matthews, Mandy Townsend
a Sara Utley o dan gyfarwyddyd David Thomas.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2016

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

	Adroddiad cryno	6
	Cefndir	6
	Canfyddiadau allweddol	10
	Argymhellion	14
1	Trefniadau corfforaethol: Mae byrddau iechyd yn cydweithredu'n dda ond ceir lle i godi proffil materion meddyginiaeth, gwella cynllunio lleol a chryfhau'r broses o graffu ar berfformiad	18
	Defnyddiwyd dull cydweithredol yn gadarnhaol i ddatblygu'r cyfeiriad strategol cenedlaethol ar gyfer meddyginiaethau, er bod cynnydd gan gyrrff iechyd o ran datblygu eu cynlluniau lleol eu hunain wedi bod yn fwy cymysg	19
	Mae grwpiau rheoli meddyginiaethau byrddau iechyd yn tueddu i gael eu rhedeg gan fferyllwyr a byddent yn elwa o fwy o gyfranogiad gan feddygon a nyrsys	24
	Mae'r adroddiad Ymddiried mewn Gofal wedi canolbwyntio sylw ar faterion meddyginiaethau penodol, ond mae angen cynnal y pwyslais a cheir angen cyffredinol i wneud mwy i godi proffil materion meddyginiaethau mewn cyrff iechyd	24
	Mae gwaith monitro perfformiad yn canolbwyntio ar nifer a chost presgripsiynau, ond mae angen rhagor o wybodaeth am ansawdd, diogelwch ac effeithlonrwydd	27
2	Gofal sylfaenol: Mae GIG Cymru yn cymryd camau cadarnhaol i wella prosesau rheoli meddyginiaethau ym maes gofal sylfaenol, er bod lle i wneud rhagnodi yn fwy diogel ac yn fwy cost-effeithiol	30
	Mae GIG Cymru wedi cymryd camau cadarnhaol trwy gyflwyno ffyrdd newydd o ddarparu cymorth fferyllwyr i feddygfeydd teulu a thrwy ehangu'r amrywiaeth o wasanaethau cymunedol ar gyfer rheoli meddyginiaethau pobl	31
	Mae byrddau iechyd a meddygon teulu wedi gwneud gwelliannau i ragnodi darbodus ond ceir cyfleoedd i wella diogelwch a lleihau costau ymhellach	37
	Mae angen i GIG Cymru wneud mwy i atal derbyniadau i'r ysbyty sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau, ond mae'n anodd mesur maint y problem	45

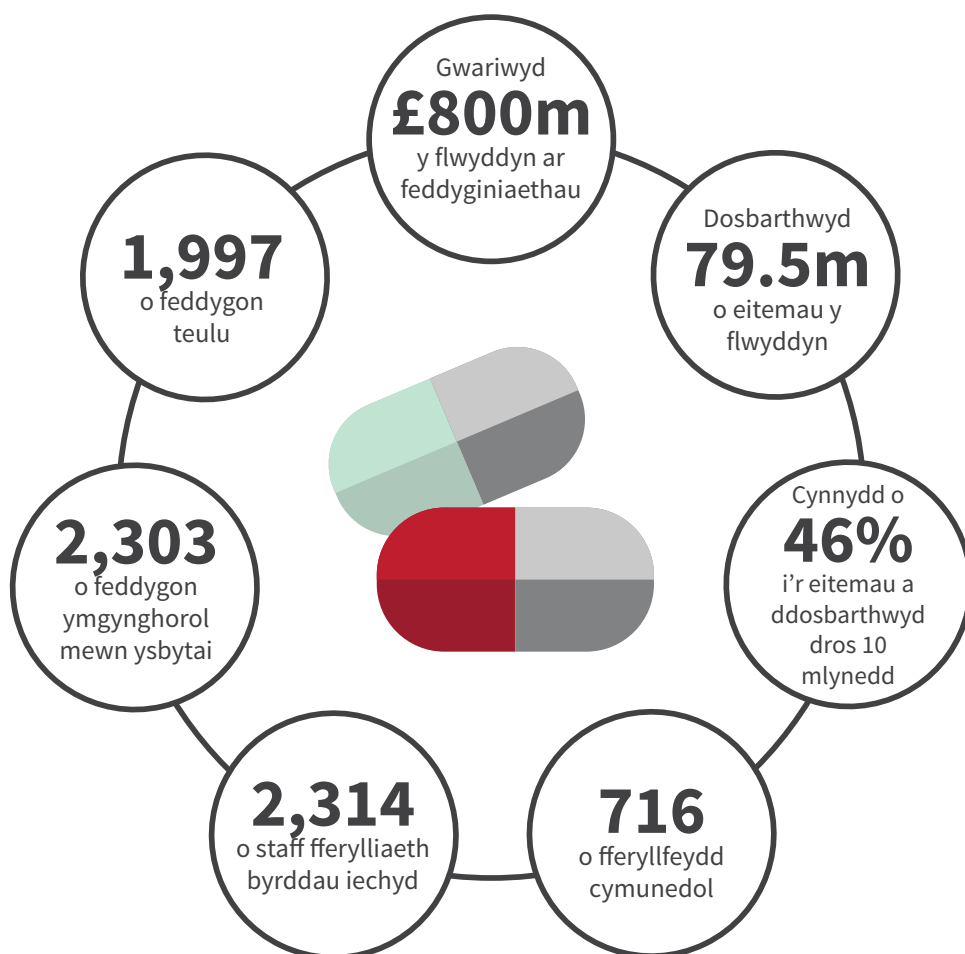
3	Rhyngwyneb rhwng gofal sylfaenol ac eilaidd: Ceir peryglon diogelwch sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau ac aneffeithlonrwydd pan fydd pobl yn symud i mewn ac allan o'r ysbyty	47
	Mae trosglwyddiad gwael o wybodaeth am feddyginiaeth cleifion yn achosi peryglon diogelwch ac aneffeithlonrwydd pan fydd pobl yn cael eu derbyn i'r ysbyty	48
	Pan fydd cleifion yn cael eu rhyddhau o'r ysbyty, ceir problemau yn aml gydag ansawdd a phrydlondeb gwybodaeth am feddyginiaethau a ddarperir i'r meddyg teulu	49
	Mae GIG Cymru yn cryfhau swyddogaeth fferyllwyr cymunedol o ran adolygu meddyginiaethau cleifion ar ôl eu rhyddhau o'r ysbyty	50
4	Ysbytai aciwt: Mae gan staff meddygol a fferyllol farn uchel o wasanaethau fferyllol ond ceir problemau gyda storio meddyginiaethau, bylchau mewn gwybodaeth am feddyginiaeth a rhwystredigaeth gydag oedi cyn cyflwyno rhagnodi electronig	52
	Canfuwyd rhai problemau diogelwch gennym a achoswyd gan wybodaeth anghyflawn am feddyginiaethau wedi'i chofnodi ar siartiau cyffuriau papur	53
	Gallai rhagnodi electronig wella diogelwch ac effeithlonrwydd gwybodaeth am feddyginiaethau yn yr ysbyty yn sylweddol, ond mae'r cynnydd wedi bod yn araf	54
	Mae cyfleusterau yn bodloni gofynion allweddol yn gyffredinol, ond ceir gwendidau o ran storio a diogelwch meddyginiaethau ar y wardiau ac yn yr adran fferylliaeth	56
	Ceir lefelau bodlonrwydd uchel â gwasanaethau fferylliaeth ysbytai, er ei bod yn fwy anodd cael mynediad at y gwasanaethau hyn y tu allan i oriau gwaith arferol	58
	Mae angen sicrhau bod mewnbwn fferylliaeth glinigol mwy cyson ar y wardiau a threulio mwy o amser yn addysgu cleifion	60
	Atodiadau	
	Atodiad 1 – Dulliau	64
	Atodiad 2 – Penderfyniadau a wnaed y tu allan i'r broses gwerthuso meddyginiaethau genedlaethol	66
	Atodiad 3 – Astudiaeth achos ar oriau fferylliaeth estynedig	67
	Atodiad 4 – Enghreifftiau o arfer da	70

Adroddiad cryno

Cefndir

- 1 Rhoi meddyginiaethau ar bresgripsiwn yw'r ymyriad therapiwtig mwyaf cyffredin yn y GIG¹ ac mae galw am feddyginiaethau yn cynyddu. Mae **Dangosydd 1** yn nodi rhai ystadegau allweddol ar y defnydd o feddyginiaethau yn GIG Cymru.

Dangosydd 1 – Ystadegau allweddol ar feddyginiaethau yng Nghymru

Ffynonellau: Mae'r data cost yn dod o adroddiad NICE 'Do not do' Recommendations Canolfan Therapiwtig a Thocsicoleg Cymru Gyfan, Ebrill 2015. Daw'r data fferyllol gan StatsCymru o 2015 ac maent yn ymwneud ag eitemau a ddosbarthwyd yn y gymuned. Daw'r rhifau meddygon teulu o gyhoeddiad SDR 41/2016 StatsCymru. Daw rhifau meddygon ymgynghorol o SDR 38/2016. Daw data fferyllfeydd cymunedol o gyhoeddiad SDR 166/2015 StatsCymru. Daw data ar niferoedd staff o Ymarfer Mapio Adnoddau Cymru Gyfan 2014.

1 Tudalen Gwella'r Broses o Reoli Meddyginiaethau ar y wefan **1000 o Fwydau**, GIG Cymru.

- 2 Mae Llywodraeth Cymru wedi pwysleisio pwysigrwydd rhagnodi darbodus² wrth ymateb i heriau galw cynyddol a chyni cyllidol. Mae'r ymgyrch Gofal Iechyd Darbodus yn nodi y gall meddyginiaethau waethygu ansawdd bywyd ac achosi dderbyniadau i'r ysbyty yn uniongyrchol, yn ogystal ag ymestyn bywydau pobl. Mae **Dangosydd 2** yn amlygu'r prif ffynonellau o niwed i gleifion o reoli meddyginiaethau'n wael. O ystyried cost meddyginiaethau, y galw cynyddol a'r potensial o niwed i gleifion o ragnodi amhriodol, mae'n bwysig bod y GIG yn defnyddio meddyginiaethau'n effeithiol i sicrhau bod cleifion yn cael canlyniadau da o'u triniaeth ac y sicrheir y gwerth gorau posibl o'r gwariant hwn.

Dangosydd 2 – Ffeithiau allweddol am y tair prif ffynhonnell o niwed o feddyginiaethau

 <p>Adweithiau niweidiol</p> <p>Mae oddeutu 6% o dderbyniadau i'r ysbyty yn gysylltiedig ag adweithiau niweidiol i gyffuriau.</p>	 <p>Peidio cadw at gyfarwyddiadau</p> <p>Mae'r ffaith nad yw cleifion yn cymryd eu cyffuriau fel yr argymhellwyd yn broblem fawr.</p> <p>Nid yw hyd at 50% o'r holl feddyginiaethau a ragnodir yn cael eu cymryd yn ôl y bwriad.</p> <p>Mae hyn yn costio hyd at £200m i'r Deyrnas Unedig bob blwyddyn o ran y cyffuriau sy'n cael eu gwastraffu.</p>	 <p>Gwallau wrth ragnodi</p> <p>Mae'r amcangyfrifon ynghylch cyfraddau'r gwallau wrth ragnodi yn amrywio'n helaeth. Canfu un astudiaeth fod 50% o dderbyniadau i'r ysbyty yn gysylltiedig â gwall wrth ragnodi.</p>
--	--	---

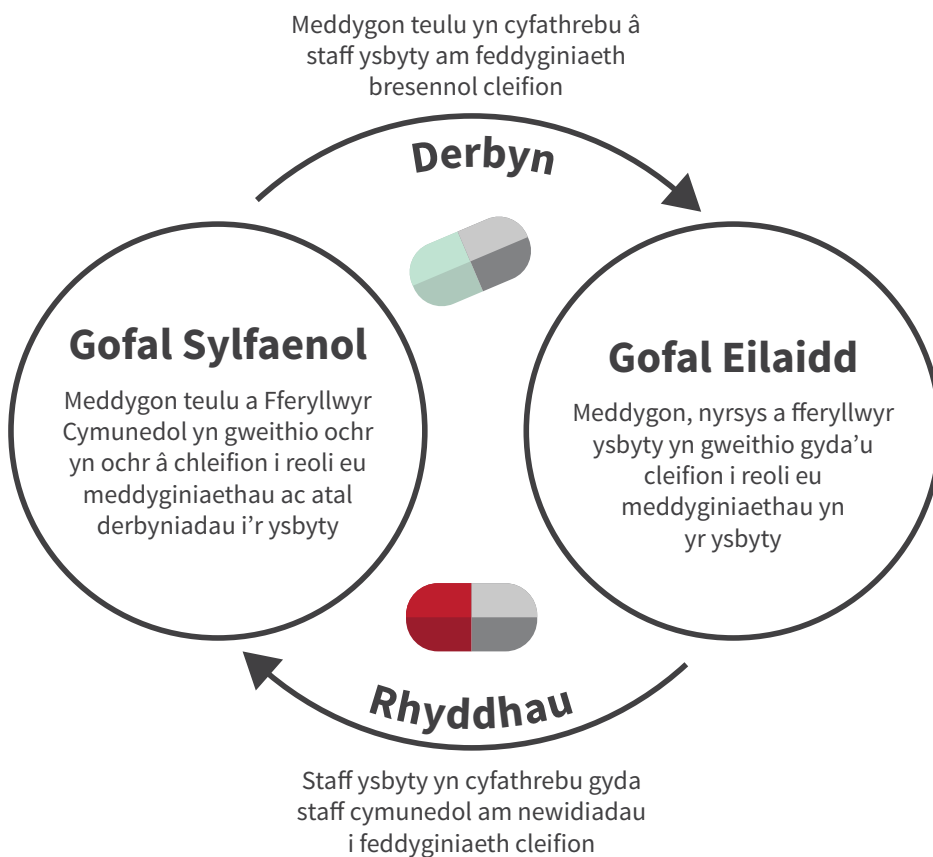
Ffynhonnell: Gweler troednodiadau 3, 4, 5, 6, 7

- 2 **Y dudalen Canlyniadau iechyd gwell a gofal mwy diogel drwy ragnodi darbodus ar wefan Rhoi Gofal Iechyd Darbodus ar Waith**
- 3 Pirmohamed et al, **Adverse drug reactions as cause of admission to hospital: prospective analysis of 18820 patients**, *British Medical Journal*, 2004; 329 (7456), 15-19.
- 4 **Y dudalen Canlyniadau iechyd gwell a gofal mwy diogel drwy ragnodi darbodus ar wefan Rhoi Gofal Iechyd Darbodus ar Waith**
- 5 Lewis et al, **Prevalence, incidence and nature of prescribing errors in hospital inpatients: a systematic review**, *Drug Saf* 2009; 32:379-89.
- 6 1000 Lives Plus, **Cyflawni gofal iechyd darbodus yn GIG Cymru**, Mehefin 2014.
- 7 Cymdeithas Fferyllol Frenhinol Prydain Fawr, **From Compliance to Concordance – Achieving Partnership in Medicine-Taking**, RPSGB, Llundain, 1997. Shapps, Grant, **A bitter pill to swallow: A report into the cost of wasted medicine in the NHS**, Mehefin 2007.

Tudalen y pecyn 94

- 3 Mae gwneud y defnydd gorau o feddyginiaethau yr un mor bwysig mewn gofal sylfaenol⁸ ag y mae yn yr ysbyty (gofal eilaidd) ac mae cyfathrebiad da ynghylch meddyginiaethau yn arbennig o bwysig pan fydd pobl yn cael eu derbyn i'r ysbyty neu'n cael eu rhyddhau o'r ysbyty. Pan fydd pobl yn symud o un lleoliad gofal i un arall, gall cyfathrebiad gwael arwain at barhad gofal gwael a phroblemau dilynol gyda meddyginiaethau cleifion.
- 4 Mae **Dangosydd 3** yn dangos bod angen i wahanol o grwpiau o weithwyr gofal iechyd proffesiynol gymryd rhan er mwyn sicrhau proses rheoli meddyginiaethau dda ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd.

Dangosydd 3 – Mae rheoli meddyginiaethau da yn golygu gweithwyr proffesiynol niferus yn gweithio mewn partneriaeth â'r claf, yn enwedig wrth dderbyn a rhyddhau o'r ysbyty

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

⁸ Mae rhagnodi gofal sylfaenol yn ymwneud yn bennaf â meddygon teulu yn rhoi meddyginiaethau ar bresgripsiwn, ond gall hefyd gynnwys cyflenwi dyfeisiau a gorchuddion meddygol. Meddygon teulu sy'n gyfrifol am y rhan fwyaf o rhagnodi, er y gall gweithwyr proffesiynol eraill, gan gynnwys nyrsys ardal, nyrsys cymuned a phractis, fferyllwyr ac optometryddion gynghori a rhagnodi o dan amgylchiadau penodol.

- 5 Adolygwyd rhagnodi gofal sylfaenol gan yr Archwilydd Cyffredinol ym mhob Bwrdd Iechyd ddiwedd 2013 ac yn 2014.⁹ Archwiliodd y gwaith faterion fel cynllunio rhagnodi yn strategol, y ddarpariaeth o flaenoriaethau rhagnodi cenedlaethol a'r cyfleoedd i sicrhau gwelliannau o ran cost ac ansawdd. Ym mis Awst 2015, asesodd archwilwyr y cynnydd yr oedd byrddau iechyd wedi ei wneud o ran gweithredu argymhellion archwilio.
- 6 Yn ystod 2015, adroddodd archwilwyr hefyd ganfyddiadau o waith lleol a archwiliodd addasrwydd cyfleusterau fferyllol ysbytai, lefelau staffio fferylliaeth ac effeithiolrwydd amrywiaeth o brosesau sy'n gysylltiedig â'r defnydd o feddyginiaethau mewn ysbytai.
- 7 Mae'r adroddiad hwn yn cyfuno'r negeseuon allweddol o holl waith lleol yr Archwilydd Cyffredinol ar reoli meddyginiaethau. Gwneir nifer o argymhellion sydd â'r nod o gryfhau trefniadau rheoli meddyginiaethau yn GIG Cymru, a chefnogi nodau rhagnodi darbodus ehangach. Mae'r argymhellion yn yr adroddiad hwn yn ategu ac yn adeiladu ar y rhai a wnaed eisoes i gyrrff GIG unigol mewn adroddiadau archwilio lleol.
- 8 Caiff y canfyddiadau allweddol eu crynhoi isod, a'u grwpio i'r meysydd canlynol:
 - trefniadau corfforaethol ar gyfer rheoli meddyginiaethau mewn cyrff GIG;
 - rhagnodi gofal sylfaenol;
 - rheoli'r rhyngwyneb rhagnodi rhwng gofal sylfaenol ac eilaidd; a
 - rheoli meddyginiaethau mewn ysbytai aciwt, â phwyslais penodol ar adrannau fferylliaeth.

⁹ Gwaith Swyddfa Archwilio Cymru ar Ragnodi Gofal Sylfaenol. Adroddwyd gennym ar bob bwrdd iechyd rhwng mis Awst 2013 a mis Mawrth 2014. Diweddarwyd ein canfyddiadau ym mis Awst 2015 pan gwblhaodd byrddau iechyd hunanasesiad o'u cynnydd o ran gweithredu ein hargymhellion blaenorol.

Canfyddiadau allweddol

- 9 Dyma ein casgliad cyffredinol:
- a **Canfuwyd llawer o agweddau da ar reoli meddyginiaethau gennym, ac mae cyrff iechyd yn cydweithredu'n dda i wella gwasanaethau. Serch hynny, mae angen proffil uwch ar reoli meddyginiaethau mewn cyrff iechyd.**
 - b **Er bod GIG Cymru yn cymryd camau cadarnhaol i wella rhagnodi gofal sylfaenol, ceir mwy o le i wneud gwelliannau o ran ansawdd a chost.**
 - c **Yn yr ysbyty, mae gan staff y GIG farn uchel o wasanaethau fferylliaeth, mae bylchau mewn gwybodaeth am feddyginiaethau, a'r oedi cyn cyflwyno system ragnodi electronig genedlaethol yn rhwystro ymdrechion i wella diogelwch ac effeithlonrwydd.**
- 10 Nodir ein canfyddiadau allweddol yn y paragraffau isod.

Trefniadau corfforaethol: Mae byrddau iechyd yn cydweithredu'n dda ond ceir lle i godi proffil materion meddyginiaeth, gwella cynllunio lleol a chryfhau'r broses o graffu ar berfformiad

- 11 Mae cyrff iechyd yn gweithio'n dda gyda'i gilydd i gyfrannu at y cyfeiriad strategol cenedlaethol ar gyfer meddyginiaethau a rhagnodi, er bod y cyrff hyn wedi gwneud cynnydd cymysg o ran datblygu eu cynlluniau lleol eu hunain ar gyfer rheoli meddyginiaethau.
- 12 Ceir proses genedlaethol sydd wedi'i diffinio'n dda ar gyfer gwerthuso meddyginiaethau newydd a phenderfynu a ddylent gael eu defnyddio yn y GIG yng Nghymru. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol o dri achos lle mae penderfyniadau o'r fath wedi cael eu gwneud y tu allan i'r broses genedlaethol, sy'n arwain at y risg o danseilio'r dulliau a gytunwyd.
- 13 Mae angen cryfhau'r broses o gynllunio'r gweithlu ac adnoddau fferylliaeth. Ceir cyfyngiadau yn y data cyfredol ar lefelau staffio fferylliaeth, sy'n ei gwneud yn anodd cymharu cyrff iechyd ac yn cymhlethu gwaith cynllunio'r gweithlu cyrff iechyd. Dywedodd prif fferyllwyr wrthym y byddai manteision o gytuno ar fanyleb gwasanaeth genedlaethol ar gyfer gwasanaethau fferylliaeth. Gallai'r fanyleb hwyluso gwaith cynllunio trwy safoni disgrifiadau o wasanaethau ac amcangyfrif yr adnoddau sydd eu hangen.
- 14 Ceir pwyllgorau penodol yn ymwneud â meddyginiaethau ym mhob corff iechyd, ond canfuwyd gennym fod y pwyllgorau hyn yn tueddu i gael ei rhedeg gan fferyllwyr ac y byddent yn elwa o fwy o gyfranogiad gan staff meddygol a nyrsio.

- 15 Ceir lle i godi proffil materion rheoli meddyginiaethau yn y rhan fwyaf o gyrff iechyd. Cododd adroddiad Ymddiried mewn Gofal broffil materion penodol, fel y ffordd y mae meddyginiaethau'n cael eu rhoi i gleifion a'r broses o storio meddyginiaethau yn yr ysbyty, ond ceir perygl na fydd y canolbwynt hwn yn cael ei gynnal. Canfuwyd gennym hefyd fod y pwyslais ar feddyginiaethau wedi lleihau yn ystod y cyfnod pan ddiddymwyd Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol o fframwaith rheoli perfformiad GIG Cymru.
- 16 Mae monitro perfformiad rhagnodi yn canolbwyntio ar faint o gyffuriau a ragnodir a gwariant. Prin yw'r ystyriaeth o ba un a yw'r cleifion cywir yn derbyn y meddyginiaethau cywir a pha un a yw defnydd o feddyginiaethau yn cael ei optimeiddio ac yn gwneud gwahaniaeth i ganlyniadau iechyd pobl. Un rhwystr allweddol sy'n atal cofnodi gwybodaeth ragnodi mewn ysbytai yw bod y wardiau yn dueddol o fod â systemau cofnodi gwybodaeth meddyginiaethau â llaw, ar bapur. Byddai cyflwyno systemau rhagnodi electronig yn cynnig plattfform ar gyfer casglu gwybodaeth electronig am ragnodi fel mater o drefn, a ddylai hwyluso gwaith monitro perfformiad gwell.

Gofal sylfaenol: Mae GIG Cymru yn cymryd camau cadarnhaol i wella prosesau rheoli meddyginiaethau ym maes gofal sylfaenol, er bod lle i wneud rhagnodi yn fwy diogel ac yn fwy cost-effeithiol

- 17 Mae GIG Cymru wedi cymryd camau i wella arbenigedd rhagnodi mewn timau gofal sylfaenol. Mae cyflwyno fferyllwyr clwstwr i gefnogi gwaith rheoli meddyginiaethau mewn nifer fach o feddygyfeydd teulu wedi cael ei groesawu. Ehangwyd amrywiaeth y gwasanaethau sy'n ymwneud â'r gwaith o reoli meddyginiaethau pobl yn y gymuned hefyd.
- 18 Mae gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref yn danfon meddyginiaethau i gartrefi cleifion ac yn costio tua £52 miliwn y flwyddyn yng Nghymru erbyn hyn. Gall y gwasanaethau gofal cartref hyn fod yn gyfleus i gleifion a gallant arbed arian i gyrff iechyd, ond mae rhai peryglon yn gysylltiedig â rhoi'r gwasanaethau hyn ar gontract allanol i gwmnïau preifat hefyd. Mae GIG Cymru yn cydnabod y peryglon hyn ac wedi cymryd camau i wella llywodraethiad y gwasanaethau hyn.
- 19 Mae gwaith ar y cyd rhwng byrddau iechyd a meddygon teulu i ganolbwyntio ar arferion rhagnodi darbodus wedi sicrhau gwelliannau yn ystod y blynyddoedd diwethaf i agweddau ar ragnodi sy'n ymwneud â diogelwch cleifion ac ansawdd gofal, yn ogystal â lleihau costau. Fodd bynnag, mae lle i welliannau pellach yn bodoli ac mae'r adroddiad hwn yn cyfeirio at gyfleoedd ar gyfer rhagnodi o ansawdd gwell o ran gwrthfotigau, lladdwyr poen, meddyginiaeth atal asthma a chyffuriau a ddefnyddir i drin cyflyrau iechyd meddwl penodol. Gall sicrhau'r rhain a gwelliannau eraill hefyd ryddhau arbedion ariannol pellach, ac mae'r adroddiad hwn yn amlygu lle i wneud tua £8.3 miliwn mewn arbedion trwy arferion rhagnodi gwell. Mae'n bwysig nodi, fodd bynnag, bod ymdrechion cyrff iechyd i leihau cyfanswm cost meddyginiaethau yn cael eu cymhlethu

gan brisiau cyffuriau newidiol, galw cynyddol am feddyginiaethau penodol a dyfodiad aml meddyginiaethau newydd a drud. Serch hynny, mae Llywodraeth Cymru wedi amcangyfrif bod tua £10 miliwn o arbedion posibl ar gael trwy leihau meddyginiaethau sy'n cael eu gwastraffu.

- 20 Pan fydd pobl yn cael problemau gyda rheoli eu meddyginiaethau yn y gymuned, gall arwain iddynt gael eu derbyn i'r ysbyty. Mae gwendidau o ran cofnodi achosion o'r fath yn golygu ei bod yn anodd mesur nifer y derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau.

Rhyngwyneb rhwng gofal sylfaenol ac eilaidd: Ceir peryglon diogelwch sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau ac aneffeithiolrwydd pan fydd pobl yn symud i mewn ac allan o'r

- 21 Pan fydd cleifion yn symud rhwng lleoliadau gofal sylfaenol ac eilaidd, mae'n bwysig bod gwybodaeth am eu meddyginiaethau presgripsiwn yn symud gyda nhw. Gall cyfathrebiad da rhwng y meddyg teulu a'r ysbyty atal camgymeriadau a gwallau ynghylch meddyginiaethau pobl a lleihau'r perygl o niwed i gleifion y gellir ei osgoi. Canfu gwaith archwilio lleol bod trosglwyddo gwybodaeth gwael o ran meddyginiaethau cleifion yn aml pan fyddant yn cael eu derbyn i'r ysbyty, a phan fyddant yn cael eu rhyddhau yn ôl i'r meddyg teulu. Yn nodweddiadol, roedd y problemau wedi eu canolbwyntio ar ansawdd ac amseroldeb gwybodaeth am feddyginiaethau a mynediad at systemau a all helpu i hwyluso cyfnewid gwybodaeth da. Er bod system o'r enw Cofnod Meddyg Teulu yn rhoi gwybodaeth gryno i suaf ysbyty a fferyllwyr cymunedol am feddyginiaethau arferol cleifion, dim ond i amrywiaeth gyfyngedig o staff yr oedd y system wedi cael ei gwneud ar gael, a dim ond ar gyfer cleifion a dderbyniwyd fel achosion brys.
- 22 Pan fydd claf yn cael ei ryddhau o'r ysbyty, efallai y gofynnir i fferylllydd cymunedol gynnal Adolygiad Meddyginiaethau Rhyddhau yn fuan ar ôl i'r claf ddychwelyd adref. Nod yr adolygiad yw sicrhau bod newidiadau i feddyginiaeth cleifion yn cael eu parhau'n briodol yn y gymuned. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cynyddu cyfradd Adolygiadau Meddyginiaethau Rhyddhau ac yn buddsoddi mewn technoleg i'w gwneud yn haws, ond canfu'r archwilwyr amrywiaeth eang o ran y graddau presennol o ddefnydd o'r Adolygiadau ledled Cymru.

Ysbytai aciwt: Mae gan staff meddygol a fferyllol farn uchel o wasanaethau fferyllol ond ceir problemau gyda storio meddyginiaethau, bylchau mewn gwybodaeth am feddyginiaeth a rhwystredigaeth gydag oedi cyn cyflwyno rhagnodi electronig

- 23 Mae'r broses ragnodi'n cael ei chyflawni ar bapur yn ysbytai Cymru. Mae rhagnodwyr yn yr ysbyty yn ysgrifennu presgripsiynau ar siartiau cyffuriau papur a ddefnyddir gan staff fferyllol i ddsbarthu'r meddyginiaethau. Canfu'r adolygiadau o siartiau cyffuriau a gynhaliwyd gennym mewn sampl o wardiau rai bylchau yn y wybodaeth am feddyginiaethau a gofnodwyd, ac nid oedd gan nifer fach o siartiau'r wybodaeth angenrheidiol am alergeddau cleifion i feddyginiaethau, ac roedd rhai achosion o gofnodi aneglur o ba un a oedd cleifion wedi derbyn y dosau o feddyginiaethau yr oeddent i fod i'w derbyn ai peidio.
- 24 Gallai cyflwyno systemau rhagnodi electronig arwain at fanteision sylweddol trwy hwyluso trosglwyddiad gwybodaeth cyflymach, mwy diogel a chost-effeithiol. Bu cynllun cenedlaethol i gyflwyno rhagnodi electronig ers 2007 a mynegwyd rhwystredigaeth gan staff trwy gydol ein gwaith ynghylch yr amser y mae'n ei gymryd i roi prosesau rhagnodi a rhoi meddyginiaethau electronig ar waith. Ni ddisgwylir i ragnodi electronig gael ei gyflwyno tan 2023.
- 25 Daeth ein hymweliadau â fferyllfeydd ysbytai i'r casgliad eu bod yn cydymffurfio â gofynion cenedlaethol allweddol ar gyfer cyfleusterau fferylliaeth yn gyffredinol. Mae diogelwch ffiniau a phrosesau monitro tymheredd oergelloedd yn gyffredinol gadarn, er bod lle i wella storio a diogelwch meddyginiaethau mewn adrannau fferylliaeth ac ar y wardiau.
- 26 Mae rheoli meddyginiaethau yn broses amlddisgyblaeth a chanfuwyd cysylltiadau da gennym ar wardiau ysbyty rhwng staff fferyllol, meddygol a nyrsio. Mae meddygon a nyrsys o'r farn gyffredinol fod gwasanaethau fferylliaeth yn hygyrch ac yn ymatebol i'w hanghenion, er bod hynny'n llai gwir y tu allan i oriau gwaith arferol. Mae'r rhan fwyaf o gyrff iechyd yn ystyried ymestyn oriau fferylliaeth ond nid oes unrhyw gorff iechyd wedi datblygu cynllun eglur a chynaliadwy ar gyfer gwasanaethau fferylliaeth saith diwrnod eto.
- 27 Mae adroddiad¹⁰ o Loegr wedi amlygu pa mor bwysig yw hi fod timau fferylliaeth yn treulio mwy o amser ar wasanaethau clinigol sy'n wynebu cleifion, yn hytrach na gwasanaethau swyddfa gefn. Er bod cyfyngiadau yn y data presennol ar lefelau staffio fferylliaeth, canfuwyd gennym fod angen mewnbwn fferylliaeth glinigol mwy cyson ar y wardiau a threulio mwy o amser yn addysgu cleifion a'u cynorthwyo i gymryd meddyginiaethau yn gywir.

¹⁰ Yr Arglwydd Carter o Coles, **Operational productivity and performance in English NHS acute hospitals: Unwarranted variations**, Chwefror 2016.

Argymhellion

- 28 Mae'r argymhellion a wneir yma yn ychwanegol i'r rhai yr ydym wedi eu gwneud ym mhob corff iechyd.

Argymhellion

- A1 Mae gan systemau rhagnodi electronig botensial sylweddol i wella diogelwch ac effeithlonrwydd. Bu cynllun cenedlaethol i gyflwyno rhagnodi electronig ym maes gofal eilaidd ers 2007, ond nid oes un ysbyty yng Nghymru yn defnyddio rhagnodi electronig ar ei wardiau.
- Dylai Llywodraeth Cymru, Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru a'r holl gyrff iechyd gytuno ar gynllun manwl â chyfyngiad amser ar gyfer cyflwyno systemau rhagnodi electronig ym maes gofal eilaidd, ynghyd â phroses eglur ar gyfer monitro darpariaeth y cynllun.
- A2 Arweiniodd yr adroddiad Ymddiried mewn Gofal at ddatblygiad polisi Cymru gyfan a hysbysiad diogelwch cleifion ar roi, cofnodi, adolygu a storio meddyginiaethau (MARRS) yn ogystal â chyflwyno rhaglen hyfforddiant gorfodol newydd i'r holl staff sy'n rhoi meddyginiaethau. Serch hynny, canfu ein hymweliadau â wardiau ysbyty broblemau diogelwch a achoswyd gan wybodaeth anghyflawn ar siartiau cyffuriau, gan ei gwneud yn aneglur pa un a oedd cleifion wedi derbyn eu meddyginiaethau fel y bwriadwyd. Canfuwyd gennym hefyd bod rhai cyrff iechyd yn sicrhau manteision o ddefnyddio peiriannau gwerthu awtomatig ar gyfer meddyginiaethau, er nad yw'r rhain yn gyffredin ar wardiau ysbyty eto.
- Dylai Prif Swyddog Fferyllol Cymru arwain adolygiadau cenedlaethol i asesu cydymffurfiad pob corff iechyd gyda'r polisi MARRS, i asesu effeithiolrwydd y rhaglen hyfforddiant gorfodol newydd ar reoli meddyginiaethau ac i asesu cynaliadwyedd hirdymor camau a gymerwyd ym mhob corff iechyd i roi sylw i'r holl ganfyddiadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau o Ymddiried mewn Gofal.
 - Dylai pob corff iechyd ddatblygu cynllun â chyfyngiad amser ar gyfer gwella storio a diogelwch meddyginiaethau ar wardiau ysbyty, gan gynnwys ystyriaeth benodol o fanteision cyflwyno peiriannau gwerthu awtomatig.
- A3 Mae angen proffil uwch ar ragnodi a rheoli meddyginiaethau mewn cyrff iechyd. Mae'r adroddiad Ymddiried mewn Gofal wedi codi proffil materion penodol ond ceir perygl na fydd y pwyslais hwn yn cael ei gynnal. Nid yw fferylliaeth wedi ei chynrychioli'n dda ar bwyllgorau Bwrdd ac nid yw pob Prif Fferylllydd yn atebol i gyfarwyddwr gweithredol yn uniongyrchol ac yn rheolaidd.
- Dylai cyrff iechyd sicrhau bod eu Prif Fferylllydd yn gyfarwyddwr gweithredol neu'n atebol i un yn uniongyrchol ac yn rheolaidd.
 - Dylai fod gan gyrff iechyd eitem agenda flynyddol yn y Bwrdd i drafod adroddiad blynyddol sy'n trafod gwasanaethau fferylliaeth, rheoli meddyginiaethau, rhagnodi gofal sylfaenol, gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref a chynnydd o ran rhoi sylw i'r materion a nodwyd yn Ymddiried mewn Gofal.

Argymhellion

A4 Canfuwyd cyfyngiadau gennym mewn gwybodaeth cynllunio'r gweithlu ac nid oes unrhyw ganllawiau diffiniol i helpu cyrff iechyd i gyfrifo'r adnoddau sydd eu hangen arnynt i ddarparu gwasanaethau fferylliaeth. Ceir heriau gweithlu penodol hefyd, fel yr angen am fewnbwn fferylliaeth glinigol mwy cyson ar wardiau ysbyty ac i staff fferylliaeth ysbytai i dreulio mwy o amser yn cynorthwyo cleifion i gymryd eu meddyginiaethau'n gywir.

Dylai Prif Fferyllwyr geisio cefnogaeth Gwasanaethau Gweithlu, Addysg a Datblygiad Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru i gryfhau dulliau mapio adnoddau cyfredol i hwyluso cymariaethau cadarn o lefelau staffio fferylliaeth ledled Cymru ac i lunio manyleb gwasanaeth gyffredinol.

Dylai'r fanyleb nodi'r adnoddau nodweddiadol sydd eu hangen i ddarparu gwasanaethau fferylliaeth allweddol, fel mewnbwn fferylliaeth glinigol ac addysg cleifion ar y wardiau. Dylai'r fanyleb hefyd fod yn ddigon hyblyg i gydnabod y bydd gwahanol fathau o wardiau angen gwahanol lefelau o adnoddau.

A5 Mae cydweithio rhwng byrddau iechyd a meddygon teulu i ganolbwyntio ar arferion rhagnodi darbodus wedi lleihau costau yn ystod y blynyddoedd diwethaf, yn ogystal â gwella diogelwch ac ansawdd gofal. Mae'r adroddiad hwn yn cyfeirio at gyfleoedd i gyflawni gwelliannau pellach, gan dderbyn bod ymdrechion cyrff iechyd i leihau cyfanswm eu gwariant ar feddyginiaethau yn cael eu cymhlethu gan brisiau cyffuriau newidiol, galw cynyddol am feddyginiaethau penodol a dyfodiad aml meddyginiaeth newydd a drud. Er na ystyriodd ein gwaith perfformiad rhagnodi staff ysbyty yn fanwl, mae adborth gan gyrff iechyd yn awgrymu bod lle i wella ansawdd a chost rhagnodi gofal eilaidd.

- a Er mwyn ysgogi gwelliannau pellach i ragnodi, dylai cyrff iechyd sicrhau bod ganddynt gynllun gweithredu wedi'i dargedu i sicrhau gwelliannau i gost ac ansawdd rhagnodi ym meysydd gofal sylfaenol a gofal eilaidd, yn unol ag egwyddorion gofal iechyd darbodus. Dylai'r cynllun gweithredu gael ei hysbysu gan ddadansoddiad rheolaidd o ddata rhagnodi i sicrhau bod sylw'n canolbwyntio ar y meysydd lle ceir y mwyaf o gyfle i sicrhau gwelliannau o ran cost ac ansawdd.
- b Yn unol â'r angen i gynyddu proffil rheoli meddyginiaethau ar lefel y Bwrdd, dylai cyrff iechyd sicrhau bod perfformiad yn erbyn Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn cael ei ystyried yn rheolaidd gan y Bwrdd, ynghyd â chynnydd o ran cyflawni gwelliannau ehangach o ran cost ac ansawdd rhagnodi gofal sylfaenol.
- c Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod gwaith y Grŵp Effeithlonrwydd, Gwerth Gofal Iechyd a Gwella yn mabwysiadu safbwynt Cymru gyfan ar welliannau cost ac ansawdd y dylai fod modd eu cyflawni trwy ragnodi a rheoli meddyginiaethau gwell, a'i fod yn defnyddio dulliau fel y cyfarfod Tîm Gweithredol ar y Cyd a gynhelir ddwywaith y flwyddyn rhwng swyddogion llywodraeth a phob corff iechyd unigol i sicrhau bod y cynnydd angenrheidiol yn cael ei wneud o ran cyflawni'r gwelliannau hyn.

Argymhellion

- ch Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chyrrff y GIG i ddatblygu a chyflwyno cynllun gweithredu cenedlaethol eglur sydd â'r nod o leihau gwastraff meddyginiaethau, gan adeiladu ar y canfyddiadau o'r gwerthusiad parhaus o ymgyrch Eich Moddion, Eich Iechyd. Mae lleihau gwastraff yn arwain at arbedion cost gan helpu cleifion i gymryd eu meddyginiaethau fel y'u rhagnodwyd ar yr un pryd, sy'n eu helpu i sicrhau'r budd mwyaf posibl o'r feddyginiaeth.
- d Yn gysylltiedig â'r pwyntiau uchod, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod cynllun eglur â chyfyngiad amser ar waith i gyflwyno systemau gwell ar gyfer rhagnodi ailadroddus sy'n cael eu profi gan y Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus.

A6 Mae gwaith monitro perfformiad o ran meddyginiaethau yn canolbwyntio ar nifer a chost meddyginiaethau a ragnodir ar hyn o bryd. Prin yw'r ystyriaeth a geir o'r cyflyrau y rhagnodir meddyginiaethau ar eu cyfer a'r canlyniadau o feddyginiaeth pobl, er bod llawer o'r wybodaeth hon wedi ei chofnodi mewn systemau gwybodaeth meddygon teulu. Felly, nid yw'r GIG yng Nghymru yn ystyried darlun cyflawn o ba un a yw rhagnodi meddyginiaethau yn effeithiol eto.

Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu cynllun, mewn partneriaeth â'r Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, cyrrff iechyd a meddygon, i esblygu'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol fel eu bod yn dechrau ystyried mesurau o ba un a yw'r cleifion priodol yn derbyn y meddyginiaethau priodol a pha un a yw meddyginiaethau yn gwneud gwahaniaeth i ganlyniadau pobl.

A7 Mae gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref yn danfon meddyginiaethau i gartrefi cleifion yn uniongyrchol, gan atal yr angen i gleifion fynd i'r ysbyty i dderbyn meddyginiaethau. Costiodd y gwasanaethau hyn o leiaf £52 miliwn y flwyddyn i GIG Cymru yn 2015-16, er bod ein canfyddiadau yn awgrymu efallai nad oes gan gyrff iechyd ddarlun eglur o'r gost wirioneddol. Ceir perygl hefyd efallai na fydd gan gyrff iechyd ddarlun eglur o ansawdd a diogelwch gwasanaethau a ddarperir gan eu bod yn rhoi'r gwasanaethau hyn ar gontract allanol i ddarparwyr preifat.

Dylai Pwyllgor Prif Fferyllwyr Cymru Gyfan arwain archwiliad cenedlaethol o gydymffurfiaid â'r mesurau a nodir yn llawlyfr Cymru gyfan¹¹ ar ddiogelwch a darpariaeth effeithiol gwasanaethau gofal cartref.

A8 Mae angen gwneud mwy i atal derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth i'r ysbyty ond mae problemau gyda chodio derbyniadau i'r ysbyty yn ei gwneud yn anodd mesur gwir faint y broblem. Mae'n anodd targedau achosion craidd y derbyniadau hyn gyda data sydd mor wael.

Dylai Llywodraeth Cymru, gyda chymorth gan 1000 o Fywydau a Mwy, weithio gyda thimau fferyllol, staff codio clinigol a chlinigwyr ledled Cymru i ddatblygu rhaglen sydd â'r nod o nodi ac atal derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth.

¹¹ Cymdeithas Fferyllol Frenhinol Cymru, *Handbook for Homecare Services Wales*, Medi 2014.

Argymhellion

- A9 Mae'r Cofnod Meddygon Teulu yn galluogi staff awdurdodedig i gael mynediad at wybodaeth electronig a gedwir gan feddygon teulu am feddyginiaeth bresennol cleifion. Ar hyn o bryd, mae'r system ar gael i amrywiaeth gyfyngedig o staff mewn ysbytai ac yn y gymuned, a gellir ei defnyddio yn yr ysbyty ar gyfer cleifion a dderbynnir fel achosion brys yn unig. Un rhwystr i ymestyn defnydd o'r system yw pryder gan feddygon teulu ynghylch diogelwch a llywodraethiad gwybodaeth sensitif am eu cleifion. Dylai Llywodraeth Cymru a Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru:
- a barhau i weithio gyda chynrychiolwyr meddygon teulu i sicrhau y rhoddir sylw i'w pryderon am lywodraethu gwybodaeth;
 - b hwyluso mynediad ehangach at y Cofnod Meddygon Teulu fel y gall yr holl fferyllwyr a thechnegwyr fferyllol sy'n darparu gwasanaethau clinigol ar y wardiau gael mynediad at y system ar gyfer cleifion a dderbynnir ar gyfer triniaeth ddewisol, yn ogystal â'r rhai a dderbynnir fel achosion brys; a
 - c hwyluso mynediad ehangach at y Cofnod Meddygon Teulu, a defnydd ehangach ohono, mewn fferyllfeydd cymunedol, fel y gellir rheoli meddyginiaethau cleifion yn y gymuned heb fod rhaid iddynt fyd at feddyg teulu neu wasanaethau GIG eraill, pan fo hynny'n glinigol briodol.
- A10 Ar adegau, nid yw Llywodraeth Cymru wedi defnyddio'r broses genedlaethol wrth wneud penderfyniadau pa un a ddylid gwneud meddyginiaethau newydd ar gael i gleifion. Ceir perygl y gallai penderfyniadau o'r fath wneud pethau'n ddryslyd a thanseilio'r hyn sy'n broses werthuso genedlaethol eglur ac wedi'i diffinio'n dda fel arall.
- Pan fydd Llywodraeth Cymru yn gwneud penderfyniad i wneud meddyginiaeth newydd ar gael y tu allan i'r broses werthuso genedlaethol bresennol, dylai esbonio'n eglur y rhesymeg sy'n sail i'w phenderfyniad a sicrhau y rhoddir digon o amser i gyrrff iechyd gynllunio ar gyfer y goblygiadau ariannol a'r newidiadau i wasanaethau sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r meddyginiaethau newydd hynny.

Rhan 1

Trefniadau corfforaethol: Mae byrddau iechyd yn cydweithredu'n dda ond ceir lle i godi proffil materion meddyginiaeth, gwella cynllunio lleol a chryfhau'r broses o graffu ar berfformiad

Defnyddiwyd dull cydweithredol yn gadarnhaol i ddatblygu'r cyfeiriad strategol cenedlaethol ar gyfer meddyginiaethau, er bod cynnydd gan gyrff iechyd o ran datblygu eu cynlluniau lleol eu hunain wedi bod yn fwy cymysg

- 1.1 Archwiliodd gwaith archwilio lleol a oedd gan GIG Cymru a'i gyrff iechyd cyfansoddol strategaethau a chynlluniau eglur yn nodi sut y dylid rheoli meddyginiaethau cleifion ar draws meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd.
- 1.2 Mae **Dangosydd 4** yn dangos bod llawer o ffynonellau cenedlaethol o arbenigedd a chyfarwyddyd sy'n cyfrannu'n gyfunol at y cyfeiriad strategol ar gyfer meddyginiaethau yng Nghymru. Mae gwahanol grwpiau a fforymau hyn yn darparu dull i gyrff y GIG, ac i Brif Fferyllwyr yn benodol, gydweithio ar nodi blaenoriaethau a ffyrdd o weithio sy'n seiliedig ar dystiolaeth o ran rheoli meddyginiaethau.

Dangosydd 4 – Nodir y cyfeiriad strategol cenedlaethol ar gyfer rhagnodi a rheoli meddyginiaethau mewn gwahanol ffynonellau o arbenigedd a chyfarwyddyd

Ffynhonnell o arbenigedd a chyfarwyddyd

Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan

Ffurfiwyd Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan yn 2002 i gynnig cyngor ar feddyginiaethau i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae'r grŵp yn cynnwys aelodau o'r holl gyrff iechyd lleol a lluniodd strategaeth bum mlynedd ar gyfer meddyginiaethau yn 2014. Mae'r strategaeth yn cydnabod pwysigrwydd integreiddio gofal sylfaenol ac eilaidd, gwelliannau sy'n deillio o ragnodi electronig a'r angen i sicrhau bod pob ceiniog yn cyfrif trwy ragnodi ar sail sy'n cynnig gwell gwerth am arian. Mae'r ddogfen hon yn nodi'n eglur rhai o'r canlyniadau a'r hyn a fydd yn cael ei gyflawni ac, fel dogfen dechnegol, dylai ategu datblygiad strategaethau lleol.

Cynghorir Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan gan ddau is-grŵp:

- Grŵp Cynghori ar Ragnodi Cymru Gyfan, sy'n cynghori ar ddatblygiad clinigol yn ymwneud â defnydd o feddyginiaethau a rheoli/optimeiddio meddyginiaethau; a'r
- Grŵp Meddyginiaethau Newydd, sy'n gwneud argymhellion rhagarweiniol ar gyflwyno meddyginiaethau newydd.

Mae Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan yn derbyn cymorth proffesiynol gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan, sydd â sawl swyddogaeth i gynorthwyo cyrff iechyd. Mae'r swyddogaethau hyn yn cynnwys y ddarpariaeth o wybodaeth annibynnol am feddyginiaethau a'r ddarpariaeth o ddadansoddiadau data a rhagolygon ariannol trwy Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru ac annog adweithiau niweidiol tybiedig i gyffuriau.

Ffynhonnell o arbenigedd a chyfarwyddyd

Y Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus

Disodlodd y Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus Bwrdd y Rhaglen Rheoli Meddyginiaethau Genedlaethol yn 2014. Ei swyddogaeth yw darparu arweinyddiaeth ar arfer meddyginiaeth diogel ac effeithiol, yn unol ag egwyddorion Gofal Iechyd Darbodus. Mae'r grŵp yn atebol i Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd, Lles a Chwaraeon drwy'r Prif Swyddog Fferyllol a Phrif Weithredwr GIG Cymru, sy'n adolygu cynllun gwaith y grŵp a'i adroddiadau blynyddol.

Pwyllgor Prif Fferyllwyr Cymru Gyfan

Fforwm yw hwn a ffurfiwyd i ddarparu arweinyddiaeth, gweledigaeth a chyfeiriad i'r sector fferylliaeth yng Nghymru. Mae'r prif fferyllwyr o bob un o'r byrddau iechyd ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn cyfarfod pum gwaith y flwyddyn ac mae ganddynt amrywiaeth eang o gyfrifoldebau gan gynnwys cydweithredu, gwella diogelwch a phennu meysydd o flaenoriaeth ar gyfer gwella.

Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol

Mae'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn ffynhonnell allweddol o gyfarwyddyd ar gyfer y cyfeiriad strategol yng Nghymru ac fe'u datblygwyd yn wreiddiol gyda'r bwriad o gynorthwyo optimeiddiad rhagnodi. Caiff y Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol eu datblygu gan Grŵp Cynghori ar Rhagnodi Cymru Gyfan a chânt eu cymeradwyo bob blwyddyn wedyn gan Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan. Mae'n ymddangos bod y broses hon yn cynnwys cyfle sylweddol i drafod ac ymgynghori ledled Cymru ac wedi arwain at bwyslais sylweddol a phenodol ar y materion sydd wedi'u cynnwys yn y Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol.

[Tudalen y Rhaglen Rhagnodi Effeithiolrwydd Clinigol ar wefan Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan.](#)

Y Dull o Ymdrin â Cheisiadau Cyllido Cleifion Unigol (CCCU)

Ceisiadau gan glinigwyr sydd eisiau cymeradwyaeth corff iechyd i ddefnyddio meddyginiaethau na ariennir gan y GIG fel arfer yw CCCUau fel rheol. Mae clinigwyr yn cyflwyno ceisiadau yn ymwneud â chleifion unigol ac mae'n rhaid iddynt argyhoeddi'r panel o 'eithriadoldeb', sy'n golygu bod problemau clinigol anarferol y claf yn golygu y byddai'r claf yn cael mwy o fudd clinigol o'r driniaeth na chleifion eraill â'r un cyflwr.

Ar ôl cydnabod anawsterau ac arferion amrywiol ledled Cymru ar gyfer rheoli'r penderfyniadau anodd ac emosiynol sy'n gysylltiedig â CCCUau, mae GIG Cymru wedi cydweithredu i ddatblygu polisi CCCU Cymru gyfan. Mae gwaith yn parhau hefyd i ddatblygu proses gohort 'Cymru'n Un' i wneud penderfyniadau am ariannu meddyginiaethau o dan amgylchiadau lle gallai sawl claf elwa o'r feddyginiaeth ac felly na ellir eu hystyried trwy CCCUau, gan na ellir dadlau fod pob claf yn 'eithriadol'.¹²

Ym mis Gorffennaf 2016, cyhoeddodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd, Lles a Chwaraeon gynlluniau ar gyfer adolygu'r broses CCCU process, i ystyried cysondeb penderfyniadau ar draws byrddau iechyd ac i ystyried y meini prawf cymhwyso ar gyfer y cleifion unigol o dan sylw mewn CCCU.

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

¹² Tudalen We Canolfan Therapyddion a Thocsicoleg Cymru Gyfan ar Geisiadau Cyllido Cleifion Unigol

- 1.3 Ceir proses genedlaethol sydd wedi'i diffinio'n dda ar gyfer gwerthuso meddyginiaethau newydd a phenderfynu a ddylid eu defnyddio yn y GIG. Caiff y penderfyniadau hyn eu gwneud yn dilyn cyngor o ddwy ffynhonnell, y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) a Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan. Mae'r cyrff hyn yn ystyried pa mor dda y mae'r feddyginiaeth yn gweithio, pa mor gost-effeithiol yw hi, a pha gleifion fyddai'n elwa o'r driniaeth. Mae'r ddau gorff hwn yn gweithio mewn ffordd gydgyssylltiedig i sicrhau nad ydynt yn ailadrodd ymdrechion ei gilydd, ac mae Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan yn tueddu i werthuso meddyginiaethau na ddisgwylir iddynt gael eu gwerthuso gan NICE am gryn amser, gan lunio canllawiau dros dro yn aml, tan y bydd NICE wedi gorffen ei werthusiad.
- 1.4 Rydym yn ymwybodol o rai achosion lle mae penderfyniadau wedi cael eu gwneud y tu allan i'r broses genedlaethol a ddisgrifir uchod (gweler [Atodiad 2](#)). Er nad ydym wedi adolygu priodoldeb nac effeithiolrwydd y penderfyniadau hyn, ceir perygl y gallai penderfyniadau o'r fath wneud pethau'n ddryslyd ac o bosibl tanseilio'r hyn sy'n broses werthuso genedlaethol eglur ac wedi'i diffinio'n dda fel arall.
- 1.5 Mae i ba raddau y mae corff iechyd unigol yng Nghymru wedi datblygu strategaethau a chynlluniau lleol ar gyfer rheoli meddyginiaethau yn amrywio'n sylweddol. Mae hyn yn amrywio o fod heb strategaeth rheoli meddyginiaethau ar waith i fod â strategaeth eglur sy'n canolbwyntio'n benodol ar heriau allweddol, fel integreiddio rhwng gofal sylfaenol ac eilaidd. Mae byrddau iechyd wedi derbyn ein hargymhellion i gryfhau strategaethau a chynlluniau lleol ac mae Prif Fferyllwyr ledled Cymru wedi cyflwyno cynlluniau i gydweithio er mwyn datblygu dull cyffredin o fwrw ymlaen â hyn.
- 1.6 Canfuwyd gennym ledled Cymru fod byrddau iechyd wedi cael trafferth yn cynnwys cleifion a staff yn natblygiad strategaethau meddyginiaethau. Ceir manteision eglur o gynnwys cleifion a staff oherwydd y gallant gynnig golygon hollbwysig o safbwynt derbyn a darparu gwasanaethau iechyd. Mae Canolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan/Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan wedi sefydlu Grŵp Cynnwys Cleifion a'r Cyhoedd i gynnwys cleifion a staff yn natblygiad strategaethau meddyginiaethau a bydd yn bwysig sicrhau bod yr allbwn o'r grŵp hwn yn helpu i hwyluso'r ymgysylltiad agosach sydd ei angen.
- 1.7 Mewn ymateb i'n harolwg ar draws Cymru, roedd 64 y cant o staff fferylliaeth yn cytuno neu'n cytuno'n gryf bod gan eu sefydliad strategaeth rheoli meddyginiaethau gref. Dim ond 31 y cant o staff fferyllol yn ein harolwg ddywedodd yr ymgynghorwyd â hwy a'u bod wedi gallu cyfrannu at ddatblygiad y strategaeth.
- 1.8 Mae byrddau iechyd angen i gynlluniau gweithlu gyd-fynd â'u cynlluniau gwasanaeth, er mwyn sicrhau bod gan dimau fferylliaeth y gymysgedd sgiliau, y gallu a'r capasiti cywir i reoli meddyginiaethau cleifion yn effeithiol. Datgelodd ein gwaith rai ffyrdd penodol y gellid gwella gwaith cynllunio'r gweithlu o ran fferylliaeth a rheoli meddyginiaethau, fel y crynhoir yn [Nangosydd 5](#).

Dangosydd 5 – Mae angen cryfhau'r broses o gynllunio'r gweithlu fferylliaeth ac adnoddau fferylliaeth

Prif faterion yn ymwneud â chynllunio'r gweithlu

Anawsterau yn cymharu lefelau staffio fferyllol ysbytai

Mae Prif Fferyllwyr yn cydweithredu ar waith i gymharu lefelau staffio timau fferylliaeth ysbytai yn rhan o ymarfer o'r enw Mapio Adnoddau. Er bod y cydweithrediad hwn yn gam cadarnhaol, nid yw'r ymarfer wedi bod yn llwyddiannus eto o ran sicrhau cymhariaethau cadarn ar draws cyrff iechyd, oherwydd anawsterau yn sicrhau cymhariaethau teg.

Gellir anghofio fferylliaeth wrth gynllunio gwasanaethau newydd

Fe'n hysbyswyd gan dimau fferylliaeth yn ystod ein gwaith maes am sawl achlysur lle'r oedd cyrff iechyd wedi cyflwyno gwasanaethau newydd, fel clinigau newydd, heb ystyried yr adnoddau fferylliaeth y byddai eu hangen i gefnogi'r gwasanaeth newydd.

Mae swyddi fferyllwyr clwstwr newydd wedi lleihau adnoddau yn yr ysbyty

Mae'n ymddangos bod cyflwyno swyddi fferyllwyr clwstwr newydd (gweler [paragraff 2.4](#) am ragor o fanylion) ym maes gofal sylfaenol yn gam cadarnhaol. Fodd bynnag, roedd y broses o recriwtio i lenwi'r swyddi hyn o blith fferyllwyr ysbyty band saith yn bennaf, sy'n gyfranwyr pwysig i'r ddarpariaeth uniongyrchol o wasanaethau mewn ysbytai. Er mai dros dro yw'r gostyngiad hwn i niferoedd timau fferylliaeth ysbytai, mae'r achos hwn yn pwysleisio'r angen am gynllunio cynhwysfawr sy'n addas ar gyfer y dyfodol o'r gweithlu fferylliaeth ar draws sectorau. Ar adeg drafftio'r adroddiad hwn, roedd y Prif Swyddog Fferyllol a Phartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru yn cydweithio i gryfhau gwaith cynllunio'r gweithlu fferylliaeth. Mae hyfforddiant cyn cofrestru ar wahân ar gyfer fferyllwyr ysbyty a chymunedol ar hyn o bryd. Mae gwaith yn parhau i integreiddio'r ddwy raglen hyfforddi gyda'r nod o gynllunio a hyfforddi'r gweithlu mewn ffordd fwy cyfannol.

Mae swyddogaeth fferylliaeth yn debygol o fod yn fwy clinigol yn y dyfodol

Dogfen weledigaeth a ddatblygwyd ar y cyd gan Bwyllgor Fferyllol Cymru a'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol yw Your Care Your Medicines. Mae'r ddogfen yn nodi'r uchelgais ar gyfer dyfodol y proffesiwn fferylliaeth yng Nghymru. Mae'n pwysleisio'r angen i fferyllwyr gael eu hintegreiddio'n well i dimau gofal iechyd amlddisgyblaeth ac yn hybu ehangiad swyddogaethau tîm fferylliaeth i feysydd mwy clinigol.

Mae'r weledigaeth hon yn cyd-fynd â'r cysyniad Gofal Iechyd Darbodus o hybu staff y GIG i wneud yr hyn a allwch yn unig, gan ddefnyddio eu harbenigedd yn ddarbodus.

Prif faterion yn ymwneud â chynllunio'r gweithlu

Mae'r defnydd o anghenion rhagnodi anfeddygol yn dal i fod yn ddarniog

Mae rhagnodi yn swyddogaeth a gyflawnir gan feddygon yn draddodiadol, ond caiff rhagnodi anfeddygol ei wneud gan nyrsys, fferyllwyr, ffisiotherapyddion a gweithwyr gofal iechyd proffesiynol eraill.

Mae gwaith ymchwil a wnaed ym Mhrifysgol Caerdydd¹³ wedi nodi amrywiaeth o ffactorau sy'n atal ymestyniad rhagnodi meddygol yng Nghymru, fel diffyg cyllid a chymorth i ddatblygu swyddogaethau o'r fath.

Dangosodd ein gwaith rai enghreifftiau cadarnhaol o ragnodi yn cael ei wneud gan staff fferylliaeth yn hytrach na chan feddygon. Fodd bynnag, mae datblygiad y swyddogaethau hyn yn ddarniog ac nid oes consensws a dull strwythuredig o ddatblygu'r swyddogaethau hyn ar gyfer y dyfodol eto.

Ceir heriau o symud tuag at wasanaethau ysbyty saith diwrnod

Mae'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol wedi amlygu problemau gydag argaeledd gwasanaethau fferylliaeth y tu allan i oriau gwaith arferol. Mae'r gymdeithas yn adrodd y gall argaeledd cyfyngedig gwasanaethau fferylliaeth mewn ysbytai, yn enwedig ar benwythnosau, arwain at fwy o ddosau'n cael eu methu a chamgymeriadau presgripsiwn, diffyg cysoni meddyginiaethau a chyfnodau aros hirfaith am feddyginiaeth ar ôl rhyddhad¹⁴. Mae cyrff iechyd ar y cam o ystyried sut a pha un a ddylent ymestyn oriau eu gwasanaethau fferylliaeth a bydd cynllunio gweithlu cadarn yn alluogydd hanfodol.

Gallai manyleb gwasanaeth genedlaethol helpu cyrff iechyd i gynllunio'r adnoddau fferyllol sydd eu hangen arnynt i fodloni galw

Dywedodd prif fferyllwyr wrthym y byddai manteision o ddatblygu manyleb gwasanaeth y cytunir arno'n genedlaethol ac y gellid ei ddefnyddio i lywio'r gwaith o gynllunio gwasanaethau ym mhob corff iechyd. Gallai'r fanyleb helpu i safoni'r disgrifiadau o wahanol wasanaethau fferylliaeth a gallai nodi amcangyfrifon o'r adnoddau sydd eu hangen i ddarparu'r gwasanaethau penodol hyn. Fel hyn, byddai'r fanyleb gwasanaeth o fudd o ran safoni dulliau o gynllunio'r gweithlu a gwasanaethau. Fodd bynnag, nododd gwaith lleol enghreifftiau o arfer cadarnhaol, fel gwaith sydd ar y gweill ym Myrddau Iechyd Prifysgol Hywel Dda a Betsi Cadwaladr i ddatblygu manyleb gwasanaeth ar gyfer gwasanaethau fferylliaeth glinigol ar wardiau ysbyty cleifion mewnol.

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

13 Yr Athro Molly Courtenay, Dr Riyad Khanfer, **An overview of non-medical prescribing across Wales**, cyflwyniad i gynhadledd Prif Swyddog Nyrsio Cymru, Mai 2016.

14 Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Seven Day Services in Hospital Pharmacy: Giving patients the care they deserve**, 2014.

Mae grwpiau rheoli meddyginiaethau byrddau iechyd yn tueddu i gael eu rhedeg gan fferyllwyr a byddent yn elwa o fwy o gyfranogiad gan feddygon a nyrsys

- 1.9 Mae'r **Safonau Proffesiynol ar gyfer Gwasanaethau Fferylliaeth Ysbytai**¹⁵ (y Safonau) yn nodi y dylai fod gan gyrff iechyd grwpiau rheoli meddyginiaethau amlddisgyblaeth i ddarparu canolbwynt ar gyfer datblygu polisiau, gweithdrefnau a chanllawiau.
- 1.10 Canfuwyd gennym fod gan bob corff iechyd grwpiau rheoli meddyginiaethau ond mae enwau, aelodaeth, cylchoedd gwaith a llinellau adrodd yn amrywio ledled Cymru. Un broblem gyffredinol ar draws Cymru yw bod y grwpiau hyn yn tueddu i gael eu rhedeg gan fferyllwyr yn bennaf, gyda chyfranogiad mwy cyfyngedig gan feddygon a nyrsys.
- 1.11 Mae'n bwysig bod fferyllwyr, meddygon a nyrsys yn cymryd rhan yn y grwpiau hyn gan fod rheoli meddyginiaethau wir yn broses amlbroffesiwn lle mae meddygon yn gwneud y rhan fwyaf o ragnodi, mae fferyllwyr yn gwneud y rhan fwyaf o wirio presgripsiynau'n glinigol, mae technegwyr fferyllol yn tueddu i ddosbarthu meddyginiaethau ac mae nyrsys yn gwneud y rhan fwyaf o'r gwaith o roi meddyginiaethau i gleifion. Mae hefyd yn bwysig bod y fferyllwyr, y meddygon a'r nyrsys sy'n rhan o'r grwpiau hyn yn cael eu hysbysu'n ddigonol am y materion allweddol yn ymwneud â rheoli meddyginiaethau, a'u bod yn ddigon dylanwadol i rannu'r dysgu o'r grŵp gyda'u cydweithwyr. Er bod nifer fach o grwpiau'n cael eu cadeirio gan feddygon, canfuwyd gennym fod aelodaeth o blith staff meddygol a nyrsio yn amrywio ac y gall fod anawsterau yn sicrhau presenoldeb a chyfrifoldeb o blith y grwpiau staff hyn.

Mae'r adroddiad Ymddiried mewn Gofal wedi canolbwyntio sylw ar faterion meddyginiaethau penodol, ond mae angen cynnal y pwyslais a cheir angen cyffredinol i wneud mwy i godi proffil materion meddyginiaethau mewn cyrff iechyd

Mae Ymddiried mewn Gofal wedi codi proffil yr angen i wella'r broses o storio a rhoi meddyginiaethau yn yr ysbyty, ond ceir perygl na fydd y pwyslais cynyddol hwn yn cael ei gynnal

- 1.12 Ym mis Mai 2014, amlygodd adolygiad annibynnol¹⁶ ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg, o'r enw **Ymddiried mewn Gofal**, broblemau difrifol o ran rhoi a chofnodi meddyginiaethau. Yn dilyn **Ymddiried mewn Gofal**, gorchynnwyd haparchwiliadau mewn 20 o ysbytai ledled Cymru gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Y prif ganfyddiadau o'r haparchwiliadau oedd yr angen i wella safonau wrth ddosbarthu a rhoi meddyginiaethau yn ystod rowndiau cyffuriau ysbytai, storio meddyginiaethau ar y wardiau a'r angen i gofnodi gwybodaeth lawer gwell am ba gleifion sydd wedi derbyn eu meddyginiaethau.

¹⁵ Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Professional Standards for Hospital Pharmacy Services**, Gorffennaf 2012.

¹⁶ Yr Athro June Andrews, Mark Butler, **Ymddiried mewn gofal: Adolygiad annibynnol o Ysbyty Tywysoges Cymru ac Ysbyty Castell-nedd Port Talbot ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg**, Mai 2014.

- 1.13 Cyhoeddodd cyrff iechyd fanylion ar eu gwefannau o'r camau a gymerwyd ganddynt ar ôl **Ymddiried mewn Gofal**. Mae camau yn ymwneud â meddyginiaethau ar lefel genedlaethol wedi cynnwys:
- Datblygu polisi Cymru gyfan ar roi, cofnodi adolygu a storio meddyginiaeth (MARRS) ym mis Tachwedd 2015. Mae'r polisi yn pwysleisio mai cyfrifoldeb y brif nyrs yw storio meddyginiaethau yn ddiogel ar y ward. Mae'r polisi hefyd yn cynnwys manylebau ar gyfer cypyrddau meddyginiaeth ac yn nodi y dylid cadw drysau ystafelloedd triniaeth ar glo pan nad ydynt yn cael eu defnyddio.
 - Datblygu pecyn dysgu electronig ar gyfer yr holl staff sy'n ymwneud â MARRS.
 - Cyflwyno hyfforddiant gorfodol ar reoli meddyginiaethau ar gyfer yr holl staff sy'n ymwneud â rhoi meddyginiaethau, pan fyddant yn ymuno â chorff iechyd, gan gynnwys hyfforddiant diweddarau bob tair blynedd.
 - Cyhoeddi hysbysiad diogelwch i gleifion yn ymwneud â storio meddyginiaethau'n ddiogel yn yr ysbyty¹⁷.
 - Datblygu fframwaith sy'n nodi sut y gall gweithwyr cymorth gofal iechyd gael eu cynnwys yn ddiogel ac yn effeithiol yn y gwaith o reoli meddyginiaethau.
- 1.14 Cyhoeddodd yr Athro June Andrews adroddiad dilynol¹⁸ ym mis Awst 2015 a oedd yn cydnabod bod rheoli meddyginiaethau yn un o'r meysydd lle bu cynnydd penodol ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg ers yr adolygiad gwreiddiol. Mae adroddiad ategol Llywodraeth Cymru, **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal: Blwyddyn yn Ddiweddarach**, yn nodi llawer o waith da ac yn pwysleisio'r angen i gynnal momentwm y gwelliant.
- 1.15 Roedd yn eglur o'n gwaith bod **Ymddiried mewn Gofal** wedi helpu i godi proffil materion cysylltiedig â meddyginiaethau penodol mewn cyrff iechyd ledled Cymru, a bu mwy o bwyslais ar MARRS yn benodol. Er bod **Ymddiried mewn Gofal** wedi cael effaith, ceir perygl na fydd y pwyslais ar wella prosesau rhoi a chofnodi meddyginiaethau yn cael ei gynnal nawr bod y rhaglen o waith ar MARRS wedi dod i ben. Dywedodd prif fferyllwyr wrthym fod angen i GIG Cymru ddod o hyd i ffordd o sicrhau pwyslais parhaus, hirdymor ar wella'r prosesau o roi a chofnodi meddyginiaethau. Caiff canfyddiadau archwiliadau lleol yn ymwneud â chofnodi meddyginiaethau a roddwyd eu hystyried ymhellach yn **Rhan 4** yr adroddiad hwn.

¹⁷ Gwefan GIG Cymru, **Patient Safety Notice PSN 030, The safe storage of medicines: Cupboards**, Ebrill 2016.

¹⁸ Yr Athro June Andrews, **Ymddiried mewn Gofal – Adolygiad 2015**, Awst 2015.

Ceir lle i godi proffil meddyginiaethau a rhagnodi mewn cyrff iechyd, yn enwedig gan fod pwyslais y Bwrdd ar ddangosyddion rhagnodi cenedlaethol wedi lleihau

- 1.16 Tua £0.8 biliwn yw'r gwariant blynyddol ar feddyginiaethau yng Nghymru. I roi hyn yn ei gyd-destun, mae'n fwy na chyllideb refeniw gyfan Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro¹⁹. O ystyried maint y gwariant hwn, byddai'n rhesymol disgwyl y dylai fod gan ragnodi a rheoli meddyginiaethau broffil uchel mewn cyrff iechyd. Fodd bynnag, roedd staff fferylliaeth a gyfwelwyd yn rhan o'r gwaith archwilio lleol yn bryderus nad oedd hyn yn digwydd. Hysbyswyd archwilyr hefyd bod angen i'r proffil fod ar ansawdd rhagnodi a rheoli meddyginiaethau, nid y costau yn unig.
- 1.17 Mae lleoliad gwasanaethau fferylliaeth mewn strwythurau rheoli cyrff iechyd yn cael effaith ar broffil materion sy'n ymwneud â meddyginiaethau. Mae'r sefyllfa yn amrywio ledled Cymru o fferylliaeth â'i chyfarwyddiaeth annibynnol ei hun i fferylliaeth yn rhan o'r gyfarwyddiaeth gwasanaethau cymorth. Mae'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol yn argymhell y dylai prif fferyllwyr fod yn aelod gweithredol neilltuedig o'r bwrdd, neu fod yn atebol i aelod o'r fath. O'r holl sefydliadau a gymerodd ran mewn ymarfer meincnodi yn 2015 a redwyd gan Rwydwaith Meincnodi'r GIG²⁰ (ymarfer Rhwydwaith Meincnodi'r GIG), mae gan 68 y cant o sefydliadau brif fferyllwyr sy'n aelod gweithredol neilltuedig o'r bwrdd, neu'n atebol i aelod o'r fath yn uniongyrchol. Yng Nghymru, mae prif fferyllwyr yr holl fyrddau iechyd yn atebol yn broffesiynol i gyfarwyddwr gweithredol. Fodd bynnag, mae lefel ac amllder y cysylltiad rhwng y prif fferyllwyr a'r gweithredwyr yn amrywio o gyfarfodydd un i un misol i ddim cysylltiad rheolaidd.
- 1.18 Dylai'r tîm fferylliaeth hefyd allu dylanwadu ar ddyluniad gwasanaethau sy'n ymwneud â meddyginiaethau. Mae hyn oherwydd bod galw ychwanegol am wasanaethau fferylliaeth yn cael ei greu pan fydd gwasanaethau neu glinigau newydd yn cael eu cyflwyno. Canfuwyd gennym ledled Cymru mai ychydig neu ddim o gwbl y mae timau fferylliaeth yn cymryd rhan mewn penderfyniadau i gyflwyno gwasanaethau neu glinigau newydd²¹.
- 1.19 Dilëwyd Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol o fframwaith rheoli perfformiad GIG Cymru yn 2013-14. O'r herwydd, yn ystod y blynyddoedd diwethaf, nid yw'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol wedi bod yn flaenllaw yn fframweithiau rheoli perfformiad cyrff iechyd ac anaml y caiff cynnydd yn erbyn y dangosyddion ei grybwyll mewn adroddiadau i Fyrddau a Phwyllgorau. Mae Llywodraeth Cymru bellach wedi cydnabod yr angen i godi proffil y Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol ac mae wedi ailgyflwyno detholiad o'r dangosyddion yn y fframwaith perfformiad cenedlaethol ar gyfer 2016-17²².

19 Tua £0.78 biliwn oedd cyfanswm terfyn adnoddau refeniw Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro yn 2015-16.

20 Rhwydwaith Meincnodi'r GIG, **Pharmacy and Medicines Optimisation, Provider Project**, Gorffennaf 2015.

21 Dywedodd yr holl gyrff iechyd mai prin neu ddim o gwbl yr oedd eu timau fferylliaeth yn cymryd rhan mewn penderfyniadau o'r fath, ac eithrio Ymddiriedolaeth GIG Felindre y mae ei thîm fferylliaeth yn cymryd rhan lawn mewn penderfyniadau am wasanaethau newydd.

22 Llywodraeth Cymru, Cylchlythyr Iechyd Cymru (WHC (2016) 023), **Fframwaith Canlyniadau'r GIG a chanllawiau ar fesur canlyniadau 2016-17**, 29 Mawrth 2016.

Mae gwaith monitro perfformiad yn canolbwyntio ar nifer a chost presgripsiynau, ond mae angen rhagor o wybodaeth am ansawdd, diogelwch ac effeithlonrwydd

- 1.20 O ystyried pwysigrwydd meddyginiaethau mewn gofal iechyd, mae'n hanfodol bod gan gyrff iechyd drefniadau cadarn ar gyfer monitro eu perfformiad.
- 1.21 Mae adroddiadau sy'n cael eu llunio'n genedlaethol ar berfformiad Dangosyddion Perfformiad Cenedlaethol wedi gwella'n sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Ar adeg ein gwaith cychwynnol ar ragnodi gofal sylfaenol, roedd y data a oedd ar gael yn genedlaethol ar Ddangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn hynod dechnegol ac yn anodd i'r darllenwydd lleyg eu dehongli. Mae'r adroddiadau ar berfformiad yn erbyn y Dangosyddion Perfformiad Cenedlaethol a gynhrychir fel mater o drefn erbyn hyn gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan wedi gwella'n fawr. Mae'r adroddiadau yn cynnwys graffiau difyr sy'n cymharu perfformiad rhwng Cymru a Lloegr, data ar dueddiadau yn ardal pob bwrdd iechyd a hyd yn oed gwybodaeth am lefel clystyrau gofal sylfaenol. Mae angen nawr i fyrddau iechyd sicrhau eu bod yn gwneud defnydd da o'r data a gynhrychir yn genedlaethol i'w helpu i ysgogi cymhariaethau a gwelliannau.
- 1.22 Mae rhagor o welliannau i'r data cenedlaethol yn cynnwys gwaith gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru i ddatblygu offeryn ar-lein rhyngweithiol ar gyfer dadansoddi data rhagnodi gofal sylfaenol, o'r enw Spira. Mae'r offeryn difyr ac ystyriol o ddefnyddwyr hwn yn cyflwyno data yn hyblyg, gan ddefnyddio golygon dangosfwrdd, ac fe'i harddangoswyd mewn digwyddiad arfer da a arweiniwyd gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan ym mis Mehefin 2016.
- 1.23 Canfuwyd gennym fod cydweithredu sy'n gwella rhwng cyrff iechyd o ran gwybodaeth meincnodi am ddiogelwch meddyginiaeth. Mae pob corff iechyd bellach yn cofnodi ac yn adrodd ar wybodaeth yn ymwneud â'r Thermomedr Diogelwch Cleifion, sy'n cynnwys nifer o ddangosyddion sy'n gysylltiedig â diogelwch.
- 1.24 Canfu ymarfer Rhwydwaith Meincnodi'r GIG bod 57 y cant o sefydliadau a gymerodd ran wedi cydymffurfio'n llawn â gofyniad y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol i fod â dangosyddion perfformiad allweddol a gytunwyd ar waith er mwyn galluogi asesiadau mewnol ac allanol o berfformiad gweithredol ac ariannol gwasanaethau fferyllol. Roedd pob un o'r pum sefydliad yng Nghymru a gymerodd ran wedi cydymffurfio'n llawn â hyn.

- 1.25 Fodd bynnag, canfuwyd gennym y gall cyrff iechyd wneud mwy i wneud gwybodaeth am ragnodi a rheoli meddyginiaethau yn fwy amlwg i staff, gyda'r diben o ysgogi gwelliant. Canfuwyd gennym hefyd y gall gwaith monitro perfformiad gael ei amharu gan ddiffygion yn y wybodaeth a gesglir. Mae gwaith monitro cenedlaethol a lleol o ragnodi yn canolbwyntio ar ba feddyginiaethau sy'n cael eu rhagnodi, ym mha nifer ac am ba gost. Er bod y rhain yn fesurau dilys, byddai'r GIG yng Nghymru yn elwa o gasglu gwybodaeth well am bâm y rhagnodwyd meddyginiaethau. Prin yw'r wybodaeth sydd ar gael ar y cyflyrau y rhagnodwyd meddyginiaethau ar eu cyfer a mesurau o ganlyniadau o feddyginiaeth pobl. Os yw'r GIG yng Nghymru am wella ei ddealltwriaeth o'r materion ymddygiad sy'n sail i ragnodi, yna mae angen gwybodaeth well arno ac mae angen iddo oresgyn y rhwystrau a nodir yn [Nangosydd 6](#).
- 1.26 Mae angen gwneud mwy i fesur profiadau cleifion o'u meddyginiaethau. Canfu ymarfer Rhwydwaith Meincnodi'r GIG mai dim ond 39 y cant o sefydliadau oedd wedi cydymffurfio'n llawn â gofyniad y Gymdeithasol Fferyllol Frenhinol bod adborth gan gleifion, defnyddwyr gwasanaeth a chydweithwyr yn hysbysu datblygiad gwasanaethau. O'r pum sefydliad yng Nghymru a gymerodd ran, roedd un wedi cydymffurfio'n llawn â hyn ac roedd pedwar wedi ei gyflwyno'n rhannol.

Dangosydd 6 – Ceir tri rhwystr allweddol sy'n atal dadansoddiad deallus o ragnodi a rheoli meddyginiaethau yng Nghymru

Rhwystrau allweddol

Anawsterau'n cael mynediad at wybodaeth a gedwir gan feddygon teulu

Un o'r rhwystrau sy'n atal y dadansoddiad mwy manwl hwn yw'r ffaith bod llawer o'r wybodaeth bersonol am gyflyrau, oedrannau a demograffeg cleifion yn cael ei chadw yn systemau cyfrifiadurol meddygon teulu. Ceir cymhlethdodau o ran llywodraethu gwybodaeth sy'n golygu ei bod yn anodd i gyrff iechyd a Llywodraeth Cymru gael mynediad at wybodaeth a gedwir gan feddygon teulu yn uniongyrchol.

Diffyg systemau TG i gasglu gwybodaeth am ragnodi ar wardiau ysbyty

Un rhwystr allweddol arall yw bod y data electronig a gesglir ar ragnodi yn brin iawn ar wardiau ysbyty. Mae gan adrannau fferylliaeth ysbytai systemau TG i gofnodi data ar nifer y meddyginiaethau a ddanfonir i bob un o'r wardiau ond, fel rheol, cofnodir pa gleifion a dderbyniodd y meddyginiaethau, y dosau iddynt eu derbyn a'r clinigwyr a ragnododd y feddyginiaeth ar bapur â llaw ar y wardiau. Heb gasglu'r wybodaeth hon yn electronig, ceir rhwystro sylweddol i fonitro a gwella rhagnodi a defnydd o feddyginiaethau ar y wardiau. Byddai cyflwyno systemau rhagnodi electronig yn alluogydd allweddol i wella'r broses o gofnodi gwybodaeth gyfrifiadurol ar ddefnydd o feddyginiaethau mewn ysbytai, a disgrifir y systemau hyn ymhellach ym [mharagraffau 4.7 i 4.12](#).

Anawsterau'n cytuno ar gymariaethau dilys rhwng poblogaethau

Mae ein gwaith maes yn awgrymu nad oes ffordd berffaith o gymharu perfformiad rhagnodi ar draws gwahanol boblogaethau ac ardaloedd daearyddol. Ceir sawl mesur o ragnodi a ddatblygwyd mewn ymdrech i gymryd y gwahaniaeth demograffig rhwng poblogaethau i ystyriaeth. Fodd bynnag, ceir cydnabyddiaeth nad yw'r mesurau hyn yn berffaith.

Dyweddodd Rhwydwaith Meincnodi'r GIG wrthym hefyd bod angen i Gymru ddatblygu data poblogaeth wedi'u pwysoli ar gyfer ardal pob bwrdd iechyd i gymryd gwahanol anghenion gofal iechyd poblogaethau i ystyriaeth, er mwyn sicrhau bod cymhariaethau gyda Lloegr yn ddilys.

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

Rhan 2

Gofal sylfaenol: Mae GIG Cymru yn cymryd camau cadarnhaol i wella prosesau rheoli meddyginiaethau ym maes gofal sylfaenol, er bod lle i wneud rhagnodi yn fwy diogel ac yn fwy cost-effeithiol

Mae GIG Cymru wedi cymryd camau cadarnhaol trwy gyflwyno ffyrdd newydd o ddarparu cymorth fferyllwyr i feddygfeydd teulu a thrwy ehangu'r amrywiaeth o wasanaethau cymunedol ar gyfer rheoli meddyginiaethau pobl

Mae'r rhan fwyaf o ardaloedd wedi cyflwyno swyddogaethau fferyllwyr clwstr newydd i gynyddu'r arbenigedd rheoli meddyginiaethau sydd ar gael mewn timau gofal sylfaenol

- 2.1 Y 1,997 o feddygon teulu sy'n gweithio yng Nghymru²³ yw'r prif ragnodwyr o feddyginiaethau yn y gymuned. Os yw cyrff iechyd yn mynd i wella eu defnydd o feddyginiaethau, mae'n hanfodol eu bod yn gweithio'n effeithiol gyda meddygon teulu i optimeiddio eu harferion rhagnodi, i wella ansawdd a sicrhau bod cyn lleied o gostau diangen â phosibl.
- 2.2 Mae byrddau iechyd yn defnyddio fferyllwyr a thechnegwyr mewn amrywiaeth o ffyrdd er mwyn helpu i optimeiddio arferion rhagnodi, a disgrifir rhai ohonynt yn y pwyntiau bwled isod:
 - Fferyllwyr mewn meddygfeydd: Mae'r staff hyn yn tueddu i gael eu cyflogi gan feddygfeydd teulu i fod yn rhan o'r tîm ymarfer gofal sylfaenol a chyflawni swyddogaethau clinigol yn ogystal â darparu cyfarwyddyd ar rhagnodi i staff eraill.
 - Cynghorwyr rhagnodi: Mae'r staff hyn yn tueddu i gael eu cyflogi gan y bwrdd iechyd i gefnogi amrywiaeth o feddygfeydd teulu trwy ddarparu data a dadansoddiadau a hwyluso datblygiad gwasanaethau. Mae'r cynghorwyr hefyd yn darparu cyfarwyddyd a chymorth i wella ansawdd rhagnodi.
 - Fferyllwyr clwstr: Mae'r staff hyn yn tueddu i gael eu cyflogi gan y bwrdd iechyd a gweithio gyda chlwstr o feddygfeydd teulu, gan weld cleifion mewn clinigau ac adolygu meddyginiaethau cleifion.
- 2.3 Mae gwaith cynghorwyr rhagnodi wedi tueddu i gael ei ysgogi gan flaenoriaethau rhagnodi byrddau iechyd ac mae modelau wedi tueddu i olygu'r cynghorwyr yn gweithio ar draws y niferoedd mawr o feddygfeydd teulu. Canfu archwiliadau lleol o rhagnodi sylfaenol bod nifer y cynghorwyr rhagnodi a'r ffordd y cânt eu defnyddio yn amrywio'n sylweddol ar draws byrddau iechyd yng Nghymru. Fe'n hysbyswyd yn ystod ein cyfweiliadau gwaith maes nad yw cynghorwyr rhagnodi byrddau iechyd yn cael eu hystyried yn rhan annatod o'r tîm gofal sylfaenol weithiau, ac y gallant gael eu cyfyngu o ran yr amser y gallant ei dreulio mewn meddygfeydd, a all ei gwneud yn anoddach i'r staff hyn gyflawni newid cynaliadwy i ymddygiadau rhagnodi.

²³ Cymerir y ffigur hwn o gyhoeddiad SDR 41/2016 StatsCymru ac mae'n eithrio cofrestrdyddion, ymarferwyr cyffredinol wrth gefn a locymau).

- 2.4 Ers i ni gyhoeddi ein hadroddiadau lleol, mae llawer o glystyrau gofal sylfaenol²⁴ wedi defnyddio cyllid Llywodraeth Cymru i fuddsoddi mewn swyddi fferyllwyr clwstwr. Ceir tua 80 o swyddi o'r fath yng Nghymru ac mae'r rhain yn wahanol i swyddi cyngor rhagnodi traddodiadol gan eu bod yn cymryd rhan fwy uniongyrchol mewn gwasanaethau clinigol trwy ddarparu clinigau ac adolygu meddyginiaethau cleifion, yn hytrach na chynghori meddygfeydd teulu ar eu harferion rhagnodi. Mae fferyllwyr clwstwr hefyd yn tueddu i fod wedi'u lleoli'n barhaol mewn meddygfeydd teulu, yn hytrach nag mewn byrddau iechyd. Mae tystiolaeth sy'n dod i'r amlwg yn awgrymu bod y dull hwn yn helpu i ymsefydlu'r staff hyn yn rhan o dimau cymunedol. Hefyd, mae fferyllwyr clwstwr yn tueddu i ddarparu ar gyfer nifer lawer llai o feddygfeydd na chynghorwyr rhagnodi traddodiadol, felly nid yw'r adnodd yn cael ei ddarparu fel haen mor denau. Mae gwerthusiadau gan Brifysgol Caerdydd a'r Gymdeithasol Fferyllol Frenhinol o'r swyddi clwstwr hyn yn parhau.
- 2.5 Fel y disgrifir ym mharagraff 1.8 a Dangosydd 5, mae cyflwyno fferyllwyr clwstwr wedi cyfrannu at rai problemau gweithlu dros dro mewn timau fferylliaeth ysbytai. Roedd recriwtio i lenwi'r swyddi clwstwr o blith fferyllwyr ysbyty band saith yn bennaf, sy'n gyfranwyr mawr at y ddarpariaeth o wasanaethau uniongyrchol mewn ysbytai. Er bod y gostyngiad hwn i niferoedd timau fferylliaeth ysbytai dros dro, mae'r achos hwn yn pwysleisio'r angen am gynllunio cynhwysfawr sy'n addas ar gyfer y dyfodol o'r gweithlu fferylliaeth.

Ceir amrywiaeth gynyddol o wasanaethau rheoli meddyginiaethau yn y gymuned, er bod peryglon yn gysylltiedig â gwasanaethau sy'n rheoli meddyginiaethau yng nghartrefi pobl

- 2.6 Yn ogystal â chyflwyno fferyllwyr clwstwr, ehangwyd yr amrywiaeth o wasanaethau sy'n ymwneud â rheoli meddyginiaethau pobl yn y gymuned yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Er enghraifft, bu cynnydd mawr yng Nghymru, yn ogystal â gweddill y Deyrnas Unedig, yn y defnydd o wasanaethau meddyginiaethau gofal cartref.
- 2.7 Mae gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref yn golygu darparu meddyginiaethau yn uniongyrchol i gartrefi pobl, gan osgoi'r angen iddynt fynd i'r ysbyty i dderbyn eu meddyginiaethau. Gall y gwasanaethau hyn gynnig gwahanol fathau o gefnogaeth, yn amrywio o'r ddarpariaeth sylfaenol o feddyginiaethau i gefnogaeth gymhleth trwy drwytho meddyginiaethau yn fewnwythiennol. Roedd data i ni eu casglu gan fyrdd iechyd ym mis Mai 2016 yn awgrymu bod mwy na 7,000 o gleifion²⁵ yn derbyn gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref yn 2015-16. Roedd y data hefyd yn awgrymu mai tua £52 miliwn oedd cost gyffredinol gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref. Mae'r gost a amcangyfrifir wedi cynyddu 43 y cant ers 2014-15, ond mae hyn yn rhannol oherwydd bod byrddau iechyd wedi gwella eu prosesau monitro costau ac felly casglu data gwell, mwy cynhwysfawr ar wariant.

²⁴ Grwpiau o feddygon teulu a meddygfeydd teulu a bennir yn lleol gan fyrddau iechyd yw clystyrau gofal sylfaenol. GIG Cymru, gwefan GP Un, **Tudalen clystyrau**

²⁵ Nid ydym wedi dilysu'r data hyn. Nid oedd data ar niferoedd cleifion ar gael gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan.

- 2.8 Amlygodd **Adroddiad Hackett**²⁶ yn Lloegr nifer o bryderon yn ymwneud â gwasanaethau gofal cartref, fel:
- nid oedd prif fferyllwyr bob amser yn cymryd rhan uniongyrchol yn y gwaith o oruchwylio gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref, sy'n golygu bod diffyg monitro a rheolaeth arbenigol o'r gwasanaethau hyn;
 - roedd dulliau cytundebol, llywodraethu a rheolaeth weithredol gwan i bennu, gweithredu a monitro trefniadau cytundebol gyda darparwyr preifat;
 - roedd diffyg cydweithrediad cenedlaethol neu ranbarthol yn y broses o gaffael gwasanaethau gofal cartref; ac
 - roedd peryglon yn gysylltiedig â'r ehangiad cyflym yn y farchnad, wrth i nifer fawr o gwmnïau gynnig agweddau penodol ar ofal cartref tra bod rhai agweddau eraill ar wasanaethau gofal cartref yn cael ei cynnig gan nifer gymharol brin o ddarparwyr.
- 2.9 Dywedodd staff fferylliaeth wrthym yn ystod ein gwaith ledled Cymru bod llawer o'r materion a godwyd yn **Adroddiad Hackett** yn berthnasol i Gymru. Mae **Dangosydd 7** yn crynhoi rhai o'r manteision a'r peryglon sy'n gysylltiedig â gwasanaethau gofal cartref i ni gael ein hysbysu amdanynt yn ystod ein gwaith maes yng Nghymru.
- 2.10 Mae GIG Cymru wedi cymryd rhai camau mewn ymdrech i sicrhau bod y peryglon yn ymwneud â llywodraethu a rheoli gwasanaethau gofal cartref cyn lleied â phosibl. Sefydlodd Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan Is-grŵp Gofal Cartref a weithiodd mewn partneriaeth â'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol i lunio llawlyfr Cymru gyfan²⁷ i lywio'r ddarpariaeth ddiogel ac effeithiol o wasanaethau gofal cartref.
- 2.11 Cymerwyd cam arall ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg gan arwain y ffordd i Gymru trwy ddatblygu prosesau llywodraethu safonol yn gysylltiedig â gwasanaethau gofal cartref. Mae cyrff iechyd eraill yn dysgu o'r dull hwn nawr ac yn ystyried yn ymarferol pa un a ddylent gomisiynu Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg i ddarparu prosesau gweinyddu gofal cartref ar gyfer Cymru gyfan, er mwyn sicrhau arbedion maint a sicrhau dull cyson. Pa bynnag ddull a ddewisir, bydd angen i bob bwrdd iechyd sicrhau bod ganddynt fesurau cadw cydbwysedd o ran llywodraethu clinigol sy'n rhoi sicrwydd i'w Byrddau ynghylch gwasanaethau gofal cartref.

²⁶ Hackett M, **Homecare medicines: towards a vision for the future**, Tachwedd 2011.

²⁷ Cymdeithas Fferyllol Frenhinol Cymru, **Handbook for Homecare Services Wales**, Medi 2014.

Dangosydd 7 – Mae manteision a pheryglon yn gysylltiedig â gwasanaethau gofal cartref

Manteision	Peryglon
<p>Manteision i gleifion: Gall danfon meddyginiaethau i gartrefi cleifion atal teithiau diangen i'r ysbyty ac i fferyllfeydd cymunedol.</p>	<p>Peryglon ansawdd a diogelwch: Gan fod cyrff iechyd yn rhoi'r gwasanaethau hyn ar gontract allanol i ddarparwyr preifat, mae ganddynt lai o reolaeth a throsolwg dros ansawdd a diogelwch gofal sy'n cael ei ddarparu.</p>
<p>Manteision ariannol: Mae meddyginiaethau a ddosberthir y tu allan i leoliadau GIG wedi'u heithrio o TAW ac felly gall cyrff iechyd arbed 20 y cant ar gostau meddyginiaethau (er bod costau ychwanegol o ddefnyddio darparwyr gwasanaethau gofal cartref).</p>	<p>Peryglon llywodraethu ariannol: Ceir peryglon nad oes gan gyrff iechyd ddarlun gwirioneddol o gost gwasanaethau gofal cartref. Mae hyn gan nad yw'r holl anfonebau ar gyfer gwasanaethau gofal cartref yn cael eu hanfon trwy bwynt canolog yn y corff iechyd.</p>
<p>Manteision i wasanaethau fferylliaeth ysbytai: Mae darparu meddyginiaethau yng nghartrefi cleifion eu hunain yn hytrach nag yn yr ysbyty yn lleihau llwyth gwaith fferyllfeydd ysbyty prysur.</p>	<p>Peryglon parhad: Darperir gwasanaethau gofal cartref yng Nghymru gan nifer gymharol fach o gwmnïau mawr. Pe bai unrhyw gwmni o'r fath yn mynd i'r wal, gallai hyn gael effaith negyddol ar barhad gofal cleifion sy'n derbyn gwasanaethau ar hyn o bryd.</p>
<p>Manteision o ryddhau capasiti clinigau: O dan rai amgylchiadau, gall danfon meddyginiaethau i gartrefi cleifion atal yr angen am ymweliadau cleifion allanol ac achos dydd, gan ryddhau apwyntiadau i gleifion eraill.</p>	

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

- 2.12 Ar adeg ein gwaith archwilio mewn ysbytai, roedd rhai cyrff iechyd yn trafod y posibilrwydd o symud llawer o'u gwasanaethau dosbarthu i gleifion allanol i mewn i'r gymuned. Yn hytrach na chleifion allanol yn aros am eu meddyginiaethau mewn fferyllfeydd ysbyty, byddai'r model newydd yn golygu bod cleifion allanol yn gadael yr ysbyty gyda phresgripsiwn i gael ei ddosbarthu yn eu fferyllfeydd cymunedol lleol. Yn ogystal â lleihau amseroedd aros, un fantais arall yw lleihau'r galw ar fferyllfeydd ysbyty prysur. Ceir manteision ariannol posibl hefyd gan fod

meddyginiaethau a ddsberthir yn y gymuned wedi'u heithrio o TAW. Rydym yn ymwybodol o un enghraifft yn unig o gorff iechyd yn gofyn i gleifion am eu safbwyntiau ar symud dosbarthu meddyginiaeth cleifion allanol i'r gymuned. Efallai y bydd angen i GIG Cymru wneud asesiad mwy cynhwysfawr o'r effaith y bydd dull dosbarthu o'r fath yn ei chael ar gleifion. Er y gallai dosbarthu meddyginiaeth i gleifion allanol yn y gymuned atal arosiadau yn yr ysbyty, efallai y bydd yn anghyfleus i gleifion fynd i fferyllfa gymunedol ar ôl bod yn yr ysbyty, a allai arwain at oediadau cyn i gleifion gasglu eu meddyginiaethau presgripsiwn.

- 2.13 Bu pwyslais cynyddol hefyd ar wella prosesau rheoli meddyginiaethau yng nghartrefi gofal Cymru. Gan weithio mewn partneriaeth â fferyllwyr Cymru, mae'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol wedi llunio polisi newydd o'r enw **Improving Medicines Use for Care Home Residents**²⁸. Mae'r polisi yn annog mwy o gyfranogiad gan staff fferylliaeth mewn cartrefi gofal, yn rhan o'r tîm gofal iechyd amlddisgyblaeth. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi buddsoddi £455,000 o'i Chronfa Technoleg Iechyd a Theleiechyd i dreialu gwelliannau i ragnodi mewn 30 o gartrefi gofal. Defnyddiwyd y cyllid i dreialu system electronig lle mae fferyllwyr cymunedol yn argraffu ac yn neilltuo cod bar i feddyginiaethau preswylwyr y cartref gofal. Mae pob cod bar yn unigryw i'r claf unigol. Pan fydd staff y cartref gofal yn rhoi'r feddyginiaeth, gallant sganio'r cod bar fel archwiliad ychwanegol ac i gofnodi'n awtomatig ei fod wedi cael ei roi. Canfu gwerthusiad a gynhaliwyd ym Mhrifysgol Caerdydd²⁹ fod y system electronig wedi lleihau camgymeriadau gyda meddyginiaeth, nifer y dosau a fethwyd a lefel y meddyginiaethau a wastraffwyd.
- 2.14 Datblygiad arall mewn gwasanaethau meddyginiaethau cymunedol yw gweithrediad gwasanaeth anhwylderau cyffredin cenedlaethol o'r enw Dewis Fferyllfa (**Dangosydd 8**). Cychwynwyd cynllun peilot yn 2013 gyda'r nod o arallgyfeirio cleifion oddi wrth ymweld â meddygfeydd teulu ac adrannau brys ysbytai, trwy ddefnyddio fferyllfeydd cymunedol fel y man galw cyntaf ar gyfer rhai mân-gyflyrau. Mae Dewis Fferyllfa yn galluogi cleifion i gael mynediad at gyngor gan fferyllwyr a chynhyrchion ar gyfer 26 cyflwr am ddim a heb fod angen apwyntiad. Dywedodd gwerthusiad o'r cynllun peilot yn 2015 er nad oedd y cynllun wedi cael effaith fawr eto, roedd yn dangos gostyngiad bach i nifer y presgripsiynau a gyflwynwyd gan feddygon teulu, ac roedd llawer o randdeiliaid o'r farn bod y cynllun wedi cynnig canlyniadau cadarnhaol, gan gynnwys lleihad i'r galw am ymgynghoriadau gyda meddygon teulu³⁰. Amcangyfrifodd y gwerthusiad bod cyflwyno Dewis Fferyllfa yn genedlaethol yn debygol o sicrhau arbedion gwerth tua £43 miliwn, yn bennaf oherwydd gostyngiad i apwyntiadau meddyg teulu. Yn seiliedig ar y gwerthusiad cadarnhaol, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru £750,000 ym mis Mawrth 2015 i ariannu technoleg i gefnogi swyddogaeth lawn y cynllun ledled Cymru. Y cyrff iechyd fydd yn gyfrifol am y gost o ddarparu'r gwasanaeth.

28 Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Improving medicines use for care home residents**, Mawrth 2016.

29 Cyflwynwyd y canfyddiadau mewn symposiwm yn Ysgol Fferylliaeth a Gwyddorau Fferyllol Caerdydd ddydd Mercher 27 Ionawr 2016.

30 Gwefan Llywodraeth Cymru, **Tudalen Gwerthusiad o'r gwasanaeth anhwylder cyffredin Dewis Fferyllfa**, 30 Gorffennaf 2015.

Dangosydd 8 – Mae Dewis Fferyllfa yn hyrwyddo'r defnydd o wasanaethau fferylliaeth yn hytrach na gwasanaethau meddygon teulu ar gyfer cyflyrau penodol

Dewis Fferyllfa

Ydych chi angen gweld y meddyg heddiw?

Os yw un o'r rhain yn eich poeni...

camdreuliad, rhwymedd, dolur rhydd, peils, dwy'r gwair, llau pen, torri dannedd, brech clwt/cewyn, colig, brech yr ieir, llyngyr, dolur gwddw, tarwden y traed, heintiad llygad, llid yr amrant, briwiau yn y geg, doluriau annwyd, acne, croen sych, dermatitis, ferwca, poen cefn, casewinedd, lindag y wain, lindag y geg, defyd crafu

Gall eich **Fferylllydd Cymunedol** roi cyngor a thriniaeth gyfrinachol GIG, yn rhad ac am ddim, heb ichi orfod trefnu i weld eich meddyg teulu.

Choose Pharmacy

Do you need to see a doctor today?

If you think you have...

indigestion, constipation, diarrhoea, piles, hay fever, head lice, teething, nappy rash, colic, chicken pox, threadworms, sore throat, athlete's foot, eye infections, conjunctivitis, mouth ulcers, cold sores, acne, dry skin, dermatitis, verruca, back pain, ingrowing toenails, vaginal thrush, oral thrush, scabies

Your **Community Pharmacist** can provide free confidential NHS advice and treatment without you having to make an appointment to see your GP.

© Rheilffordd y Ffôn / Comm Copyright 2013 965 10285

Ffynhonnell: GIG Cymru

Mae byrddau iechyd a meddygon teulu wedi gwneud gwelliannau i ragnodi darbodus ond ceir cyfleoedd i wella diogelwch a lleihau costau ymhellach

Mae cost rhagnodi gofal sylfaenol y pen yng Nghymru yn uwch nag yn Lloegr, yn debyg i'r Alban ac yn is na Gogledd Iwerddon

- 2.15 O'r £800 miliwn sy'n cael ei wario ar feddyginiaethau presgripsiwn yng Nghymru bob blwyddyn, caiff tua £600 miliwn ei wario ym maes gofal sylfaenol³¹. Mae gwariant ar feddyginiaethau yn amrywio ar draws y Deyrnas Unedig. £192 oedd cost rhagnodi gofal sylfaenol fesul pen o'r boblogaeth yng Nghymru yn 2015, sy'n uwch nag yn Lloegr (£171), yn debyg i'r Alban (£190) ond yn is nag yng Ngogledd Iwerddon (£228)³².
- 2.16 25.7 yw'r nifer flynyddol o eitemau a ddsberthir fesul pen o'r boblogaeth a dyma'r uchaf yn y DU³³. Fodd bynnag, y gost cynhwysion net³⁴ fesul eitem presgripsiwn yng Nghymru yw'r isaf yn y DU. Mae'r data hyn yn awgrymu bod y darlun cyffredinol yng Nghymru o'i gymharu â gweddill y DU yn un lle caiff mwy o eitemau eu rhagnodi ond am gost gyfartalog is fesul eitem.
- 2.17 Mae'n bwysig nodi bod y cymhariaethau a gyflwynir uchod yn cynnig dadansoddiad sylfaenol o gost a chyfanswm rhagnodi cymharol yn unig. Nid yw'r dadansoddiad yn cymryd ffactorau afiachedd demograffig a phoblogaeth a fydd yn effeithio ar gyfraddau rhagnodi i ystyriaeth, ac nid yw'n ystyried chwaith amllder a hyd presgripsiynau. Ceir tystiolaeth i awgrymu bod cyfnodau rhwng presgripsiynau yng Nghymru yn fyrrach nag mewn rhannau eraill o'r DU, gan arwain at unedau dos is fesul eitem presgripsiwn ac, yn gyfatebol, mwy o eitemau fesul pen o'r boblogaeth.

Mae GIG Cymru wedi lleihau costau trwy ganolbwyntio ar arferion rhagnodi darbodus, ond ceir cyfleoedd i wneud rhagor o welliannau

- 2.18 Archwiliodd ein harchwiliadau lleol o ragnodi gofal sylfaenol yn 2013-14 lle gellid gwneud arbedion heb unrhyw niwed i ofal cleifion. Canolbwyntiodd yr archwiliadau ar grwpiau penodol o gyffuriau a, chan ddefnyddio prisiau cyffuriau ar adeg yr archwiliad, amcangyfrifwyd bod £7.4 miliwn o arbedion posibl ar gael trwy gamau fel:
- gwneud mwy o gynnydd gyda rhagnodi generig³⁵ (hy defnyddio meddyginiaethau rhatach, di-frand yn hytrach na meddyginiaethau brand drytach);
 - rhagnodi statinau (cyffuriau lleihau lipidau) mwy cost-effeithiol fel dewis cyntaf;
 - adolygu'r defnydd o laddwyr poen opioid;
 - lleihau'r defnydd o atalwyr pwmp proton penodol; a

31 Canolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan, NICE: 'Do not do' recommendations, Ebrill 2015.

32 StatsCymru, Prescriptions dispensed in the community in Wales, 18 Mai 2016.

33 StatsCymru, Prescriptions dispensed in the community in Wales, 2015, SDR 60/2016, 18 Mai 2016.

34 Mae Cost Cynhwysion Net yn uned a gydnabyddir ar gyfer mesur cost meddyginiaethau. Y Gost Cynhwysion Net yw cost cyffur cyn unrhyw ostyngiadau, a chan eithrio costau neu ffioedd dosbarthu.

35 Pan na fydd cyffur enw brand yn destun patent mwyach, gellir cyflwyno presgripsiynau ar gyfer y feddyginiaeth generig sydd â'r un cynhwysyn gweithredol ond sy'n llawer rhatach fel rheol.

- lleihau'r swm sy'n cael ei wario ar gyffuriau a ddosberthir fel 'llai addas ar gyfer rhagnodi'.

- 2.19 Yn rhan o'r gwaith o baratoi'r adroddiad hwn, gofynnwyd i fyrddau iechyd am ddiweddariadau o ran faint o sylw yr oeddent wedi ei roi i'r argymhellion o'n gwaith archwilio lleol yn 2013-14. Yn gyffredinol, roedd tystiolaeth bod byrddau iechyd wedi bod yn gwneud cynnydd da, gan gynnwys cymryd camau yn y meysydd lle nodwyd bod lle ar gyfer gwelliannau cost. Roedd cyfrifo faint o'r arbedion damcaniaethol a gyflawnwyd y tu hwnt i gwmpas yr ymarfer archwilio dilynol cryno. Roedd hon yn dasg a gymhlethwyd gan y newidiadau parhaus i brisiau cyffuriau ers cyfrifo'r ffigurau arbedion gwreiddiol. Fodd bynnag, casglwyd data mwy diweddar gennym gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru i ddangos lle mae arbedion wedi cael eu gwneud a lle mae cyfleoedd ar gyfer gwelliannau cost yn dal i fodoli. Mae'r adroddiad hwn yn amlgu potensial ar gyfer arbedion cyfredol o tua £8.3 miliwn ledled Cymru, yn enwedig o ran meysydd sy'n ddarostyngedig i'r set gyfredol o Ddangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol. Mae'n bwysig nodi, fodd bynnag, bod y ffigurau arbedion a nodir yn yr adroddiad hwn yn ddangosol, ac yn seiliedig ar y sail fod pob bwrdd iechyd yng Nghymru yn cyd-fynd â phroffil rhagnodi'r bwrdd iechyd sy'n perfformio orau.
- 2.20 Er bod y cyfrifiad syml hwn yn ffordd ddilys o ddangos pa welliannau cost sy'n bosibl, cydnabyddir y bydd ymdrechion byrddau iechyd i sicrhau arbedion cost yn cael eu cymhlethu gan brisiau cyffuriau newidiol, galw cynyddol am feddyginiaethau penodol a dyfodiad aml meddyginiaethau newydd a drud. Fodd bynnag, dylai byrddau iechyd fod yn defnyddio gwybodaeth ragnodi, ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd, i nodi lle ceir lle i sicrhau gwelliannau pellach i ymddygiad rhagnodi o ran cost ac ansawdd, ac i gyflwyno targedau a chynlluniau gweithredu lleol i gyflawni'r gwelliannau hyn yn rhan o'u camau ehangach i ymsefydlu egwyddorion gofal iechyd darbodus.
- 2.21 O ran rhagnodi generig, mae gan y GIG yng Nghymru hanes da o wella, a thua 82 y cant yw'r gyfradd rhagnodi generig gyfartalog bresennol yng Nghymru³⁶. Mae hyn yn dynodi bod lle i gyflawni rhagor o arbedion yn dod yn fwy prin, er bod amrywiad o hyd o ran cyfraddau rhagnodi generig ar draws meddygfeydd teulu yng Nghymru. Roedd data gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru yn dangos bod byrddau iechyd ledled Cymru wedi gwneud arbedion o tua £370,000 rhwng 2014 a 2015 trwy newid o feddyginiaethau brand i rai generig. Pe bai pob bwrdd iechyd wedi sicrhau gwelliant o'r un canran â'r bwrdd iechyd a berfformiodd orau³⁷, byddai arbediad pellach o £162,000 wedi bod yn bosibl.
- 2.22 Gwnaed gwelliannau sylweddol o ran rhagnodi statinâu rhad ar gyfer cleifion mewn perygl o glefyd cardiofasgwlaidd. Ers 2002-03, bu Dangosydd Rhagnodi Cenedlaethol³⁸ i gynyddu'r defnydd o statinâu cost caffael isel fel canran o'r holl statinâu a ragnodir. Mae perfformiad ledled Cymru wedi gwella'n sylweddol yn ystod y cyfnod hwnnw ac ym mis Rhagfyr 2015, roedd mwy na 92 y cant o'r holl

³⁶ Nid yw rhagnodi generig yn ddangosydd perfformiad cenedlaethol mwyach, yn bennaf gan fod rhai meddyginiaethau brand yn rhatach na'r dewisiadau generig eraill. Cyfrifodd Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru yr arbedion o ran basged o 40 o feddyginiaethau. Mesurodd Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol y gostyngiad i eitemau brand rhwng 2014 a 2015, gan dybio wedyn bod eitemau brand yn cael eu disodli gan feddyginiaethau generig.

³⁷ Betsi Cadwaladr oedd y bwrdd iechyd a wnaeth y gwelliant canrannol mwyaf, sef 12 y cant.

³⁸ Er mwyn ymateb i welliannau sylweddol i berfformiad, fe'i gwnaed yn anoddach bodlo'r dangosydd perfformiad cenedlaethol. Gwnaed newidiadau o'r fath nifer o weithiau ers 2002-03, er mwyn hybu momentwm a gwelliant parhaus.

statinau a ragnodwyd yn rhai â chost caffael isel. Er gwaethaf y sefyllfa gadarnhaol hon, mae cyfanswm y statinau a'r cyffuriau rheoleiddio lipidau eraill yng Nghymru mor fawr bod cyfleoedd sylweddol ar gyfer rhagor o arbedion yn dal i fodoli. Gostyngodd gwariant ar y grŵp hwn o gyffuriau rhyw fymryn rhwng 2014 a 2015 o £15.5 miliwn i £15.3 miliwn, ac mae cyfrifiadau Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru yn awgrymu bod cyfleoedd i leihau gwariant o £900,000 arall³⁹.

- 2.23 Mae gan gyffuriau opioid swyddogaeth sydd wedi'i hen sefydlu yn y gwaith o reoli poen aciwt yn dilyn llawdriniaeth, trawma a phoen yn gysylltiedig â salwch angheuol. Mae'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn cynnwys targedau ar gyfer rhagnodi tramadol, fel mesur diogelwch cleifion i raddau helaeth, er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei adolygu'n barhaus ac i osgoi'r potensial o'i gamddefnyddio. Roedd cynnydd cyson i'r achosion o ragnodi tramadol yng Nghymru rhwng 2010 a 2013. Fodd bynnag, rhwng 2014 a 2015, gwelwyd gostyngiad o tua wyth y cant i ddosau dyddiol diffiniedig⁴⁰ fesul pob 1,000 o gleifion ar draws Cymru, sy'n gyfwerth â gostyngiad cost o tua £92,000. Pe bai pob bwrdd iechyd wedi sicrhau gwelliant o'r un canran a'r bwrdd iechyd a berfformiodd orau⁴¹, byddai arbediad pellach o £109,000 wedi bod yn bosibl. Mae **Dangosydd 9** yn dangos bod rhagnodi tramadol yng Nghymru yn dal i fod yn uwch nag yn Lloegr, a bod cyfraddau rhagnodi yn amrywio rhwng byrddau iechyd. Disgrifir rhagnodi tramadol ymhellach ym **mharagraff 2.29**.
- 2.24 Mae gwariant yn cynyddu yng Nghymru o ran atalwyr pwmp proton, dosbarth o feddyginiaethau a ddefnyddir yn bennaf i drin cyflyrau gastroberfeddol⁴². Gall defnydd hirdymor o atalwyr pwmp proton arwain at effeithiau andwyol difrifol, fel torri esgyrn a heintiau Clostridium difficile. Mae defnydd o atalwyr pwmp proton yng Nghymru yn cynyddu ar gyfradd o tua phump y cant y flwyddyn a gwariwyd tua £7.8 miliwn ar atalwyr pwmp proton yn 2015 (£0.2 miliwn yn fwy nag yn 2014). Mae cyfrifiadau gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru yn awgrymu bod arbedion pellach o tua £740,000 yn bosibl ledled Cymru⁴³. Mae mesur yn ymwneud a defnydd o atalwyr pwmp proton wedi cael ei ailgyflwyno fel Dangosydd Rhagnodi Cenedlaethol ar gyfer 2015-16 ac roedd lleihau'r defnydd o atalwyr pwmp proton yn bwyslais i'r Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus⁴⁴ yn y gorffennol. Mae pob bwrdd iechyd wedi cytuno i gyflwyno cynllun lleihau rhagnodi lleol ac mae'r grŵp gweithredu wedi datblygu bwletin gwybodaeth cenedlaethol ar gyfer clinigwyr.

39 Ar gyfer rhai Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol, mae Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan wedi cytuno cyfradd 'drothwy' sydd, er nad yw'n darged, yn pennu lefel perfformiad dyheadol a gytunwyd yn genedlaethol. Roedd yr amcangyfrif o arbedion ychwanegol yma yn seiliedig ar nifer amcanestynedig o eitemau a fyddai'n cael eu rhagnodi ar gyfradd drothwy 2015-16 am y pris cyfartalog. Arhosodd y trothwy yr un fath ag yn 2013-14.

40 Uned ar gyfer amcangyfrif defnydd o feddyginiaethau yw'r dos dyddiol diffiniedig, ac fe'i diffinir gan Sefydliad Iechyd y Byd ar y dos cynnal tybiedig y diwrnod ar gyfer cyffur a ddefnyddir ar gyfer ei brif ddangosydd ymhlith oedolion.

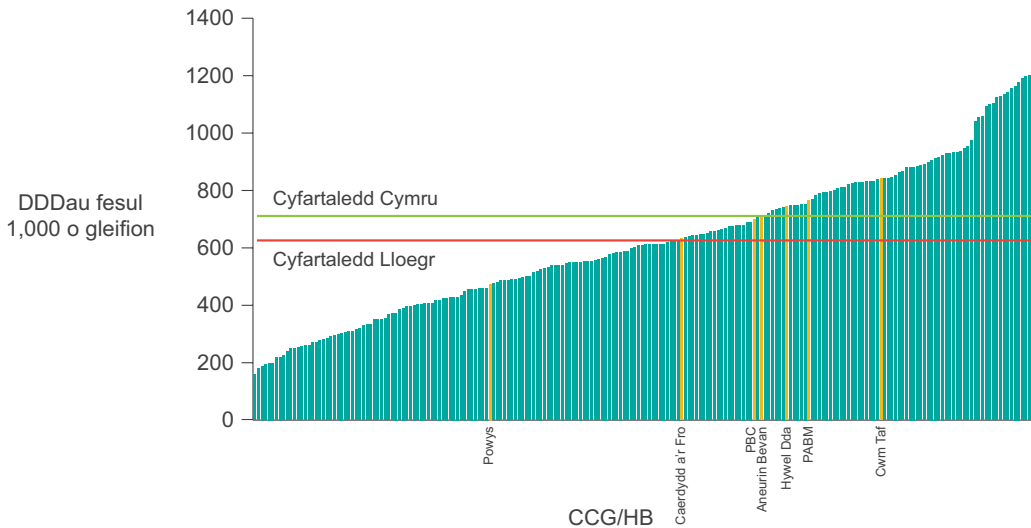
41 Betsi Cadwaladr oedd y bwrdd iechyd a wnaeth y gwelliant canrannol mwyaf, sef 6.4 y cant.

42 Un rheswm am y defnydd cynyddol o atalwyr pwmp proton yw bod canllawiau NICE wedi cael eu cyflwyno, yn nodi y dylid rhagnodi atalwyr pwmp proton ynghyd â nifer gynyddol o gyffuriau eraill.

43 Cyfrifwyd yr arbedion a ragamcanwyd gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru trwy gymharu'r gost gyfartalog fesul DDD o 2015 gyda'r targed DDD blynyddol ar gyfer 2016-17.

44 Mae Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan wedi datblygu **pecyn adnoddau i gynorthwyo'r broses o ragnodi atalwyr pwmp proton**.

Dangosydd 9 – Mae'r cyfraddau rhagnodi tramadol yn uwch yng Nghymru nag yn Lloegr a cheir amrwydd sylweddol rhwng byrddau iechyd yng Nghymru

Ffynhonnell: Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol 2016-17, Chwefror 2016.

- 2.25 Mae cydweithio rhwng byrddau iechyd a meddygon teulu wedi arwain at arbedion trwy leihau'r achosion o ragnodi meddyginiaethau y ceir ychydig neu ddim tystiolaeth i gefnogi eu defnydd. Neilltuwyd grŵp o 14 o feddyginiaethau gan NICE fel rhai na ddylid eu defnyddio. Meddyginiaethau na ddylid eu rhagnodi fel mater o drefn yw'r rhain. Gweithiodd byrddau iechyd ar y cyd i ddatblygu a rhannu prosesau ar gyfer adolygu cleifion y rhagnodir y cyffuriau hyn iddynt ar hyn o bryd, gyda'r nod o roi'r gorau i'w defnyddio. Arbedwyd tua £215,000⁴⁵ ledled Cymru rhwng 2014 a 2015. Pe bai pob bwrdd iechyd wedi sicrhau'r un gostyngiad canrannol i gost â'r bwrdd iechyd a berfformiodd orau yng Nghymru, gellid fod wedi gwneud arbediad cost pellach o £123,000⁴⁶.
- 2.26 Ceir perfformiad cymysg ledled Cymru o ran y defnydd o feddyginiaethau asthma. Grŵp o feddyginiaethau sy'n gyfrifol am y gwariant mwyaf ym maes gofal sylfaenol yw corticosteroïdau a fewnanadlir, gan ddod i gyfanswm o £56.2 miliwn yng Nghymru yn ystod 2015. Rhwng 2014 a 2015, sicrhodd byrddau iechyd Cymru arbedion o £126,000 o ran corticosteroïdau a fewnanadlir ac mae Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru yn cyfrifo bod cyfleoedd i leihau gwariant o £6.3 miliwn arall⁴⁷. Disgrifir rhagnodi corticosteroïdau a fewnanadlir ymhellach ym mharagraff 2.30.

45 Mae'r arbedion hyn yn seiliedig ar gyfrifiadau gan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru ac yn cymharu Rhagfyr 2014 gyda Rhagfyr 2015. Gall data arbedion gael eu heffeithio gan newidiadau i bris meddyginiaethau dros amser.

46 Cwm Taf wnaeth y gostyngiad mwyaf o ran canran (17.18 y cant).

47 Mae Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru wedi amcangyfrif y cyfleoedd ar gyfer gostyngiadau pellach i gostau trwy gymharu costau gwioneddol o 2015 gyda'r gost a fyddai wedi codi pe bai GIG Cymru wedi cyrraedd y trothwy eitemau corticosteroïdau a fewnanadlir dos isel o 57 y cant yn erbyn yr eitemau corticosteroïdau a fewnanadlir dos uwch o 43 y cant.

2.27 Er bod y data a gasglwyd wedi dangos bod arbedion pellach yn bosibl trwy ganolbwyntio ar arferion rhagnodi penodol, mae'r lle mwyaf sylweddol i sicrhau arbedion trwy leihau lefelau meddyginiaethau sy'n cael eu gwastraffu. Amcangyfrifwyd bod cost flynyddol meddyginiaethau sy'n cael eu gwastraffu yng Nghymru yn £50 miliwn, er bod rhai amheuon ynghylch dilysrwydd yr amcangyfrif hwn⁴⁸. Mae Llywodraeth Cymru o'r farn bod costau adferadwy gwastraff yng Nghymru yn fwy tebygol o fod oddeutu £10 miliwn. Mae ymgyrch genedlaethol o'r enw Eich Moddion, Eich Iechyd yn cael ei harwain gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf ar ran pob corff iechyd, gyda'r nod o newid agweddau'r cyhoedd at eu meddyginiaethau. Mae camau a gymerwyd yng Nghwm Taf wedi cynnwys ymgyrch i berswadio cleifion i ddychwelyd meddyginiaethau nad oes eu hangen ac sydd heibio eu dyddiad terfyn i fferyllfeydd cymunedol (gweler **Dangosydd 10**), cynnwys negeseuon yr ymgyrch ar fagiâu a ddefnyddir i ddsbarthu meddyginiaethau i gleifion a sesiynau codi ymwybyddiaeth gydag ysgolion. Mae Cwm Taf wrthi'n gwerthuso'r ymgyrch ac mae trafodaethau yn parhau rhwng Prif Fferyllwyr yng Nghymru ynghylch sut i atgyfnerthu dulliau o sicrhau ymhellach bod cyn lleied o feddyginiaethau â phosibl yn cael eu gwastraffu.

Dangosydd 10 – Meddyginiaethau na ddefnyddiwyd gan un claf ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf

Ffynhonnell: Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf

⁴⁸ Allosodwyd y ffigur o £50 miliwn gan ddefnyddio dogfen o'r enw **Evaluation of the scale, causes and costs of wasted medicines**, gan York Health Economics Consortium a'r Ysgol Fferylliaeth ym Mhrifysgol Llundain.

2.28 I gleifion â chyflyrau hirdymor neu ailadroddus, gall rhagnodi ailadroddus fod yn ffordd gyfeus a phriodol o gael gafael ar feddyginiaeth heb fod angen gweld clinigydd bob amser. Fodd bynnag, os nad oes prosesau priodol ar waith i reoli presgripsiynau ailadroddus a'u hadolygu'n rheolaidd, yna gallant fod yn achos sylweddol o wastraff. Mae gwaith ymchwil yn awgrymu bod tua 80 y cant o'r holl ragnodi ym maes gofal sylfaenol yn rhagnodi ailadroddus⁴⁹. Mae'r Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus bellach yn cynnal gwaith i ddatblygu i brofi a gweithredu prosesau gwell ar gyfer archebu a chasglu presgripsiynau ailadroddus, gyda'r nod o wella diogelwch yn ogystal â lleihau gorarchebu meddyginiaethau.

Mae byrddau iechyd a meddygon teulu wedi gweithio gyda'i gilydd i wella agweddau ar ansawdd a diogelwch rhagnodi gofal sylfaenol, ond mae angen gwella rhai agweddau ymhellach

- 2.29 Wrth adolygu ymddygiad rhagnodi, mae yr un mor bwysig archwilio materion yn ymwneud ag ansawdd a diogelwch gofal cleifion ynghyd â chostau. Rydym yn nodi ym **mharagraff 2.23** gostyngiadau diweddar i bresgripsiynau tramadol. Er bod hyn yn cael budd o ran cost, mae'r manteision ansawdd a diogelwch ehangach yr un mor bwysig, os nad yn fwy pwysig. Cynyddodd marwolaethau a oedd yn gysylltiedig â chamddefnyddio tramadol yng Nghymru a Lloegr o 83 yn 2008 i 220 yn 2013⁵⁰. Mae'n destun camddefnydd a dibyniaeth, a gall problemau godi o ran adweithiau gyda meddyginiaethau eraill. Mae'r Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus yn adeiladu ar waith blaenorol gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan i wella rhagnodi tramadol trwy dempledi triniaeth newydd i glinigwyr eu defnyddio gyda chleifion unigol.
- 2.30 Rydym yn nodi ym **mharagraff 2.26** lle i wneud arbedion trwy wella rhagnodi corticosteroïdau a fewnanadlir. Fodd bynnag, cyflwynwyd Dangosydd Rhagnodi Cenedlaethol ar gorticosteroïdau a fewnanadlir oherwydd materion diogelwch yn gysylltiedig â dosau uchel i raddau helaeth. Mae'r dangosydd yn annog adolygiadau mater o drefn o gorticosteroïdau a fewnanadlir ataliol ymhlith pobl ag asthma, gyda'r nod o leihau cryfder eu meddyginiaeth yn raddol pan fo hynny'n briodol yn glinigol⁵¹. Yn y chwarter a ddaeth i ben ym mis Rhagfyr 2015, roedd perfformiad ledled Cymru o ran y defnydd o gorticosteroïdau a fewnanadlir wedi gwaethygu 2.4 y cant o'i gymharu â'r un chwarter y flwyddyn cynt.
- 2.31 Mae ymwrthedd i wrthfotigau wedi cynyddu yng Nghymru⁵² ac mae cynllun cyflawni cenedlaethol Llywodraeth Cymru yn cydnabod ymwrthedd gwrthficrobaidd fel un o'r bygythiadau presennol lwyaf i iechyd pobl⁵³. Mae un o'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn hyrwyddo gostyngiad o flwyddyn i flwyddyn i gyfanswm yr eitemau gwrthfotig a ragnodir yng Nghymru. Yn ystod trydydd chwarter 2015-16, roedd cyfanswm yr eitemau gwrthfotig a ragnodwyd yng Nghymru wyth y cant yn is nag yn ystod yr un chwarter y flwyddyn cynt. Fodd bynnag, fel y dangosir yn **Nangosydd 11**, pan gawsant eu cymharu â chyrrff iechyd Lloegr, mae holl gyrff iechyd Cymru, ac eithrio Powys, ymhlith y rhagnodwyr uchaf o wrthfotigau.

49 Y Ganolfan Bresgripsiynu Genedlaethol: **Saving time, helping patients – a good practice guide to quality repeat prescribing**. Ionawr 2004.

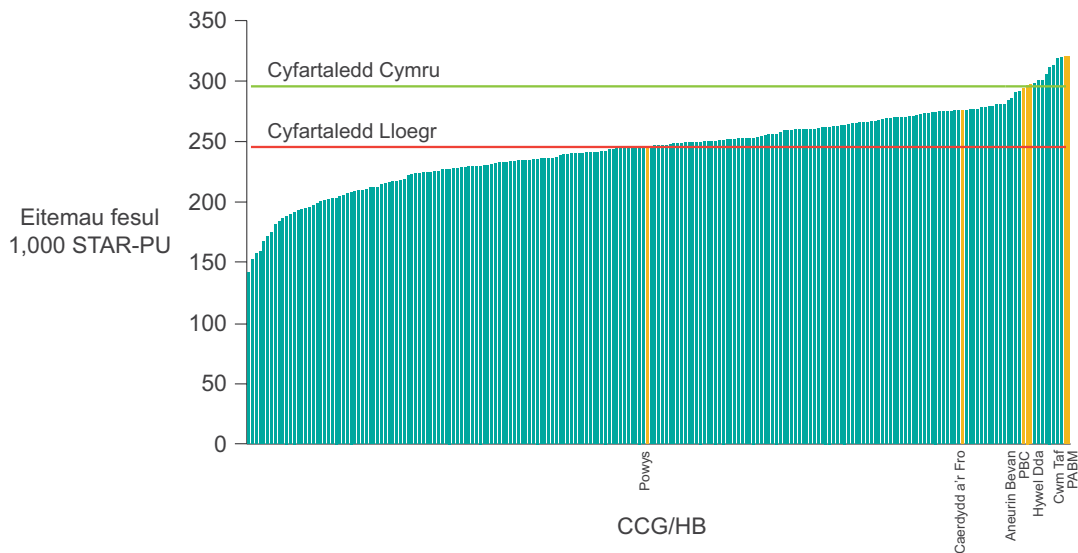
50 Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, **Deaths related to drug poisoning in England and Wales, 2013**. 2014

51 Mae'r Dangosydd Rhagnodi Cenedlaethol yn annog cynnydd i gorticosteroïdau a fewnanadlir cryfder isel fel canran o'r holl gorticosteroïdau a fewnanadlir.

52 Iechyd Cyhoeddus Cymru, **Antimicrobial resistance and usage in Wales (2005-2011)**, Tachwedd 2012.

53 Llywodraeth Cymru, Law yn Llaw at Iechyd, **Taclo ymwrthedd gwrthficrobaidd a gwella rhagnodi gwrthfotigau**, 2015.

Dangosydd 11 – Mae rhagnodi gwrthfotigau ym myrddau iechyd Cymru yn gyffredinol uwch nag yng Ngrwpiau Comisiynu Clinigol Lloegr

Sylwer

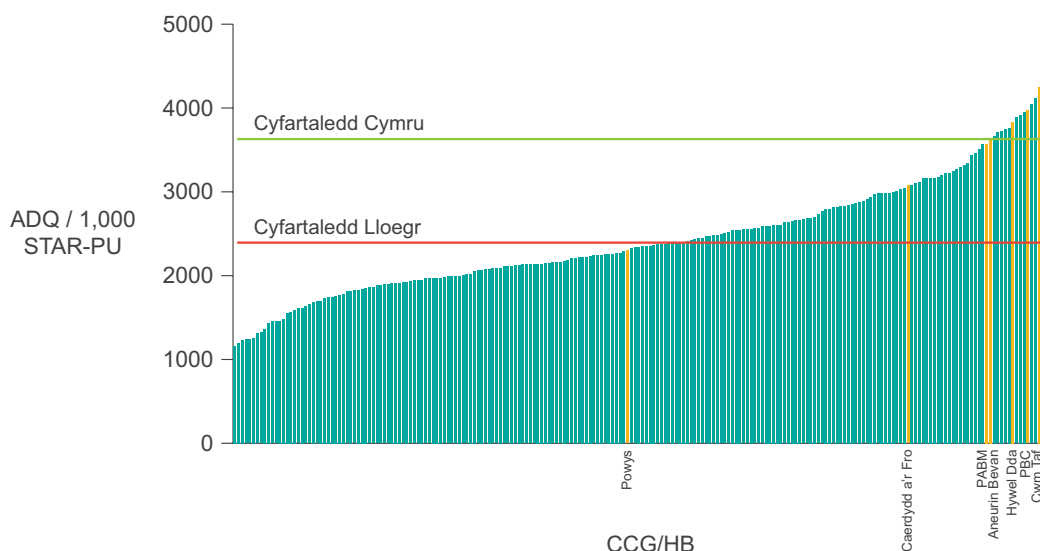
Gwerth a gyfrifir i adlewyrchu nifer y cleifion mewn practis, a chymysgedd oedran a rhyw y grŵp hwnnw yw STAR-PU (neu Uned Presgripsiynu Grŵp Therapiwtig Penodol Cysylltiedig ag Oedran-Rhyw).

Ffynhonnell: Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol 2016-17, Chwefror 2016.

2.32 Meddyginiaethau y mae angen eu cadw wrth gefn i drin clefydau ag ymwrthedd i wrthfotigau safonol yw gwrthfotigau sbectrwm eang. Mae gordefnyddio gwrthfotigau sbectrwm eang yn cynyddu'r perygl o heintiau o Clostridium difficile a Staphylococcus aureus ag ymwrthedd i Methicillin (MRSA). Mae'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn cynnwys targedau ar gyfer lleihau'r defnydd o dri math o wrthfotigau sbectrwm eang, co-amocsiclaf, cefalosporinau a fflworocwinolonaau. Rhwng mis Mehefin 2013 a mis Rhagfyr 2015, gostyngodd yr holl fyrddau iechyd ac eithrio Abertawe Bro Morgannwg eu defnydd o co-amocsiclaf ac roedd y gyfradd ragnodi yng Nghymru ychydig yn is nag yn Lloegr. Yn ystod yr un cyfnod, sicraodd y rhan fwyaf o fyrddau iechyd ostyngiadau o ran rhagnodi cefalosporinau a fflworocwinolonaau ond roedd y gyfradd ragnodi yng Nghymru yn ei chyfanrwydd yn uwch nag yn Lloegr.

2.33 Mae Dangosydd Rhagnodi Cenedlaethol wedi bod ar waith ers blynyddoedd lawer gyda'r nod o leihau'r cyfraddau rhagnodi cyffuriau lleddfu pryder a chyffuriau cwsg o fewn GIG Cymru. Cyffuriau yw'r rhain a ddefnyddir i drin diffyg cwsg a gwahanol gyflyrau gorbryder, ac maent fel rheol yn cynnwys gwahanol fathau o benzodiazepinau. Mae camau wedi'u targedu wedi'u hategu gan ganllawiau penodol wedi cyfrannu at ostyngiadau i faint o gyffuriau cwsg a chyffuriau lleddfu pryder a ragnodwyd yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, fel y dangosir yn **Nangosydd 12**, mae rhagnodi'r cyffuriau hyn yn anghymesur o uchel yng Nghymru o'i chymharu â Lloegr. Hefyd, ceir amrywiad sylweddol mewn cyfraddau rhagnodi rhwng byrddau iechyd.

Dangosydd 12 – Mae'r gyfradd rhagnodi cyffuriau cwsg a lleddfu pryder yn uwch yng Nghymru nag yn Lloegr, a cheir gwahaniaethau mawr rhwng rhai byrddau iechyd yng Nghymru

Sylwer

Gwerth a gyfrifir i adlewyrchu nifer y cleifion mewn practis, a chymysgedd oedran a rhyw y grŵp hwnnw yw STAR-PU (neu Uned Presgripsiynu Grŵp Therapiwtig Penodol Cysylltiedig ag Oedran-Rhyw).

Ffynhonnell: Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol 2016-17, Chwefror 2016.

- 2.34 Bu gwelliannau hefyd yng Nghymru o ran adrodd ar sgil-ffeithiau o feddyginiaethau, y cyfeirir atynt yn gyffredinol fel adweithiau niweidiol i gyffuriau. Mae'r adweithiau hyn yn gysylltiedig â chwech y cant o dderbyniadau i'r ysbyty. Mae gweithwyr gofal iechyd proffesiynol i fod i hysbysu Canolfan Cerdyn Melyn Cymru am adweithiau niweidiol i gyffuriau, ac mae'r Ganolfan yn hysbysu'r Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd am broblemau er mwyn monitro diogelwch meddyginiaethau a brechlynnau sydd ar y farchnad. Bu cynnydd cyffredinol i nifer y cardiau melyn a adroddwyd o faes gofal sylfaenol yn ystod y blynyddoedd diwethaf⁵⁴ ac yn ôl data gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan, mae defnydd o'r Cynllun Cerdyn Melyn yng Nghymru tua 50 y cant yn uwch nag yng ngweddill y Deyrnas Unedig yn ei chyfanrwydd. Mae'r gyfradd adrodd uwch wedi bod yn gysylltiedig â mentrau fel nodi 'hyrwyddwyr' Cerdyn Melyn yng Nghymru. Fodd bynnag, yn ystod ein harchwiliad, roedd gan staff ym maes gofal eilaidd safbwyntiau cymysg ar effeithiolrwydd gwaith i hyrwyddo'r cynllun Cerdyn Melyn. Roedd llai na un o bob tri meddyg a ymatebodd i'n harolwg yn cytuno/cytuno'n gryf bod y Cynllun Cerdyn Melyn yn cael ei hyrwyddo'n effeithiol.
- 2.35 Fe'n hysbyswyd yn ystod ein gwaith maes am sawl enghraifft o fyrddau iechyd yn cymryd camau cadarnhaol i roi sylw i faterion penodol yn ymwneud â rhagnodi gofal sylfaenol. Mae **Atodiad 4** yn cynnig manylion rhai o'r enghreifftiau o arfer da a arddangoswyd mewn digwyddiad a gynhaliwyd gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan ym mis Mehefin 2016.

Mae angen i GIG Cymru wneud mwy i atal derbyniadau i'r ysbyty sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau, ond mae'n anodd mesur maint y broblem

- 2.36 Pan na fydd meddyginiaethau claf yn cael eu rheoli'n dda ym maes gofal sylfaenol, gall hyn achosi problemau sy'n arwain at dderbyniad i'r ysbyty. Mae problemau gyda chodio derbyniadau ysbyty Cymru yn ei gwneud yn anodd mesur nifer y cleifion sy'n cael eu derbyn i'r ysbyty o ganlyniad i broblemau gyda rheoli eu meddyginiaethau yn y gymuned. Mae data a ddadansoddwyd ar y cyd gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn awgrymu mai dim ond 0.76 y cant o dderbyniadau i ysbytai Cymru yn 2014-15 oedd yn dderbyniadau cysylltiedig â meddyginiaeth. Mae'r data yn dangos amrywiad sylweddol ledled Cymru, ac mae cyfradd y derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth yn amrywio o 0.37 y cant yn Ymddiriedolaeth GIG Felindre i 0.95 y cant ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr. Dywedodd prif fferyllwyr wrthym fod yn amrywiad ledled Cymru yn debygol o fod o ganlyniad i wahaniaethau mewn arferion codio clinigol ac nid oherwydd unrhyw amrywiad o ran ansawdd gofal.

⁵⁴ Canolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan, Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol 2015-2016, **Dadansoddiad o ddata rhagnodi hyd at fis Medi 2015.**

- 2.37 Mae astudiaethau arsylwi ac adolygiadau systematig⁵⁵ yn awgrymu bod llawer mwy o dderbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth nag yr awgrymir uchod, gydag o leiaf pump y cant o'r holl dderbyniadau i'r ysbty yn cael ei nodi fel rhai sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau. Mae'r gwahaniaeth yn debygol o fod yn gysylltiedig â'r mater codio clinigol y soniwyd amdano uchod ac anghysondebau yn y ffordd y mae derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth yn cael eu cofnodi a'u hadrodd fel mater o drefn yn y GIG.
- 2.38 Yn rhan o waith archwilio lleol ledled Cymru, gweithiodd yr archwilyr gyda fferyllwyr i geisio mesur cyfradd y derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth yn y sampl o wardiau yr ymwelwyd â hwy⁵⁶. Nododd yr ymarfer hwn gyfradd hyd yn oed yn uwch o dderbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth, wrth i 10 y cant o'r cleifion yn y sampl gael eu dosbarthu fel derbyniad cysylltiedig â meddyginiaethau. Yn amlwg, bydd y ffigurau a gynhyrchir yn dibynnu ar y diffiniad o dderbyniad sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth. Fodd bynnag, gan gymryd y ffigur o bump y cant a awgrymwyd gan astudiaethau arsylwi mwy, byddai'r amcangyfrif o gost derbyniadau oherwydd problemau meddyginiaeth yng Nghymru yn 2014-15 yn fwy nag £8 miliwn⁵⁷. Os yw'r ffigur o 10 y cant a gafwyd drwy'r sampl archwilio lleol yn gynrychiadol, byddai'r gost yn cynyddu i £16 miliwn.
- 2.39 Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wrthi'n gwneud gwaith i wella'r broses o gofnodi derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth. Mae fferyllwyr yn y bwrdd iechyd wedi cychwyn rhaglen o waith sydd â'r nod o helpu staff meddygol a nyrsio i adnabod y mathau o feddyginiaeth a all arwain yn aml at dderbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth. Mae'r rhaglen yn annog cofnodi gwell o'r problemau hyn yn nodiadau'r claf ac yn pwysleisio pwysigrwydd cwblhau cerdyn melyn (gweler [paragraff 2.34](#)). Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn bwriadu rhannu ei ddysgu gyda gweddill y cyrff iechyd yng Nghymru yn ystod 2016.

⁵⁵ Bwletin Canolfan Adnoddau Moddion Cymru (WeMeRec), **Medicines-related admissions**, Chwefror 2015.

⁵⁶ Mae'r dull ar gyfer cyfrifo cyfradd y derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth wedi ei gynnwys yn Atodiad 1.

⁵⁷ Yn seiliedig ar 10 y cant o'r 356,304 o achosion o dderbyniadau brys a gofnodwyd gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn 2014-15, a chost o £456 fesul derbyniad, y ffigur a ddiffiniwyd yng Ngwerthusiad Prifysgol Caerdydd o'r Gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau Rhyddhau, Mawrth 2014.

Rhan 3

Rhyngwyneb rhwng gofal sylfaenol ac eilaidd: Ceir peryglon diogelwch sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau ac aneffeithiolrwydd pan fydd pobl yn symud i mewn ac allan o'r ysbyty

Mae trosglwyddiad gwael o wybodaeth am feddyginiaeth cleifion yn achosi peryglon diogelwch ac aneffeithlonrwydd pan fydd pobl yn cael eu derbyn i'r ysbyty

- 3.1 Pan fydd cleifion yn symud rhwng lleoliadau gofal sylfaenol a gofal eilaidd, mae'n bwysig bod gwybodaeth am eu meddyginiaethau presgripsiwn yn symud gyda hwy. Gall cyfathrebiad da rhwng y meddyg teulu a'r ysbyty atal camgymeriadau ac anghywirdeb am feddyginiaethau pobl a lleihau'r perygl o niwed i gleifion y gellir ei osgoi.
- 3.2 Yn rhan o'r gwaith archwilio lleol, gofynnwyd i dimau fferylliaeth ysbytai asesu ansawdd gwybodaeth a ddarparwyd gan faes gofal sylfaenol i gefnogi derbyniadau. Mewn sampl o 362 o gleifion a dderbyniwyd i'r ysbyty trwy feddyg teulu, nid oedd gan 148 o gleifion (41 y cant) unrhyw wybodaeth am feddyginiaethau o faes gofal sylfaenol i gefnogi eu derbyniad, roedd gan 64 (18 y cant) wybodaeth gyfyngedig, roedd gan 71 (20 y cant) wybodaeth safonol ac roedd gan 79 (22 y cant) wybodaeth gynhwysfawr⁵⁸.
- 3.3 Yn yr arolwg o staff ysbyty a gynhaliwyd yn rhan o'r archwiliadau lleol, roedd 23 y cant o feddygon a 38 y cant o staff fferylliaeth yn anghytuno neu'n anghytuno'n gryf gyda'r datganiad bod gwybodaeth dderbyn am feddyginiaethau ar gyfer cleifion dewisol yn ddigonol. O ran cleifion brys, roedd 61 y cant o feddygon a 63 y cant o staff fferylliaeth yn anghytuno neu'n anghytuno'n gryf â'r datganiad ei bod yn hawdd cael mynediad at wybodaeth ysgrifenedig/electronig ddigonol am feddyginiaeth bresennol cleifion.
- 3.4 Pan fydd cleifion yn cyrraedd yr ysbyty gyda gwybodaeth gyfyngedig am eu meddyginiaethau, mae timau fferylliaeth yn aml yn ffonio meddygfeydd teulu i ddarganfod hanes cyffuriau claf. Gall y gwaith hwn gymryd amser ac mae'n bosibl ei osgoi. System electronig yw'r Cofnod Meddyg Teulu (y Cofnod Iechyd Unigol gynt) sy'n cynnwys crynodeb o'r wybodaeth a gedwir gan feddygon teulu am eu cleifion. Yn 2014 a 2015, cafodd y system ei threialu ym Myrddau Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan a Chaerdydd a'r Fro cyn cael ei chyflwyno mewn cyrff iechyd eraill. Mae'r system yn galluogi fferyllwyr i gael mynediad uniongyrchol at wybodaeth a gedir gan feddygon teulu am feddyginiaethau cleifion heb orfod gwneud galwadau ffôn i feddygfeydd teulu.
- 3.5 Mae ein gwaith wedi nodi rhai cyfyngiadau yn y system Cofnod Meddyg Teulu sy'n cael eu crynhoi isod:
 - Defnyddir y cofnod ar gyfer cleifion a dderbynnir fel achosion brys yn unig ar hyn o bryd, ac nid yw'n cael ei ddefnyddio ar gyfer cleifion dewisol.
 - Dim ond meddygon a fferyllwyr sydd â chaniatâd i gael mynediad at y cofnod, a chyn iddynt wneud hynny, mae angen iddynt ofyn am ganiatâd y claf. Gellir gofyn i rai cleifion am ganiatâd sawl gwaith yn ystod eu cyfnod gofal, a all achosi rhwystredigaeth i gleifion. Dywedodd staff fferylliaeth wrthym y byddai

⁵⁸ Yr opsiynau oedd 'Dim gwybodaeth/ni ellid dod o hyd i wybodaeth yn y nodiadau', 'Gwybodaeth gyfyngedig: yn cynnwys hanes cyffuriau anghyflawn', 'Gwybodaeth safonol: yn cynnwys hanes cyffuriau cyflawn', 'Gwybodaeth gynhwysfawr: yn cynnwys hanes cyffuriau cyflawn gan gynnwys gwybodaeth glinigol ategol a chanlyniadau prawf perthnasol.

manteision o wneud y cofnod ar gael i dechnegwyr fferylliaeth penodol, cyn belled ag y bo mesurau rheoli llywodraethiad gwybodaeth cadarn ar waith.

- Nid yw'r Cofnod Meddyg Teulu yn cael ei ddefnyddio mor aml ag y dylai. Dywedodd staff fferylliaeth wrthym fod angen i feddygon iau ddefnyddio'r system mwy wrth dderbyn pobl er mwyn atal problemau meddyginiaeth posibl y mae angen i'r timau fferylliaeth eu canfod ac yna eu cywiro.

3.6 O ystyried yr arbedion amser a allai fod yn sylweddol a'r gwelliannau diogelwch sy'n bosibl drwy'r Cofnod Meddyg Teulu, ar y wardiau ac mewn meddygfeydd teulu, mae'n bwysig bod defnydd o'r system yn cael ei ehangu. Bydd angen i unrhyw ymdrechion i ehangu mynediad a defnydd o'r system barhau i gynnwys ymgysylltiad llawn â meddygon teulu a fydd, yn ddealladwy, eisiau sicrwydd bod trefniadau llywodraethu gwybodaeth cadarn ar waith o ran data sensitif am eu cleifion. Ar adeg drafftio'r adroddiad hwn, roedd Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn cyflwyno offeryn archwilio cenedlaethol i fonitro defnydd o'r Cofnod Meddyg Teulu mewn cyrff iechyd ac ym maes fferylliaeth gymunedol. Ar ôl cyflwyno'r offeryn yn llwyddiannus, mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn bwriadu ymestyn mynediad at y Cofnod Meddyg Teulu i nifer fwy o weithwyr fferylliaeth proffesiynol cofrestredig.

3.7 Proses wirio yw cysoni meddyginiaethau, a arweinir gan fferylllydd yn aml, i sicrhau bod gwybodaeth gywir a chyflawn am feddyginiaeth yn dilyn claf pan fydd yn mynd i'r ysbyty neu'n gadael yr ysbyty. Mae'r **Safonau Proffesiynol ar gyfer Gwasanaethau Fferylliaeth Ysbyta**⁵⁹ (y Safonau) yn nodi y dylai meddyginiaethau cleifion gael eu hadolygu neu eu 'cysoni' o fewn 24 awr o gael eu derbyn, er mwyn osgoi newidiadau anfwriadol i'w meddyginiaeth. O'r 955 o gleifion a adolygwyd yn rhan o'n hadolygiad fferylliaeth glinigol, pan roedd dyddiad cysoni meddyginiaethau wedi cael ei gofnodi, derbyniodd 611 (64 y cant) adolygiad meddyginiaethau o fewn diwrnod o gael eu derbyn⁶⁰. Mae data a gasglwyd fel mater o drefn gan yr holl fyrddau iechyd ac eithrio Powys yn awgrymu y cysonir meddyginiaethau tua 75 y cant o gleifion o fewn 24 awr o gael eu derbyn i'r ysbyty fel rheol.

Pan fydd cleifion yn cael eu rhyddhau o'r ysbyty, ceir problemau yn aml gydag ansawdd a phrydlondeb gwybodaeth am feddyginiaethau a ddarperir i'r meddyg teulu

3.8 Pan fydd cleifion yn cael eu rhyddhau o'r ysbyty, mae'r Safonau'n nodi y dylai trefniadau sicrhau bod gwybodaeth gywir am feddyginiaethau'r claf yn cael ei throsglwyddo i'r gweithiwr/wyr gofal iechyd proffesiynol sy'n cymryd cyfrifoldeb am ofal y calf ar adeg y trosglwyddiad. Ledled Cymru, roedd gan 17 o 18 ysbyty i ni eu hadolygu dempled safonol sy'n nodi'r wybodaeth i'w darparu i feddygon teulu pan fydd claf yn cael ei rhyddhau.

⁵⁹ Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Professional Standards for Hospital Pharmacy Services**, Gorffennaf 2012

⁶⁰ Mae'r ffigur yn cynrychioli cleifion yr oedd eu dyddiadau adolygu meddyginiaeth naill ai'r un diwrnod â'r diwrnod derbyn neu'r diwrnod canlynol.

- 3.9 Canfuwyd gennym y gall ansawdd a phrydlondeb gwybodaeth ryddhau fod yn broblem. Dangosodd ein harolwg o staff bod 31 y cant o staff fferylliaeth a 27 y cant o feddygon yn anghytuno neu'n anghytuno'n gryf â'r datganiad bod y wybodaeth ryddhau am feddyginiaethau cleifion a ddarperir i feddygon teulu o ansawdd da. Fe'n hysbyswyd yn ystod ein gwaith maes hefyd y gall rhai crynodebau rhyddhau gymryd cryn amser i gyrraedd y meddyg teulu ac mae rhai'n anodd eu darllen gan eu bod wedi'u hysgrifennu â llaw. Gall crynodebau rhyddhau electronig fod yn ateb i broblemau o'r fath gan fod hyn yn golygu bod cofnodion cyfrifiadurol yn cael eu hanfon yn uniongyrchol i systemau meddygon teulu. Ledled Cymru, ar adeg ein gwaith archwilio lleol, dim ond 34 y cant o wardiau oedd yn llunio crynodebau rhyddhau electronig.
- 3.10 Ers ein gwaith archwilio lleol, bu cynnydd o ran cyflwyno system gwybodaeth ryddhau electronig o'r enw Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau. Datblygwyd y system gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ac fe'i gwnaed ar gael i gyrff iechyd i alluogi trosglwyddiad cyflym a chywir o wybodaeth am feddyginiaeth o'r ysbyty i faes gofal sylfaenol wrth ryddhau claf. Mae Strategaeth Pum Mlynedd 2013-2018 Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan yn nodi y dylai cyflwyniad systemau rhyddhau electronig fod wedi ei gwblhau erbyn mis Medi 2015. Erbyn mis Ebrill 2016, roedd gan Gaerdydd a'r Fro 39 o wardiau yn defnyddio Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau, roedd Cwm Taf wedi cyflwyno'r system ar ei wardiau meddygol ac un ward ysbyty cymuned, roedd Hywel Dda yn defnyddio'r system ar un ward ym mhob un o'i ysbytai, roedd y system gan Betsi Cadwaladr ar ddwy ward orthopedeg ac roedd gan Bowys y system Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau ar un ward. Nid oedd gan y tri chorff iechyd arall unrhyw wardiau yn defnyddio'r system Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau⁶¹ ac nid oedd amserlen eglur ar gyfer cwblhau ei chyflwyniad ledled Cymru. Mynegodd staff fferylliaeth safbwyntiau cadarnhaol ar y system yn ystod ein gwaith maes, ond fe'n hysbyswyd ganddynt fod angen i ragnodwyr gymryd rhan lawn yn defnyddio'r system er mwyn i Drawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau weithio'n effeithiol, ond gall hwnnw fod yn newid anodd ei wneud. Dywedodd staff fferylliaeth wrthym hefyd bod rhagnodwyr angen gwell hyfforddiant ar y system, i atal mewnbwn anghywir o wybodaeth am feddyginiaethau y mae angen i'r adran fferylliaeth ei chywiro wedyn.

Mae GIG Cymru yn cryfhau swyddogaeth fferyllwyr cymunedol o ran adolygu meddyginiaethau cleifion ar ôl eu rhyddhau o'r ysbyty

- 3.11 Pan fydd claf yn cael ei ryddhau o'r ysbyty, efallai y gofynnir i fferyllwyr cymunedol gynnal Adolygiad o Feddyginiaethau Rhyddhau yn fuan ar ôl i'r claf ddychwelyd adref. Nod yr Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau hyn yw sicrhau bod newidiadau i feddyginiaethau cleifion a wnaed yn yr ysbyty yn cael eu parhau'n briodol yn y gymuned. Mae'r adolygiadau hyn hefyd yn sicrhau bod cleifion yn cael eu cynorthwyo i gydymffurfio â'u trefn feddyginiaeth.

⁶¹ Felindre, Abertawe Bro Morgannwg ac Aneurin Bevan oedd y cyrff iechyd nad oeddent wedi cyflwyno'r system eto. Mae'r ddau gorff olaf yn defnyddio systemau amgen ar gyfer rhyddhau electronig cyn cytuno ar ddyddiad ar gyfer cyflwyno'r system Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau.

- 3.12 Amcangyfrifodd adolygiad annibynnol o'r gwasanaeth Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau yng Nghymru bod pob adolygiad yn costio £68.50 ac yr arbedir tua thair punt ar gyfer pob punt sy'n cael ei wario ar Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau trwy osgoi presenoldeb mewn adrannau brys, derbyniadau i'r ysbyty a gwastraffu meddyginiaethau⁶².
- 3.13 Yn y 14,649 o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau a ystyriwyd yn rhan o'r adolygiad annibynnol, canfuwyd 19,878 o anghysondebau mewn meddyginiaethau cleifion. Er ei bod yn ymddangos bod Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau yn gam cadarnhaol i wella parhad a diogelwch gwaith rheoli meddyginiaethau, mae hyn yn dangos bod yr Adolygiadau yn eu hanfod yn cywiro problemau y gellid eu hatal sydd wedi codi'n gynharach yn ystod cyfnod gofal claf. Dylai cyrff iechyd barhau i ddefnyddio Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau felly fel mesur wrth gefn ar gyfer nodi'r problemau hyn, gan ganolbwyntio ar yr un pryd ar atal y problemau hyn rhag digwydd yn y lle cyntaf.
- 3.14 Cynhaliwyd 7,353 o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau ledled Cymru rhwng mis Ebrill 2015 a mis Ionawr 2016 am gost o tua £500,000⁶³. O'r 716 o fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru, darparodd 450 Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau yn ystod 2015. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cynyddu nifer yr Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau a gynhelir yng Nghymru. Canfuwyd gennym y cynhaliwyd 14 o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau ar gyfer pob 1,000 o achosion o ryddhau cleifion ac roedd y gyfradd yn amrywio ar draws cyrff iechyd o 9 i 21 o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau fesul 1,000 o gleifion a ryddhawyd⁶⁴.
- 3.15 Mae Llywodraeth Cymru wedi buddsoddi £750,000 mewn technoleg i wella'r defnydd o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau. Mae'r gwelliannau wedi cynnwys ymarferoldeb ychwanegol yn system gwybodaeth ryddhau Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau i'w gwneud yn haws i fferyllwyr cymunedol gynnal Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau. Gall staff mewn rhai ysbytai ddefnyddio'r system bellach i anfon gwybodaeth electronig am feddyginiaethau'r claf yn syth i fferylllydd cymunedol lleol y claf. Mae'r un system yn cael ei defnyddio erbyn hyn i hwyluso darpariaeth fferyllwyr cymunedol o wasanaeth mân anhwylder Dewis Fferyllfa (gweler [paragraff 2.14](#)). Ym mis Awst 2016, trafododd Pwyllgor Fferyllol Cymru y cyfle i ysgogi defnydd pellach o Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau trwy gyflwyno dolen adborth, lle rhoddir adborth i staff gofal eilaidd sy'n gofyn am Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau ar ganlyniadau'r Adolygiadau a gynhaliwyd yn y gymuned.

62 Prifysgol Caerdydd, [Evaluation of the discharge medicines review service](#), Mawrth 2014.

63 Rydym wedi cyfrifo'r gost hon trwy luosi nifer yr Adolygiadau o Feddyginiaethau Rhyddhau a gynhaliwyd gyda £68.50.

64 Rydym wedi defnyddio nifer yr achosion o ryddhau cleifion yn 2013-14 mewn ysbytai aciwt fel yr enwadur yn y paragraff hwn.

Rhan 4

Ysbytai aciwt: Mae gan staff meddygol a fferyllol farn uchel o wasanaethau fferyllol ond ceir problemau gyda storio meddyginiaethau, bylchau mewn gwybodaeth am feddyginiaeth a rhwystredigaeth gydag oedi cyn cyflwyno rhagnodi electronig

Canfuwyd rhai problemau diogelwch gennym a achoswyd gan wybodaeth anghyflawn am feddyginiaethau wedi'i chofnodi ar siartiau cyffuriau papur

- 4.1 Mae'r broses ragnodi yn digwydd ar bapur yn ysbytai Cymru. Mae rhagnodwyr yn yr ysbyty yn ysgrifennu presgripsiynau ar siartiau cyffuriau papur a ddefnyddir gan staff fferylliaeth o ddosbarthu'r meddyginiaethau. Defnyddir yr un siartiau hyn gan staff nyrsio yn ystod y broses o roi cyffuriau i gofnodi'r dosau a'r amseroedd y mae pob claf yn derbyn ei feddyginiaeth.
- 4.2 Ymwelwyd â 40 ward mewn 23 ysbyty ledled Cymru yn ystod ein gwaith maes, ac adolygwyd siartiau cyffuriau 10 o gleifion a ddewiswyd ar hap ym mhob ward fel rheol. Ar yr ochr gadarnhaol, nodwyd gennym fod yr holl ysbytai yn defnyddio math penodol o siart cyffuriau a ddatblygwyd ar sail Cymru gyfan i safoni'r broses o gofnodi gwybodaeth am feddyginiaethau.
- 4.3 Canfuwyd gennym nad oedd nifer fach o siartiau yn cynnwys gwybodaeth bwysig am alergeddau cleifion. O'r 403 o siartiau cyffuriau a adolygwyd, nid oedd 11 yn cynnwys y wybodaeth ofynnol am ba un a oedd gan gleifion alergeddau penodol i feddyginiaethau ai peidio.
- 4.4 Amlygwyd gennym hefyd le i wella'r broses o gofnodi dosau a fethwyd. Gall fod rhesymau y gellir eu cyfiawnhau pam mae dos yn cael ei golli pan fydd i fod i gael ei gymryd, fel y claf yn gwrthod cymryd ei feddyginiaethau. Fodd bynnag, methir dosau weithiau gan nad yw'r cyffur ar gael ar y ward neu, weithiau, mae gwaith cadw cofnodion gwael yn golygu nad yw'n eglur o'r siart cyffuriau pa un a yw dos wedi cael ei gymryd ai peidio. Mae'r olaf yn arbennig o beryglus gan fod methu â chwblhau'r siart cyffuriau yn briodol yn arwain at y perygl o roi dod o feddyginiaeth i'r claf ddwywaith. Yn ein hadolygiad o 403 o siartiau, canfuwyd 54 siart gennym a oedd yn aneglur ynghylch pa un a oedd dos wedi cael ei roi ai peidio. Ar y 54 o siartiau hyn, roedd cyfanswm o 93 o achosion pan nad oedd yn eglur a oedd dos wedi cael ei gymryd ai peidio. Nodwyd problemau tebyg gan Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru yn ystod ei rhaglen o arolygiadau o ysbytai yn ystod 2015-16. Disgwylwyd i siart cyffuriau Cymru gyfan wedi'i ddiweddarau gael ei lansio ym mis Awst 2016. Ail-ddyluniwyd y siart i wneud cofnodi dosau a fethwyd yn haws ac yn fwy amlwg.
- 4.5 Amlygwyd y peryglon sy'n gysylltiedig â methu dosau yn **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal**⁶⁵, er i'r hap-archwiliadau Gweinidogol ganfod nifer isel o achosion o fethu dosau. Mae Polisi Cymru Gyfan ar gyfer Rhoi, Cofnodi, Adolygu, Storio a Gwaredu Meddyginiaethau a luniwyd fel ymateb i Ymddiried mewn Gofal yn pwysleisio pwysigrwydd cofnodion eglur, cywir ac ar unwaith o'r holl feddyginiaethau a roddir yn ogystal â dosau a fethir. Ers Ymddiried mewn Gofal, mae cyrff iechyd wedi cynnal arolygiadau o ddosau a fethwyd ar eu wardiau ysbyty. Fodd bynnag, yn ystod cyfweiliadau, dywedodd rhai Prif Fferyllwyr bod perygl y gallai pwyslais cyrff iechyd ar ddosau a fethwyd leihau heb ymdrech benodol a pharhaus i wella'r broses o gofnodi meddyginiaethau a roddwyd.

65 Llywodraeth Cymru, **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal: Blwyddyn yn Ddiweddarach**, 2014.

- 4.6 Nodwyd lle gennym hefyd i wella'r broses cadw cofnodion pan roedd siartiau cyffuriau wedi eu llenwi a bod angen cychwyn siartiau newydd. Canfuwyd gennym, mewn achosion o'r fath, nad oedd manylion cleifion fel dyddiadau derbyn a gwybodaeth am alergeddau, wedi eu trawsgrifio o'r hen ffurflen i'r ffurflen newydd yn aml.

Gallai rhagnodi electronig wella diogelwch ac effeithlonrwydd gwybodaeth am feddyginiaethau yn yr ysbyty yn sylweddol, ond mae'r cynnydd wedi bod yn araf

- 4.7 Nid yw gwybodaeth a gofnodir â llaw ar siartiau cyffuriau papur (gweler [Dangosydd 13](#)) yn cael ei rhoi ar gyfrifiadur fel mater o drefn. Mae gan gyrrff iechyd fylchau felly yn eu data electronig am feddyginiaethau cleifion, ac mae hwn yn rhwystro gwybodaeth rhag cael ei defnyddio i reoli a gwella rhagnodi. Yn nodweddiadol, nid oes gan gyrrff iechyd unrhyw wybodaeth electronig am y meddyginiaethau gwirioneddol y mae cleifion unigol yn eu derbyn, ac nid oes ganddynt wybodaeth electronig i'w galluogi i fonitro arferion rhagnodi rhagnodwyr unigol chwaith. Mae'r olaf yn rhwystr arbennig yn y maes pwysig o wella'r defnydd o wrthfotigau. Nid yw cyrrff iechyd yn gallu nodi rhagnodwyr gofal eilaidd sy'n defnyddio gwrthfotigau yn amhriodol ac felly ni allant dargedu staff unigol gyda'r cymorth a'r addysg perthnasol.
- 4.8 Cydnabuwyd cyfyngiadau'r broses bresennol gan **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal: Blwyddyn yn Ddiweddarach** gan nodi y byddai cyflwyno un system electronig o fudd enfawr ar gyfer rheoli meddyginiaethau. Argymhellodd yr adroddiad y dylid cwblhau achos busnes dros gyflwyno system electronig o'r fath cyn gynted â phosibl.
- 4.9 Defnydd o gyfrifiaduron i gynhyrchu a throsglwyddo presgripsiwn yw rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig, gan gynorthwyo'r broses o ddewis, rhoi a chyflenwi meddyginiaethau. Gall systemau rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig o'r fath ganiatáu trosglwyddiad cyflymach, mwy diogel a chost-effeithiol o wybodaeth⁶⁶ a rhoi cymorth penderfyniadau i glinigwyr a llwybr archwilio cadarn ar gyfer yr holl broses rheoli meddyginiaethau. Er nad oes unrhyw fwrdd iechyd yng Nghymru wedi cyflwyno rhagnodi electronig ar gyfer cleifion mewnol, mae gan 13 y cant o ymddiriedolaethau aciwt yn Lloegr systemau o'r fath ar waith⁶⁷.
- 4.10 Ers 2007, bu cynllun cenedlaethol i gyflwyno rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig erbyn 2010. Mae cynnydd wedi bod yn arafach na'r disgwyl, yn rhannol oherwydd bod prosiectau TG cysylltiedig â fferylliaeth eraill yng Ngwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wedi cymryd blaenoriaeth dros ragnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig, fel uwchraddio systemau fferylliaeth ysbytai a chyflwyno Trawsgrifio Meddyginiaethau ac e-Ryddhau. Methodd ymdrech gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru i gyflwyno rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig trwy ddil buddsoddi i arbed⁶⁸ pan benderfynodd cyrrff iechyd beidio ag ymrwymo i'r dull, yn rhannol oherwydd eu bod yn cael trafferth yn nodi o ble fyddai arbedion y gellid eu gwireddu yn dod.

⁶⁶ 1000 o Fywydau a Mwy, **Achieving prudent healthcare in NHS Wales**, Mehefin 2014.

⁶⁷ Yr Arglwydd Carter o Coles, **Operational productivity and performance in English NHS acute hospitals: Unwarranted variations**, Chwefror 2016.

⁶⁸ Nod cynlluniau buddsoddi i arbed yw hybu arloesedd a gwelliant, trwy fuddsoddiadau ymlaen llaw untro fel rheol, i ariannu newidiadau a fydd yn sicrhau arbedion ariannol dros yr hirdymor, **cebyddant yn llwyddiannus**.

Dangosydd 13 – Nid yw siartiau cyffuriau safonol yng Nghymru ar gyfrifiadur ac felly ceir bylchau yng ngwybodaeth electronig cyrff iechyd am ragnodi

IN-PATIENT MEDICATION ADMINISTRATION RECORD

Developed in collaboration with the All Wales Chief Pharmacists Committee

DRUG ALLERGIES & SENSITIVITIES	PLEASE CIRCLE AS APPROPRIATE: NONE KNOWN YES		HOSPITAL No: _____							
	SIGNED..... DATE.....		SURNAME: _____							
NAME.....		FIRST NAME: _____		ADDRESS: _____						
Date of Birth: _____		DATE OF BIRTH: _____								
Drug / Allergen:	Description of Reaction:		Height (m)							
			Weight (kg)							
			Surface Area (m ²)							
Date		Height	Sign	Date						
				Weight						
				Sign						
				Date						
				Weight						
				Sign						
This section must usually be completed prior to administration of any medicine. Refer to local policies for further guidance.										
DATE OF ADMISSION _____		MULTIPLE MEDICATION CHARTS CHART	DETAILS OF SUPPLEMENTARY CHARTS							
HOSPITAL _____		OF	TICK APPROPRIATE BOX							
WARD _____		MEDICATION ON SUPPLEMENTARY CHARTS SHOULD ALSO BE RECORDED ON THIS DRUG CHART.	ANTICOAGULANT ☐	PATIENT CONTROLLED ANALGESIA/EPIDURAL ☐						
CONSULTANT _____			SUPPLEMENTARY INFUSION CHART ☐	SYRINGE DRIVER ☐						
			INSULIN ☐	OTHER (PLEASE SPECIFY)						
Venous Thromboembolism Risk Assessment										
		(Y/N)	Signature	Date						
Does the patient need thromboprophylaxis?										
(Refer to local policy)										
If YES , please prescribe appropriate thromboprophylaxis on the prescription chart										
If thromboprophylaxis contraindicated, please state reason:										
(N.B. Reassess risk of bleeding and venous thromboembolism within 24 hours and if clinical situation changes)										
PRESCRIPTIONS FOR ONCE ONLY and PRE-ANAESTHETIC MEDICATION										
DATE	MEDICINE (APPROVED NAME)	DOSE	ROUTE	TIME TO BE GIVEN	PRESCRIBERS SIGNATURE	PHARMACY	DATE	TIME GIVEN	GIVEN BY	CHECKED BY
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
					bleep No					
MEDICINES MANAGEMENT										
MEDICATION HISTORY OBTAINED FROM:			COMMENTS / NOTES							
PATIENT ☐	GP ☐	NH/RH ☐	CARER ☐							
PODS ☐	MDS ☐	OTHER								
COMPLIANCE ISSUES										
INITIALS			DATE							
MEDICINES RECONCILED										
INITIALS			DATE							
GP		COMMUNITY PHARMACY DETAILS		DISCHARGE PRESCRIPTION WRITTEN						
				INITIALS						
				DATE						

- 4.11 Yn ystod ein gwaith maes, mynegodd timau fferylliaeth eu rhwystredigaeth yn aml gyda'r cynnydd araf o ran cyflwyno ateb rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig. Mae cynllun busnes bras wrthi'n cael ei ddrafftio gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru⁶⁹ ac mae'r Gwasanaeth wedi penodi Prif Reolwr Prosiect, Dadansoddwr Busnes ac Arweinydd Clinigol ar gyfer rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig. Fodd bynnag, ni ddisgwylir i'r system gael ei chyflwyno tan 2023, gan adlewyrchu cymhlethdod prosiectau sy'n cynnwys gosod caledwedd ar bob ward ysbyty, seilwaith canolog fel gweinyddion, a hyfforddiant staff, yn ogystal â'r gost sylweddol yr rhagamcanir fydd yn mynd i ddegau o filiynau o bunnau.
- 4.12 Yn absenoldeb system genedlaethol ar gyfer rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig, mae dau fwrdd iechyd wedi dechrau archwilio atebion lleol. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg wrthi'n cyflwyno rhagnodi electronig yn ei adrannau cleifion allanol ac yn datblygu achos busnes i gyflwyno system rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig ar gyfer cleifion mewnol, a fydd yn cynnig gwersi i gefnogi caffaeliad a gweithrediad rhagnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro hefyd yn treialu system ragnodi electronig yn un o'i adrannau cleifion allanol. Mae'r system yng Nghaerdydd a'r Fro wedi caniatáu cofnodion a dadansoddiadau llawer gwell o'r defnydd o feddyginiaethau cost uchel penodol. Trwy ddadansoddi'r defnydd o un feddyginiaeth cost uchel benodol a lleihau'r defnydd diangen o feddyginiaethau o'r fath mewn dim ond un clinig arenol, rhagwelir y bydd y system yn arbed tua £36,000 yn ystod 2017.

Mae cyfleusterau yn bodloni gofynion allweddol yn gyffredinol, ond ceir gwendidau o ran storio a diogelwch meddyginiaethau ar y wardiau ac yn yr adran fferylliaeth

- 4.13 Fel y trafodir ym **mharagraffau 1.12 i 1.15**, amlygodd hap-archwiliadau **Ymddiried mewn Gofal** broblemau ledled Cymru o ran storio meddyginiaethau yn ddiogel ar wardiau ysbyty. Our visits to hospitals revealed that some of these issues are ongoing such as a lack of space in medicine and treatment rooms, medicines cupboards being unlocked and a lack of routine monitoring of fridge temperatures. Similar issues were identified by Healthcare Inspectorate Wales during their programme of hospital inspections during 2015-16.
- 4.14 Gall cyflwyno peiriannau gwerthu awtomatig i storio a dosbarthu meddyginiaethau ar y wardiau wella diogelwch a llwybrau archwilio a rhyddhau amser staff fferylliaeth a nyrsio. Fodd bynnag, dim ond wyth y cant o wardiau yng Nghymru sydd â pheiriannau gwerthu awtomatig ar hyn o bryd.

⁶⁹ Bydd yr achos busnes hefyd yn cynllunio i gyflwyno systemau cyfrifiadurol fferyllfeydd ysbyty ledled Cymru, sy'n hen ac y mae angen eu disodli. Mae'r systemau hyn yn allweddol ar gyfer rheoli stoc a'r than fwyaf o brosesau mewn adrannau fferylliaeth ysbytai.

- 4.15 Yn ogystal ag ymweliadau â wardiau ysbyty, cynhaliodd archwilwyr arsylwadau mewn 19 o adrannau fferylliaeth ysbytai i asesu pa un a yw adrannau fferylliaeth yn cydymffurfio â gofynion cenedlaethol allweddol⁷⁰. Canfuwyd ganddynt fod y rhan fwyaf o adrannau fferylliaeth mewn lleoliadau llawr daear cyfleus a'u bod yn hawdd eu cyrraedd o brif goridrau'r ysbyty.
- 4.16 Roedd diogelwch ffiniau fferyllfeydd ysbyty yn gadarn ar y cyfan, ac mae pob adran yn rheoli mynediad trwy gardiau allwedd neu systemau cod pin. Amlygwyd achosion gennym mewn dau gorff iechyd lle'r oedd pobl heb awdurdod wedi cael mynediad at fferyllfa'r ysbyty. Mewn un ysbyty, fe'n hysbyswyd bod y cod PIN ar gyfer adran fferylliaeth yr ysbyty yn hysbys i lawer ac roedd dau gontractwr adeiladu wedi mynd i mewn i'r adran fferylliaeth heb ganiatâd. Fe'n hysbyswyd mewn ysbyty arall bod aelod o'r cyhoedd, a oedd yn aros yn ystafell aros y fferyllfa, wedi gwyllo aelod o staff yn teipio'r cod pin, ac wedyn wedi teipio'r cod ei hun i gael mynediad at goridor y fferyllfa. Mae'r system mynediad cod pin wedi cael ei disodli gan system cerdyn allweddol ers ein harchwiliad.
- 4.17 Nododd gwaith archwilio lleol rai gwendidau hefyd yn y trefniadau storio mewn fferyllfeydd ysbyty. Gwelsom mewn saith fferyllfa⁷¹ focsys wedi'u storio ar y llawr, nad yw'r bodloni'r gofynion cenedlaethol, ac roedd problemau gyda rheoleiddio tymheredd mannau a ddefnyddiwyd i storio 'eitemau swmp' fel bocsys o ddripiâu hylif mewnwythiennol mewn pedwar ysbyty⁷². Mewn dau ysbyty⁷³, canfuwyd gennym fod eitemau swmp yn cael eu storio mewn mannau a oedd yn hygyrch i'r cyhoedd.
- 4.18 Roedd trefniadau ar gyfer diogelu cyffuriau a reolir mewn adrannau fferylliaeth ysbytai yn briodol yn gyffredinol, gan gynnwys eu storio mewn cypyrddau wedi eu cloi a'u larymu neu wahanol ystafelloedd.
- 4.19 Canfu'r archwilwyr drefniadau da ar gyfer monitro tymheredd oergelloedd a ddefnyddiwyd mewn adrannau fferylliaeth ar gyfer storio meddyginiaethau. Roedd tymheredd y mwyafrif llethol o oergelloedd yn cael eu monitro a'u cofnodi'n gyson trwy systemau electronig, ac roedd larymau wedi eu gosod i rybuddio staff am unrhyw newidiadau annisgwyl i'r tymheredd.
- 4.20 Defnyddir peiriannau robotig yn aml mewn fferyllfeydd ysbyty i wella'r drefn ar gyfer storio meddyginiaethau ac i wella diogelwch y broses ddostrarthu. Mae fferyllfeydd yn ysbytai Cymru yn fwy tebygol o fod â robot dosbarthu nag yn Lloegr. O'r ysbytai yng Nghymru a Lloegr a gymerodd ran yn ymarfer fferylliaeth Rhwydwaith Meincnodi'r GIG yn 2015, roedd gan 77 y cant robot fferylliaeth, ac roedd gan bob ysbyty a gymerodd ran yng Nghymru robot.

70 Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru, **Pharmacy and radiopharmacy facilities**, Nodyn Adeilad Iechyd Cymru WHBN 14-01, 2014.

71 Singleton, Tywysoges Cymru, Castell-nedd Port Talbot, Ysbyty Brenhinol Gwent, Canolfan Ganser Felindre, Llandochau ac Ysbyty Athrofaol Cymru.

72 Tywysoges Cymru, Castell-nedd Port Talbot, Ysbyty Brenhinol Gwent a Llandochau.

73 Ysbyty Brenhinol Gwent a Tywysoges Cymru..

Ceir lefelau bodlonrwydd uchel â gwasanaethau fferylliaeth ysbytai, er ei bod yn fwy anodd cael mynediad at y gwasanaethau hyn y tu allan i oriau gwaith arferol

- 4.21 Mae rheoli meddyginiaethau yn ddisgyblaeth amlbroffesiwn lle mae angen i dimau fferylliaeth, meddygon a nyrsys weithio gyda'i gilydd yn effeithiol i sicrhau cyfathrebu da a thriniaeth ddiogel ac effeithiol.
- 4.22 Canfu ein gwaith fod perthynas gyffredinol gadarn rhwng timau fferylliaeth, meddygon a nyrsys ysbytai. Mae **Dangosydd 14** yn dangos bod pob grŵp staff yn teimlo bod y berthynas yn rhagorol neu'n dda.
- 4.23 Dylai gwasanaethau fferylliaeth fod yn hygyrch i staff gofal iechyd ar yr adegau pan fydd eu hangen fwyaf. Mae'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol wedi amlygu problemau ledled y Deyrnas Unedig o ran argaeledd gwasanaethau fferylliaeth y tu allan i oriau gwaith arferol. Dywed y gymdeithas y gall y prinder gwasanaethau fferylliaeth ysbyty sydd ar gael, yn enwedig ar benwythnosau, arwain at fwy o achosion o fethu dosau a chamgymeriadau presgripsiwn, diffyg cysoni meddyginiaethau ac arosiadau maith am feddyginiaeth ryddhau⁷⁴.

Dangosydd 14 – Ceir perthynas gadarnhaol rhwng staff fferylliaeth, meddygon a nyrsys ysbytai

Safbwyntiau staff fferylliaeth:
Dyweddodd 77 y cant o staff fferylliaeth bod eu perthynas gyda meddygon yn Rhagorol neu'n Dda.
Dyweddodd 87 y cant o staff fferylliaeth bod eu perthynas gyda nyrsys yn Rhagorol neu'n Dda.
Safbwyntiau meddygon:
Dyweddodd 76 y cant o feddygon bod eu perthynas gyda staff fferylliaeth yn Rhagorol neu'n Dda.
Safbwyntiau staff nyrsio:
Dyweddodd 88 y cant o staff nyrsio bod eu perthynas gyda staff fferylliaeth yn Rhagorol neu'n Dda.

Ffynhonnell: Arolygon staff Swyddfa Archwilio Cymru

74 Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Seven Day Services in Hospital Pharmacy: Giving patients the care they deserve**, 2014.

- 4.24 Pan ofynnwyd i feddygon a nyrsys am eu safbwyntiau ar hygyrchedd ac ymatebolrwydd timau fferylliaeth i geisiadau am gymorth neu gyngor, roedd yr ymatebion yn gadarnhaol ar y cyfan (**Dangosydd 15**). Fodd bynnag, dywedodd meddygon a nyrsys wrthym fod timau fferylliaeth yn llai hygyrch ac ymatebol y tu allan i oriau gwaith arferol, gan adleisio'r pryderon a nodwyd gan y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol.
- 4.25 Er bod holl dimau fferylliaeth ysbytai yng Nghymru ar gael ar-alwad ar bob adeg o'r dydd neu'r nos, ar gyfartaledd, mae gwasanaethau fferylliaeth yn agored i gleifion allanol ac adrannau brys am bum awr yn unig ar benwythnosau. Darperir gwasanaethau fferylliaeth glinigol ar y wardiau am bedair awr yn unig ar benwythnosau.
- 4.26 Canfu ein gwaith lleol bod y rhan fwyaf o gyrff iechyd yn ystyried ffyrdd o ymestyn oriau fferylliaeth, i wneud gwasanaethau yn fwy hygyrch ar benwythnosau a min nos. Roedd rhai cyrff iechyd wedi dechrau ymestyn oriau mewn ffordd gyfyngedig. Fodd bynnag, nid oedd gan unrhyw fwrdd iechyd gynllun eglur a chynaliadwy ar gyfer ariannu a gweithredu oriau fferylliaeth estynedig. Mae **Atodiad 3** yn cynnwys astudiaeth achos lle mae ysbyty ym Manceinion wedi cyflwyno gwasanaethau fferylliaeth saith diwrnod.

Dangosydd 15 – Dywedodd meddygon a nyrsys wrthym fod timau fferylliaeth yn hygyrch ac ymatebol, ond i raddau llai y tu allan i oriau gwaith arferol

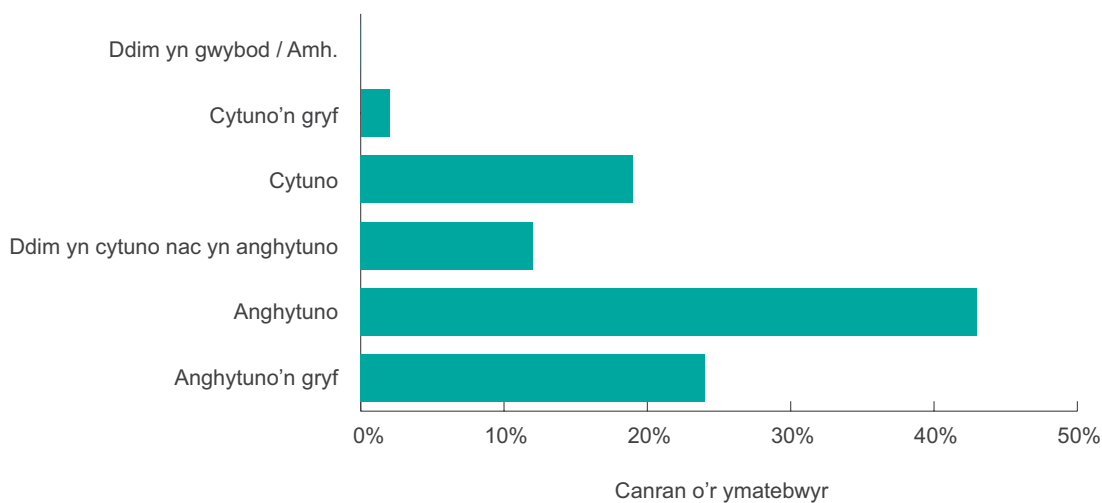
 <p>Yn ystod oriau gwaith arferol</p> <p>Roedd 85 y cant o feddygon yn cytuno neu'n cytuno'n gryf ei bod yn hawdd cysylltu â'r tîm fferylliaeth.</p> <p>Roedd 83 y cant o feddygon yn cytuno neu'n cytuno'n gryf bod y tîm fferylliaeth yn ymateb i'w ceisiadau mewn cyfnod rhesymol.</p>	 <p>Y tu allan i oriau gwaith arferol</p> <p>Roedd 31 y cant o feddygon yn cytuno neu'n cytuno'n gryf ei bod yn hawdd cysylltu â'r tîm fferylliaeth.</p> <p>Roedd 31 y cant o feddygon yn cytuno neu'n cytuno'n gryf bod y tîm fferylliaeth yn ymateb i'w ceisiadau mewn cyfnod rhesymol.</p>
---	---

Ffynhonnell: Arolygon staff Swyddfa Archwilio Cymru

Mae angen sicrhau bod mewnbwn fferylliaeth glinigol mwy cyson ar y wardiau a threulio mwy o amser yn addysgu cleifion

- 4.27 Mae **paragraff 1.8 a Dangosydd 5** yn amlygu cyfyngiadau yn y data cyfredol ar lefelau staffio fferyllfeydd, sy'n ei gwneud yn anodd cymharu staffio mewn gwahanol gyrff iechyd ac yn cymhlethu gwaith cynllunio gweithlu cyrff iechyd.
- 4.28 Serch hynny, amlygodd ein gwaith ledled Cymru dybiaethau cyffredinol o bwysau llwyth gwaith uchel mewn timau fferylliaeth ysbytai. Ledled Cymru, roedd 60 y cant o staff fferylliaeth yn anghytuno neu'n anghytuno'n gryf gyda'r datganiad bod digon o staff fferylliaeth yn y sefydliad iddynt allu gwneud eu gwaith yn iawn. Mae **Dangosydd 16** yn dangos bod y rhan fwyaf o staff fferylliaeth hefyd yn anghytuno â'r datganiad bod ganddynt amser i gyflawni eu holl waith.
- 4.29 Mae **Adroddiad Carter** yn amlygu pwysigrwydd darpariaeth timau fferylliaeth ysbytai o wasanaethau clinigol. Term a ddefnyddir i ddisgrifio gweithgareddau timau fferylliaeth ar wardiau ysbyty ac mewn clinigau yw fferylliaeth glinigol, gan gynnwys rhoi cyngor i glinigwyr eraill, monitro meddyginiaethau cleifion, a darparu gwybodaeth yn uniongyrchol i gleifion am eu meddyginiaeth. Mae **Adroddiad Carter** yn nodi mai'r mwyaf o amser y mae fferyllwyr yn ei dreulio ar wasanaethau clinigol yn hytrach na gwasanaethau seilwaith neu swyddfa gefn, y mwyaf tebygol y bydd y defnydd o feddyginiaethau yn cael ei optimeiddio⁷⁵. Mae **Dangosydd 17** yn dangos y gweithgareddau y treuliodd fferyllwyr a thechnegwyr ysbytai'r mwyaf o'u hamser yn eu cyflawni yn ystod 2014. Mae'r data yn dangos y defnyddiwyd 32 y cant o'u hamser yn darparu gwasanaethau fferylliaeth glinigol i wardiau ysbyty arbenigol.

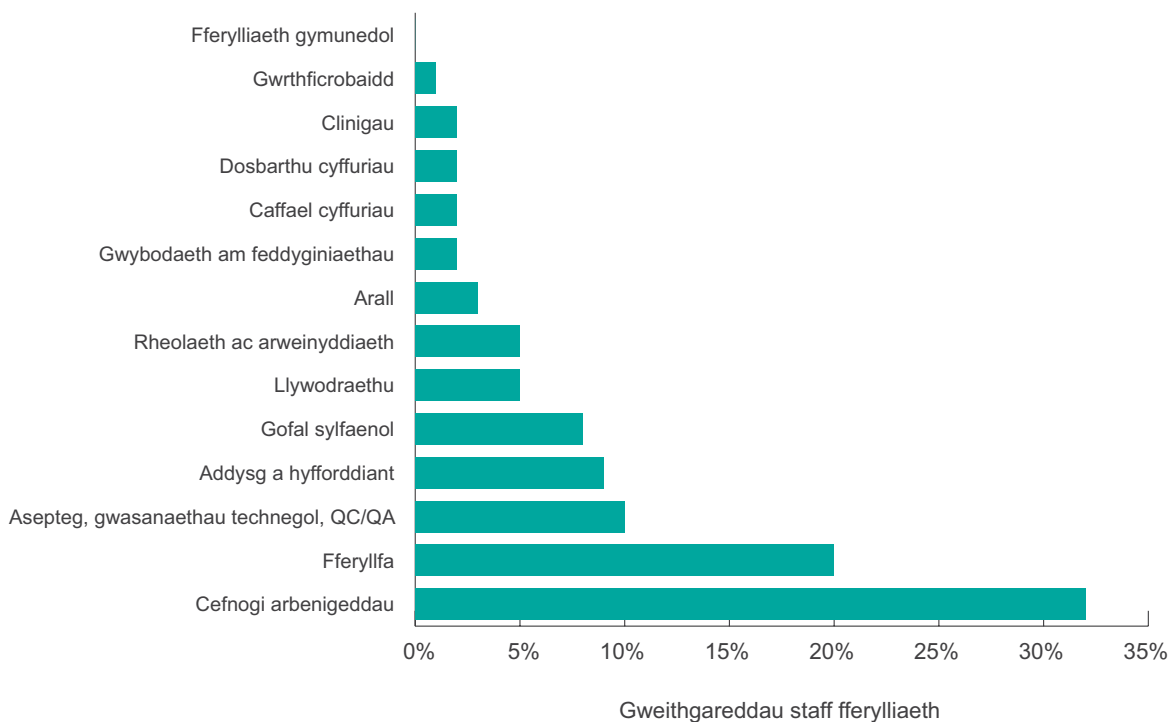
Dangosydd 16 – Roedd staff fferylliaeth yn anghytuno'n gyffredinol â'r datganiad bod ganddynt amser i gyflawni eu holl waith

Ffynhonnell: Arolwg Swyddfa Archwilio Cymru o staff fferylliaeth

⁷⁵ Lord Carter of Coles, **Operational productivity and performance in English NHS acute hospitals: Unwarranted variations**, February 2016.

Dangosydd 17 – Mae timau fferylliaeth ysbytai yn treulio tua un rhan o dair o'u hamser mewn arbenigeddau yn cyflawni gwaith fferylliaeth glinigol

Ffynhonnell: Ymarfer Mapio Adnoddau

- 4.30 Dangosodd ein gwaith casglu data o gyrff iechyd nad oes gan 11 y cant o wardiau yn ysbytai aciwt Cymru unrhyw wasanaeth ymweliadau mater o drefn gan y tîm fferylliaeth. Canfuwyd gennym hefyd, lle mae timau fferylliaeth yn darparu gwasanaethau ymweld, mai dim ond pump y cant sy'n cynnig y rhain saith diwrnod yr wythnos. Tua 13 awr fesul ward yr wythnos yw nifer gyfartalog yr oriau y mae gan y tîm fferylliaeth bresenoldeb ar bob ward.
- 4.31 Gall fod manteision o neilltuo aelod penodol, a enwyd o'r tîm fferylliaeth fel pwynt cyswllt i bob ward. Gall hyn wella cyfathrebiad, datblygu cysylltiadau a chynnig cysondeb o ran mewnbwn fferylliaeth. Canfuwyd gennym fod gan 91 y cant o wardiau yn ysbytai Cymru fferylllydd a enwyd er mai dim ond 50 y cant sydd â thechnegydd a enwyd. Canfuwyd gennym hefyd y gallai'r fferylllydd a enwyd fod yn fferylllydd a enwyd ar sawl ward, ac y gallai hyn olygu ei fod yn gyfyngedig o ran ei allu i roi amser a mewnbwn ar bob ward. Canfuwyd gennym hefyd bod aelod cyswllt yr adran fferylliaeth yn amrywio yn ystod yr wythnos waith ar rai wardiau, ac y gall hyn achosi problemau o ran cysondeb mewnbwn fferylliaeth.

4.32 Un o swyddogaethau allweddol timau fferylliaeth ar y wardiau all fod treulio amser gyda chleifion i esbonio eu meddyginiaeth. Os bydd claf yn deall pa feddyginiaethau y mae'n eu cymryd, ac at ba ddibenion, efallai y bydd yn fwy tebygol o gadw at ei drefn ragnodi yn y dyfodol. Canfuwyd gennym fod timau fferylliaeth yn cael trafferth yn treulio digon o amser yn addysgu cleifion ar eu meddyginiaethau. Canfuwyd gennym yn ein hadolygiad fferylliaeth glinigol ledled Cymru mai dim ond chwech y cant o gleifion neu ofalwyr gafodd eu haddysgu ar agwedd ar eu meddyginiaeth.

Atodiadau

Atodiad 1 - Dulliau

Atodiad 2 - Penderfyniadau a wnaed
y tu allan i'r broses gwerthuso
meddyginiaethau genedlaethol

Atodiad 3 - Astudiaeth achos ar oriau
fferylliaeth estynedig

Atodiad 4 - Enghreifftiau o arfer da

Atodiad 1 - Dulliau

Defnyddiwyd y dulliau canlynol yn ystod ein harchwiliad:

Dull	Manylion
Offeryn rheoli meddyginiaethau craidd	Holiadur yn gofyn am ddata lefel gorfforaethol gan y cyrff iechyd oedd yr offeryn craidd. Casglodd yr offeryn rywfaint o wybodaeth sylfaenol am drefniadau rheoli meddyginiaethau ar 466 o wardiau ledled Cymru hefyd.
Cais am ddogfennau	Gwnaethom gais am amrywiaeth o ddogfennau gan bob bwrdd iechyd, ac adolygwyd y rhain.
Adolygiad fferylliaeth glinigol (gan gynnwys Cofnod Ymweliadau a Cofnod Cleifion)	<p>Cwblhawyd yr adolygiad fferylliaeth glinigol gan dimau fferylliaeth ar sampl o wardiau ym mhob ysbyty aciwt yng Nghymru. Samplwyd tair ward ym mhob ysbyty fel rheol, a samplwyd cyfanswm o 49 ward gennym ledled Cymru. Nod yr offeryn oedd cofnodi gweithgarwch timau fferylliaeth yn ystod ymweliadau ward.</p> <p>Cwblhawyd y Cofnod Ymweliadau gan staff fferylliaeth bob tri iddynt ymweld â ward a chasglu data am weithgareddau'r aelod o staff yn ystod ei ymweliad.</p> <p>Cwblhawyd y Cofnod Cleifion unwaith ar bob ward a chasglwyd gwybodaeth am bob claf a oedd mewn gwely ar y pryd. Er enghraifft, gofynnwyd i staff fferylliaeth gofnodi pa un a oedd derbyniad y claf yn gysylltiedig â meddyginiaeth. Cofnodwyd bod derbyniadau yn gysylltiedig â meddyginiaeth os oedd y diagnosis yn nogfennau'r claf yn cynnwys problem bosibl gyda'u meddyginiaeth, gan gynnwys adweithiau niweidiol i gyffuriau, diffyg cydymffuriad â'u meddyginiaethau presgripsiwn, rhagnodi nad oedd yn seiliedig ar dystiolaeth, camgymeriadau dosbarthu a chyngor gwael ar feddyginiaeth.</p>
Cyfweliadau	Cyfwelwyd â nifer fach o staff ym mhob corff iechyd a oedd yn cynnwys y canlynol fel rheol: Prif Swyddogion Gweithredu, Cyfarwyddwyr Meddygol, Prif Fferyllwyr/Penaethiaid Rheoli Meddyginiaethau yn ogystal â staff ar wardiau, fferyllwyr a thechnegwyr.
Cerdded trwy adrannau	Ymwelwyd â'r holl ysbytai aciwt yng Nghymru lle cynhaliwyd arsylwadau gennym yn fferyllfa'r ysbyty. Ymwelwyd â sampl o wardiau ym mhob ysbyty hefyd, lle cawsom sgysiau gyda staff a chynaliasom adolygiad o siartiau cyffuriau. Ymwelwyd â dwy ward ym mhob ysbyty fel rheol.

Dull	Manylion
Arolygon staff meddygol a nyrsio	Cynhaliwyd arolwg ar-lein o sampl o staff meddygol a nyrsio i ofyn am eu barn am effeithiolrwydd rheoli meddyginiaethau o fewn y sefydliad. Ledled Cymru, cawsom 436 o ymatebion gan feddygon a 422 o ymatebion gan nyrsys.
Arolwg staff fferylliaeth	Cynhaliwyd arolwg ar-lein o staff fferylliaeth i ofyn am eu barn am effeithiolrwydd rheoli meddyginiaethau o fewn y sefydliad. Ledled Cymru, cawsom 437 o ymatebion gan staff fferylliaeth.
Defnyddio data presennol	Defnyddiwyd ffynonellau data presennol lle bynnag y bu'n bosibl, megis data am ddigwyddiadau o'r System Genedlaethol ar gyfer Adrodd a Dysgu, data o adolygiad Prifysgol Caerdydd o'r Gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau Rhyddhau ac ymarfer mapio adnoddau fferylliaeth GIG Cymru 2014.

Atodiad 2 - Penderfyniadau a wnaed y tu allan i'r broses gwerthuso meddyginiaethau genedlaethol

Ceir rhai achosion lle gwnaed penderfyniadau y tu allan i'r broses genedlaethol ar gyfer gwerthuso meddyginiaethau. Disgrifir yr enghreifftiau hyn isod:

- Ym mis Tachwedd 2015, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gytundeb gyda chwmni fferyllol Novartis i wneud y cyffur canser everolimus⁷⁶ ar gael cyn gwerthusiad gan Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan a NICE. Yn rhan o'r cytundeb, bydd Novartis yn buddsoddi £1.3 miliwn i redeg astudiaeth arsylwi ar y cleifion sy'n derbyn everolimus, gyda'r nod o gasglu data i hysbysu gwerthusiad dilynol o'r cyffur.
- Ym mis Mawrth 2016, gwnaeth Llywodraeth Cymru benderfyniad i barhau i wneud cyffur canser pancreatig ar gael yng Nghymru, er gwaethaf penderfyniad gan NICE i beidio ag argymhell ei ddefnydd yn y GIG. Mae abraxane wedi bod ar gael i gleifion penodol yng Nghymru ers 2014, pan argymhellodd Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan iddo gael ei ddefnyddio yn y GIG. Yn 2015, anghytunodd NICE gyda Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan gan argymhell na ddylai abraxane gael ei ddefnyddio yn y GIG. Mae penderfyniadau NICE yn disodli penderfyniadau Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan fel rheol ond, yn yr achos hwn, gwnaeth Llywodraeth Cymru benderfyniad i barhau i wneud y cyffur ar gael. Daeth Llywodraeth Cymru i gytundeb gyda gweithgynhyrchydd y cyffur, Celgene, i sicrhau bod y cyffur yn parhau i fod ar gael ac i gynorthwyo'r gweithgynhyrchydd i gasglu data ychwanegol ar effeithiolrwydd y cyffur, gyda'r bwriad o gael ailwerthusiad o'r cyffur o fewn dwy flynedd.
- Yn 2013, penderfynodd Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan i beidio ag argymhell cyffur ffeibrosis systig i gael ei ddefnyddio yn y GIG yng Nghymru. Roedd y cyffur o'r enw ivacaftor (Kalydeco) wedi cael ei wneud ar gael yn Lloegr a'r Alban, ac at ddibenion tegwch, penderfynodd Llywodraeth Cymru wneud y cyffur ar gael yng Nghymru.

⁷⁶ Afinitor a Votubia yw enwau masnach y cyffuriau. Gwnaed y penderfyniad Gweinidogol yn dilyn cyngor gan Brif Swyddog Fferyllol Cymru a chan swyddogion eraill Llywodraeth Cymru.

Atodiad 3 - Astudiaeth achos ar oriau fferylliaeth estynedig

Ysgrifennwyd yr astudiaeth achos hon gennym ar ôl clywed sgwrs gan Debra Armstrong (debra.armstrong@cmft.nhs.uk), Rheolwr Gwasanaethau Fferylliaeth Glinigol o'r Central Manchester University Hospitals NHS Foundation Trust, mewn cynhadledd Rhwydwaith Meincnodi'r GIG ar reoli meddyginiaethau ym mis Mai 2015.

Ysgogwyr ar gyfer gweithio saith diwrnod

Mae'r Future Hospital Commission wedi galw am wasanaethau meddygon ymgynghorol a gwasanaethau cymorth hygyrch ar bob un o saith diwrnod yr wythnos.⁷⁷ Mae llawer o fyrddau iechyd yn meddwl nawr am y galw sy'n bodoli am wasanaethau saith diwrnod ac yn ystyried ffyrdd o ehangu gwasanaethau.

Diogelwch cleifion ddylai fod yr ysgogwr mwyaf ar gyfer gweithio saith diwrnod. Mae'r Gymdeithas Fferyllol Frenhinol wedi amlygu problemau penodol a achoswyd gan wasanaethau fferylliaeth cyfyngedig sydd ar gael mewn ysbytai ar benwythnosau. Gall hyn gyfrannu at gamgymeriadau, methu dosau ac oediadau cyn cyflenwi meddyginiaethau rhyddhau i gleifion.⁷⁸

Gall staff fferylliaeth fod yn anhapus gyda ffyrdd presennol o weithio. Maent yn cyrraedd y gwaith ar fore Llun a chael eu hwynebu gan ôl-groniad o waith nad yw wedi cael ei wneud gan y staff tenau dros y penwythnos. Gall systemau ar-alwad hefyd roi pwysau diangen ar staff.

Rhwystrau sy'n atal gweithio saith diwrnod

Gallai staff wrthwynebu newidiadau i'r ffyrdd presennol o weithio. Efallai y bydd tybiaethau nad yw gweithio saith diwrnod yn angenrheidiol, waeth beth mae'r data yn ei ddangos o ran galw.

O ystyried y pwysau ariannol presennol a wynebir yn y GIG, efallai y bydd cyrff iechyd yn ei chael yn anodd cyfiawnhau unrhyw wariant ychwanegol sy'n gysylltiedig â gwasanaethau estynedig.

Os caiff gwasanaethau saith diwrnod eu cyflwyno trwy wasgaru adnoddau presennol ar draws saith diwrnod, gallai hyn gael effaith niweidiol ar gapasiti a pherfformiad gwasanaethau ar ddiwrnodau gwaith arferol.

Yr ateb yn Central Manchester University Hospitals NHS Foundation Trust

Rhoddodd penderfyniad i uno gwasanaethau ysbyty yn yr ymddiriedolaeth gyfle i adolygu gwasanaethau fferylliaeth ac ymestyn oriau gwaith. Er mwyn cyflawni hyn, roedd fferylllydd ar y safle tan 9 pm ar ddiwrnodau gwaith arferol, a fferylllydd ar-alwad oddi ar y safle yn ystod y nos ac ar benwythnosau.

Nid oedd y staff yn hoff o'r trefniadau ar-alwad heriol. Nid oeddent chwaith yn hoffi cyrraedd yr ysbyty ar ddydd Llun i ddarganfod gwaith na gyflawnwyd dros y penwythnos wedi casglu.

⁷⁷ Future Hospital Commission, **Future hospital: Caring for medical patients**, Medi 2013.

⁷⁸ Y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol, **Seven Day Services in Hospital Pharmacy: Giving patients the care they deserve**, 2014.

Rhoddodd pwysau ariannol hwb hefyd i'r gwasanaeth fferylliaeth edrych ar naill ai colli swyddi neu ddod o hyd i arbedion trwy newid y ffordd yr oedd yn gweithio. Ffurfiodd yr ymddiriedolaeth dîm penodol o staff fferylliaeth i weithio y tu allan i'r oriau arferol o'r enw'r Tîm Fferylliaeth Oriau Estynedig. Daeth y gwasanaeth ar-alwad i ben, ynghyd â chostau taliadau ar-alwad.

Roedd nifer fawr o swyddi fferylliaeth gwag yn yr ymddiriedolaeth ar y pryd. Roedd yn gallu recriwtio staff newydd i'r Tîm Fferylliaeth Oriau Estynedig, yn hytrach na gofyn i staff presennol newydd eu patrymau gwaith.

Roedd y newidiadau yn cynnwys gostyngiad o ddwy swydd cyfwerth ag amser llawn yn yr adnodd fferylliaeth a oedd ar gael yn ystod yr wythnos waith arferol, felly roedd yn bwysig sicrhau bod y Tîm Fferylliaeth Oriau Estynedig yn cyflawni gwaith a fyddai wedi cael ei wneud yn ystod y cyfnod o fewn oriau fel arall.

Mae'r gwasanaeth fferylliaeth yn gweithredu ar saith diwrnod yr wythnos erbyn hyn ac mae ganddo oriau gwaith estynedig ar ddiwrnodau gwaith arferol. Mae'r darparu gwasanaethau clinigol i wardiau dethol ar benwythnosau tan 5 pm. Mae'r uned derbyniadau aciwt yn derbyn gwasanaeth fferylliaeth llawn tan 8.30 pm a chaiff eitemau newydd ac achosion o ryddhau cleifion eu cyflawni tan 10 pm (ac 8.30 pm ar benwythnosau) ar wardiau eraill.

Mae'r ymddiriedolaeth yn ystyried ehangu ei gwasanaethau fferylliaeth ymhellach nawr, i ganolbwyntio ar fwy o wasanaethau clinigol ar y wardiau, yn hytrach na sicrhau presenoldeb fferylliaeth yn y fferyllfa yn unig. Cynhaliodd gyfnod prawf wythnos o hyd i brofi effeithiau cynyddu adnoddau'r tîm fferylliaeth ar benwythnosau i lefelau'r cymorth sydd ar gael fel arfer rhwng y Nadolig a'r Flwyddyn Newydd. Roedd canfyddiadau'r gwerthusiad yn cynnwys:

- Cynnydd o 64 y cant i lwyth gwaith y fferyllfa ar benwythnosau. Chwalodd hyn y myth na fyddai digon o waith i fferyllwyr ar benwythnosau.
- Adroddodd staff fferylliaeth bod yr wythnos yn teimlo'n fwy tawel na'r arfer, er bod y data'n awgrymu bod yr wythnos yn fwy prysur na'r arfer.
- Fe wnaeth amseroedd cyflenwi meddyginiaeth ryddhau wella'n sylweddol.
- Mynychodd staff fferylliaeth fwy o rowndiau ward. Roedd fferyllwyr wedi bod yn cael trafferth yn mynychu rowndiau ward oherwydd pwysau i fodloni targedau ar gyfer cysoni a chyflenwi meddyginiaethau.
- Pan roedd fferyllwyr yn gwneud awgrymiadau am feddyginiaethau cleifion, roedd cynnydd i gyfran yr awgrymiadau hyn a dderbyniwyd gan feddygon.
- Cyfrannodd tua 33 y cant o ymyriadau'r fferyllwyr yn y cyfnod y tu allan i oriau at ostyngiad i hyd arhosiad.

- Achosodd prinder rhagnodwyr oediadau ar benwythnosau. Mae'r ymddiriedolaeth yn ystyried cynyddu ei adnodd rhagnodi fferyllol i fodloni'r galw hwn.
- Rhoddodd cleifion a staff meddygol a nyrsio adborth cadarnhaol ar bresenoldeb fferyllwyr ar y wardiau ar benwythnosau.

Mae gweithgor yn arwain y cam nesaf o newidiadau a allai gynnwys cynyddu nifer y technegwyr gwirio cywirdeb yn y fferyllfa i ryddhau fferyllwyr i wneud gwaith clinigol ar y wardiau; cynyddi nifer y fferyllwyr band 8; a chynyddu presenoldeb technegwyr ar y wardiau ar benwythnosau fel y gall fferyllwyr ward dreulio llai o amser ar gysoni meddyginiaethau a mwy ar y gwaith clinigol arbenigol.

Atodiad 4 - Enghreifftiau o arfer da

Cynhaliwyd digwyddiad arfer gorau gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan yn Stadiwm Dinas Caerdydd ar 16 Mehefin 2016. Ceir rhai o fanylion y mentrau a drafodwyd gan gyrff iechyd yn ystod y digwyddiad isod, a oedd yn canolbwyntio ar ragnodi gofal sylfaenol yn bennaf:

- Gwrthfotigau yng Nghaerdydd a'r Fro - Ers 2009, mae gwella rhagnodi gwrthfotigau wedi bod yn un o flaenoriaethau tîm rhagnodi gofal sylfaenol y bwrdd iechyd. Mae'r bwrdd iechyd wedi mynd ati i wella rhagnodi a stiwardiaeth gwrthfotigau trwy gymryd amrywiaeth o gamau fel cynyddu nifer y dangosyddion cysylltiedig â gwrthfotigau yn y Cynllun Cymhellion Rheoli Meddyginiaethau a thrwy gynnal archwiliadau manwl o ddefnydd o wrthfotigau ym mhob practis. Roedd camau eraill yn cynnwys presenoldeb mewn cyfarfodydd arweinwyr rhagnodi, posterï a thafleuni i addysgu cleifion am beryglon ymwrthedd i wrthfotigau a datblygu gwybodaeth i ragnodwyr ar wefan rhagnodi'r bwrdd iechyd.
- Cyffuriau gwrthlidiol ansteroidaidd yng Nghwm Taf - Gwnaeth y bwrdd iechyd amrywiaeth o newidiadau ar draws meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd gan sicrhau gwelliant i'w broses o ragnodi cyffuriau gwrthlidiol ansteroidaidd. Roedd y camau yn cynnwys sesiynau addysg i feddygon teulu, llythyrau a anfonwyd at gleifion i'w hysbysu am newidiadau i'w meddyginiaeth, cymryd rhan mewn archwiliad cenedlaethol o gyffuriau gwrthlidiol ansteroidaidd, ychwanegu negeseuon am gyffuriau gwrthlidiol ansteroidaidd at feddalwedd cefnogi penderfyniadau meddygon teulu, newidiadau i stoc meddyginiaethau a gedwir gan y gwasanaeth y Tu Allan i Oriau ac ym maes gofal eilaidd, a datblygu polisi rhagnodi gofal eilaidd a oedd yn galluogi fferyllwyr i ddiwygio presgripsiynau cyffuriau gwrthlidiol ansteroidaidd cleifion.
- Rhagnodi anadlol yn Abertawe Bro Morgannwg - Lansiodd y bwrdd iechyd gynllun Rheoli Rhagnodi Anadlol yn rhan o'i gynllun cymhellion presennol ym maes gofal sylfaenol. Roedd cymhellion ariannol ar gael i bractisau a oedd yn gwella eu prosesau rhagnodi anadlyddion. Roedd y camau a gymerwyd yn cynnwys adolygu defnydd cleifion o gorticosteroidau a fewnanadlir, hyrwyddo'r defnydd o anadlyddion mwy cost-ffeithiol fel dewis cyntaf ar gyfer rhagnodi a lleihau gwastraff trwy adolygu cleifion a oedd yn archebu nifer fawr o anadlyddion. Cynyddodd y defnydd cyffredinol o anadlyddion yn ystod y cynllun, ond nid cymaint â'r cynnydd yng ngweddill Cymru yn ystod yr un cyfnod. Daeth y bwrdd iechyd i'r casgliad nad oedd yr effeithiau o'r cynllun mor sylweddol ag yr oeddent wedi disgwyl, er i fwyafrif y practisau a gymerodd ran gyflawni arbedion.
- Cyffuriau cwsg a chyffuriau lleddfu pryder yn Betsi Cadwaladr - Cynhaliodd y bwrdd iechyd glinigau cwsg dan arweiniad fferyllwyr a chymorth dan arweiniad technegwyr i feddygfeydd teulu mewn ymdrech i wella'r defnydd o gyffuriau cwsg a chyffuriau lleddfu pryder. Gwahodwyd sampl o gleifion a oedd yn cymryd cyffuriau cwsg i glinigau cwsg i gal eu gweld gan fferyllydd rhagnodi annibynnol. Roedd y cymorth dan arweiniad technegwyr i feddygfeydd teulu yn cynnwys darparu cymorth addysgol i ragnodwyr, datblygu polisiâu rhagnodi lleol a nodi a chynorthwyo cleifion a fyddai'n elwa o ostyngiad i'w presgripsiwn ar gyfer cyffuriau lleddfu pryder. Cyfrannodd y cynlluniau at ostyngiad i nifer y cleifion sy'n cymryd cyffuriau lleddfu pryder a gostyngiad i ddosau llawer o gleifion a barhaodd i gymryd cyffuriau lleddfu pryder.

- Atalwyr Pwmp Proton yn Hywel Dda – Gwnaeth y bwrdd iechyd waith i leihau'r defnydd o gyffuriau o'r enw atalwyr pwmp proton trwy hybu'r defnydd o becyn adnoddau rhagnodi, yn addysgu cleifion am sgil-ffeithiau atalwyr pwmp proton, yn addysgu rhagnodwyr gofal eilaidd ac yn gwneud cyflwyniadau mewn cyfarfodydd arweinwyr rhagnodi meddygfeydd teulu. Roedd camau eraill yn cynnwys cyflwyno clinigau dan arweiniad nyrsys ar gyfer cleifion sy'n dioddef cymhlethdodau gyda'u meddyginiaeth atalwyr pwmp proton, i adolygu eu presgripsiynau ac i newid o atalwyr pwmp proton cost uchel i rai cost isel.
- Tramadol yn Aneurin Bevan – Ceisiodd y bwrdd iechyd leihau'r defnydd o tramadol ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd trwy gymryd amrywiaeth o gamau. Roedd y camau hyn yn cynnwys llunio canllawiau rhagnodi newydd gan y Pwyllgor Meddyginiaethau a Therapiwteg, cyflwyniadau mewn fforymau rhagnodwyr niferus, a memo gan y Cyfarwyddwr Meddygol i amlygu'r problemau, a thynnu tramadol oddi ar restrau stoc wardiau a llwybrau rhagnodi arferol. Gwnaed gwaith penodol hefyd i nodi cleifion a fyddai'n elwa o ostyngiad i'w presgripsiwn tramadol. Sicrhaodd y cynllun ostyngiad i'r defnydd o tramadol mewn gwasanaethau gofal wedi'i drefnu a heb ei drefnu.

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

We welcome telephone calls in
Welsh and English.

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Cyfarwyddwr Cyffredinol Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol/
Prif Weithredwr GIG Cymru
Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Director General Health and Social Services/
NHS Wales Chief Executive
Health and Social Services Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Ein Cyf: AG/AE/SB

5 Ionawr 2017

Annwyl Huw

Ymateb i Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru yn dwyn y teitl rheoli meddyginiaethau ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd

Diolch am eich adroddiad yn dwyn y teitl 'rheoli meddyginiaethau ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd' a gyhoeddwyd yn gynharach yn y mis.

Rydym yn croesawu canfyddiadau'r adroddiad ac yn arbennig y gydnabyddiaeth bod llawer o agweddau ar feddyginiaethau yn cael eu rheoli'n dda yng Nghymru, a hefyd bod cyrff y GIG yn cydweithredu'n dda i wneud gwelliannau pellach.

Nodwn y deg argymhelliad sydd yn yr adroddiad a chyflwynir ein hymateb manwl yn yr atodiad i'r llythyr hwn. Mae sawl un o'r argymhellion sydd yn yr adroddiad wedi'u hanelu at fyrddau iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG. Yn achos yr argymhellion hyn rydym wedi nodi sut y bwriadwn gefnogi'r cyrff hynny i roi'r argymhellion ar waith.

Yn gywir

Dr Andrew Goodall

cc: Nick Ramsey AC, Cadeirydd, Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
Andrew Evans, Prif Swyddog Fferyllol, Llywodraeth Cymru
Frank Atherton, Prif Swyddog Meddygol, Llywodraeth Cymru
Blwch negeseuon e-bost CGU
Blwch negeseuon e-bost y Cabinet

Atodiad A

Ymateb i'r argymhellion sydd yn adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru sy'n dwyn y teitl rheoli meddyginiaethau ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd

Argymhelliad – Dylai Llywodraeth Cymru, Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru a'r holl gyrrff iechyd gytuno ar gynllun manwl â chyfyngiad amser ar gyfer cyflwyno systemau rhagnodi electronig ym maes gofal eilaidd, ynghyd â phroses eglur ar gyfer monitro darpariaeth y cynllun.

Ymateb – Derbyniwyd.

Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wedi sefydlu'r prosiect Rhagnodi a Rhoi Meddyginiaethau yn Electronig mewn Ysbytai yng Nghymru er mwyn datblygu a gweithredu'r cynllun cenedlaethol ar gyfer rhagnodi electronig ym maes gofal eilaidd, a chynhaliwyd cyfarfod cyntaf bwrdd y prosiect ar 23 Tachwedd 2016.

Ar hyn o bryd mae tîm y prosiect yn gweithio gyda rhanddeiliaid i ddiffinio union gwmpas y prosiect a'r anghenion o ran y system. Ar ôl gwneud hyn bydd y Gwasanaeth Gwybodeg yn cwblhau'r achos busnes dros gaffael system fferylliaeth ysbytai newydd ac ateb i ragnodi a rhoi meddyginiaethau yn electronig, a bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried hyn. Yn ddibynnol ar gwblhau'r achos busnes, disgwylir y bydd y systemau hyn wedi'u caffael yn ystod 2018-19 ac y cychwynnir eu rhoi ar waith ar ddechrau 2019.

Argymhelliad – Dylai Prif Swyddog Fferyllol Cymru arwain adolygiadau cenedlaethol i asesu cydymffurfriad pob corff iechyd gyda'r polisi MARRS, i asesu effeithiolrwydd y rhaglen hyfforddiant gorfodol newydd ar reoli meddyginiaethau ac i asesu cynaliadwyedd hirdymor camau a gymerwyd ym mhob corff iechyd i roi sylw i'r holl ganfyddiadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau o Ymddiried mewn Gofal; a

Dylai pob corff iechyd ddatblygu cynllun â chyfyngiad amser ar gyfer gwella storio a diogelwch meddyginiaethau ar wardiau ysbyty, gan gynnwys ystyriaeth benodol o fanteision cyflwyno peiriannau gwerthu awtomatig.

Ymateb – Derbyniwyd.

Bydd Prif Swyddog Fferyllol Cymru yn ailgynnull y gweithgor Rhoi, Cofnodi, Adolygu a Storio Meddyginiaethau (MARRS), er mwyn cynnal adolygiad o gydymffurfriad pob corff iechyd â'r polisi MARRS. Oherwydd amgylchiadau annisgwyl, bu oedi wrth weithredu'r rhaglen e-ddysgu ar roi meddyginiaethau. Bydd y gweithgor felly yn ystyried ymhellach sut y gellir cyflwyno'r rhaglen e-ddysgu yn y modd mwyaf effeithiol. Rhagwelwn y bydd cyfarfod cyntaf y gweithgor MARRS, ar ôl ei ailgynnull, yn cael ei gynnal ym mis Ebrill 2017 ac y bydd yn cwblhau ei adolygiad erbyn mis Mawrth 2019.

Cyflwynodd yr [Hysbysiad Diogelwch Cleifion PSN 030](#), a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2016, y safonau disgwylidiedig ar gyfer storio meddyginiaethau yn ddiogel ar wardiau ysbytai. Rydym wedi nodi'r angen i adolygu'r gofynion sydd yn yr hysbysiad yng ngoleuni pryderon y byddai'r gost o ddisodli'r cyfleusterau storio ar bob ward ysbyty, waeth beth fo'u cyflwr presennol, yn anghymesur â'r budd a ragwelir yn sgil gwneud hynny; o ystyried y lefel isel o risg sydd i'r cyfleusterau storio ar y rhan fwyaf o wardiau. Bydd y gweithgor MARRS, fel rhan o'i waith, yn adolygu PSN 030 a chaiff canllawiau eu diweddarau a'u cyhoeddi cyn diwedd 2017.

Bydd y Prif Swyddog Fferyllol, ar y cyd â Phrif Fferyllwyr byrddau iechyd lleol a Chanolfan Ganser Felindre, yn cwblhau archwiliad o'r defnydd presennol o beiriannau gwerthu awtomatig ar wardiau yn ysbytai'r GIG yng Nghymru ac yn datblygu rhestr yn blaenoriaethu'r safleoedd ble y dylid defnyddio peiriannau gwerthu awtomatig ar wardiau. Caiff y gwaith hwn ei gwblhau erbyn mis Mehefin 2017.

Argymhelliad – Dylai cyrff iechyd sicrhau bod eu Prif Fferyllydd yn gyfarwyddwr gweithredol neu'n atebol i un yn uniongyrchol ac yn rheolaidd; a

Dylai fod gan gyrff iechyd eitem agenda flynyddol yn y Bwrdd i drafod adroddiad blynyddol sy'n trafod gwasanaethau fferylliaeth, rheoli meddyginiaethau, rhagnodi gofal sylfaenol, gwasanaethau meddyginiaethau gofal cartref a chynnydd o ran rhoi sylw i'r materion a nodwyd yn Ymddiried mewn Gofal.

Ymateb – Derbyniwyd yn rhannol.

Rydym yn cytuno'n llwyr y dylai Bwrdd pob corff iechyd yng Nghymru graffu'n rheolaidd ar bob agwedd ar reoli meddyginiaethau. I'r perwyl hwnnw, a chyn cyhoeddi eich adroddiad, yn 2016-17, cynhwyswyd chwe dangosydd rhagnodi cenedlaethol gennym, yn cwmpasu ystod o feysydd gan gynnwys rhagnodi gwrthficrobaidd, adrodd ar adweithiau niweidiol i gyffuriau, meddyginiaethau risg uchel a defnydd effeithlon o adnoddau, yn Fframwaith Canlyniadau'r GIG.

Er mwyn parhau i ganolbwyntio ar wella rheoli meddyginiaethau o fewn GIG Cymru, byddwn yn parhau i ddatblygu dangosyddion rheoli meddyginiaethau fel rhan o'r fframwaith canlyniadau. Byddwn hefyd yn codi materion yn ymwneud â rheoli meddyginiaethau drwy gyfrwng cyfarfodydd y Tîm Gweithredol ar y Cyd rhwng Llywodraeth Cymru a chyrff GIG Cymru.

Mae'r rhaglen ail-gydbwyso deddfwriaeth meddyginiaethau a rheoleiddio fferyllol ar draws y DU, a gefnogir gan yr Adran Iechyd yn Lloegr ar ran y pedair gweinyddiaeth yn y DU, yn ystyried nifer o newidiadau i ddeddfwriaeth meddyginiaethau sy'n debygol o gael effaith ar rôl Prif Fferyllwyr cyrff iechyd. Nid ydym yn ystyried y byddai'n briodol inni ymrwymo o ran y trefniadau adrodd ar gyfer Prif Fferyllwyr nes bydd canlyniad y rhaglen honno'n hysbys. Disgwylw'n y bydd y goblygiadau i Brif Fferyllwyr yn gliriach ar ddechrau 2018. I baratoi ar gyfer hyn byddwn yn cynnal archwiliad o'r trefniadau adrodd ar gyfer Prif Fferyllwyr y GIG yng Nghymru. Bydd hwn wedi'i gwblhau erbyn mis Medi 2017.

Argymhelliad – Dylai Prif Fferyllwyr geisio cefnogaeth Gwasanaethau Gweithlu, Addysg a Datblygiad Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru i gryfhau dulliau mapio adnoddau cyfredol i hwyluso cymariaethau cadarn o lefelau staffio fferylliaeth ledled Cymru ac i lunio manyleb gwasanaeth gyffredinol. Dylai'r fanyleb nodi'r adnoddau nodweddiadol sydd eu hangen i ddarparu gwasanaethau fferylliaeth allweddol, fel mewnbwn fferylliaeth glinigol ac addysg cleifion ar y wardiau. Dylai'r fanyleb hefyd fod yn ddigon hyblyg i gydnabod y bydd gwahanol fathau o wardiau angen gwahanol lefelau o adnoddau.

Ymateb – Derbyniwyd yn rhannol.

Yn ystod 2017-18 byddwn yn gweithio gyda Gwasanaethau'r Gweithlu, Addysg a Datblygu Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru a Phrif Fferyllwyr cyrff GIG Cymru i gynnal asesiad cadarn o'r anghenion ar gyfer y gweithlu fferyllol nawr ac yn y dyfodol. Caiff y gwaith hwn ei gwblhau erbyn mis Mawrth 2018.

Argymhelliad – Er mwyn ysgogi gwelliannau pellach i ragnodi, dylai cyrff iechyd sicrhau bod ganddynt gynllun gweithredu wedi'i dargedu i sicrhau gwelliannau i gost ac ansawdd rhagnodi ym meysydd gofal sylfaenol a gofal eilaidd, yn unol ag egwyddorion gofal iechyd darbodus. Dylai'r cynllun gweithredu gael ei hysbysu gan ddadansoddiad rheolaidd o ddata rhagnodi i sicrhau bod sylw'n canolbwyntio ar y meysydd lle ceir y mwyaf o gyfle i sicrhau gwelliannau o ran cost ac ansawdd;

Yn unol â'r angen i gynyddu proffil rheoli meddyginiaethau ar lefel y Bwrdd, dylai cyrff iechyd sicrhau bod perfformiad yn erbyn Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol yn cael ei ystyried yn rheolaidd gan y Bwrdd, ynghyd â chynnydd o ran cyflawni gwelliannau ehangach o ran cost ac ansawdd rhagnodi gofal sylfaenol;

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod gwaith y Grŵp Effeithlonrwydd, Gwerth Gofal Iechyd a Gwella yn mabwysiadu safbwynt Cymru gyfan ar welliannau cost ac ansawdd y dylai fod modd eu cyflawni trwy ragnodi a rheoli meddyginiaethau gwell, a'i fod yn defnyddio dulliau fel y cyfarfod Tîm Gweithredol ar y Cyd a gynhelir ddwywaith y flwyddyn rhwng swyddogion llywodraeth a phob corff iechyd unigol i sicrhau bod y cynnydd angenrheidiol yn cael ei wneud o ran cyflawni'r gwelliannau hyn.

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chyrff y GIG i ddatblygu a chyflwyno cynllun gweithredu cenedlaethol eglur sydd â'r nod o leihau gwastraff meddyginiaethau, gan adeiladu ar y canfyddiadau o'r gwerthusiad parhaus o ymgyrch Eich Moddion, Eich Iechyd. Mae lleihau gwastraff yn arwain at arbedion cost gan helpu cleifion i gymryd eu meddyginiaethau fel y'u rhagnodwyd ar yr un pryd, sy'n eu helpu i sicrhau'r budd mwyaf posibl o'r feddyginiaeth; ac

Yn gysylltiedig â'r pwyntiau uchod, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod cynllun eglur â chyfyngiad amser ar waith i gyflwyno systemau gwell ar gyfer rhagnodi ailadroddus sy'n cael eu profi gan y Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus.

Ymateb – Derbyniwyd.

Mae'r Grŵp Effeithlonrwydd, Gwerth Gofal Iechyd a Gwella wedi cytuno y bydd dull Cymru gyfan tuag at wella cost ac ansawdd mewn rheoli meddyginiaethau ym meysydd gofal sylfaenol ac eilaidd yn faes allweddol ar gyfer 2017-18.

Yn 2017-18 byddwn yn cytuno gyda Phrif Fferyllwyr byrddau iechyd a rhanddeiliaid eraill ar flaenoriaethau allweddol yn y chwe maes canlynol: ysgogi effeithlonrwydd; lleihau niwed yn gysylltiedig â meddyginiaethau; gwella profiad a chanlyniadau i'r claf; moderneiddio'r gweithlu; cydweithredu, gwell defnydd o dechnoleg ac ystadau gwell; a meincnodi. Caiff y blaenoriaethau hyn eu datblygu dros Gymru gyfan a chaiff y cynnydd arnynt ei oruchwylio drwy gyfrwng cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Prif Swyddog Fferyllol a Phrif Fferyllwyr y byrddau iechyd, a chyfarfodydd y Tîm Gweithredol ar y Cyd.

Byddwn yn gweithio gyda chyrff y GIG i ddatblygu a gweithredu cynllun gweithredu cenedlaethol clir sydd â'r nod o leihau gwastraff meddyginiaethau. Yn anad dim, cyflawnir hyn drwy annog cyrff y GIG i fabwysiadu'r elfennau hynny o'r ymgyrch *Eich Moddion, Eich Iechyd* y bydd y gwerthusiad sy'n mynd rhagddo, ar ôl ei offen, yn dangos eu bod yn llwyddiannus. Byddwn hefyd yn annog y byrddau iechyd i roi ar waith dulliau sy'n seiliedig ar dystiolaeth ar gyfer lleihau gwastraff meddyginiaethau. Bydd y rhain yn cynnwys rhoi gwell systemau ar gyfer rhagnodi ailadroddus ar waith, fel y rhai a brofwyd drwy gyfrwng y Grŵp Gweithredu Rhagnodi Darbodus neu a werthuswyd mewn rhannau eraill o'r DU. Rhagwelwn

y bydd y gwaith hwn yn cychwyn yn 2017-18 ac y cytunir ar gynllun â chyfyngiad amser erbyn mis Mawrth 2018.

Argymhelliad – Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu cynllun, mewn partneriaeth â'r Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, cyrff iechyd a meddygon, i esblygu'r Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol fel eu bod yn dechrau ystyried mesurau o ba un a yw'r cleifion priodol yn derbyn y meddyginiaethau priodol a pha un a yw meddyginiaethau yn gwneud gwahaniaeth i ganlyniadau pobl.

Ymateb – Rydym yn cytuno bod y Dangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol ar hyn o bryd yn canolbwyntio'n ormodol ar faint o feddyginiaethau a ragnodir a'u cost, a bod yr ystyriaeth a roddir i briodoldeb clinigol a chanlyniadau yn annigonol. Mae argaeledd data i gefnogi dangosyddion mwy sensitif wedi bod yn rhwystr sylweddol.

Er bod gwelliannau sylweddol wedi'u gwneud i leihau amrywiadau mewn rhagnodi, mae'r gwelliannau wedi arafu yn y blynyddoedd diwethaf yn rhannol o ganlyniad i'r dull hwn o weithio. Byddwn yn gweithio gydag Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru i sefydlu prosiect yn 2017-18 a fydd â'r diben o ddiffinio cyfres newydd o Ddangosyddion Rhagnodi Cenedlaethol gan ddefnyddio ffynonellau data ychwanegol. Caiff y dangosyddion hyn eu datblygu yn 2017-18 gyda'r bwriad y cânt eu cymeradwyo gan Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru cyn dechrau eu defnyddio ym mis Ebrill 2018.

Argymhelliad – Dylai Pwyllgor Prif Fferyllwyr Cymru Gyfan arwain archwiliad cenedlaethol o gydymffurfiaeth â'r mesurau a nodir yn llawlyfr Cymru gyfan ar ddiogelwch a darpariaeth effeithiol gwasanaethau gofal cartref.

Ymateb – Derbyniwyd.

Nodwn fod yr argymhelliad hwn wedi'i anelu at Bwyllgor Prif Fferyllwyr Cymru Gyfan. Byddwn yn sicrhau bod gwaith i wella darpariaeth ddiogel ac effeithiol gwasanaethau gofal cartref, gan gynnwys archwiliad o gydymffurfiaeth â'r mesurau a nodir yn llawlyfr Cymru gyfan, yn rhan o'r blaenoriaethau allweddol y cytunir arnynt gyda Phrif Fferyllwyr y byrddau iechyd a rhanddeiliaid eraill yn 2017-18.

Argymhelliad – Dylai Llywodraeth Cymru, gyda chymorth gan 1000 o Fywydau a Mwy, weithio gyda thimau fferyllol, staff codio clinigol a chlinigwyr ledled Cymru i ddatblygu rhaglen sydd â'r nod o nodi ac atal derbyniadau sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth.

Ymateb – Derbyniwyd.

Bydd cwmpas y gwaith hwn yn cael ei bennu ar y cyd â 1000 o Fywydau - Gwasanaeth Gwella yn rhan gyntaf 2017-18 gyda'r bwriad o sefydlu rhaglen diogelwch meddyginiaeth yn 2018-19.

Argymhelliad – Dylai Llywodraeth Cymru a Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru barhau i weithio gyda chynrychiolwyr meddygon teulu i sicrhau y rhoddir sylw i'w pryderon am lywodraethu gwybodaeth;

Hwyluso mynediad ehangach at y Cofnod Meddygon Teulu fel y gall yr holl fferyllwyr a thechnegwyr fferyllol sy'n darparu gwasanaethau clinigol ar y wardiau gael mynediad at y system ar gyfer cleifion a dderbynnir ar gyfer triniaeth ddewisol, yn ogystal â'r rhai a dderbynnir fel achosion brys; a

Hwyluso mynediad ehangach at y Cofnod Meddygon Teulu, a defnydd ehangach ohono, mewn fferyllfeydd cymunedol, fel y gellir rheoli meddyginiaethau cleifion yn y gymuned heb fod rhaid iddynt fynd at feddyg teulu neu wasanaethau GIG eraill, pan fo hynny'n glinigol briodol.

Ymateb – Derbyniwyd.

Rydym yn parhau i weithio gyda Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru i sicrhau mynediad ehangach i Gofnod Meddygon Teulu Cymru. Ar 21 Tachwedd 2016, cyhoeddodd y Gwasanaeth Gwybodeg y câi mynediad i'r Cofnod ei ehangu i fferyllwyr ysbytai a thechnegwyr fferyllol mewn lleoliadau gofal wedi'i gynllunio, gan gynnwys adrannau cleifion allanol. Mae hyn yn adeiladu ar y mynediad mewn lleoliadau gofal brys sydd ar gael ers peth amser.

Mae'r Prif Swyddog Fferyllol yn gweithio'n uniongyrchol gyda'r Cyfarwyddwr Meddygol yn y Gwasanaeth Gwybodeg i roi trefniadau llywodraethu gwybodaeth priodol ar waith a fydd yn caniatáu i fferyllwyr cymunedol ddefnyddio'r Cofnod Meddygon Teulu mewn amgylchiadau penodol i gefnogi gofal i'r claf. Rhagwelwn y bydd y gwaith hwn yn cael ei gwblhau ar ddechrau 2017.

Argymhelliad – Pan fydd Llywodraeth Cymru yn gwneud penderfyniad i wneud meddyginiaeth newydd ar gael y tu allan i'r broses werthuso genedlaethol bresennol, dylai esbonio'n eglur y rhesymeg sy'n sail i'w phenderfyniad a sicrhau y rhoddir digon o amser i gyrrff iechyd gynllunio ar gyfer y goblygiadau ariannol a'r newidiadau i wasanaethau sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r meddyginiaethau newydd hynny.

Ymateb – Derbyniwyd.

Rydym yn falch bod Archwilydd Cyffredinol Cymru yn cydnabod y gallai fod yn angenrheidiol, o bryd i'w gilydd, i Lywodraeth Cymru sicrhau bod meddyginiaethau ar gael y tu allan i'r broses werthuso genedlaethol bresennol. Cydnabyddwn mai dan amgylchiadau eithriadol y dylai hyn ddigwydd a hynny'n unig pan fo'r sail resymegol dros wneud hynny yn glir.

Yn yr un modd â gyda chytundebau hyd yma, disgwyliwn y bydd cytundebau'n parhau i gael eu gwneud dim ond pan fo cefnogaeth gref gan glinigwyr a chleifion ledled Cymru y dylai'r feddyginiaeth/meddyginiaethau fod ar gael. Fodd bynnag byddwn, o hyn allan ac ar gyfer pob cytundeb yn y dyfodol, yn sicrhau bod cyrff y GIG yn ymwneud yn fwy â'r trefniadau cynllunio ac yn cael amser priodol i baratoi ar gyfer y goblygiadau i wasanaethau a'r goblygiadau ariannol.

Eitem 9

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Llyfrgell Genedlaethol Cymru – Adolygiad Llywodraethu

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Rwyf wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn yn unol
â Deddfau Llywodraeth Cymru 1998 a 2006.

Roedd tîm astudio Swyddfa Archwilio Cymru yn cynnwys
Huw Lloyd Jones a Nick Raynor dan gyfarwyddyd Ann-Marie Harkin.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2016

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

	Adroddiad cryno	4
	Crynodeb	4
	Argymhellion	6
1	Mae'r Llyfrgell wedi profi cyfnod o aflonyddwch yn ei hanes rhagorol pan ddaeth yr angen i ostwng costau yn brif bwyslais ac yn flaenoriaeth hollbwysig	9
	Mae gan y Llyfrgell hanes hir a rhagorol o gasglu a chadw gwybodaeth er budd cenedlaethau'r dyfodol	10
	Rhwng 2013 a 2015, gwnaeth y Llyfrgell arbedion sylweddol er mwyn parhau i fod yn hyfyw, ond nid oedd ei chynlluniau ariannol wedi'u hintegreiddio'n ddigonol â'r Cynllun Strategol	13
2	Ers mis Gorffennaf 2015 mae'r Llyfrgell wedi gwella agweddau pwysig ar ei threfniadau llywodraethu a rheoli, ond mae'n wynebu heriau a chyfleoedd wrth geisio parhau i fod yn gynaliadwy	25
	Mae ymateb cadarnhaol y Llyfrgell i'r argymhellion yn adroddiad PwC wedi helpu i wella'r trefniadau llywodraethu a chreu perthynas waith agosach rhwng y tîm gweithredu a'r Bwrdd	26
	Mae gan yr Ymddiriedolwyr gyfres eang o sgiliau a phrofiad ond gallai'r Llyfrgell fanteisio ar eu swyddogaethau yn llawnach a gwella prosesau gwneud penderfyniadau	27
	Mae'r Llyfrgell yn cydnabod bod angen newid er mwyn cynnal ei hyfywedd ariannol	35
	Mae datblygu Cynllun Strategol newydd a gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn darparu cyfleoedd i'r Llyfrgell integreiddio'i gwaith o gynllunio ei hadnoddau yn well	39
	Atodiadau	
	Atodiad 1 – Ymrwymïadau a wnaed yng Nghynllun Strategol 2014-2017, 'Gwybodaeth i Bawb'	47
	Atodiad 2 – Ein methodoleg	48

Adroddiad cryno

Crynodeb

- 1 Sefydlwyd Llyfrgell Genedlaethol Cymru (y Llyfrgell) gan Siarter Brenhinol (y Siarter) yn 1907. Ei nod, fel y nodir yn y Siarter, yw 'casglu, diogelu a rhoi mynediad at bob math a ffurf ar wybodaeth gofnodedig, yn enwedig mewn perthynas â Chymru a Chenedl y Cymry a phobloedd Celtaidd eraill, er budd y cyhoedd, gan gynnwys y rhai sy'n ymroi i ymchwil a dysg'. Mae casgliad enfawr y Llyfrgell o bwysigrwydd cenedlaethol a rhyngwladol.
- 2 Roedd gohebiaeth allanol i'r Archwilydd Cyffredinol yn ystod 2014 a 2015 yn nodi pryderon ynglŷn ag agweddau ar drefniadau arwain a llywodraethu'r Llyfrgell, gan gynnwys tensiynau yn y berthynas â'r staff a chyhoeddusrwydd am bryderon penodol ynglŷn â chanlyniad tribiwnlys cyflogaeth, a ganfu bod dau aelod o staff wedi eu diswyddo'n annheg. O ganlyniad, dywedodd yr Archwilydd Cyffredinol wrth y Llyfrgell, Llywodraeth Cymru a'r Pwyllgor Materion Cyhoeddus yn 2015 y byddai'n cynnal adolygiad o drefniadau llywodraethu'r Llyfrgell.
- 3 Ym mis Mawrth 2015, comisiynwyd Pricewaterhouse Coopers gan Fwrdd Ymddiriedolwyr y Llyfrgell i adolygu gweithrediad polisi disgyblu'r Llyfrgell. Penderfynodd yr Archwilydd Cyffredinol y byddai'n aros am ganlyniad y gwaith hwn a rhoi amser i'r Llyfrgell ymateb iddo cyn cynnal ei adolygiad.
- 4 Cynhaliodd staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru, yr adolygiad hwn yn gynnar yn 2016. Nodir ein methodoleg yn fwy manwl yn **Atodiad 2**. Amcanion ein hadolygiad oedd darparu:
 - sicrwydd i Lyfrgell Genedlaethol Cymru ynglŷn â threfniadau llywodraethu y Llyfrgell; a
 - darlun o Fwrdd Ymddiriedolwyr y Llyfrgell a'r uwch reolwyr ar adeg o newid sylweddol yn ei arweinyddiaeth weithredol ac anweithredol.
- 5 Canfuwyd, yn dilyn cyfnod anodd rhwng 2013 a 2015, bod y Llyfrgell wedi gwella agweddau pwysig ar ei threfniadau llywodraethu a rheoli, ond bod angen gwneud rhagor o waith er mwyn sicrhau bod gan y Llyfrgell sylfaen gynaliadwy.
- 6 I gefnogi'r casgliad hwn, mae Rhan Un o'r adroddiad hwn yn nodi bod y Llyfrgell wedi profi cyfnod o aflonyddwch yn ei hanes rhagorol pan ddaeth yr angen i ostwng costau yn brif bwyslais ac yn flaenoriaeth hollbwysig. Rydym yn adrodd:
 - Bod gan y Llyfrgell hanes hir a rhagorol o gasglu a chadw gwybodaeth er budd cenedlaethau'r dyfodol.

- Rhwng 2013 a 2015, gwnaeth y Llyfrgell arbedion ariannol sylweddol er mwyn parhau i fod yn hyfyw, ond nid oedd ei chynlluniau ariannol wedi'u hintegreiddio'n ddigonol â'r Cynllun Strategol. Yn wyneb gostyngiadau flwyddyn ar ôl blwyddyn yn ei chymorth grant gan Lywodraeth Cymru, sy'n cynrychioli dros 80 y cant o incwm blynyddol y Llyfrgell, canolbwyntiodd y Llyfrgell ei sylw ar sicrhau'r arbedion angenrheidiol trwy ostwng nifer y staff a gyflogir. Fodd bynnag, ac er gwaethaf pryderon yr Ymddiriedolwyr, ni ystyriwyd effaith y gostyngiadau staff ar agweddau eraill o'r Cynllun Strategol yn ddigon manwl.
- O ganlyniad i dân yn 2013 a'r materion a gododd o'r modd gwael o ymdrin â dau achos disgyblu, collwyd y pwyslais ar flaenoriaethau strategol y Llyfrgell.

7 Yn Rhan Dau yr adroddiad, rydym yn casglu bod y Llyfrgell wedi gwella agweddau pwysig ar ei threfniadau llywodraethu a rheoli, ers mis Gorffennaf 2015, ond mae'n wynebu heriau a chyfleoedd wrth iddi geisio parhau i fod yn gynaliadwy. Rydym yn adrodd:

- Bod ymateb cadarnhaol y Llyfrgell i'r argymhellion yn adroddiad PwC¹ wedi helpu i wella'r trefniadau llywodraethu ac wedi creu perthynas waith agosach rhwng y swyddogion gweithredol a'r Bwrdd.
- Mae gan yr Ymddiriedolwyr amrywiaeth eang o sgiliau a phrofiad, ond gallai'r Llyfrgell elwa mwy ar eu swyddogaethau a gwella prosesau penderfynu ac effeithiolrwydd cyfarfodydd y Bwrdd. Mae amharodrwydd y Bwrdd i drafod materion a allai fod yn sensitif mewn sesiwn agored cyn Ebrill 2016 wedi adlewyrchu a chyfrannu at erydu'r ffydd rhwng y staff ac arweinwyr y Llyfrgell.
- Mae'r Llyfrgell yn cydnabod bod angen newid er mwyn cynnal ei hyfywedd ariannol. Yn benodol, mae'r Llyfrgell yn cydnabod na fydd defnyddio cronfeydd wrth gefn i fantoli'r gyllideb yn gynaliadwy ac y bydd angen iddi gynhyrchu incwm ychwanegol neu barhau i gyflawni rhagor o arbedion. Fodd bynnag, rydym yn nodi bod gallu'r Llyfrgell i ystyried ei chyllid yn y tymor hirach wedi ei gyfyngu gan agweddau ar drefniadau ariannu cyfredol Llywodraeth Cymru.
- Mae datblygu Cynllun Strategol newydd a gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn cynnig cyfleoedd i'r Llyfrgell integreiddio'r gwaith o gynllunio ei hadnoddau, gan gynnwys ei staff a chyflwr ac addasrwydd adeilad y Llyfrgell yn well.

8 Rydym yn nodi ein argymhellion isod.

¹ Adolygiad allanol annibynnol o Lyfrgell Genedlaethol Cymru, Pricewaterhouse Coopers, mis Gorffennaf 2015. Mae Adroddiad PwC ar gael ar wefan y Llyfrgell Genedlaethol ynghyd ag agenda a chofnodion cyfarfod y Bwrdd ym mis Gorffennaf 2015.

Argymhellion

Argymhellion	Argymhelliad
<p>A1 Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn egluro ei safle drwy ymateb i argymhellion Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dylai fod gwell eglurder am drefniadau yswiriant y Llyfrgell; a • dylai'r trefniadau yswiriant hynn gael eu hadolygu. 	Paragraff 1.29
<p>A2 Er mwyn cynyddu lefel ddealltwriaeth y staff a'r Bwrdd am swyddogaethau ei gilydd, dylai'r Llyfrgell:</p> <ul style="list-style-type: none"> • greu cyfleoedd ffurfiol ac anffurfiol i'r Ymddiriedolwyr a'r staff gyfarfod yn rheolaidd; a • sefydlu trefniadau i sicrhau nad yw ymgysylltiad rhwng Ymddiriedolwyr a'r staff yn tanseilio strwythurau rheoli llinell y Llyfrgell 	Paragraff 2.16
<p>A3 Er mwyn gwella effeithiolrwydd ei gyfarfodydd, dylai'r Bwrdd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi blaenoriaeth i'r eitemau hynny y mae angen gwneud penderfyniad arnynt wrth lunio ac amserlenni eitemau ar gyfer yr agenda; • canolbwyntio'r drafodaeth ar ddod i benderfyniad pan fo angen gwneud y cyfryw benderfyniad; • cofnodi penderfyniadau'n eglur yn y cofnodion; ac • sefydlu a chynnal cofnod o gamau gweithredu, ac adolygu ei statws ym mhob cyfarfod o'r Bwrdd. 	Paragraff 2.21
<p>A4 Er mwyn gwella ansawdd y broses o wneud penderfyniadau yng nghyfarfodydd y Bwrdd, dylai'r Bwrdd sefydlu rhagor o bwyllgorau â chylch gorchwyl clir, a gallai eu cylchoedd gorchwyl gynnwys materion sy'n ymwneud â'r:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gweithlu, gan gynnwys cydnabyddiaeth ariannol y staff; a • ystâd y Llyfrgell. 	Paragraff 2.26
<p>A5 Er mwyn cynyddu lefel y ffydd a'r cydweithrediad rhwng y staff ac arweinwyr y Llyfrgell:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dylai'r tîm gweithredol ymgysylltu â'r Undebau Llafur wrth ystyried strwythur, cynnwys ac amledd arolwg canfyddiad staff unigol, a cheisio cefnogaeth yr Undebau Llafur wrth annog cyfranogiad llawn yr holl staff; a • dylid adrodd canlyniadau arolygon staff yn rheolaidd i'r Bwrdd yn y dyfodol. 	Paragraff 2.30

Argymhellion	Argymhelliad
<p>A6 Er mwyn gwella tryloywder cyfarfodydd y Bwrdd, dylai'r Llyfrgell gyhoeddi ar ei gwefan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • papurau yn cefnogi eitemau agenda mewn sesiynau agored; a • rhesymau byr yn cefnogi'r penderfyniad i gyfyngu ar allu'r cyhoedd i fod yn bresennol er mwyn trafod yr eitemau hynny mewn sesiwn gaeedig. 	Paragraff 2.33
<p>A7 Yn rhan o'r gwaith cynllunio ariannol yn y dyfodol, dylai'r Bwrdd ystyried sefydlu targedau ar gyfer terfynau uchaf ac isaf balans y cronfeydd preifat anghyfyngedig a nodi'n glir y rhesymau am ei benderfyniad.</p>	Paragraff 2.41
<p>A8 Er mwyn cefnogi'r Llyfrgell i gyflawni ei ddyletswydd statudol i gynllunio ar gyfer dyfodol cynaliadwy, dylai Llywodraeth Cymru ystyried:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi gwybod i'r Llyfrgell ar y cyfle cynharaf yn y flwyddyn ariannol flaenorol beth yw'r dyraniad ariannol; ac • ailddechrau'r arfer o ddarparu cyllidebau dangosol i'r Llyfrgell pan fydd Llywodraeth y DU yn cadarnhau'r lefelau dangosol o gyllid i Lywodraeth Cymru ar gyfer y dyfodol. 	Paragraff 2.45
<p>A9 Wrth weithredu ei strategaeth cynhyrchu incwm, dylai'r Llyfrgell sicrhau dull cyson o weithredu a monitro cynlluniau busnes adrannol sy'n cynnwys dadansoddiad cadarn o'r incwm a gynhyrchir a'r costau cysylltiedig.</p>	Paragraff 2.48
<p>A10 Wrth ddatblygu ei Gynllun Strategol newydd 'Gwybodaeth i Bawb', dylai'r Bwrdd fabwysiadu cynllun busnes tair blynedd, i'w ddiweddarau'n flynyddol, sy'n:</p> <ul style="list-style-type: none"> • galluogi i'r Cynllun Gweithredol blynyddol gael ei gynhyrchu yn fwy amserol, er mwyn caniatáu digon o ymgysylltiad â'r Bwrdd; a • sefydlu cyfres o brosiectau a chyllidebau a threfniadau llywodraethu i gyd-fynd â nhw a fydd, gyda'i gilydd, yn cyflawni ei Gynllun Strategol. 	Paragraff 2.53
<p>A11 Wrth gynhyrchu ei Strategaeth Datblygu'r Gweithlu, gweithredu dull dau gam o reoli cynllunio gweithlu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesu'r trefniadau gweithlu cyfredol er mwyn hysbysu adolygiad strategol o swyddogaethau'r Llyfrgell a'i darpariaeth yn y dyfodol; a • datblygu, pan fo'r cyfeiriad strategol yn eglur, 'Strategaeth Pobl' sy'n adlewyrchu'r cynllun corfforaethol ac sy'n cynnwys elfennau cynllunio gweithlu, cynllunio dilyniant, a rheoli talent. 	Paragraff 2.63

Argymhellion	Argymhelliad
<p>A12 Wrth ddatblygu ei chynlluniau rheoli asedau, dylai'r Llyfrgell:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyfochri'r cynllun â'i chynlluniau strategol tymor canolog, gan ystyried y weledigaeth ar y cyd ar gyfer math a nifer y gwasanaethau y bydd y Llyfrgell yn eu cynnig o'i safle yn Aberystwyth; • asesu cyflwr cyfredol ei hasedau ystâd, nodi pa mor dda y maent yn gwasanaethu anghenion y Llyfrgell, a chostau'r camau sy'n ofynnol i'w gwella i'r safonau gofynnol er mwyn cyflenwi Cynllun Strategol y Llyfrgell; • sefydlu gwaelodlin realistig ar gyfer costau cynnal a chadw rheolaidd yn y dyfodol; • blaenoriaethu'r asedau y mae angen sylw arnynt, dangos sut y bydd gwelliannau sydd wedi eu cynllunio yn cyfrannu at ddarparu amcanion strategol y Llyfrgell a'r risgiau sy'n gysylltiedig â pheidio â gwneud y gwaith; a • gweithio gyda Llywodraeth Cymru i nodi'r ffynonellau o gyllid y mae eu hangen i ddatblygu a chynnal a chadw'r asedau. 	<p>Paragraff 2.70</p>

Rhan 1

Mae'r Llyfrgell wedi profi cyfnod o aflonyddwch yn ei hanes rhagorol pan ddaeth yr angen i ostwng costau yn brif bwyslais ac yn flaenoriaeth hollbwysig

Mae gan y Llyfrgell hanes hir a rhagorol o gasglu a chadw gwybodaeth er budd cenedlaethau'r dyfodol

- 1.1 Sefydlwyd Llyfrgell Genedlaethol Cymru (y Llyfrgell) gan Siarter Brenhinol (y Siarter) yn 1907. Ei nod, fel y nodir yn y Siarter, yw 'casglu, diogelu a rhoi mynediad at bob math a ffurf ar wybodaeth gofnodedig, yn enwedig mewn perthynas â Chymru a Chenedl y Cymry a phobloedd Celtaidd eraill, er budd y cyhoedd, gan gynnwys y rhai sy'n ymroi i ymchwil a dysg'. Mae casgliad enfawr y Llyfrgell o bwysigrwydd cenedlaethol a rhyngwladol.
- 1.2 Ers symud i'w hadeilad presennol yn 1916, mae'r Llyfrgell wedi esblygu ac addasu i newidiadau technolegol a gofynion cyfreithiol, yn enwedig yn ystod y 30 mlynedd ddiwethaf. Mae'r Llyfrgell yn un o ddim ond pum llyfrgell adneuo cyfreithiol yn Ynysoedd Prydain ac, o dan Ddeddf Llyfrgelloedd Adneuo Cyfreithiol 2003, caiff hawlio copi o unrhyw a phob gwaith a argreffir yn y DU ac Iwerddon, a hynny gan bob cyhoeddwr. Ers i Ddeddf Llyfrgelloedd Adneuo Cyfreithiol ddod i rym, mae'r Llyfrgell wedi bod yn gweithio ar y cyd â sefydliadau tebyg eraill i sefydlu system ar gyfer adneuo cyhoeddiadau electronig a microffurf. Mae hyn, yn ogystal â deddfwriaeth arall ac amrywiaeth o gytundebau â llyfrgelloedd a sefydliadau eraill, yn cyfrannu at y ffaith bod y Llyfrgell yn ychwanegu mwy na 4,000 o eitemau i'w chasgliad bob wythnos wrth weithredu ei Pholisi Datblygu Casgliadau. Mae [Arddangosyn 1](#) yn ceisio crynhoi graddfa ac amrywiaeth casgliad y Llyfrgell.

Arddangosyn 1 – Mae'r Llyfrgell yn diogelu ac yn rhoi mynediad i'r cyhoedd at amrywiaeth enfawr o adnoddau printiedig, gweledol, clyweledol ac electronig sy'n cynyddu'n barhaus

Ffynhonnell: Addaswyd o Llyfrgell Genedlaethol Cymru

Tudalen y pecyn 180

Llyfrgell Genedlaethol Cymru – Adolygiad Llywodraethu

- 1.3 Mae'r Siarter yn nodi diben craidd y Llyfrgell. Caniatawyd Siarteri Atodol yn 1911 ac yn 1978, i ddiwygio agweddau ar gyfansoddiad y Llyfrgell. Yn 2006, gwnaeth Siarter Atodol arall newid y cyfansoddiad yn sylweddol trwy ddisodli'r Llys o Lywodraethwyr a'r Cyngor blaenorol â Bwrdd anweithredol o 15 o Ymddiriedolwyr (y Bwrdd). Caiff yr Ymddiriedolwyr hawlio treuliau rhesymol ond nid ydynt yn cael cydnabyddiaeth ariannol am eu gwaith. Mae'r Siarter hefyd yn sefydlu swyddogaeth y Llywydd, sy'n cadeirio cyfarfodydd y Bwrdd. Mae'r Bwrdd yn dirprwyo'r gwaith bob dydd o weithredu'r Llyfrgell i'r Llyfrgellydd, sydd hefyd yn Brif Weithredwr ac yn Swyddog Cyfrifyddu ar gyfer y Llyfrgell, a'r tîm gweithredol.
- 1.4 Mae'r Llyfrgell hefyd yn elusen gofrestredig. Yn hynny o beth, mae'n ofynnol i Ymddiriedolwyr a rheolwyr y Llyfrgell gadw at ofynion Deddf Elusennau 2011 ac maent yn atebol i'r Comisiwn Elusennau am sicrhau bod holl weithgareddau'r Llyfrgell yn cael eu cynnal er budd y cyhoedd, a chydag ystyriaeth briodol i'r canllawiau a gyhoeddir gan y Comisiwn Elusennol.
- 1.5 Yn ogystal â'r dyletswyddau a nodir yn y Siarter ac yn rhinwedd ei statws elusennol, mae'r Llyfrgell hefyd yn Gorff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, ac felly mae'n atebol i'r Gweinidog a enwebir gan y Prif Weinidog. Mae Dogfen Fframwaith, a baratowyd gan Lywodraeth Cymru mewn ymgynghoriad â'r Llyfrgell yn 2011, yn nodi'r cyd-destun eang y mae'r Llyfrgell yn gweithredu oddi mewn iddo a manylion y telerau a'r amodau sy'n gymwys i'r cymorth grant y mae Gweinidogion Cymru yn ei ddarparu i'r Llyfrgell. Mae'r Ddogfen Fframwaith yn nodi y dylai gael ei hadolygu bob pum mlynedd o leiaf.
- 1.6 Mae'r Ddogfen Fframwaith yn nodi'n glir ac yn gryno beth yw swyddogaethau a chyfrifoldebau unigolion allweddol yng ngwaith llywodraethu'r Llyfrgell, o fewn Lywodraeth Cymru ac yn y Llyfrgell. Pan fo'n berthnasol, mae'r Ddogfen Fframwaith yn ystyried ac yn cyfeirio at bwerau a dyletswyddau'r Llyfrgell o dan y Siarter a'i chyfrifoldebau fel elusen gofrestredig.
- 1.7 Mae'r Ddogfen Fframwaith hefyd yn crynhoi'r trefniadau cynllunio busnes a rheoli perfformiad y mae'n ofynnol i'r Llyfrgell ymlynu atynt. Rydym yn crynhoi'r trefniadau hyn yn **Arddangosyn 8** ar **dudalen 18**. Mae'r holl gynlluniau a'r strategaethau gofynnol yn ôl y Ddogfen Fframwaith, ynghyd ag adroddiadau blynyddol ac adroddiadau perfformiad chwarterol y Llyfrgell, ar gael ar wefan y Llyfrgell yn ogystal â llythyr cylch gwaith blynyddol y Gweinidog.

2 Yn 2011, pan luniwyd y Ddogfen Fframwaith, y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth oedd yn gyfrifol am oruchwylio'r Llyfrgell ac ef oedd yn gweithredu swyddogaethau Gweinidogion Cymru yn gysylltiedig â'r Llyfrgell. Ar ôl ad-drefnu yn ystod 2011, trosglwyddwyd y cyfrifoldeb hwn i'r Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth. Ers mis Mai 2016, Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith sy'n gyfrifol am oruchwylio'r Llyfrgell.

3 **National Library of Wales' Corporate Documentation**

Rhwng 2013 a 2015, gwnaeth y Llyfrgell arbedion sylweddol er mwyn parhau i fod yn hyfyw, ond nid oedd ei chynlluniau ariannol wedi'u hintegreiddio'n ddigonol â'r Cynllun Strategol

Mae cymorth grant Llywodraeth Cymru, sy'n cynrychioli mwy na 80 y cant o incwm blynyddol y Llyfrgell, wedi bod yn gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn

1.8 Mae'r Llyfrgell yn derbyn incwm refeniw drwy:

- gyllid grant Llywodraeth Cymru, sy'n cynnwys grant cynnal refeniw cymorth grant, a chymorth grant ychwanegol ar adegau at ddibenion penodol;
- cyllid grant gan gyrff eraill;
- incwm masnachu, yn cynnwys gwerthiant, arlwyyo, meysydd parcio ac incwm amrywiol arall;
- rhoddion a chymynroddion; ac
- incwm buddsoddi.

1.9 Mae **Arddangosyn 2** isod yn dangos incwm refeniw y Llyfrgell ar gyfer pob un o'r chwe blynedd ariannol ers 2010-11. Er bod incwm o roddion a chymynroddion wedi cynyddu'n sylweddol ym mhob un o'r tair blynedd ariannol ddiwethaf, roedd cyfanswm yr incwm refeniw ar gyfer 2015-16 ond ychydig yn uwch nag yr oedd yn 2010-11. Rydym yn cyfrifo bod gostyngiad o ryw 6.7 y cant wedi bod yng nghyfanswm yr incwm refeniw, mewn termau real, o'i gymharu â phrisiau 2010-11. Ar ben hynny, mae incwm a dderbynnir ar ffurf rhoddion a chymynroddion, oherwydd ei natur, yn anrhagweladwy ac ni ellir dibynnu arno fel sail ar gyfer gwaith cynllunio ariannol. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn darparu grantiau cyfalaf i'r Llyfrgell. Rydym yn cyfeirio ar wahân yn Rhan 2 o'r adroddiad hwn (paragraffau 2.64 – 2.70) at ddefnydd y Llyfrgell o gyllid cyfalaf.

Arddangosyn 2 – Er gwaethaf cynnydd yng nghyfanswm y rhoddion a'r cymynroddion, roedd cyfanswm incwm referniw y Llyfrgell ond ychydig yn uwch yn 2015-16 nag yn 2010-11

Ffynhonnell incwm	2010-11 £000	2011-12 £000	2012-13 £000	2013-14 £000	2014-15 ⁴ £000	2015-16 £000
Grantiau referniw Llywodraeth Cymru ⁵	10,933	10,523	10,345	10,591	11,439	10,481
Grantiau eraill	266	629	1,106	1,469	739	462
Incwm masnachu	555	502	458	506	572	569
Rhoddion a chymynroddion	60	305	74	588	1,434	572
Incwm buddsoddi	143	167	171	184	188	204
Cyfanswm	11,957	12,126	12,154	13,338	14,372	12,288

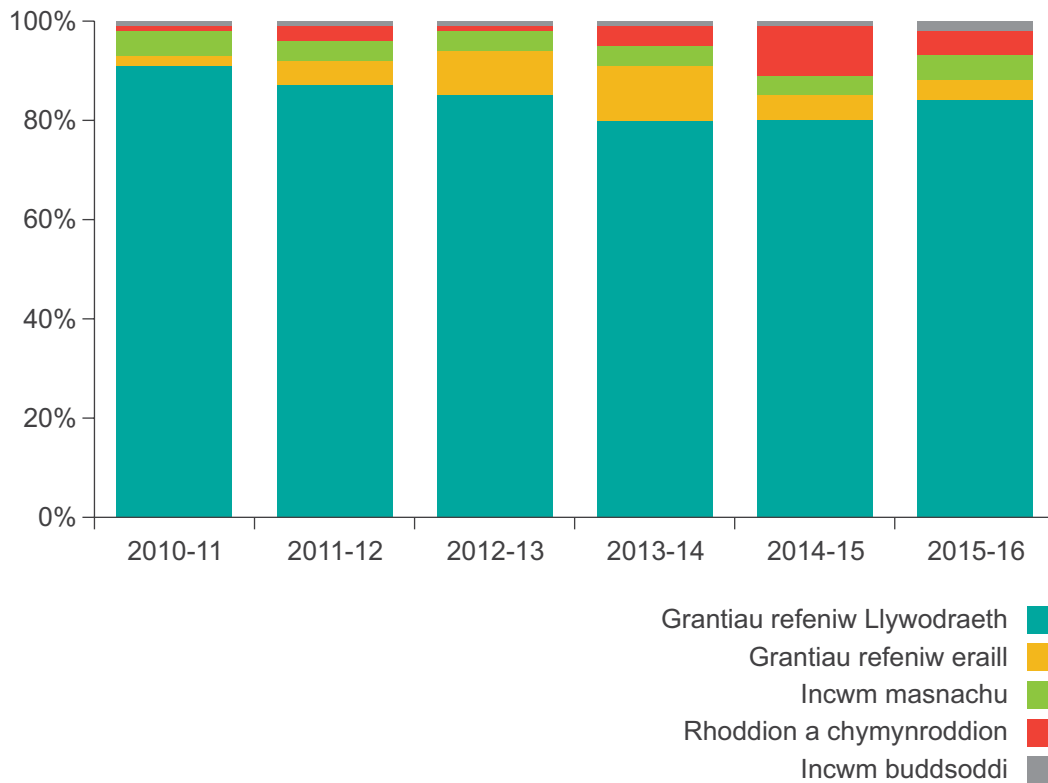
Ffynhonnell: Cyfrifon blyneddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru

1.10 Mae'r Llyfrgell yn dibynnu'n helaeth ar grantiau Llywodraeth Cymru, cymorth grant yn bennaf, i ariannu ei gwaith dyddiol. Mae **Arddangosyn 3** yn dangos bod lefel ddibyniaeth y Llyfrgell ar Lywodraeth Cymru wedi gostwng o 91 y cant yn 2010-11 i ychydig o dan 80 y cant yn 2013-14 a 2014-15, yn bennaf oherwydd cynnydd mewn ffynonellau eraill o gyllid grant o ganlyniad i roddion a chymynroddion. Fodd bynnag, mae'r ddibyniaeth ar grantiau Llywodraeth Cymru wedi cynyddu i 85 y cant yn 2015-16.

⁴ Mae'r ffigurau ar gyfer 2014-15 yn seiliedig ar y ffigurau wedi'u hailddatgan yng nghyfrifon 2015-16 lle y mae nifer o 'grantiau eraill' sy'n dod i gyfanswm o £898,000 wedi'u hailddatgan yn grantiau Llywodraeth Cymru. Y ffigur cyfatebol ar gyfer 2015-16 yw £767,000

⁵ Mae grantiau referniw Llywodraeth Cymru yn cynnwys cymorth grant craidd a chymorth grant atodol at ddibenion penodol.

Arddangosyn 3 – Mae'r Llyfrgell yn parhau i ddibynnu'n helaeth ar grantiau refeniw Llywodraeth Cymru er mwyn cyflawni ei dyletswyddau'n llawn

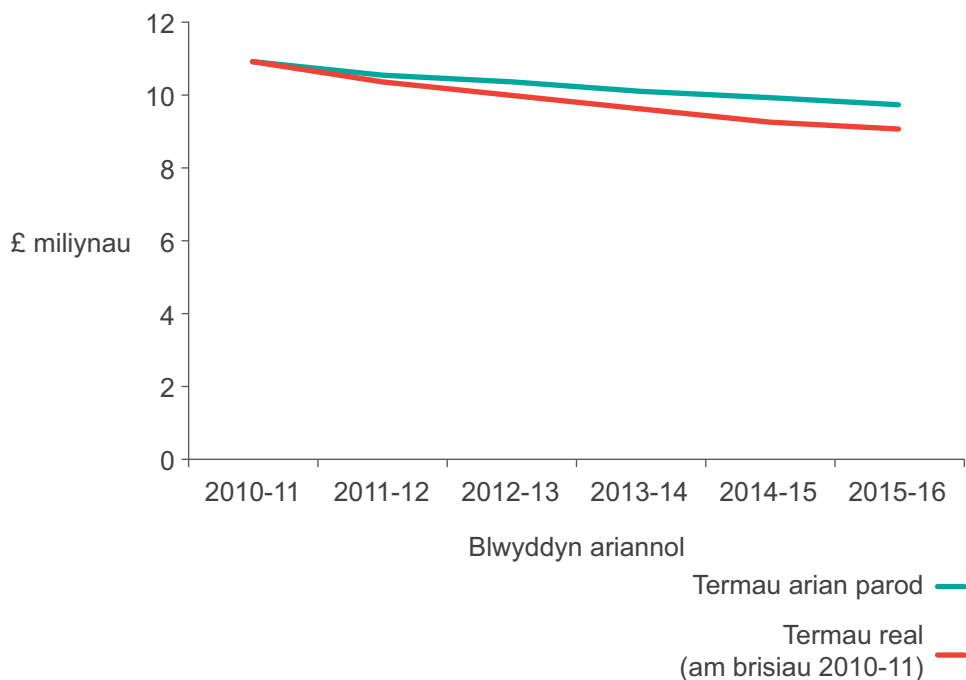

Ffynhonnell: Cyfrifon blyneddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru⁶

1.11 Cymorth grant craidd yw'r cyfran fwyaf o gyllid grant refeniw Llywodraeth Cymru o bell ffordd. Yn 2015-16, er enghraifft, roedd cymorth grant yn cynrychioli 93 y cant o'r cymorth refeniw £10.5 miliwn gan Lywodraeth Cymru. Dyranwyd y £776,000 sy'n weddill i gefnogi amrywiaeth o brosiectau penodol fel gwaith y Llyfrgell ar y Rhyfel Mawr. Mae **Arddangosyn 4** yn dangos bod cymorth grant craidd Llywodraeth Cymru i'r Llyfrgell wedi gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn, o £10.9 miliwn yn 2010-11 i £9.7 miliwn yn 2015-16. Rydym yn amcangyfrif, yn seiliedig ar brisiau 2010-11, bod y gostyngiad hwn o 11 y cant mewn arian parod yn cynrychioli gostyngiad o ryw 17.2 y cant mewn termau real.

6 Mae'r ffigurau ar gyfer 2014-15 wedi eu cymryd o'r sefyllfa wedi'i haildatgan a ddangosir yng nghyfrifon 2015-16.

Arddangosyn 4 – Mae Cymorth Grant Refeniw Llywodraeth Cymru ar gyfer costau gweithredu craidd wedi gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn ers 2010-11

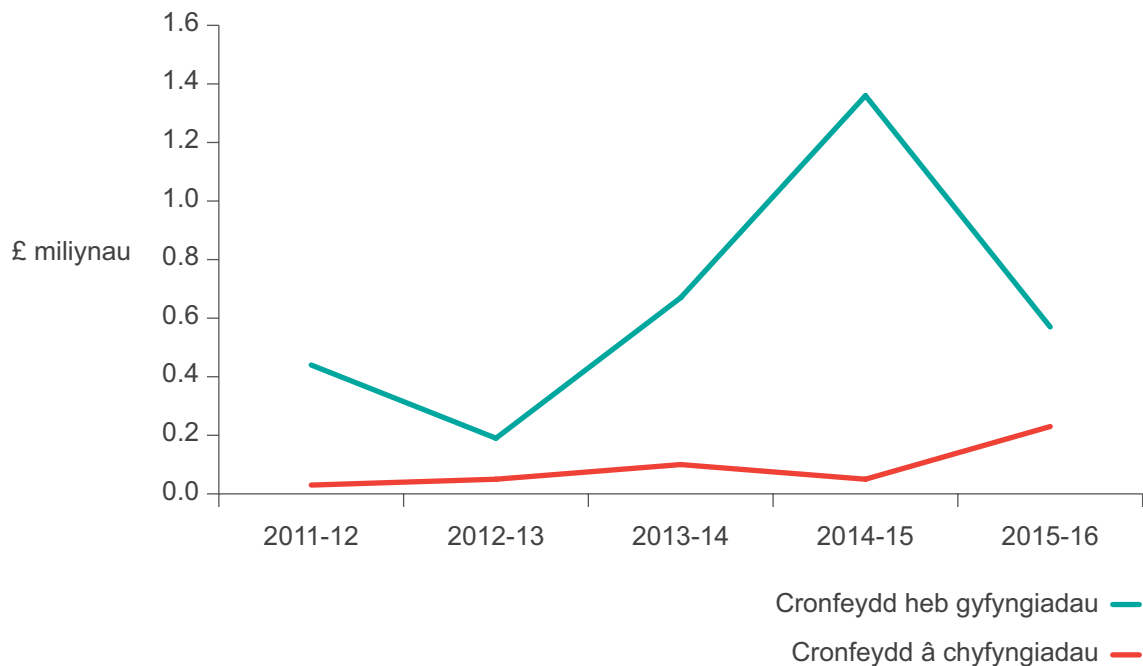
Ffynhonnell: Cyfrifon blyneddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru, a llythyron cylch gwaith Llywodraeth Cymru

1.12 Mae'r Llyfrgell yn cael incwm grant o ffynonellau eraill heblaw am Lywodraeth Cymru. Gwnaeth Cronfa Treftadaeth y Loteri, er enghraifft, gynorthwyo'r broses o brynu Llawysgrifau Boston⁷ yn 2012, a'r Gronfa honno yw'r cyfrannwr mwyaf i brosiect Cynefin, sydd â'r nod o atgyweirio a digideiddio tua 1,200 o fapiau degwm a thrawsgrifio mwy na 30,000 o dudalennau o ddogfennau mynegai. Fodd bynnag, cyfran fach o incwm y Llyfrgell yn unig yw incwm o'r fath; yn bwysig, mae cyllid o'r fath yn talu am waith a bennir mewn amodau grant ac mae'n ychwanegol at y dyletswyddau a'r swyddogaethau a nodir yn Siarter y Llyfrgell. Ar ben hyn, mae incwm grant sy'n gysylltiedig â phrosiectau penodol wedi ei gyfyngu i gyfnod penodol. Mae'r Llyfrgell felly yn dibynnu ar gymorth grant Llywodraeth Cymru er mwyn cyflawni ei dyletswyddau statudol.

⁷ The Boston Manuscript is a rare medieval manuscript of the Laws of Hywel Dda

1.13 Mae cronfeydd preifat ar ffurf rhoddion, cymynroddion a'r incwm buddsoddi y maent yn eu cynhyrchu yn cynrychioli rhan fach ond pwysig o incwm blynyddol y Llyfrgell. Mae rhai cronfeydd preifat yn destun cyfyngiadau; gallai rhoddwyr, er enghraifft, bennu y ceir defnyddio eu rhoddion i ychwanegu at gasgliad y Llyfrgell yn unig. Roedd cyfanswm yr incwm ar ffurf cronfeydd preifat ar gyfer y cyfnod o bum mlynedd rhwng 2011-12 a 2015-16 yn £3.7 miliwn. Nid oedd unrhyw gyfyngiadau ar £3.2 miliwn o'r incwm, a derbyniwyd ryw £1.2 miliwn o hwn fel un gymynrodd sylweddol yn 2014-15. Mae **Arddangosyn 5** yn dangos bod incwm o gronfeydd preifat blynyddol, yn ystod y bum mlynedd rhwng 2011-12 a 2015-16, wedi amrywio o £245,000 yn 2012-13 a £1.41 miliwn yn 2014-15. Ar ddiwedd 2015-16, roedd balans cronfa breifat heb gyfyngiadau arni y Llyfrgell yn ryw £7.9 miliwn. Rydym yn nodi rhagor o sylwadau am ddefnydd y Llyfrgell o gronfeydd preifat heb gyfyngiadau arnynt yn Rhan 2 o'r adroddiad hwn (**paragraffau 2.34 – 2.41**).

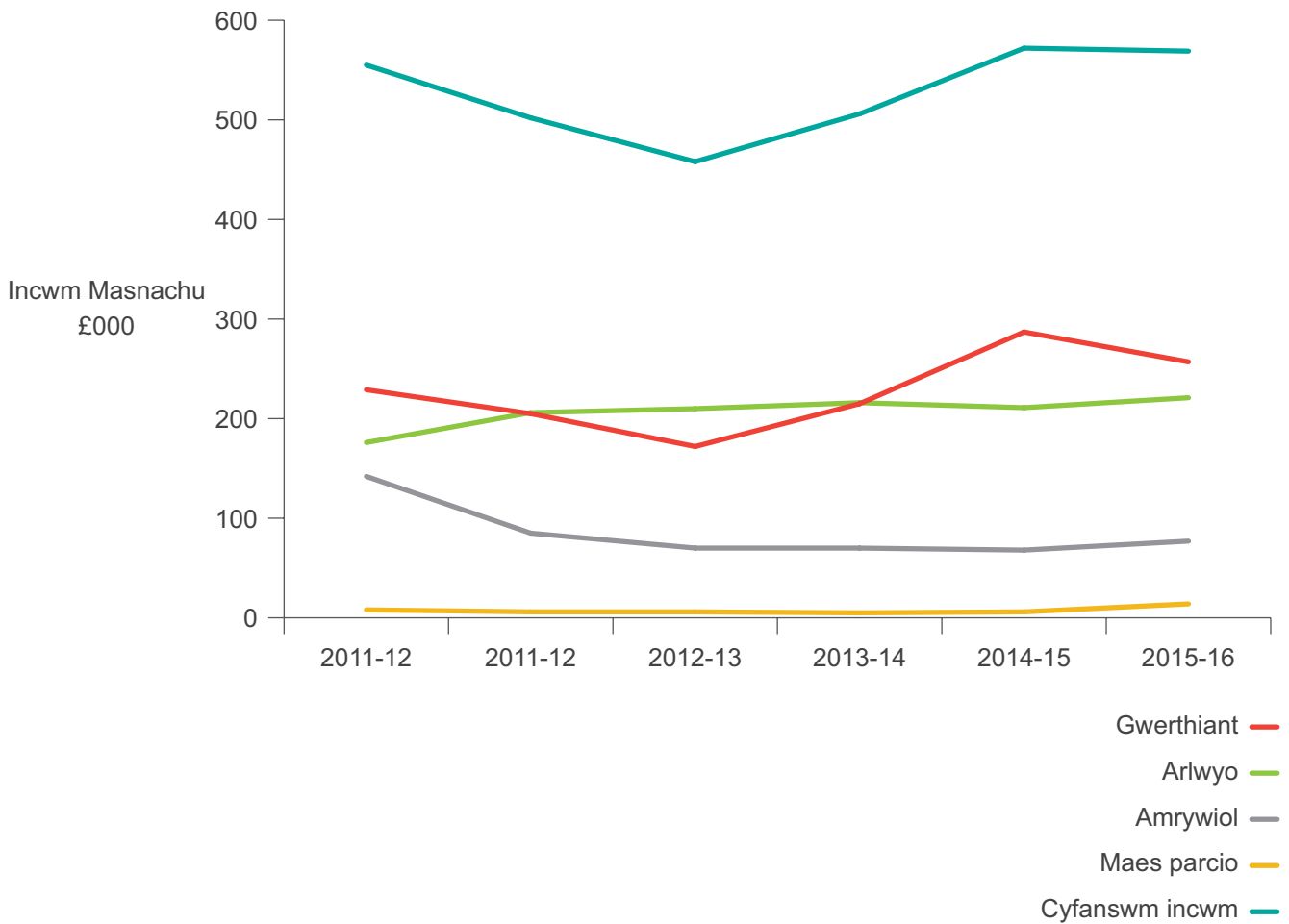
Arddangosyn 5 – Mae incwm o gronfeydd preifat yn codi a gostwng, a dros y pum mlynedd rhwng 2011-12 a 2015-16, mae wedi amrywio o rhwng £245,000 a £1.41 miliwn

Ffynhonnell: Cyfrion Blynyddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru

1.14 Mae incwm masnachu yn darparu'r pedwaredd ffynhonnell o incwm i ategu cyllid Llywodraeth Cymru. Yn y blynyddoedd diwethaf, mae incwm masnachu wedi cynrychioli tri y cant o incwm y Llyfrgell yn unig, gan amrywio rhwng £460,000 yn 2012-13 a £570,000 yn 2015-16. Mae **Arddangosyn 6** yn dangos mai gwerthiant ac arlwyo sy'n cyfrannu'r swmp o incwm masnachu'r Llyfrgell, wrth i siop y Llyfrgell a Pendinas, y bwyty yn y safle, gyda'i gilydd gyfrannu bron i hanner y cyfanswm.

Arddangosyn 6 – Incwm masnachu o ryw £500,000 y flwyddyn sy'n cynnwys gwerthiant ac Arlwyo yn bennaf

Ffynhonnell: Cyfrifon Blynyddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru

1.15 Er y bu ychydig o gynydd mewn incwm masnachu dros y ddwy flynedd ddiwethaf, dim ond cyfraniad bach y mae referniw o werthiant ac arlwyo yn parhau i'w wneud i gyfanswm incwm y Llyfrgell. Mae cyfleoedd i gynyddu referniw o'r fath yn gyfyngedig; nid yw'r Llyfrgell yn denu ymwelwyr achlysurol yn y modd y mae atyniadau treftadaeth eraill yn ei wneud, yn hytrach mae'n dibynnu'n bennaf ar y bobl hynny sy'n dymuno defnyddio ei chasgliadau ar gyfer ymchwil. Wrth i gasgliad y Llyfrgell fod ar gael yn ddigidol yn gynyddol, mae nifer y defnyddwyr sy'n ymweld â'r safle yn Aberystwyth yn gostwng ac mae'n debygol o barhau i wneud hynny. Er bod y Llyfrgell yn ceisio codi ei phroffil trwy, er enghraifft, gynnal darlithiau a digwyddiadau i ysgolion, nid yw'r incwm masnachu a gynhyrchir gan ddigwyddiadau o'r fath, ym mhob achos, yn talu costau staffio'r siop a'r bwyty.

Gwnaeth y Llyfrgell arbedion ariannol sylweddol er mwyn parhau i fod yn hyfyw wrth wynebu gostyngiadau mewn cymorth grant

1.16 Cymeradwyodd y Bwrdd ei Gynllun Strategol cyfredol, 2014-2017, 'Gwybodaeth i Bawb,' (y Cynllun Strategol) ym mis Chwefror 2014. Mae 'Gwybodaeth i Bawb' yn nodi cenhadaeth, gweledigaeth, gwerthoedd a blaenoriaethau strategol y Llyfrgell. Mae **Arddangosyn 7** yn dangos dau ddarn o gyflwyniad y Cynllun Strategol sy'n mynegi'n glir yr angen i wneud newidiadau sylweddol er mwyn ymateb i'r hinsawdd ariannol sy'n gwaethygu. Roedd y Cynllun Strategol yn disodli'r cynllun tair blynedd blaenorol, 'Y Llyfrgell Ystwyth', a fabwysiadwyd ym mis Chwefror 2011, a oedd hefyd yn cydnabod yr angen am newid yng nghyd-destun gostyngiadau yn lefel y gwariant cyhoeddus.

Arddangosyn 7 – Mae Cynllun Strategol 2014-2017, 'Gwybodaeth i Bawb', yn nodi'n glir yr angen i wneud newidiadau sylweddol mewn ymateb i ostyngiadau mewn gwariant cyhoeddus

Darnau o Gyflwyniad y Llyfrgellydd i 'Gwybodaeth i Bawb'

' Mae'r gostyngiad yng ngwariant cyhoeddus y Deyrnas Unedig yn debyg o barhau yn ystod cyfnod y Cynllun Strategol hwn. Gan nad yw'r Llyfrgell wedi ymroi i weithgareddau sy'n ymylol i'w phwrpas, mae'n dilyn bod rhaid iddi ymateb i'r gostyngiad hwn naill ai trwy ddod o hyd i ffyrdd mwy cost-effeithiol o gyflawni ei swyddogaethau craidd, neu drwy leihau rychwant ei gwasanaethau'.

' Bydd adnoddau, neu ddiffyg adnoddau, yn destun pryder amlwg yn ystod 2014-17. Bydd cyllido referniw ar gyfer gwasanaethau craidd a chyllido cyfalaf ar gyfer datblygiadau newydd a chynnal a chadw'n hadeilad yn debygol o leihau. Daw chwilio am amryw ffynonellau cyllido yn fwyfwy pwysig, fel y daw mynd ati'n weithgar i godi arian a chynyddu incwm'.

Ffynhonnell: Gwybodaeth i Bawb': Cynllun Strategol 2014-2017 Llyfrgell Genedlaethol Cymru, tudalennau 3-4

1.17 Gwnaeth y Bwrdd hefyd gymeradwyo Cynllun Ariannol Tymor Canolig ym mis Chwefror 2014. Mae cofnodion cyfarfod y Bwrdd ar 21 Chwefror 2014 yn ‘... pwysleisio mor bwysig ydoedd i’r Aelodau sylweddoli sefyllfa’r Llyfrgell; yr unig ffordd y gallai aros yn ariannol gynaliadwy fyddai trwy golli nifer sylweddol o’i staff yn ystod y ddwy flynedd nesaf...ymddangosai’r cyfnod o 2014 ymlaen yn un llwm iawn a bod risg sylweddol o fethu’n ariannol erbyn 2016/17 y dylid ymdrin â hi ar frys.’ Roedd y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn amcangyfrif bod angen tynnu £1.25 miliwn, swm sy’n cyfateb i ryw 40 o swyddi (tua 14 y cant o’r gweithlu ar y pryd), o gyllideb sylfaenol y Llyfrgell. O ganlyniad i’r rhagolwg ariannol llwm ond ansicr hwn, dechreuodd y Llyfrgell raglen o ailstrwythuro, yn seiliedig ar ddiswyddiadau cynnar gwirfoddol gyda’r bwriad o:

- gefnogi darpariaeth y Cynllun Strategol newydd; a
- chreu arbedion sylweddol yn y gyllideb sylfaenol.

Rydym yn cyfeirio’n fwy manwl at effaith y rhaglen ailstrwythuro ym [mharagraffau 2.54 – 2.63](#).

Nid oedd y cynlluniau i ddarparu arbedion sylweddol yn y gyllideb sylfaenol wedi’u hintegreiddio na’u cyfochri’n ddigonol ag agweddau eraill ar y Cynllun Strategol

1.18 Rydym yn cyfeirio ym [mharagraff 1.16](#) at Gynllun Strategol y Llyfrgell, sy’n ffurfio rhan o’r cylch cynllunio busnes a rheoli perfformiad sy’n ofynnol gan Lywodraeth Cymru a nodir yn y Ddogfen Fframwaith. Mae [Arddangosyn 8](#) yn crynhoi’r gofynion a nodir yn y Ddogfen Fframwaith.

Arddangosyn 8 – Mae’r Ddogfen Fframwaith yn nodi’r trefniadau cynllunio busnes a rheoli perfformiad y mae’n rhaid i’r Llyfrgell ymlwynu atynt

Bob tair i bedair blynedd	‘ Bydd y Llyfrgell yn cynhyrchu Cynllun neu Strategaeth Gorfforaethol... yn adlewyrchu y nodau a’r amcanion a bennir yn Siarter y Llyfrgell, ac... yn adlewyrchu agenda strategol Llywodraeth Cymru.’
Yn flynyddol	‘ Bydd y Llyfrgell yn paratoi cynllun gweithredol blynyddol sy’n nodi lefel y gwasanaeth sydd i’w gyflawni mewn meysydd allweddol... Caiff y cynllun gweithredol ei hysbysu gan lythyr cylch gorchwyl y Gweinidogion, agenda strategol Llywodraeth Cymru a Strategaeth y Llyfrgell, ac amcanion y Siarter.’ ‘ ..bydd y Llyfrgell yn cyhoeddi adroddiad o’i gweithgareddau i ganiatáu i’r Cynulliad Cenedlaethol, cleientiaid eraill a’r cyhoedd ddyfarnu ei llwyddiant wrth gyflawni ei thargedau.’
Yn chwarterol	‘ ..bydd y Llyfrgell yn darparu adroddiad i’r adran sy’n ei noddi i nodi’r cynnydd tuag at gyflawni’r targedau allweddol a nodir yn y cynllun gweithredol’.

Ffynhonnell: Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Dogfen Fframwaith, 2011

Tudalen y pecyn 189

1.19 Cynhyrchwyd Cynllun Strategol 2014-2017, 'Gwybodaeth i Bawb', yn amserol, ac roedd yn cydymffurfio â gofynion y Ddogfen Fframwaith. Mae'r Cynllun Strategol yn ddogfen atyniadol sy'n nodi cyfanswm o 23 o ymrwymadau, wedi eu trefnu o dan pum Blaenoriaeth Strategol:

- Mynediad;
- Arbenigedd;
- Cydweithio;
- Cynaliadwyedd; a
- Blaengaredd.

Mae'r Blaenoriaethau Strategol yn gyson â blaenoriaethau Llywodraeth Cymru a nodwyd yn Llythyr Cylch Gorchwyl 2014-15 ac wedi'u halinio'n dda â nhw. Rydym yn nodi'r ymrwymadau o dan bob Blaenoriaeth Strategol yn **Atodiad 1**.

1.20 Fodd bynnag, rhoi cyfeiriad yn unig y mae'r Cynllun Strategol. Nid yw, er enghraifft, yn ceisio mesur graddfa'r newid sy'n angenrheidiol o dan bob un o'r 23 o ymrwymadau, na'i gost. Nid yw'r Cynllun Strategol yn cynnig unrhyw wybodaeth am ddilyniant tebygol yr ymrwymadau yn ystod y cyfnod o dair blynedd.

1.21 Gwnaeth Bwrdd Ymddiriedolwyr y Llyfrgell gydnabod bod cynllun busnes mwy manwl yn ofynnol fel sail i'r Cynllun Strategol, i'w gysylltu â'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a'r gostyngiadau staff a oedd eisoes ar waith. Er gwaethaf ceisiadau rheolaidd am eglurhad, nid oedd y Bwrdd yn gallu bodloni ei hun bod perthynas glir rhwng cyflawni'r strategaeth newydd a'r rhaglen ailstrwythuro staff. Rhwng mis Tachwedd 2014 a mis Gorffennaf 2015, gofynnodd y Bwrdd yn rheolaidd am 'gynllun busnes' ynglŷn â'r rhaglen ailstrwythuro a mynegodd bryderon am gynnwys ac ansawdd yr wybodaeth yr oedd yn ei derbyn ynglŷn â'r rhaglen. Er enghraifft, cynhaliodd y Bwrdd gyfarfod arbennig ar 23 Ionawr 2015 i ystyried yn benodol y Cynllun Trawsnewid Gweithrediadol yn gysylltiedig â'r Rhaglen Ailstrwythuro Corfforaethol. Mae cofnodion y cyfarfod yn nodi pryderon yr Ymddiriedolwyr nad oedd y papur a gyflwynwyd yn dangos y weledigaeth tymor canolig na hirdymor a bod cynllun busnes tair blynedd yn angenrheidiol. Roedd Ymddiriedolwyr yn dymuno deall sut y byddai gostyngiadau yng nghyllideb y Llyfrgell yn effeithio ar wasanaethau a pha wasanaethau fyddai'n cael eu darparu'n wahanol o ganlyniad i doriadau i'r gyllideb.

- 1.22 Yn y cyfarfod hwn ym mis Ionawr 2015, gofynnodd y Bwrdd i'r Llyfrgellydd ar y pryd baratoi cynllun busnes tair blynedd ynghyd â rhagamcanion ariannol priodol ar gyfer cyfarfod nesaf y Bwrdd. Fodd bynnag, nid oedd y cynllun a gyflwynwyd ym mis Mawrth na fersiwn arall a gyflwynwyd ym mis Gorffennaf 2015 yn bodloni disgwyliadau'r Bwrdd, ac ni chafodd ei gymeradwyo.
- 1.23 Yn y cyfamser, mae'r Llyfrgell wedi cyflwyno ei Chynllun Gweithredu blynyddol ar gyfer 2015-16 i Lywodraeth Cymru, yn unol a'r hyn sy'n ofynnol. Mae'r Bwrdd yn gyfrifol am benderfynu ar gynnwys y Cynllun Gweithredol, trwy ymgynghori â'r adran noddi. Mae'r Bwrdd yn trafod ac yn cymeradwyo'r Cynllun Gweithredol bob blwyddyn, ond mae'r graddau y mae'r Bwrdd wedi cymryd rhan yn y gwaith o gynhyrchu a herio'r cynlluniau, yn y blynyddoedd diwethaf, wedi ei gyfyngu'n amhriodol. Wrth gymeradwyo Cynllun Gweithredol 2015-16, roedd y Bwrdd yn cydnabod nad oedd wedi neilltuo digon o amser i drafod y cynllun yn fwy manwl.
- 1.24 Mae'r Ddogfen Fframwaith yn nodi y bydd Cynllun Gweithredol y Llyfrgell wedi'i hysbysu gan llythyr Cylch Gorchwyl y Gweinidog, agenda strategol y Llywodraeth, Strategaeth y Llyfrgell, ac amcanion y Siarter. Mae'r Ddogfen Fframwaith yn nodi'n glir y dylai Cynllun Gweithredol y Llyfrgell gynnwys gofynion y llythyr cylch gorchwyl yng nghyd-destun dyletswyddau statudol ac elusennol y Llyfrgell. Dylai'r Cynllun Gweithredol blynyddol felly gyflawni dwy swyddogaeth, sef:
- pennu'r fframwaith ar gyfer cyflawni'r agweddau hynny ar yr ymrwymadau a nodir yng Nghynllun Strategol y Llyfrgell sydd i'w gweithredu yn ystod y flwyddyn, a'r camau a'r targedau allweddol hynny sy'n gysylltiedig â'r ymrwymadau hynny; a
 - darparu atebolrwydd i Lywodraeth Cymru trwy grynhoi'r prif weithgareddau a datblygiadau a fydd yn cyflawni blaenoriaethau strategol Llywodraeth Cymru a nodir yn y llythyr cylch gorchwyl.
- 1.25 Yn ymarferol, mae cynllun gweithredol y Llyfrgell wedi bodloni gofynion y Ddogfen Fframwaith o ran y rhan fwyaf o'r agweddau. Fodd bynnag, nid yw'r gwaith o gynllunio a gweithredu'r newidiadau staff sy'n ofynnol oherwydd y gostyngiadau mewn cymorth grant wedi'u hintegreiddio'n ddigonol yn uchelgeisiau ehangach y Llyfrgell a nodir yn y Cynllun Strategol, 'Gwybodaeth i Bawb'. Er enghraifft, nid yw wedi bod yn glir sut y gallai gostyngiadau staff effeithio ar uchelgais strategol y Llyfrgell i, 'Ymestyn presenoldeb ar draws Cymru', ac 'Archwilio ffrydiau incwm newydd'. Bydd alinio'r cynlluniau gweithredol yn well yn cyfrannu'n uniongyrchol at wella cynaliadwyedd y Llyfrgell, sy'n un o Flaenoriaethau Strategol y Llyfrgell ei hun a hefyd yn ofyniad yn llythyr Cylch Gorchwyl Llywodraeth Cymru ar gyfer 2014-15.

O ganlyniad i dân ym mis Ebrill 2013 a'r materion a gododd yn dilyn y dull gwael o ymdrin â dau achos o ddisgyblu, collwyd y pwyslais ar flaenoriaethau strategol y Llyfrgell

- 1.26 O ganlyniad i dân yn y to ym mis Ebrill 2013 achoswyd difrod helaeth i adeilad y Llyfrgell. Swyddfeydd gafodd eu heffeithio fwyaf gan y tân a'r dŵr a ddefnyddiwyd i'w ddiffodd, a gwnaed camau cyflym gan y staff i helpu i sicrhau mai ychydig iawn o ddifrod a fu i'r casgliadau. Nid oedd unrhyw anafiadau i'r staff nac i ymwelwyr; er bod prif ystafell weinyddu'r Llyfrgell wedi'i dinistrio gan y dŵr o'r tân, parhaodd gwasanaethau a gweithrediadau digidol y llyfrgell fod ar gael.
- 1.27 O dan delerau nawdd Lywodraeth Cymru, mae'r Llyfrgell wedi ei chynnwys at ddibenion yswiriant gan Warantiad y Goron. Cyfrannodd Lywodraeth Cymru £2.47 miliwn o grant cyfalaf ychwanegol yn ystod 2013-14 ar gyfer atgyweirio'r adeilad, a gwnaeth gyfraniad referniw arall o £470,000 i'r cymorth grant craidd i gydnabod y costau a oedd yn gysylltiedig â'r tân.
- 1.28 Gyda chymorth ariannol Lywodraeth Cymru, mae'r Llyfrgell wedi ymdrin â chanlyniadau uniongyrchol y tân. Fodd bynnag, mae trafodaethau yn parhau o ran a fyddai'r Llyfrgell yn gallu dechrau achos cyfreithiol llwyddiannus yn erbyn contractwr er mwyn adennill peth o'r costau a wariwyd. Nid yw Gwarantiaid y Goron yn cwmpasu'r risgiau ariannol sy'n gysylltiedig â chamau o'r fath, a thrafodwyd 'materion sy'n ymwneud â'r tân' gan y Bwrdd a'i gynghorwyr ariannol yn y rhan fwyaf o gyfarfodydd y Bwrdd rhwng dechrau 2014 a diwedd 2015, gan gymryd amser y gellid fel arall fod wedi'i ddefnyddio i ganolbwyntio ar flaenoriaethau strategol y Llyfrgell.
- 1.29 Yn Craffu ar Gyfrifon 2014-15⁸, mynegodd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru y farn, 'bod tân 2013 wedi codi cwestiynau am drefniadau yswiriant y Llyfrgell Genedlaethol.' Argymhellodd y Pwyllgor (Argymhelliad 3) y dylai trefniadau yswiriant y Llyfrgell 'gael eu hadolygu ar fyrder i sicrhau bod y trefniadau yn y dyfodol yn gost-effeithiol ac yn lleihau colledion i'r pwrs cyhoeddus.' Rydym yn cefnogi'r farn hon a barn y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus (Argymhelliad 4) bod 'bod angen mwy o eglurder ynghylch trefniadau yswiriant y Llyfrgell Genedlaethol ac rydym yn argymhell y dylid cynnal trafodaethau â Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â hyn.' Yn ei hymateb i'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ym mis Chwefror 2016, nododd y Llyfrgellydd bod y Bwrdd wedi gofyn droeon i Lywodraeth Cymru am ragor o eglurhad am y cynllun, ond, yn y pen draw, mai mater i Lywodraeth Cymru ei ystyried yw hwn, yng nghyd-destun ehangach ei pherthynas â'r cyrff y mae'n eu noddi.

8 Craffu ar Gyfrifon 2014-15, Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Argymhellion 2-4, Rhagfyr 2015

- 1.30 Ym mis Mawrth 2015, cytunodd y Bwrdd i gomisiynu adolygiad allanol annibynnol ynglŷn â gweithredu polisi disgyblu'r Llyfrgell. Arweiniodd hyn at Dribiwnlys Cyflogaeth yn penderfynu yn erbyn y Llyfrgell yn ystod hydref 2014. Penodwyd PricewaterhouseCoopers i gynnal yr adolygiad ac adroddodd i'r Bwrdd ym mis Gorffennaf 2015 (Adroddiad PwC⁹).
- 1.31 Mae canfyddiadau allweddol Adroddiad PwC yn nodi, '...y gellid bod wedi ymdrin â'r broses ddisgyblu a'r hawliadau canlynol a'r Tribiwnlys Cyflogaeth yn fwy effeithiol. Nodir materion yn yr adolygiad sy'n ymwneud â threfniadau llywodraethu a diwylliant y Llyfrgell a all atal y Llyfrgell rhag symud ymlaen os na fydd yn ymdrin â hwy.' Mae adroddiad PwC yn nodi 11 o argymhellion.
- 1.32 Mae'r broses ddisgyblu a'r dasg ddilynol o ymateb i'r 11 o argymhellion yn Adroddiad PwC wedi cymryd llawer o amser y swyddogion gweithredol a'r Bwrdd, ac mae hyn wedi golygu llai o amser ac egni i flaenoriaethau'r Llyfrgell. Mae Rhan 2 o'r adroddiad hwn yn cyfeirio yn fwy manwl at y cynnydd y mae'r Llyfrgell wedi'i wneud wrth fynd i'r afael â'r argymhellion a'r canfyddiadau allweddol yn adroddiad PwC.

⁹ Adolygiad allanol annibynnol o Lyfrgell Genedlaethol Cymru, PricewaterhouseCoopers, Gorffennaf 2015. Mae Adroddiad PwC ar gael ar wefan Llyfrgell Genedlaethol Cymru ynghyd ag agenda a chofnodion cyrafod y Bwrdd ym mis Gorffennaf 2015.

Mae ymateb cadarnhaol y Llyfrgell i'r argymhellion yn adroddiad PwC wedi helpu i wella'r trefniadau llywodraethu a chreu perthynas waith agosach rhwng y tîm gweithredu a'r Bwrdd

- 2.1 Mae Arweinyddiaeth y Llyfrgell wedi bod trwy gyfnod o newid sylweddol. Ymddiswyddodd y Llyfrgellydd blaenorol ym mis Awst 2015 ar ôl dwy flynedd yn unig yn y swydd, a dechreuodd ei olynydd, yr unfed ar ddeg i gyflawni'r swydd ers 1909, ym mis Tachwedd 2015 ar sail dros dro. Mae'r Llyfrgellydd newydd yn dod â llawer o brofiad gwerthfawr i'r swydd, ar ôl arwain yn flaenorol y tîm sy'n cynrychioli Is-adran Noddi Llywodraeth Cymru yn ei drafodaethau â'r Llyfrgell.
- 2.2 Cefnogir y Llyfrgell gan Dîm Gweithredol sydd wedi ei hanneru mewn nifer o bedwar swyddog ar ddechrau 2015 i ddau yn unig flwyddyn yn ddiweddarach. Cefnogir y Tîm Gweithredol, yn ei dro, gan Grŵp Cyflawni, tîm o naw o uwch reolwyr, gan gynnwys y Llyfrgellydd a dau Gyfarwyddwr.
- 2.3 Nid oedd Llywydd yn y swydd ar adeg ein gwaith maes, gan fod y Llywydd blaenorol wedi cyrraedd diwedd ei gyfnod yn y swydd ym mis Rhagfyr 2015. Arweiniodd y Dirprwy Lywydd y Bwrdd hyd nes i'r Llywydd newydd ddechrau ar ei swydd ym mis Ebrill 2016, ac yna ymddiswyddodd yng Ngorffennaf 2016.
- 2.4 Cymerodd y Bwrdd gamau pendant ar frys ar ôl derbyn adroddiad PwC ym mis Gorffennaf 2015. Sicrhodd fod yr adroddiad llawn yn mynd yn gyhoeddus ar y diwrnod derbyn, a sefydlodd dasglu llywodraethu yn cynnwys Ymddiriedolwyr ac uwch reolwyr i gynhyrchu cynllun gweithredol a'i roi ar waith. Mae'r Llyfrgell wedi adrodd am gynnydd yn erbyn ei chynllun gweithredu yn rheolaidd ac rydym yn casglu, yn gryno, fod:
 - cynnydd da wedi bod o ran mynd i'r afael â'r diffygion niferus a nodwyd yn adroddiad PwC, gan ddefnyddio cyngor arbenigol yn ôl y gofyn;
 - camau gweithredol ac effeithiol wedi'u cymryd gan y Dirprwy Lywydd i ymgysylltu'n rheolaidd â'r Llyfrgellydd newydd ac i fonitro ei pherfformiad; ac
 - arweinwyr yn y Llyfrgell yn cydnabod ac yn deall bod cyfyngiadau i dîm adnoddau dynol bach y Llyfrgell, ac yn cydnabod yr angen i ddefnyddio cyngor arbenigol i ymdrin â materion cymhleth ond prin fel y rhai hynny a arweiniodd at y Tribiwnlys Cyflogaeth.

- 2.5 Mae canfyddiadau allweddol adroddiad PwC yn cyfeirio at yr angen i fynd i'r afael â 'materionsy'n ymwneud â threfniadau llywodraethu a diwylliant y Llyfrgell'. Mae materion o'r fath, oherwydd eu natur, yn rhai y mae'n rhaid mynd i'r afael â nhw dros y tymor canolig a'r tymor hirach. Er hynny, canfuwyd bod y broses o ymateb i'r argymhellion yn adroddiad PwC wedi helpu i ffurfio perthynas waith agosach a mwy cynhyrchiol rhwng yr Ymddiriedolwyr a'r uwch reolwyr. Mae'r ffaith fod y Llyfrgellydd newydd a'r Llywydd Dros Dro wedi bod yn cydweithio'n agos, a'r ffaith fod prosesau cyfathrebu wedi gwella llawer ymhlith y tîm gweithredol, wedi cyfrannu'n sylweddol at hyn. Cyn penodi'r Llywydd newydd ym mis Ebrill 2016, roedd cyfarfodydd neu sgwrsiau ar y ffôn yn wythnosol rhwng y Dirprwy Lywydd a'r Llyfrgellydd o fudd i'r naill ochr a'r llall wrth gyflawni dealltwriaeth a rennir o flaenoriaethau a chynnydd. Mae'r Llywydd newydd wedi parhau â'r arfer gwerthfawr hwn ers ei benodiad. Yn ogystal â hyn, mae'r Llyfrgellydd, ers ei phenodiad, wedi ceisio gwella'r ymgysylltiad â'r staff trwy, er enghraifft, gynhyrchu bwletin newyddion wythnosol.

Mae gan yr Ymddiriedolwyr gyfres eang o sgiliau a phrofiad ond gallai'r Llyfrgell fanteisio ar eu swyddogaethau yn llawnach a gwella prosesau gwneud penderfyniadau

Mae Ymddiriedolwyr yn dod â set eang o sgiliau a phrofiad i'r Llyfrgell

- 2.6 Mae'r ymddiriedolwyr yn dod ag ystod gyfoethog o brofiad ac arbenigedd i'r swyddogaeth ac yn cwmpasu'r sectorau cyhoeddus a phreifat. Mae'r ffaith bod Ymddiriedolwyr fel arfer yn gwasanaethu am gyfnodau penodol o bedair blynedd (ac uchafswm o wyth mlynedd yn olynol) yn sicrhau trosiant rheolaidd ac yn dod â gwaed newydd a syniadau ffres i'r Bwrdd. Mae lle i gynyddu cwmpas y Bwrdd eto o ran y cydbwysedd rhwng y rhywiau a'r proffil oedran; ar adeg ein gwaith maes ym mis Ionawr 2016, dim ond tri o'r 14 o Ymddiriedolwyr oedd yn fenywod.
- 2.7 Mae'r ffaith nad oes cydnabyddiaeth ariannol i swyddogaeth Ymddiriedolwr yn dangos ymrwymiad yr Ymddiriedolwyr i'r Llyfrgell. Roedd ein cyfweiliadau â'r Ymddiriedolwyr yn cadarnhau, yn unol â gofynion cyfreithiau elusen, eu bod yn ymroddedig i weithredu er budd gorau'r Llyfrgell. O dan delerau ei chytundeb nawdd, mae Llywodraeth Cymru yn penodi wyth o'r 15 o Ymddiriedolwyr i'r Bwrdd, gan gynnwys y Llywydd a'r Dirprwy Lywydd. Fodd bynnag, ni chanfuwyd unrhyw wahaniaeth yn lefel ymrwymiad yr Ymddiriedolwyr i'r Llyfrgell rhwng Ymddiriedolwyr a benodwyd gan Lywodraeth Cymru a'r rhai hynny a benodwyd gan y Llyfrgell.

- 2.8 Mae Adroddiad PwC yn cyfeirio at 'ddiffyg ymgynghori â'r Tîm Gweithredol'¹⁰ rhwng hydref 2013 a'r adeg y cyflwynwyd eu hadroddiad ym mis Gorffennaf 2015. Fodd bynnag, canfuwyd bod y tîm gweithredu wedi gweithio'n dda gyda'i gilydd, dan y Llyfrgellydd presennol, i gefnogi'r Ymddiriedolwyr i ddatblygu a chynnal eu dealltwriaeth o'u swyddogaeth. Mae Ymddiriedolwyr sydd newydd eu penodi yn dilyn proses ymsefydlu werthfawr sy'n codi eu hymwybyddiaeth o'u swyddogaethau fel Ymddiriedolwyr ac, yn bwysig iawn, y math o waith sy'n digwydd o ddydd i ddydd yn y Llyfrgell. Mae Ymddiriedolwyr hefyd yn cael copi o'r 'Cydymaith i Ymddiriedolwyr', a ddiwygiwyd ddiwethaf ym mis Tachwedd 2015, sy'n grynodedb trefnus o ddogfennau perthnasol gan gynnwys:
- Siarter Brenhinol Atodol 2006 a'r Statudau;
 - Cod Ymddygiad, y cytunwyd arno gan y Bwrdd yn 2007 ac sy'n ymgorffori 'Egwyddorion Nolan'¹¹;
 - 'Yr Ymddiriedolwr Hanfodol', a gyflwynwyd gan y Comisiwn Elusennau yn 2015;
 - Y Ddogfen Fframwaith a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru, trwy ymgynghori â'r Llyfrgell, ac a gyflwynwyd yn derfynol yn 2011; a
 - Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol a gynhyrchwyd gan y Llyfrgell yn 2013, sy'n crynhoi cyfrifoldebau allweddol y Bwrdd a Thîm Gweithredol y Llyfrgell; pwerau dirprwyo'r Bwrdd; yr ymddygiad a ddisgwylir gan y Bwrdd; a thrafodion y Bwrdd wrth ddarparu gwasanaethau i bobl Cymru.

Mae sgôp i fanteisio'n llawnach ar swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr, yn y Llyfrgell ac yn allanol

- 2.9 Prif swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr yw cyfranu at brosesau gwneud penderfyniadau yng nghyfarfodydd y Bwrdd. Mae'r Bwrdd wedi cyfarfod yn ffurfiol ar bum achlysur yn 2014 ac eto yn 2015. Mae rhai Ymddiriedolwyr hefyd yn gwasanaethu ar y Pwyllgor Archwilio sydd, fel arfer, yn cyfarfod, bedair gwaith y flwyddyn. Rydym yn trafod ym mharagraffau 2.22 – 2.33 swyddogaeth cyfarfodydd y Bwrdd a'r dull o'u cynnal, yn ogystal â strwythur pwyllgorau'r Bwrdd.
- 2.10 Fodd bynnag, mae gan Ymddiriedolwyr swyddogaeth fel cenhadon allanol dros y Llyfrgell ond ni fanteisiwyd ar hyn yn ddigonol hyd yn hyn. Mae dealltwriaeth gynyddol yn y Llyfrgell, er gwaethaf y ffaith bod mwy a mwy o'i chasgliadau bellach ar gael ar ffurf ddigidol, mai cyfyngedig yw lefel yr ymwybyddiaeth o waith y Llyfrgell ledled Cymru a thu hwnt. Hyd yn ddiweddar, ychydig iawn o ddealltwriaeth fu gan y Llyfrgell o ganfyddiadau'r bobl hynny sy'n defnyddio ei gwasanaethau, a hyd yn oed lai o ddealltwriaeth o sut y gellid ymgysylltu'n fwy effeithiol â'r bobl hynny nad ydynt yn gwybod llawer am y Llyfrgell, ei gwaith a'r gwasanaethau a gynigir ganddi.

¹⁰ Adolygiad allanol annibynnol o Lyfrgell Genedlaethol Cymru, PricewaterhouseCoopers, mis Gorffennaf 2015

¹¹ Egwyddorion Nolan yw sail y safonau moesol a ddisgwylir gan ddeiliaid swyddi cyhoeddus. Fe'u nodir yn 'Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus', a gyhoeddwyd gan y Pwyllgor Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus yn 1995

- 2.11 Mae Cynllun Strategol 2014-2017 yn cynnwys nifer o ymrwymïadau sydd â'r nod o gynyddu presenoldeb ffisegol ac ar-lein y Llyfrgell ledled Cymru, ac ymgysylltu'n fwy effeithiol gyda defnyddwyr gwasanaeth. Mae'r cynllun gweithredol blynyddol ar gyfer 2013-14 yn cynnwys addewid i 'barhau i gynyddu proffil y Llyfrgell' ac mae'r cynlluniau cyfatebol ar gyfer 2014-15 a 2015-16 yn cynnwys, fel camau gweithredol, ddatblygiad a gweithrediad strategaethau a pholisïau marchnata a gwaith allgymorth. Mae'r datblygiadau hyn wedi bod yn araf, ond mae'r Llyfrgell wedi penodi pennaeth cysylltiadau allanol yn ddiweddar, sy'n gwneud cynnydd. Mae'r cynllun gweithredol ar gyfer 2016-17 yn gwneud addewid i weithredu strategaethau newydd ar gyfer Marchnata ac Allgymorth ac Ymgysylltu erbyn mis Medi 2016. Rydym yn deall bod y cynlluniau hyn yn gwneud cynnydd fel y bwriadwyd.
- 2.12 Mae Ymddiriedolwyr newydd wedi dod ag arbenigedd ychwanegol ym maes marchnata i'r Bwrdd. Mae Dirprwy Lywydd y Bwrdd wedi cyfarfod â Chorff Cyngori'r Llyfrgell, corff o ddefnyddwyr gwasanaeth sydd â'r potensial i fod yn werthfawr. Maent wedi cyfarfod o bryd i'w gilydd yn ystod y blynyddoedd diweddar ond nid yw ei swyddogaeth yn eglur iawn ar hyn o bryd. Fodd bynnag, yn fwy cyffredinol, nid yw potensial yr Ymddiriedolwyr i hybu'r Llyfrgell o fewn eu rhwydweithiau eang ac amrywiol wedi ei weithredu'n systematig ac nid yw'r rheolwyr bob amser wedi cefnogi ymdrechion gan Ymddiriedolwyr unigol i wneud hynny. Mae ymgysylltiad o'r fath gan Ymddiriedolwyr yn golygu y gallai fod perygl i Ymddiriedolwyr, wrth hybu'r Llyfrgell, gael eu hunain mewn sefyllfa lle mae ganddynt fuddiannau sy'n gwrthdaro. Fodd bynnag, mae gan y Bwrdd drefniadau amlwg ar waith a ddylai, os cânt eu cymhwysu'n gadarn, liniaru'r risg hwn.
- 2.13 Mae Ymddiriedolwyr newydd yn cael hyfforddiant ymsefydlu gwerthfawr sy'n cynnwys cyflwyniadau gan reolwyr adrannau. Mae'r broses yn cynorthwyo'r Ymddiriedolwyr i ddeall amrywiaeth a graddfa'r gwaith a wneir gan y Llyfrgell ac yn eu cyflwyno i rai o'r bobl sy'n gwneud y gwaith. Pan fydd y broses ymsefydlu wedi'i chwblhau, fodd bynnag, bydd y rhan fwyaf o'r Ymddiriedolwyr yn ymgysylltu ag aelodau'r tîm gweithredol yn unig. Mae cyfarfodydd y Bwrdd yn y gorffennol wedi cynnwys diweddariadau ar lafar gan reolwyr adrannau, ond yn ddiweddar disodlwyd y broses hon gan gyfres o adroddiadau ysgrifenedig sy'n adlewyrchu'r digwyddiadau diweddaraf ym mhob rhan o'r Llyfrgell. Mae'r adroddiadau yn llawn gwybodaeth yn gyffredinol ond maent yn cymryd amser gwerthfawr yng nghyfarfodydd y Bwrdd.
- 2.14 Dim ond ychydig o ymwybyddiaeth sydd gan y staff o swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr ac nid ydynt yn cael llawer o gyfle i ymgysylltu â nhw. Fodd bynnag, mae'r Pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad newydd wedi cydnabod mewn papur trafodaeth bod yr ymgais yn Rheoliadau 2006 i lunio ffiniau clir rhwng swyddogaethau'r Ymddiriedolwyr a swyddogaethau'r Tîm gweithredol wedi achosi dryswch. Wrth lunio diwygiadau i'r Rheoliadau, mae'r papur yn nodi y dylai swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr, fel y nodir yn y Siarter a'r Statudau (ac yr ymhelaethwyd arni gan y Comisiwn Elusennau), orgyffwrdd o ran swyddogaethau gweithredol mewnol a swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr a'r Bwrdd. Mae'r papur trafod yn awgrymu bod cyfnewid gwybodaeth a sylwadau yn rhydd yn hanfodol.

- 2.15 Yn ei hanfod, mae'r papur yn cydnabod bod swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr, hyd yn hyn, yn canolbwyntio'n rhy gaeth ar eu presenoldeb a'u cyfraniad yng nghyfarfodydd ffurfiol y Bwrdd ac, mewn rhai achosion, yn y pwyllgor Archwilio. Yn hytrach, mae'r papur yn cynnig y dylai'r Ymddiriedolwyr fod yn gallu cyfathrebu'n rhydd ar faterion sy'n berthnasol i effeithiolrwydd swyddogaethau, datblygiad a pherthynas allanol y Llyfrgell ar gamau priodol.
- 2.16 Rydym yn cydnabod y gallai galwadau eraill ar eu hamser gyfyngu ar yr amser ychwanegol, yn ogystal â'r cyfarfodydd ffurfiol, y bydd rhai Ymddiriedolwyr yn gallu ei neilltuo i'w swyddogaethau yn y Llyfrgell. Fodd bynnag, er mwyn cyflawni'n llwyddiannus y swyddogaeth fwy rhydd a ragwelir yn y papur a gynhyrchwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad, mae angen mwy o ymwybyddiaeth o waith y Llyfrgell ar y Bwrdd a'r materion y mae ei staff yn eu hwynebu wrth gyflawni eu swyddogaethau. Rydym yn cydnabod y pryderon, a fynegwyd gan ychydig o'r Ymddiriedolwyr, bod ymgysylltu'n agos â staff yn peri risg o danseilio strwythur reoli'r Llyfrgell. Fodd bynnag, trwy ddatblygu trefniadau a dulliau rheoli priodol, rydym o'r farn bod y Llyfrgell mewn sefyllfa dda i reoli'r risg yn llwyddiannus.

Mae'r Bwrdd yn derbyn papurau ategol clir ac amserol, ond mae'r agendâu yn aml yn rhy hir ac ni chaiff y penderfyniadau eu cofnodi'n glir bob tro

- 2.17 Yn rhan o'n gwaith maes, rydym wedi adolygu agendâu, papurau a chofnodion pob cyfarfod o'r Bwrdd a gynhaliwyd dros y ddwy flynedd ddiwethaf. Roeddem hefyd yn bresennol mewn un cyfarfod o'r Bwrdd fel arsylwyr. Canfuwyd bod y papurau wedi eu cyflwyno yn dda yn gyffredinol a'u hysgrifennu'n glir yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae'r Ymddiriedolwyr yn derbyn eu pecynnau agenda mewn da bryd ac maent, yn seiliedig ar dystiolaeth y cyfarfod a arsylwyd gennym, yn paratoi'n drylwyr ar gyfer y cyfarfodydd. Gwnaeth y Dirprwy Lywydd gadeirio'r cyfarfod yn dda, gan sicrhau bod yr holl Ymddiriedolwyr yn cymryd rhan, gan gynnwys rhai Ymddiriedolwyr newydd a oedd yn dod i'w cyfarfod Bwrdd cyntaf. Roedd y cyfraniadau a'r cwestiynau yn adeiladol, yn herio'r rheolwyr yn briodol, ac roeddent yn berthnasol yn gyffredinol i'r pynciau a drafodwyd.
- 2.18 Mae Rheoliadau'r Bwrdd¹² yn nodi y bydd yn cyfarfod saith gwaith y flwyddyn fel rheol. Fel y nodwyd ym mharagraff 2.9, mae'r cyfarfodydd o'r Bwrdd yn ystod 2014 a 2015 wedi digwydd yn llai aml. Yn rhannol, o ganlyniad, mae'r agendâu arferol yn drwm. Mae'r agenda ar gyfer y sesiwn agored o gyfarfod mis Chwefror 2016, er enghraifft, yn cynnwys 22 eitem bwysig, a phum eitem arall wedi eu hamserlennu ar gyfer y sesiwn gaeedig. Roedd yr eitemau a oedd i'w trafod yn y sesiwn agored yn cynnwys y Cynllun Gweithredol ar gyfer 2016-17 a chyllideb 2016-17, yn ogystal â strategaethau codi arian a chaffael.

¹² Rheoliadau a wnaed gan yr Ymddiriedolwyr yn unol â'r Siarter Atodol a'r Statudau, 2006

- 2.19 O'r 27 o eitemau agenda a amserlenwyd ar gyfer y sesiwn agored, roedd papurau ategol ar gyfer 18 ohonynt. Nododd y Bwrdd yn eglur yn ystod y cyfarfod y byddai angen gwybodaeth ategol i lywio'r drafodaeth ynglŷn â rhaglen ailstrwythuro'r Llyfrgell, yn y dyfodol. Ar gyfer yr eitemau hynny a ategwyd gan bapurau, roedd pecynnau agendâu yr Ymddiriedolwyr yn cynnwys un dudalen gyflwyno ddefnyddiol yn nodi diben yr eitem yn glir a'r camau gweithredu, os o gwbl, sy'n ofynnol i'r Bwrdd eu cymryd. Fodd bynnag, mae 10 o'r 18 o bapurau yn rhai 'er gwybodaeth' neu ar gyfer y Bwrdd eu nodi, a dim ond wyth oedd angen cymeradwyaeth y Bwrdd. Roedd dwy o'r tair awr a amserlennwyd ar gyfer y sesiwn agored wedi mynd heibio cyn i'r Bwrdd ddechrau trafod materion allweddol yn ymwneud â chyllid a llywodraethu'r Llyfrgell.
- 2.20 Mae cofnodion y cyfarfodydd yn darparu crynodeb byr o drafodaethau'r Bwrdd. Maent hefyd yn cofnodi unrhyw gamau gofynnol, sy'n ddefnyddiol, o ganlyniad i'r trafodaethau hyn. Mae agendâu a chofnodion y gorffennol yn awgrymu nad oes unrhyw waith trwyadl yn cael ei wneud i fynd ar drywydd y pwyntiau gweithredu mewn cyfarfodydd dilynol a'u bod wedi'u cwblhau er boddhad y Bwrdd.
- 2.21 Nid yw'r trafodaethau sy'n ymwneud ag eitemau y mae angen gwneud penderfyniadau arnynt yn canolbwyntio'n ddigon clir ar ddod i benderfyniad. O ganlyniad, mae'r cofnodion yn anghyson o ran eglurder cofnodi a yw'r Bwrdd wedi cymeradwyo'r eitemau hynny yr oedd angen gwneud penderfyniad arnynt. Yng nghyfarfod mis Chwefror 2016, er engrhaifft, gofynnodd y Tîm Gweithredu i'r Bwrdd gymeradwyo strategaeth gaffael newydd ar gyfer y Llyfrgell. Fodd bynnag, y cyfan y mae'r cofnodion yn ei nodi yw 'Roedd yr aelodau'n falch o nodi'r Strategaeth'..

Mae gan y pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad newydd, sy'n adrodd i'r Bwrdd, y potensial i roi pwyslais clir i drafodaethau yng nghyfarfodydd y Bwrdd

- 2.22 Mae Siarter Atodol 2006 yn caniatáu i'r Ymddiriedolwyr, '...o bryd i'w gilydd benodi'r cyfryw Bwyllgorau (a fydd yn gorfod cynnwys pwyllgor archwilio) ag a dybir yn gyfleus ganddynt ac yn cynnwys y cyfryw Ymddiriedolwyr ag y gwelant yn dda a naill ai gyda neu heb unrhyw berson neu bersonau eraill.....'. Mae'r Siarter yn nodi'n glir i ba raddau y caiff yr Ymddiriedolwyr ddirprwyo swyddogaethau i bwyllgorau o'r fath ac yn caniatáu i'r Bwrdd benderfynu i ba raddau y dylai cofnodion pwyllgorau o'r fath gael eu rhoi gerbron y Bwrdd.
- 2.23 Yn y blynyddoedd diweddar, y Pwyllgor Archwilio yw'r unig bwyllgor sydd wedi bod yn adrodd i'r Bwrdd. Mae'r Pwyllgor Archwilio yn cynnwys dau aelod annibynnol ac mae'n cyfarfod pedair gwaith y flwyddyn. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, archwilydd allanol y Llyfrgell, yn mynychu'r rhan fwyaf o gyfarfodydd y pwyllgor Archwilio; yn gyffredinol, maent yn cael eu cynnal yn dda ac maent yn ystyried yn rheolaidd amrywiaeth berthnasol o faterion megis adroddiadau gan archwilwyr mewdol ac allanol, a chynnwys cofrestr risg y Llyfrgell. Mae'r Bwrdd yn cael copi o gofnodion y Pwyllgor Archwilio er gwybodaeth yn ystod ei sesiynau caeedig.

- 2.24 Yn ogystal â'r Pwyllgor Archwilio, mae'r Bwrdd wedi sefydlu grwpiau 'gorchwyl a gorffen' ad hoc amrywiol, sy'n cynnwys staff ac Ymddiriedolwyr, i ystyried materion penodol. Ar ôl derbyn Adroddiad PwC, er enghraifft, ffurfiwyd Tasglu Llywodraethu dan arweiniad y Dirprwy Lywydd, i sbarduno ymateb y Llyfrgell i'r argymhellion yn yr adroddiad. Mae llwyddiant y Tasglu Llywodraethu wedi arwain at sefydlu Pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad, a gynhaliodd ei gyfarfod cyntaf yn gynnar ym mis Chwefror 2016 ac adroddodd i'r Bwrdd yn hwyrach y mis hwnnw.
- 2.25 Roedd cyfarfod cyntaf y pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad yn gynhyrchiol. Yn benodol, argymhellwyd bod y Bwrdd yn cymeradwyo:
- papur ar swyddogaethau'r Bwrdd a'r tîm gweithredol, a'r berthynas rhyngddynt;
 - fersiwn ddiwygiedig o Fframwaith Llywodraethu'r Llyfrgell;
 - Rheoliadau diwygiedig; a
 - dangosyddion perfformiad ar gyfer y chwarter cyn y cyfarfod.
- 2.26 Mae gan argymhellion i'r Bwrdd, fel y rhai a nodwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu a Pherfformiad, y potensial i gyflymu trafodion busnes yng nghyfarfodydd y Bwrdd. Cynhelir trafodaethau manwl yng nghyfarfod y pwyllgor yn hytrach nag yng nghyfarfod y Bwrdd, gan alluogi'r Bwrdd i ganolbwyntio ar yr argymhellion a'i ymateb iddynt. Mae'r Bwrdd wedi cydnabod bod dull tebyg o ymdrin â'r materion eraill o bwys y mae'r Llyfrgell yn eu hwynebu yn debygol o wella prosesau'r Bwrdd ar gyfer gwneud penderfyniadau, ac ers ein gwaith maes sefydlwyd Pwyllgor Cynllunio Ariannol.

Mae amharodwydd y Bwrdd i drafod materion a allai fod yn sensitif mewn sesiwn agored wedi adlewyrchu a chyfrannu at erydu'r ffydd rhwng y staff ac arweinwyr y Llyfrgell

- 2.27 Mae digwyddiadau ers 2013 wedi achosi dirywiad ym morâl y staff a llai o ffydd a hyder yn arweinwyr y Llyfrgell ar lefel weithredol ac ar lefel y Bwrdd. Yn ystod ein gwaith maes, cyfeiriodd grwpiau ffocws staff ac Undebau Llafur at nifer o ganfyddiadau negyddol, gan gynnwys bod:
- y broses ailstrwythuro barhaus wedi achosi gormod o lwyth gwaith i staff penodol, ac nad yw'r staff hynny wedi cael digon o arweiniad er mwyn gallu blaenoriaethu'n effeithiol;
 - y newidiadau mewn cyfrifoldebau heb eu cyfathrebu'n ddigon da sy'n golygu nad yw rhai aelodau o'r staff bellach yn deall pwy sy'n gyfrifol am bethau penodol;
 - diffyg cynnydd mewn tâl wedi erydu gwerth cyflogau; a
 - dull y Llyfrgell o ymdrin â'r achosion disgyblu a arweiniodd at y tribiwnlys cyflogaeth yn annheg.

- 2.28 Caiff y canfyddiadau hyn eu hadlewyrchu yng nghanlyniadau arolygon staff. Mae'r tîm adnoddau dynol yn cynnal arolwg bob dwy flynedd ar ran y rheolwyr i alluogi tîm gweithredol y Llyfrgell i fesur morâl y staff a nodi problemau. Cafwyd ymateb llawer llai i'r arolwg diweddaraf, a gynhaliwyd ym mis Tachwedd 2015, na'r hyn a gafwyd yn 2013 gyda 240 aelod staff yn cwblhau'r arolwg. Er ei bod yn ofynnol i'r staff lenwi'r arolwg yn 2015, dim ond 120 o'r staff (48 y cant) wnaeth hynny. Mae ffaith fod y gyfradd ymateb yn llawer llai yn tanseilio dilysrwydd y dadansoddiad cymharol o'r ddwy gyfres o ganlyniadau. Er hyn, roedd arolwg 2015 yn awgrymu bod problemau sylweddol yn parhau gan gynnwys:
- anfodlonrwydd â lefel yr ymgynghori ynglŷn â pholisïau a phenderfyniadau;
 - pa mor gefnogol yw'r uwch reolwyr;
 - safon straenus perthnasau ag eraill yn y gwaith; ac
 - morâl yn isel o fewn y sefydliad.
- 2.29 Ar wahân i arolwg y rheolwyr, mae'r Undebau Llafur ar y cyd yn cynnal gwerthusiad blynyddol o ganfyddiadau'r aelodau am amrywiaeth o faterion, a llawer ohonynt yn debyg i'r rhai hynny sy'n cael eu cynnwys yn yr arolwg adnoddau dynol. Fel gyda'r arolwg adnoddau dynol, bu gostyngiad i 84 yn nifer yr ymatebion i arolwg yr Undebau Llafur ym mis Chwefror 2016, ychydig yn llai na hanner yr aelodau. Roedd yr ymatebion eto yn tueddu i gadarnhau'r canfyddiadau negyddol y clywsom yn ystod ein gwaith maes, ond mae rhai arwyddion o welliant araf. Mae arolwg yr Undebau Llafur, er enghraifft, yn adrodd bod:
- bron i thri chwarter o'r ymatebwyr o'r farn bod lefelau straen wedi cynyddu yn ystod y 12 mis diwethaf;
 - canran tebyg yn anghytuno bod eu morâl personol yn uchel; a
 - dim llawer o ymatebwyr yn cytuno bod y Llyfrgell yn cael ei harwain yn.
- 2.30 Hyd yn ddiweddar iawn, nid yw'r Undebau Llafur wedi rhannu canlyniadau'r arolygon gyda thîm gweithredol y Llyfrgell. Er bod yr Undebau Llafur wedi trafod canlyniadau'r arolwg mewn cyfarfodydd anffurfiol gyda'r adran Adnoddau Dynol, nid oes unrhyw drafodaeth ffurfiol wedi bod rhwng y rheolwyr a'r Undebau Llafur ynglŷn â chanlyniadau'r arolwg. Yn yr un modd, nid yw'r tîm gweithredol wedi cynnal trafodaeth ffurfiol gyda'r Undebau Llafur ynglŷn â chanlyniadau'r arolwg rheolwyr bob dwy flynedd. Nid yw'r Bwrdd wedi ei frifio ar ganlyniadau'r un o'r arolygon.

- 2.31 Trafodir y rhan fwyaf o eitemau agenda y Bwrdd mewn sesiynau sy'n agored i'r cyfryngau a'r cyhoedd. Caiff agendâu'r sesiynau hyn eu cyhoeddi ar wefan y Llyfrgell mewn da bryd a chaiff y cofnodion eu cynnwys yno hefyd, cyn gynted ag y byddant wedi cael eu cymeradwyo yng nghyfarfod nesaf y Bwrdd. Fodd bynnag, nid yw'r Llyfrgell yn cyhoeddi'r papurau sy'n ategu eitemau'r agenda. Mae'r arfer hwn yn ei gwneud yn amhosibl i unrhyw aelod o'r cyhoedd sy'n bwriadu dod i gyfarfod o'r Bwrdd ddarllen papurau ymlaen llaw ac mae'n ei gwneud yn fwy anodd iddynt ddilyn trafodaeth y Bwrdd pan fyddant yn bresennol mewn cyfarfod.
- 2.32 Tan Ebrill 2016, mae'r rhan fwyaf o gyfarfodydd Bwrdd wedi cynnwys 'sesiynau caeedig' hefyd. Mae aelodau gweithredol wedi mynychu'r sesiynau hyn ond ni chafodd y cyfryngau a'r cyhoedd fod yn bresennol, ac ni chafodd cynrychiolwyr Undebau Llafur y Llyfrgell fod yn bresennol ychwaith. Cyn cyfarfod mis Gorffennaf 2016, nid oedd y Llyfrgell yn cyhoeddi unrhyw fanylion am eitemau'r agenda ar gyfer y sesiynau caeedig, ond roeddent fel arfer yn cynnwys eitemau fel cofnodion cyfarfodydd blaenorol y Pwyllgor Archwilio a materion sy'n ymwneud â'r broses o ailstrwythuro.
- 2.33 Rydym yn cydnabod ei bod yn gwbl ddilys eithrio rhai materion rhag craffu cyhoeddus. Gall eitemau y mae'n rheidrwydd trafod manylion eu contract, er enghraifft, gael eu heithrio ar sail sensitifrwydd masnachol, a gall rhai materion sy'n ymwneud â'r broses ailstrwythuro ganolbwyntio ar ddyfodol grwpiau bach o staff sy'n hawdd eu hadnabod. Fodd bynnag, mae absenoldeb, hyd yn ddiweddar, agenda a oedd ar gael i'r cyhoedd ynghyd â'r rhesymau pam yr ystyriwyd rhai eitemau penodol yn rhy sensitif i'w trafod mewn sesiwn agored wedi adlewyrchu a chyfrannu at erydu'r ffydd rhwng y staff ac arweinwyr y Llyfrgell.

Mae'r Llyfrgell yn cydnabod bod angen newid er mwyn cynnal ei hyfywedd ariannol

Mae'r Llyfrgell wedi ymateb i'r her o ostwng ymhellach ei chostau refeniw ar gyfer 2016-17 ond mae'n amlwg na ellir cynnal ei dull o gydbwysu'r gyllideb

- 2.34 Mae gostyngiadau sylweddol yn y cymorth grant yn parhau. £9.26 miliwn yw'r cymorth grant refeniw gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2016-17, sydd £460,000 yn llai nag yn 2015-16. Hefyd, mae Llywodraeth Cymru wedi cael gwared ar y Grant CyfalafPrynu Casgliadau penodol o £305,000 o ddyraniad grant y Llyfrgell. Er hyn, cafodd y grant yma ei ddychwelyd yn hwyrach.
- 2.35 Wrth bennu ei chyllideb refeniw ar gyfer 2016-17, bwriad y Llyfrgell oedd defnyddio £480,000 o'i chronfeydd preifat anghyfyngedig i dalu am y diffyg a ragwelir yng nghostau gweithredu'r Llyfrgell o ganlyniad i ostyngiad mewn cymorth grant. Mewn adroddiad i'r Bwrdd ynglŷn â chyllideb 2016-17 ym mis Chwefror 2016 nodwyd rhagamcanion ariannol hirdymor yn seiliedig ar gymorth grant sefydlog nad oedd yn sicr o gwbl, a thymbiaethau na fyddai unrhyw leihad i nifer y staff, y byddai'r gyllideb yn sefydlog ac y byddai codiad cyflog o un y cant. Yn seiliedig ar ragamcanion y Llyfrgell, a chan wneud penderfyniad i gyflawni nifer o brosiectau a nodwyd ac ariannu'r diffyg, byddai cronfeydd preifat y Llyfrgell yn gostwng o £8.6 miliwn i £1.7 miliwn erbyn 2019-20.
- 2.36 Mae'r Ymddiriedolwyr a'r uwch reolwyr yn deall yn glir, felly, heblaw bod y cronfeydd wrth gefn yn cael eu buddsoddi er mwyn cynhyrchu rhagor o incwm neu ragor o arbedion, bod eu defnyddio i gyfrannu at gostau gweithredu dyddiol y Llyfrgell yn strategaeth anghynaliadwy.
- 2.37 Mae cronfeydd preifat y Llyfrgell yn deillio o roddion elusennol a'u rheolaeth wedi hynny, yn hytrach nag o unrhyw arbedion neu gweddillion o weithgareddau gweithredol y Llyfrgell. Mae cronfeydd preifat yn cynnwys dau gategori: cronfeydd preifat cyfyngedig a chronfeydd preifat anghyfyngedig. Cyfeiriwyd ym mharagraff 1.13 at y ffaith bod gan y Llyfrgell tua £7.9 miliwn mewn cronfeydd preifat anghyfyngedig ar ddiwedd 2015-16. Yn ogystal â hyn, roedd gan y Llyfrgell £7.8 miliwn arall mewn cronfeydd preifat cyfyngedig, a bron 90 y cant o hynny ar ffurf asedau a roddwyd na cheir troi eu gwerth ariannol yn arian parod.

- 2.38 Mae'r Llyfrgell yn nodi ei Pholisi Cronfeydd Wrth Gefn yn ei chyfrifon blynyddol ac yn y ffurflen y mae'n ei dychwelyd i'r Comisiynydd Elusennau. Ni cheir ond defnyddio cronfeydd preifat cyfyngedig y Llyfrgell yn unol â thelerau pob cymynrodd penodol. Fodd bynnag, mae cronfeydd wrth gefn preifat anghyfyngedig y Llyfrgell ar gael i'w defnyddio at ddisgresiwn y Bwrdd er mwyn cyflawni amcanion cyffredinol y Llyfrgell. Mae'r Polisi Cronfeydd Wrth Gefn yn ei gwneud yn eglur bod gan gronfeydd wrth gefn preifat dri phrif amcan:
- cyfrannu at gostau refeniw gweithredu'r Llyfrgell;
 - ychwanegu at y Grant Prynu Casgliadau i alluogi'r Llyfrgell i gyflawni ei pholisi casgliadau; ac
 - ariannu'r gwaith o brynu asedau cyfalaf gan gynnwys offer, adeiladau, caledwedd a meddalwedd cyfrifiaduron.
- 2.39 Mae cyfeiriadau at Bolisi Cronfeydd Wrth Gefn y Llyfrgell yng nghyfrifon blynyddol 2015-16 yn darparu mwy o eglurder nag o'r blaen am y gwahaniaeth rhwng cronfeydd wrth gefn y Llyfrgell a'r math o gyfyngiadau sy'n gysylltiedig â phob categori. Mae'r amcanion polisi ar gyfer y defnydd o gronfeydd wrth gefn preifat anghyfyngedig yn eglur. Fodd bynnag, nid ydynt yn darparu llawer o ganllawiau i lywio prosesau'r Bwrdd o wneud penderfyniadau. Mae diffyg cytundeb ac eglurder ymhlith yr Ymddiriedolwyr ynglŷn â beth ddylai cronfeydd preifat anghyfyngedig gael eu defnyddio ar ei gyfer, pryd y ceir eu defnyddio, a faint y ceir eu defnyddio. Nid yw bwriad y Llyfrgell i ddefnyddio cronfeydd preifat anghyfyngedig i gefnogi'r Llyfrgell wrth geisio penderfynu ar ateb tymor canolig mwy cynaliadwy yn afresymol nac yn groes i'r polisi cronfeydd wrth gefn. Fodd bynnag, mae rhai o'r Ymddiriedolwyr o'r farn na ddylai cronfeydd preifat anghyfyngedig gael eu defnyddio i ariannu costau rhedeg y Llyfrgell o ddydd i ddydd.
- 2.40 Mae'r lefel gyfredol o gronfeydd wrth gefn ar ffurf cronfeydd wrth gefn preifat anghyfyngedig yn cynrychioli llai na blwyddyn o gymorth grant blwyddyn ac felly nid yw'n ormodol. Yn ogystal â hyn, mae derbyniadau ar ffurf cymynroddion, oherwydd eu natur, yn anrhagweladwy; ni all y Llyfrgell ddibynnu, yn ei chynlluniau ariannol, ar ddebyn rhoddion rheolaidd yn y dyfodol.
- 2.41 I reoli cronfeydd wrth gefn preifat anghyfyngedig hyd yn hyn, dull y Llyfrgell yw uchafu gwerth y cronfeydd yn hytrach na gosod ystod targed ar gyfer y maint sydd ganddo wrth gefn. Mae arweiniad y Comisiwn Elusennau¹³ yn nodi 'Nid oes lefel unigol o gronfeydd wrth gefn, na hyd yn oed ystod, sy'n gywir ar gyfer pob elusen'. Er hyn, mae penderfynu ar y trothwy addas i'r uchafswm ac isafswm cronfeydd wrth gefn sy'n briodol ar gyfer y Llyfrgell yn rhan bwysig o brosesau rheoli ariannol a chynllunio ar gyfer y dyfodol; byddai lefel benodol o gronfeydd wrth gefn yn cefnogi penderfyniadau ynghylch y modd y gellid ariannu prosiectau neu weithgareddau newydd, er enghraifft, ac a oes angen eu gostwng neu eu cynyddu. Dylai uchafswm ac isafswm cronfeydd wrth gefn cael eu hadolygu'n gyson ac ni ddylai fod yn statig nac yn anhyblyg. Er hyn, gall targedau y cytunwyd arnynt, yn seiliedig ar resymeg eglur, hefyd fod yn werthfawr wrth gyfiawnhau bod lefelau'r cronfeydd wrth gefn yn briodol, ac y gellid eu defnyddio i gefnogi'r achos dros gael cyllid ychwanegol neu i esbonio penderfyniadau sy'n arwain at newidiadau yn y ddarpariaeth o wasanaeth.

13 'Charity reserves: building resilience' (CC19): Comisiwn Elusennau Ionawr 2016

Mae'r diffyg eglurder o ran y trefniadau ariannu yn y dyfodol a'r cyfyngiadau ar gymorth grant y ceir ei gario ymlaen yn amharu ar y gallu i gynllunio a rheoli darpariaeth gwasanaeth y Llyfrgell yn y tymor canolig

- 2.42 Mae cynlluniau ariannol tymor canolig cadarn a rhywfaint o eglurder o ran y trefniadau ariannu yn y dyfodol yn angenrheidiol er mwyn cynllunio darpariaeth gwasanaeth mewn modd cynaliadwy ac effeithiol. Gan ei bod yn Gorff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, mae'r Llyfrgell yn cael gwybod beth fydd ei chyllid cymorth grant craidd blynyddol yn hwyr yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol. Ym mhob un o'r tair blynedd ariannol diwethaf, mae Lywodraeth Cymru wedi darparu cymorth grant ychwanegol hefyd, yn hwyr yn y flwyddyn, ar yr amod y bydd cyllid craidd y flwyddyn ganlynol yn cael ei ostwng i wrthbwysu peth o'r cyllid ychwanegol. Roedd y cyllid ychwanegol fel a ganlyn:
- Yn 2013-14, grant refeniw ychwanegol o £470,000 i gydnabod y costau o ganlyniad i'r tân;
 - Yn 2014-15, grant cymorth ychwanegol o £600,000 i gefnogi rhaglen ddiswyddiadau gwirfoddol y Llyfrgell, gyda gostyngiad o £300,000 mewn cymorth grant ar gyfer 2015-16;
 - Yn 2015-16, cymorth grant ychwanegol o £270,000, gyda gostyngiad o £170,000 yn 2016-17.
- 2.43 Yn yr un modd â chyrrff eraill a noddir gan Lywodraeth Cymru, mae'r Ddogfen Fframwaith yn caniatáu i'r Llyfrgell gadw dim mwy na dau y cant o'i grant cymorth gros blynyddol – tua £200,000 ar hyn o bryd – fel balansau arian parod ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. Ceir cytuno ar symiau i'w cario ymlaen sy'n uwch na'r swm hwn yn ysgrifenedig ymlaen llaw â Llywodraeth Cymru ar sail achos unigol. Mae Lywodraeth Cymru, yn y gorffennol, wedi cymeradwyo ceisiadau i gario drosodd balansau arian parod na wariwyd a oedd yn fwy na'r terfyn o ddau y cant. Fodd bynnag, mae'r cyfyngiadau a roddir ar falensau arian parod na wariwyd ar ddiwedd y flwyddyn yn cyfyngu ar allu'r Llyfrgell i gymryd safbwynt tymor hirach wrth reoli ei chyllid. Mae'r cyfyngiadau ar y swm y ceir ei gario drosodd yn achosi problemau penodol o ran defnyddio'n ddarbodus gyllid ychwanegol a dderbynnir yn hwyr yn y flwyddyn ariannol.
- 2.44 Ers 2015-16, nid yw setliad cyllid blynyddol y Llyfrgell, fel y nodir yn llythyr cylch gorchwyl Lywodraeth Cymru, wedi cynnwys unrhyw lefelau ariannu dangosol ar gyfer blynyddoedd yn y dyfodol. Mae'r diffyg lefelau ariannu dangosol hwn yn amharu ar allu'r Llyfrgell i gynllunio ei darpariaeth gwasanaeth yn effeithiol yn y tymor canolig. Yn benodol, gallai cynllunio cyllideb yn seiliedig ar dybiaeth rhy optimistaidd olygu bod angen lleihau ar nifer y staff anstrategol yn gyflym, maes o law, er mwyn cyflawni'r arbedion nas rhagwelwyd yn y gyllideb. Ar y llaw arall, mae cynllunio cyllideb ar sail dyfodol rhy llwm yn gallu arwain at ansicrwydd dianghenraid ymhlith y staff, ac at erydu morâl.

2.45 Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn wynebu ansicrwydd yn ei ragamcanion incwm ar gyfer y dyfodol, yn enwedig o ystyried canlyniad y refferendwm ym mis Mehefin 2016 y dylai'r Deyrnas Unedig adael yr Undeb Ewropeaidd. Rydym yn derbyn y ddadl na all Llywodraeth Cymru gynnig sicrwydd, dan yr amgylchiadau hyn, am lefelau ariannu yn y dyfodol ar gyfer Corff a Noddir gan Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, rydym o'r farn ei bod yn rhesymol i Lywodraeth Cymru roi gwybod i'r Llyfrgell beth fydd ei dyraniad cyllideb blynyddol mor gynnar â phosibl yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol, ac y dylai ailddechrau'r arfer o ddarparu cyllidebau dangosol pan fydd Llywodraeth y DU wedi cadarnhau'r lefelau ariannu ar gyfer y dyfodol i Lywodraeth Cymru.

Mae'r Llyfrgell yn cydnabod yr angen i greu incwm ychwanegol neu sicrhau rhagor o arbedion

- 2.46 Mae Cynllun Strategol 2014-2017 y Llyfrgell, 'Gwybodaeth i Bawb', yn cydnabod bod angen i'r Llyfrgell amrywio ei sylfaen ariannu a nodi cyfleoedd i gynyddu'r incwm y mae'n ei gynhyrchu, trwy godi arian neu trwy fasnachu. Mae Cynllun Gweithredol 2016-17 yn adlewyrchu'r Cynllun Strategol ac yn cynnwys targed i sicrhau cynnydd o 10 y cant mewn incwm masnachol, ac mae'r llythyrau cylch gorchwyl diweddar gan Lywodraeth Cymru wedi cynnwys targedau cynhyrchu incwm. Mae llythyr cylch gorchwyl 2016-17 yn cynnwys targed cynhyrchu incwm ar gyfer y Llyfrgell o £660,000, er enghraifft, sydd tua 16 y cant yn uwch na'r lefel masnachu a adroddwyd yng nghyfrifon y Llyfrgell ar gyfer 2015-16. Bydd adeoli Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru i adeilad y Llyfrgell yn ddiweddar, o 2016-17, yn gwneud cyfraniad gwerthfawr trwy ddarparu incwm rhent blynyddol o £95,000.
- 2.47 I annog y Llyfrgell i gynhyrchu incwm, mae Llywodraeth Cymru wedi cadw'r hawl i gadw elfen o gyllid cymorth grant y Llyfrgell yn 2016-17 os nad yw'n fodlon â'r cynydd y mae'r Llyfrgell yn ei wneud i gynyddu incwm. Fodd bynnag, mae'r Llyfrgell, yn briodol, yn pryderu bod y pwyslais ar gynyddu incwm, yn hytrach nag phroffidoldeb digwyddiadau sy'n codi incwm. I sicrhau cynnydd sylweddol mewn incwm net, bydd angen buddsoddi adnoddau prin.
- 2.48 Er hyn, mae cydnabyddiaeth gynyddol yn y Llyfrgell o'r angen i fabwysiadu dull gweithredu tebycach i fusnes ac i ystyried incwm ochr yn ochr â'r costau a achosir wrth ei gynhyrchu. Mae uwch reolwyr hefyd yn deall y gallai fod angen i'r Llyfrgell ystyried a fydd angen codi tâl yn y dyfodol am rai o'r gwasanaethau i'r cyhoedd sydd am ddim ar hyn o bryd. Mae'r Grŵp Cyflawni yn datblygu strategaeth cynhyrchu incwm newydd sydd i fod yn gydnaws â'r rhaglen ailstrwythuro busnes a'r strategaeth farchnata.

Mae datblygu Cynllun Strategol newydd a gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn darparu cyfleoedd i'r Llyfrgell integreiddio'i gwaith o gynllunio ei hadnoddau yn well

Mae'r gofyniad i ddatblygu Cynllun Strategol newydd yn cynnig cyfle i gefnogi darpariaeth fwy effeithiol nag o'r blaen gyda chyfres o gynlluniau sylfaenol sy'n integredig, sydd ag adnoddau ar eu cyfer ac a berchnogir yn eang

- 2.49 Cynllun Gweithredol 2016-17 yw'r trydydd cynllun a'r cynllun olaf o'r fath yn oes y Cynllun Strategol, 'Gwybodaeth i Bawb', sy'n cwmpasu'r cyfnod 2014-2017. Cyflwynodd y Llyfrgellydd y Cynllun Gweithredol drafft ar gyfer 2016-17 i'r Bwrdd ym mis Chwefror 2016, gan gydnabod ei fod, ar yr adeg honno, yn anghyflawn a'u bod yn dal yn gweithio arno. Mae hyn o bosibl yn ddealladwy ar gyfer 2016-17 oherwydd y newidiadau yn arweinwyr y Llyfrgell, ac mae cylch cynllunio blynyddol y Llyfrgell yn dechrau yn rhy hwyr yn ystod y flwyddyn i'w galluogi i gynhyrchu Cynllun Gweithredol blynyddol terfynol y cytunwyd arno i'w weithredu ar ddechrau'r flwyddyn ariannol newydd.
- 2.50 Er hyn, mae Cynllun Gweithredol 2016-17 yn llawer iawn gwell o'i gymharu â'r blynyddoedd blaenorol. Yn benodol, mae'r cynllun yn integreiddio cynlluniau'r Llyfrgell ar gyfer mynd i'r afael â blaenoriaethau Llywodraeth Cymru, Blaenoriaethau Strategol y Llyfrgell sydd wedi eu cyhoeddi a'i dyletswyddau o dan ei Siarter Frenhinol yn fwy effeithiol nag o'r blaen. Mae'r Cynllun Gweithredol hefyd yn cynnwys nifer o ddyddiadau a thargedau penodol sy'n ychwanegol at y rhai hynny y cytunwyd arnynt gyda Llywodraeth Cymru, ac yn cefnogi swyddogaeth yr Ymddiriedolwyr wrth fonitro cynnydd yn ystod y flwyddyn.
- 2.51 Bydd angen cynllunio prosiect mwy manwl ar y rhan fwyaf o feysydd y Cynllun Gweithredol er mwyn eu cyflawni'n effeithiol. Gellid cyflawni rhai gan aelodau staff neu adrannau unigol, ond bydd dull corfforaethol strategol yn ofynnol ar lawer o'r rhai eraill – fel gweithredu strategaeth gyfathrebu mewnol ac allanol newydd. Mae'r Tîm Gweithredol a'r Bwrdd yn cydnabod bod diffyg trefniadau cydlynol wedi bod gan y Llyfrgell yn y gorffennol i sicrhau y gellid cyflawni'r elfennau hynny o'r cynllun gweithredol sy'n gofyn am ddull corfforaethol, ar draws strwythur adrannol y Llyfrgell.
- 2.52 Maes allweddol o'r rhaglen ailstrwythuro yw datblygiad y Grŵp Cyflawni sy'n cynnwys uwch-reolwyr ar draws y Llyfrgell. Er nad yw wedi ei wireddu'n llawn eto, mae gan y Grŵp Cyflawni y potensial i roi rhagor o gysondeb i'r trefniadau ar gyfer arwain adrannau, a chreu dull corfforaethol o fynd i'r afael â'r newidiadau mewnol ac allanol sylweddol y mae'r Llyfrgell yn eu hwynebu. Mae'r angen i ddatblygu nifer o strategaethau allweddol mewn meysydd fel marchnata; cynhyrchu incwm; allgymorth ac ymgysylltu, wedi ei nodi mewn Cynlluniau Gweithredol olynol, ond prin fu'r cynnydd cyn 2016-17. Bydd y Grŵp Cyflawni yn allweddol wrth ddatblygu strategaethau o'r fath ac arwain eu timau wrth gyfrannu at weithredu'r strategaethau hynny.

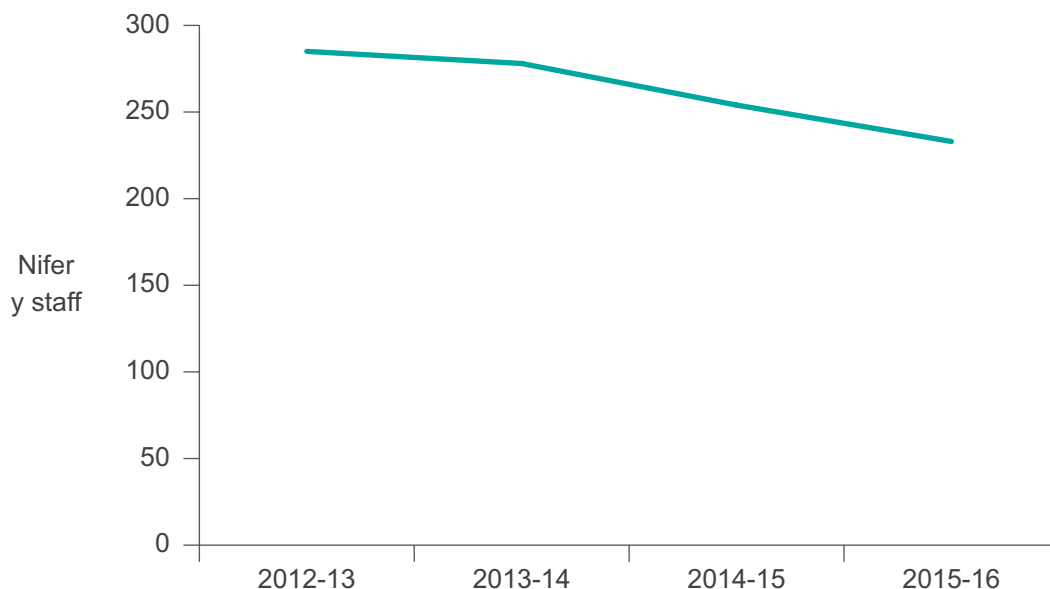
2.53 Wrth i gyfnod y mae 'Gwybodaeth i Bawb', y Cynllun Strategol ar gyfer 2014-2017, yn ei gwmpasu ddod i ben, mae'r Llyfrgell wedi dechrau trafod sut i ymgynghori ac ymgysylltu â'i rhanddeiliaid allweddol er mwyn adfywio ei chyfeiriad ar gyfer y tair neu bedair blynedd nesaf. Mae'r broses o ailddiffinio ei strategaeth yn cynnig cyfle gwerthfawr i'r Llyfrgell yn ogystal â fod yn sylfaen ar gyfer ei gwaith cynllunio strategol gyda threfniadau cynllunio gweithredol mwy amserol a chadarn.

Mae angen i'r Llyfrgell ailasesu'r amrywiaeth a hyd a lled y gwasanaethau y mae'n eu darparu a'r safonau ansawdd y mae'n ceisio eu cyflawni wrth ymateb i'r gostyngiad a brofwyd o ran cyllid a'r lleihad o ran niferoedd staff

2.54 Mae'r staff yn y Llyfrgell yn falch o amrywiaeth ac ansawdd y gwasanaethau y maent yn eu darparu, pa un a ydynt yn ymateb yn uniongyrchol i ymholiadau gan y cyhoedd neu drwy eu gwaith yn diogelu casgliad y Llyfrgell a sicrhau ei hygyrchedd.

2.55 Y gostyngiad yn nifer y staff yw'r prif ffynhonnell o arbedion ariannol o hyd. Mae **Arddangosyn 9** yn dangos, o ganlyniad i'r rhaglen ailstrwythuro staff a ddechreuodd yn 2013-14 bod gostyngiad o bron i 20 y cant wedi bod yn nifer y staff cyfwerth ag amser llawn rhwng 1 Ebrill 2013 a 1 Ebrill 2016. Collwyd pedwar deg pump o swyddi cyfwerth ag amser llawn ers 1 Ebrill 2014, yn unol â'r cynigion yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig y cytunwyd arno ym mis Chwefror 2014.

Arddangosyn 9 – Mae gostyngiad o bron i 20 y cant wedi bod yn nifer y staff cyfwerth ag amser llawn a gyflogwyd yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru rhwng 2012-13 a 2015-16

Ffynhonnell: Cyfrifon Blynyddol, Llyfrgell Genedlaethol Cymru

- 2.56 Mae'r rhaglen ailstrwythuro wedi cyflawni ei nod o leihau nifer yr aelodau staff er mwyn gwneud arbedion ariannol a chydbwysu'r gyllideb. Gwnaed hyn trwy beidio â chyflogi rhywun newydd yn lle aelod o staff sy'n ymddeol neu'n gadael am swydd arall, neu trwy ddiswyddo gwirfoddol, gan osgoi diswyddo gorfodol. Cytunwyd ar gyfanswm o 27 o becynnau taliadau diswyddo gwirfoddol yn ystod 2014-15 a 2015-16 am gost o ychydig dros £1.35 miliwn, a phob un yn bresennol yng nghyfrifon 2014-15. Cyfrannodd Llywodraeth Cymru £500,000 o gymorth grant ychwanegol i gefnogi costau diswyddo y Llyfrgell yn ystod 2014-15, a ad-dalwyd trwy gymorth grant llai yn 2015-16.
- 2.57 Wrth Graffu ei Gyfrifon 2014-15¹⁴, nododd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru, '...ei bod yn ymddangos bod gan y Llyfrgell Genedlaethol gynllun pensiwn a chynllun taliadau diswyddo sy'n hael o'u cymharu â sefydliadau eraill yn y sector cyhoeddus yng Nghymru' a bod angen edrych ar gynaliadwyedd y cynllun'. Argymhellodd y Pwyllgor y dylai'r Llyfrgell adolygu cynaliadwyedd ei chynllun pensiwn.
- 2.58 Yn ei llythyr mewn ymateb i'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, nododd y Llyfrgell ei bod ar hyn o bryd yn gweithredu cynllun pensiwn wedi'i ariannu'n llawn, yn wahanol iawn i sefydliadau tebyg eraill. Mae'r Bwrdd Ymddiriedolwyr yn adolygu'r cynllun pensiwn yn rheolaidd ac mae Bwrdd Ymddiriedolwyr Pensiwn yn goruchwyllo. Mae'r llythyr hefyd yn datgan bod rheolwyr wrthi'n adolygu'r trefniadau diswyddo a bod ymrwymiad i reolwyr a chynrychiolwyr Undebau Llafur drafod y trefniadau presennol a ffurfiwyd yn rhan o'r cynnig tâl ar gyfer 2015-2017 y cytunwyd arno ym mis Rhagfyr 2015.
- 2.59 Rydym yn deall bod y trafodaethau hyn am drefniadau pensiwn y Llyfrgell yn parhau. Cydnabu sawl aelod o staff wrth siarad â nhw bod y Llyfrgell yn gweithredu cynllun pensiwn hael. Fodd bynnag, rydym hefyd yn cydnabod, yn dilyn cyfnod hir o rewi cyflogau cyn y cytundeb ym mis Rhagfyr 2015, y byddai unrhyw ymgais gan reolwyr i leihau'r buddion pensiwn wedi tansellio ymhellach y morâl ymhlith y staff sydd eisoes yn fregus. Yn ogystal â hyn, mae'r buddion sy'n gysylltiedig â thaliadau diswyddo gwirfoddol wedi helpu'r Llyfrgell i gydbwysu'i chyllideb yn sgil y gostyngiad i gymorth grant.
- 2.60 Fodd bynnag, nid yw'r Llyfrgell wedi monitro'n ddigon agos effaith y lleihad yn nifer y staff ar wahanol rannau o'i busnes. Mae'r Llyfrgell wedi ceisio ymgorffori'r lleihad ym maint ei gweithlu a pharhau i gynnig ei hystod llawn o wasanaethau i'r cyhoedd. Mae rheolwyr ac uwch reolwyr wedi ceisio lleihau effaith colli arbenigedd o'u hadrannau trwy drefniadau trosglwyddo cyn i'r staff adael a chynllunio aildosbarthu cyfrifoldebau ymhlith yr aelodau staff sy'n weddill.

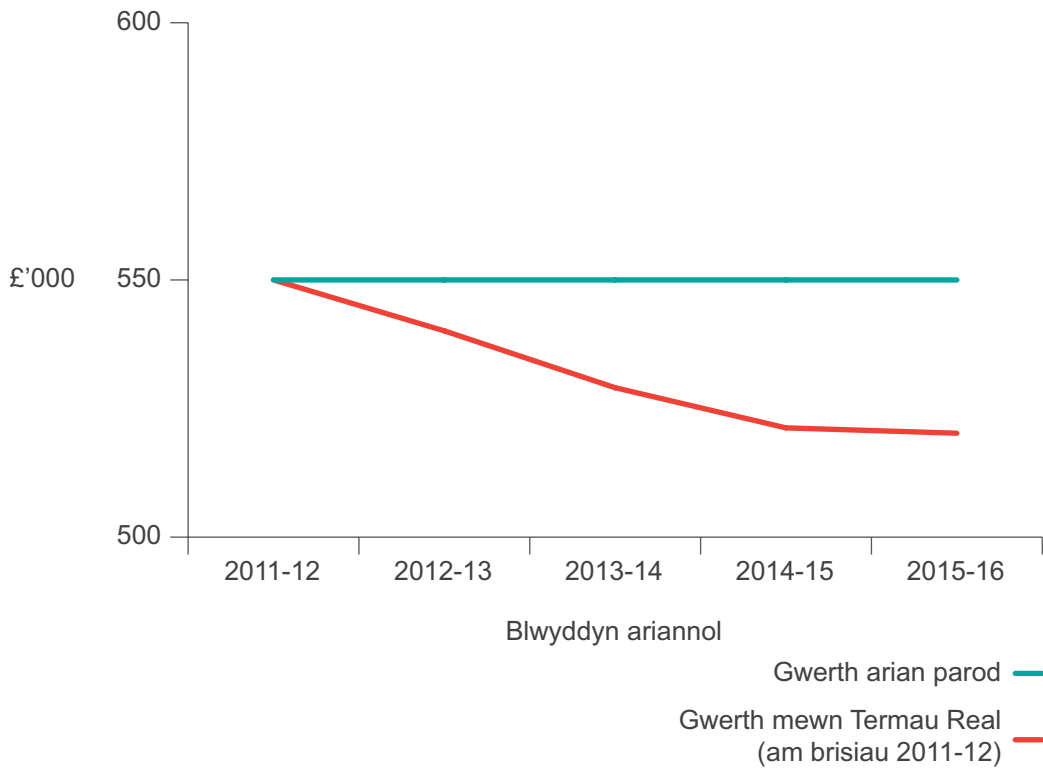
14 Craffu ar Gyfrifon 2014-15, Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru, mis Rhagfyr 2015

- 2.61 Mae'r Llyfrgell hefyd wedi adnewyddu ei chynllun gwirfoddoli, gan alluogi'r rhai sy'n ymddiddori mewn gwaith y Llyfrgell i gyfrannu ar y safle yn Aberystwyth ac ar-lein o'u cartrefi. Rhwng mis Awst 2015 a mis Mehefin 2016, mae Cylchlythr y Llyfrgell yn nodi y cynyddodd nifer y gwirfoddolwyr o 37 i 48, a gwelwyd cynnydd o 70 y cant yn nifer yr oriau gwasanaeth a ddarparwyd ganddynt yn ystod y tri mis blaenorol i oddeutu 2,400 o oriau.
- 2.62 Er hyn, ni all y cynnydd yn nifer y gwirfoddolwyr, ac nid dyma yw ei fwriad, cymryd lle colli nifer mawr o aelodau staff, llawer ohonynt yn arbenigwyr yn eu maes. Bydd unrhyw ostyngiadau pellach i'r cyllid felly, yn ddios yn cael effaith ar amrywiaeth a hyd a lled y gwasanaethau y gall y Llyfrgell eu darparu. Mae'n rhaid i'r Llyfrgell gyflawni ei hamcanion craidd a'i dyletswyddau statudol; fodd bynnag, nid yw'r Llyfrgell wedi asesu a blaenoriaethu'n ddigonol yr amrywiaeth o wasanaethau y mae'n eu darparu, gan ystyried, yn unigol neu mewn cydweithrediad â chyrrff eraill, y canlynol:
- a oes ganddi'r sgiliau a'r gallu i barhau i'w darparu;
 - a oes angen eu darparu o gwbl; neu
 - a oes modd eu darparu mewn ffordd wahanol.
- 2.63 Mae'r Bwrdd a'r Tîm Gweithredol wedi nodi, fel her allweddol, yr angen i ddatblygu gweithlu hyblyg i ymateb i'r heriau ariannol o'u blaen, a cholli staff ac arbenigedd yn sgil y rhaglen ailstrwythuro. Mae'r Llyfrgell wedi ymrwymo yn ei chynllun gweithredol ar gyfer 2016-17 i gyflawni'r rhaglen ailstrwythuro sefydliadol a llunio Strategaeth Datblygu'r Gweithlu newydd erbyn mis Rhagfyr 2016.

Mae'r Llyfrgell yn ymrwymedig i ddatblygu cynllun rheoli asedau cadarn sy'n ymdrin â chyflwr yr adeilad a defnydd o'r gofod sydd ynddo

- 2.64 Agorwyd adeilad y Llyfrgell, sydd wedi'i leoli mewn safle amlwg yn edrych dros Fae Ceredigion a thref Aberystwyth, yn wreiddiol ym 1916. Mae'r bloc canolog, a gwblhawyd ym 1937, yn Adeilad Rhestredig Gradd II*. Agorwyd trydydd adeilad y Llyfrgell ym 1996, gan ddyblu'r capasiti storio sydd gan y Llyfrgell.
- 2.65 Mae'r Llyfrgell yn cael cymorth grant cyfalaf gan Lywodraeth Cymru ac yn defnyddio hyn i fuddsoddi yn yr adeilad, offer a thechnoleg gwybodaeth. Mae **Arddangosyn 10** yn dangos bod cymorth grant cyfalaf craidd wedi parhau yn sefydlog mewn termau arian parod, ar £550,000 y flwyddyn am sawl blwyddyn. Fodd bynnag, mewn termau real golyga hyn fod gwerth y dyraniad yn 2015-16 wedi syrthio rhyw 5.4 y cant i tua £520,000 ers 2011-12.

Arddangosyn 10 – Mae gwerth cymorth grant cyfalaf sylfaenol wedi gostwng yn ystod y blynyddoedd diwethaf

Ffynhonnell: Llythyron cylch gwaith Llywodraeth Cymru i Lyfrgell Cenedlaethol Cymru

2.66 Yn ogystal â'r dyraniad cymorth grant cyfalaf craidd, mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi darparu buddsoddiad cyfalaf ychwanegol ar gyfer prosiectau penodol ac er mwyn gwneud gwaith adfer a datblygu angenrheidiol ar adeiladau a seilwaith y Llyfrgell. Rhoddodd Llywodraeth Cymru grant o £2.47 miliwn yn 2013-14, er enghraifft, i ariannu gwaith adnewyddu yn dilyn y tân yn 2013. Rhoddodd Llywodraeth Cymru £3.5 miliwn arall (£3.3 miliwn yn 2014-15 a £200,000 pellach yn 2015-16) i'r prosiect 'Courtyard Infill' er mwyn darparu llety priodol ar gyfer Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru a'r Cofnod Henebion Cenedlaethol. Fodd bynnag, mae gwerth gostyngol y cyllid cyfalaf yn debygol o arwain at gynydd dros amser yn y gwaith cynnal a chadw sy'n aros i gael ei wneud. Bydd diffyg buddsoddiad yn yr adeilad yn creu problemau o ran cynaliadwyedd hirdymor casgliadau, gwasanaethau ac adeilad y Llyfrgell. Mae'r Llyfrgell yn ystyried ei bod yn risg sylweddol, er enghraifft, nad yw rhannau o'r adeilad yn bodloni rheoliadau tân cyfoes.

- 2.67 Mae Rheolwyr ac Ymddiriedolwyr wedi mynegi ers tro eu pryder bod lefel y buddsoddiad mewn cynnal a chadw'r adeilad yn annigonol i atal y dirywiad i'w gyflwr ac i ymdrin â materion iechyd a diogelwch. Ym mis Mehefin 2015 cyflwynodd y Llyfrgell ddogfen i Lywodraeth Cymru yn crynhoi'r prif flaenoriaethau ar gyfer cyllid cyfalaf. Amcangyfrifwyd bod angen gwerth £26.55 miliwn o waith dros y pum mlynedd i 2020-21. Seiliwyd yr amcangyfrif hwn yn bennaf ar restr flaenorol o brosiectau cyfalaf, gwerth £24 miliwn, a oedd wedi'i chynnwys yng nghynllun gweithredu 2013-14.
- 2.68 Yn ogystal â'r problemau yn ymwneud â chyflwr adeilad y Llyfrgell, mae aelodau staff ac Ymddiriedolwyr yn cydnabod bod problemau hefyd o ran pa mor ddigonol ac addas yw'r adeilad. Yn ei swyddogaeth fel llyfrgell adneuo cyfreithiol, mae'r Llyfrgell yn derbyn ac yn cadw, ar gyfartaledd, dros 4,500 o eitemau newydd bob wythnos. Mae angen amodau arbenigol ar rai eitemau er mwyn eu cadw ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae dangosyddion perfformiad y Llyfrgell ar gyfer 2014-15 a 2015-16 yn dangos y caiff 65 y cant o'r casgliad ei gadw dan amodau amgylcheddol priodol. Er bod y ffigur hyn yn unol â thargedau'r Llyfrgell ei hun, bydd diffyg lle priodol yn y Llyfrgell yn y pendraw ar gyfer y casgliad hwn. Nododd archwiliad mewnol o 'Rheoli Gofod Casgliadau' yn 2015-16 nad oedd unrhyw drefniadau ffurfiol ar waith i reoli a chynllunio ar gyfer y galw am ofod yn y Llyfrgell.
- 2.69 Mae arferion y cyhoedd o ran sut maen nhw'n cael gafael ar gasgliadau'r Llyfrgell hefyd yn newid ac mae gan hyn oblygiadau i ddyfodol adeilad y Llyfrgell. Yn ystod y ddwy flynedd 2014-15 a 2015-16, er enghraifft, mae dangosyddion perfformiad y Llyfrgell yn dangos bod bron 380,000 o eitemau newydd o'i chasgliad ar gael yn ddigidol. Yn yr un cyfnod, gwelwyd cynnydd o 16 y cant yn nifer yr ymweliadau â gwefan y Llyfrgell i 1.26 miliwn, a gwelwyd gostyngiad canran debyg o ostyngiad yn y defnydd o'r ystafelloedd darllen i 20,330.
- 2.70 Mae penodiad Pennaeth Ystadau a Gwasanaethau Cefnogi ym mis Awst 2015 wedi dechrau cyflawni dull mwy strategol o reoli adeilad y Llyfrgell, gan ganolbwyntio ar faterion iechyd a diogelwch, cynnal a chadw a pharhad busnes. Fodd bynnag, mae cynllun gweithredol y Llyfrgell ar gyfer 2016-17 yn ymrwymo i ddatblygu cynllun newydd i reoli asedau ar gyfer ystad y Llyfrgell.

Mae rhoi Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar waith yn gyfle amserol a gwerthfawr i'r Llyfrgell ymdrin â'i chynaliadwyedd yn y dyfodol

- 2.71 Mae cynaliadwyedd wrth galon diben craidd y Llyfrgell. Ei Hamcan, yn ôl diffiniad Siarter Brenhinol Ategol 2006, yw, 'casglu, cadw a rhoi mynediad i wybodaeth gofnodedig o bob math ac ar bob ffurf, yn arbennig gwybodaeth sy'n ymwneud â Chymru... er budd y cyhoedd'. Ei swyddogaeth, felly, yw sicrhau y gall cenedlaethau'r dyfodol elwa ar yr wybodaeth a gynhyrchwyd gan genedlaethau'r gorffennol a'r presennol. Fodd bynnag, rydym ni wedi canfod na fu'r penderfyniadau a wnaed hyd yn hyn wedi'u integreiddio'n ddigonol i sichrau cynaliadwyedd y Llyfrgell yn sgil y lleihad mewn cyllid cyhoeddus.
- 2.72 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015¹⁵ (y Ddeddf) yn gymwys i bob Corff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys y Llyfrgell. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyrff cyhoeddus sy'n gynwysiedig yn ei chwmpas 'gyflawni datblygiad cynaliadwy' trwy wneud y cyfraniad mwyaf i'r saith Nod Llesiant a ddiffinnir yn y Ddeddf. Wrth gynnal datblygiad cynaliadwy, mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Llyfrgell bennu amcanion llesiant ar gyfer newid hirdymor, a chymryd pob cam rhesymol i gyflawni'r amcanion hynny. Wrth wneud hyn, mae'n rhaid i'r Llyfrgell gymhwyso egwyddor datblygiad cynaliadwy trwy roi ystyriaeth i'r pum 'ffordd gynaliadwy o weithio':
- golwg hirdymor;
 - dull integredig o weithio;
 - cynnwys pobl;
 - cydweithio ag eraill; ac
 - atal.
- 2.73 Mae'r Bwrdd ar gam cynnar o'i ddealltwriaeth o ofynion y Ddeddf. Fodd bynnag, mae llythyr cylch gwaith Llywodraeth Cymru ar gyfer 2016-17 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Llyfrgell ddatblygu ei hymateb i'r Ddeddf erbyn mis Mawrth 2017. Mae'r gofyniad hwn yn rhoi cyfle gwerthfawr ac amserol i'r Bwrdd ddatblygu cynllun strategol newydd i olynu 'Gwybodaeth i Bawb', gan sicrhau bod yr holl gynllunio yn cyd-fynd â'i amcanion llesiant newydd, ac yn cyfrannu atynt.

¹⁵ Mae rhagor o wybodaeth am ofynion y Ddeddf ar gael yn 'Cydamcanu – Cydymdrechu', canllawiau statudol Llywodraeth Cymru ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), 2015

Atodiadau

Atodiad 1 – Ymrwymïadau a wnaed
yng Nghynllun Strategol
2014-2017, ‘Gwybodaeth
i Bawb’

Atodiad 2 – Ein methodoleg

Atodiad 1 – Ymrwymiadau a wnaed yng Nghynllun Strategol 2014-2017, ‘Gwybodaeth i Bawb’

Blaenoriaeth Strategol	Ymrwymiadau
Mynediad	<p>Byddwn yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Hwyluso mynediad a defnydd, a rhoi pwrpas newydd i gasgliadau II Ymestyn presenoldeb ar draws Cymru III Datblygu a diogelu casgliadau i sicrhau mynediad IV Cynnal, datblygu a darparu mynediad at y casgliad cenedlaethol yn cynnwys deunydd adnau cyfreithiol V Annog a chasglu adborth gan ddefnyddwyr VI Cynnal a chefnogi ymchwil, gan gynyddu'r effaith ar y casgliadau
Arbenigedd	<p>Byddwn yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Rhannu sgiliau a gwybodaeth II Arwain drwy osod safonau arfer da III Datblygu'r Gwasanaeth Cadwraeth a Chadwedigaeth Ddigidol ar gyfer Prosiect Etifeddiaeth Ddogfennol Cymru IV Meithrin a diogelu sgiliau a chymwyseddau
Cydweithio	<p>Byddwn yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Ymgysylltu â defnyddwyr a grwpiau perthynol II Cydweithio â'r sector preifat III Datblygu Rhaglen Partneriaeth Gymunedol gyda phartneriaid yn y sector cyhoeddus IV Cydweithio â chyrrff eraill o fewn Cymru a thu hwnt V Cyfranogi mewn ymchwil rhyngwladol VI Chwarae rôl arweiniol yn y sectorau diwylliant a threftadaeth
Cynaliadwyedd	<p>Byddwn yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Archwilio ffrydiau incwm newydd II Meithrin diwylliant o welliant parhaus III Mesur a monitro gwerth ac effaith y Llyfrgell IV Hyrwyddo, datblygu a chynnal effeithlonrwydd amgylcheddol
Blaengaredd	<p>Byddwn yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Arwain trafodaeth genedlaethol am y potensial i sefydlu Archif Genedlaethol i Gymru II Arwain a chydweithredu wrth ddatblygu sylfaen gwybodaeth i Gymru III Bod yn flaengar wrth ddatblygu cyfleoedd masnachol

Ffynhonnell: 'Gwybodaeth i Bawb', Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Chwefror 2014

Atodiad 2 – Ein methodoleg

Mynegwyd mewn gohebiaeth allanol i'r Archwilydd Cyffredinol yn ystod 2014 a 2015 bryderon ynglŷn ag agweddau ar arweinyddiaeth a gwaith llywodraethu'r Llyfrgell, gan gynnwys tensiynau o ran cysylltiadau staff a chyhoeddusrwydd am bryderon penodol yn ymwneud â chanlyniad tribiwnlys cyflogaeth, a ganfu bod dau aelod o staff wedi'u diswyddo'n annheg. O ganlyniad, dangosodd yr Archwilydd Cyffredinol i'r Llyfrgell, Llywodraeth Cymru a Phwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus yn 2015 y byddai'n ymgymryd ag adolygiad o drefniadau llywodraethu'r Llyfrgell.

Ym mis Mawrth 2015, comisiynodd Bwrdd Ymddiriedolwyr y Llyfrgell, Pricewaterhouse Coopers i adolygu gweithrediad polisi disgyblu'r Llyfrgell. Penderfynodd yr Archwilydd Cyffredinol aros am ganlyniad y gwaith hwn a neilltuo amser i'r Llyfrgell ymateb iddo cyn ymgymryd â'i adolygiad.

Wrth gynnal yr adolygiad, ystyriwyd amrywiaeth eang o ddogfennau gennym. Rydym yn cyfeirio at y dogfennau hyn yn ôl yr angen yn yr adroddiad. Maent yn cynnwys:

- fframweithiau, Siarteri, llythyrau cylch gwaith Llywodraeth Cymru a dogfennau eraill sy'n nodi'r gofynion allanol sy'n llywio'r Llyfrgell;
- cynlluniau strategol a gweithredol y Llyfrgell;
- cyfrifon blynyddol y Llyfrgell;
- adroddiad PwC a chynlluniau gweithredu ac adroddiadau monitro'r Llyfrgell;
- cofnodion o gyfarfodydd y Bwrdd a'r Pwyllgor Archwilio, a'r papurau a gyflwynwyd i'r cyfarfodydd hynny o 2015 ymlaen; a
- data o arolygon staff a gynhaliwyd gan y Weithrediaeth a chan Undebau Llafur yn y Llyfrgell.

Rhwng mis Ionawr a mis Mawrth 2016, cynhaliwyd trafodaethau rhyngom ni â swyddogion perthnasol Llywodraeth Cymru ac roeddem ni'n bresennol yng nghyfarfod mis Chwefror y Bwrdd fel arsylwyr. Cynhaliwyd dau grŵp ffocws hefyd a oedd yn cynnwys aelodau staff y Llyfrgell a ddewiswyd ar hap, gan gyfnewid ag:

- 11 o'r Ymddiriedolwyr a oedd, ar y pryd, yn aelodau o'r Bwrdd;
- y pedwar aelod o Dîm Gweithredol y Llyfrgell;
- sampl o benaethiaid adrannau yn y Llyfrgell;
- cynrychiolwyr o'r Undebau Llafur; ac
- archwilwyr mewnol y Llyfrgell.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

We welcome telephone calls
in Welsh and English.

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru